

Nr 2.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till tilläggsstat till riksstaten för år 1919; given Stockholms slott den 9 januari 1919.

Under åberopande av bilagda statsrådsprotokoll rörande justering av propositionen om tilläggsstat för år 1919 vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att upptaga inkomsterna och utgifterna å berörda tilläggsstat sålunda:

Specifikation av statens inkomster.

		Kronor
A. Egentliga statsinkomster.		
I. Skatter:		
1. Stämpelmedel, bevillning	8,000,000	
2. Spirituosaaccis, bevillning	20,000,000	28,000,000
II. Diverse inkomster		416,000
<i>Säger för egentliga statsinkomster 28,416,000 kronor.</i>		
B. I anspråk tagna kapitaltillgångar.		
I. Uppkomna av egentliga statsinkomster:		
1. Statsverkets kassafond	209,804,700	
2. Särskilt avsatta medel:		
a. Statsverkets fond av rusdrycksmedel	20,000,000	
b. Avsättning till krigstidstillägg och krigstids- hjälp	57,000,000	77,000,000
		286,804,700
C. Lånededel.		
I. Fast upplåning		61,552,200
II. Tillfällig upplåning		5,115,000
<i>Säger för lånededel 66,667,200 kronor.</i>		
Summa		381,887,900

Verkliga utgifter.

I. Första huvudtiteln. Kungl. hov- och slottsstaterna.

		Extra anslag
		Kronor
A. Kungl. slottsstaten.		
1	Merkostnad för uppvärmning av Stockholms och Drottningholms slott, <i>förslagsanslag</i> , högst	85,000
2	Förstärkning av anslaget till reparationer å Stockholms slott m. fl. för de kungl. hoven upplåtna byggnader, <i>förslagsanslag</i> , högst	31,500
3	Förstärkning av anslaget till Drottningholms slott, <i>förslagsanslag</i> , högst	12,300
4	Förstärkning av anslaget till Gripsholms slott, <i>förslagsanslag</i> , högst	3,000
5	Förstärkning av anslaget till Ulriksdals slott, <i>förslagsanslag</i> , högst	4,200
6	Förstärkning av anslaget till Haga lustslott och park, <i>förslagsanslag</i> , högst	4,000
7	Förstärkning av anslaget till Strömsholms slott, <i>förslagsanslag</i> , högst	3,000
Summa		143,000

Verkliga utgifter.

II. Andra huvudtiteln. Justitiedepartementet.

		Extra anslag	Extra anslag
		Kronor	Kronor
A. Rättsskipningen.			
	Göta hovrätt:		
1	Extra division, <i>förslagsanslag</i> , högst	34,000	
	Hovrätten över Skåne och Blekinge:		
2	Extra division, <i>förslagsanslag</i> , högst	31,500	
	Krigsrätterna:		
3	Civil personal vid regements- och stationskrigsrätterna, <i>förslagsanslag</i> , högst	32,000	
4	Förstärkning av hovrätternas arbetskrafter m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst	¹ 43,000	140,500
B. Fångvården.			
1	Förstärkning av förslagsanslaget till fångars vård och underhåll, <i>förslagsanslag</i> , högst	1,400,000	
2	Bostadshus för befattningshavare vid centralfängelset i Malmö, <i>reservationsanslag</i>	170,000	
3	Bostadshus för bevakningspersonal vid centralfängelset i Mariestad, <i>reservationsanslag</i>	50,000	
4	Uthuggning av cellfönster vid straffängelset i Gävle, <i>reservationsanslag</i>	18,000	
5	Tillbyggnad vid kronohäktet i Luleå, <i>reservationsanslag</i>	50,000	
6	Byggnadsarbeten vid centralfängelset å Långholmen, <i>reservationsanslag</i>	150,000	
7	Koloni för straffångar vid Singeshult, <i>reservationsanslag</i>	50,000	
8	Nya fångvårdsanstalter, <i>reservationsanslag</i>	¹ 400,000	2,288,000

¹ Beräknat belopp.

		Extra anslag	Extra anslag
		Kronor	Kronor
C. Uppfostringsanstalter för minderåriga förbrytare.			
Statens uppfostringsanstalt å Bona:			
1	Byggnadsarbeten m. m., <i>reservationsanslag</i>	1,302,000	2,126,000
2	Utökning av anstaltens jordområde m. m., <i>reservationsanslag</i>	¹ 339,000	
3	Ökat anstaltsutrymme m. m., <i>reservationsanslag</i>	¹ 485,000	
D. Diverse.			
1	Tillfällig lönereglering för vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen, <i>förslagsanslag</i>	¹ 700,000	4,588,000
2	Förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel, <i>förslagsanslag</i>	¹ 100,000	
3	Krigstidstillägg och krigstidshjälp, <i>förslagsanslag</i>	¹ 3,700,000	
4	Täckande av vissa ännu ej anmälda förskott, <i>förslagsanslag</i> , högst	¹ 88,000	
Summa			9,142,500

¹ Beräknat belopp.

Verkliga utgifter.

III. Tredje huvudtiteln. Utrikesdepartementet.

		Extra anslag	Extra anslag
		Kronor	Kronor
A. Departementet.			
1	Förstärkning av anslaget till departementet, föranledd av föreslagen omorganisation av detsamma, <i>förslagsanslag</i>	¹ 35,000	
2	Tillfällig lönereglering för vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen, <i>förslagsanslag</i>	¹ 22,100	
3	Förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel, <i>förslagsanslag</i>	¹ 4,000	61,100
B. Sveriges representation i utlandet.			
1	Avlöningstillägg åt legationssekreteraren i Helsingfors, <i>förslagsanslag</i> , högst	2,100	
2	Vissa nya konsulat i utomeuropeiska länder, <i>förslagsanslag</i> , högst	¹ 23,000	
3	Kontorskostnadsersättningar åt lönade konsulter, <i>förslagsanslag</i> , högst	8,600	
4	Kontorskostnadsersättningar åt vissa nya konsulter i utomeuropeiska länder, <i>förslagsanslag</i> , högst	¹ 2,500	
5	Extra diplomat- och konsulaspiranter, <i>förslagsanslag</i> , högst	¹ 4,750	
6	Höjt arvode åt militärattachén i Paris ävensom arvoden och reseersättningar åt marinattachéerna i London samt i Paris och Haag, <i>förslagsanslag</i>	18,200	
7	Extra handelsattachéer, <i>reservationsanslag</i>	¹ 43,750	
8	Sociala attachéer, <i>reservationsanslag</i>	¹ 17,500	
9	Extra biträden, kanslivaktmästare och andra utgifter vid beskickningar och konsulat, <i>förslagsanslag</i> , högst	4,000	
10	Tillfälliga diplomatiska och konsulära poster i utlandet, <i>förslagsanslag</i> , högst	¹ 37,500	161,900

¹ Beräknat belopp.

		Extra anslag	Extra anslag
		Kronor	Kronor
	C. Internationella byråer m. m.		
1	Riksdagens interparlamentariska grupp, <i>förslagsanslag</i> , högst.....		8,000
	D. Diverse.		
1	Hemliga utgifter, <i>förslagsanslag</i> , högst.....	50,000	
2	Krigstidstillägg och krigstidshjälp, <i>förslagsanslag</i>	¹ 500,000	550,000
	Summa		781,000

¹ Beräknat belopp.

Verkliga utgifter.

IV. Fjärde huvudtiteln. Lantförsvarsdepartementet.

		Extra anslag	Extra anslag
		Kronor	Kronor
A. Arméförvaltningen.			
1	Förstärkning av anslaget till arméförvaltningen, <i>förslagsanslag</i> , högst		10,990
B. Generalitetet, staberna m. m.			
1	Förstärkning av reservationsanslaget till generalstabens övningar, expenser m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst		7,800
C. Undervisningsverken.			
1	Förstärkning av reservationsanslagen till krigshögskolor m. fl. un- dervisningsanstalter, <i>förslagsanslag</i> , högst	65,425	
2	Fackutbildningskurser för värnpliktiga tandläkare och apotekare, <i>reservationsanslag</i>	10,000	75,425
D. Avlöning och rekrytering (truppförbanden), arvo- den m. m.			
1	Förstärkning av reservationsanslaget till hyra, expenser m. m. vid truppförbanden, <i>förslagsanslag</i> , högst		125,350
E. Intendenturen m. m.			
1	Inventarier för Norrbottens kavallerikårs kasernetablissemang, <i>re- servationsanslag</i>	40,000	
2	Möbler m. m. för Bohusläns regementes underofficers- och man- skapsmässar, <i>reservationsanslag</i>	11,000	51,000

		Extra anslag	Extra anslag
F. Artilleribehov.		Kronor	Kronor
1	Istandsättande av ett skadat pansartorn i Bodens fästning, <i>reservationsanslag</i>	40,000	
2	Merkostnader för järnvägsanläggning till Åkers krutbruk, <i>förslagsanslag</i> , högst.....	15,000	55,000
G. Fortifikationsbehov.			
1	Förstärkning av reservationsanslaget till arméns byggnader, mötesfält och kommandantskapsutgifter samt fortifikationens övningar och materiel m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst.....	36,000	
2	Underhåll av utfartsvägarna till militärvägen Boden—Lappträsk, <i>reservationsanslag</i>	3,400	
3	Merkostnader för komplettering av viss ingenjörmateriel, <i>förslagsanslag</i> , högst.....	59,650	
4	Merkostnader för anskaffning av viss ingenjörmateriel, vartill medel anvisats ur statsverkets värnskattefond, <i>förslagsanslag</i> , högst...	290,000	
5	Stallbyggnad vid Norrlands dragonregemente, <i>reservationsanslag</i> ...	¹ 250,000	
6	Reparationsarbeten å bad- och tvättinrättningarna vid Upplands infanteriregemente och Värmlands regemente, <i>reservationsanslag</i>	45,000	
7	Ökat antal sjukplatser vid truppförbanden, <i>reservationsanslag</i>	¹ 400,000	
8	Ambulansautomobil för flygväsendet, <i>reservationsanslag</i>	35,000	
9	Anordnande av elektrisk belysning å Karlberg, <i>reservationsanslag</i>	¹ 80,000	1,199,050
H. Diverse.			
1	Förstärkning av anslagen till skrivmaterialier, expenser, bränsle, lyse m. m. vid vissa verk, staber och inrättningar, <i>förslagsanslag</i> , högst.....	96,275	
2	Semester åt vid lantförsvaret anställda arbetare, <i>förslagsanslag</i> ...	125,000	
3	Arméns krigskarteutrustning, <i>reservationsanslag</i>	23,500	
4	Täckande av brister å vissa reservationsanslag för år 1918.....	¹ 7,000,010	
5	Tillfällig löne reglering för vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen, <i>förslagsanslag</i>	¹ 64,700	
6	Förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel, <i>förslagsanslag</i>	¹ 15,600	
7	Krigstidstillägg och krigtidshjälp, <i>förslagsanslag</i>	¹ 29,800,000	37,125,085
Summa			38,649,700

¹ Beräknat belopp.

Verkliga utgifter.

V. Femte huvudtiteln. Sjöförsvarsdepartementet.

		Extra anslag	Extra anslag
		Kronor	Kronor
1. Marinen.			
A. Flottan.			
<i>Intendenturen.</i>			
1	Förstärkning av reservationsanslaget till beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna, <i>förslagsanslag</i> , högst	119,000	
<i>Nybyggnad och underhåll.</i>			
2	Central beklädnadsverkstad för marinen m. m., <i>reservationsanslag</i>	292,000	
<i>Övningar.</i>			
3	Förstärkning av reservationsanslaget till flottans krigsberedskap och övningar, <i>förslagsanslag</i>	25,000	
4	Fortsatta åtgärder under år 1919 i anslutning till det under neutralitetsvakten bedrivna arbetet m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst	2,000,000	
		2,025,000	
<i>Torped- och gnistsignalväsendet.</i>			
5	Torpedinskjutningsstation för flottans station i Karlskrona, <i>reservationsanslag</i>	21,680	
<i>Minväsendet.</i>			
6	Minmateriel, <i>reservationsanslag</i>	210,000	2,667,680

		Extra anslag	Extra anslag
		Kronor	Kronor
B. Kustartilleriet.			
<i>Nybyggnad och underhåll.</i>			
1	Förstärkning av reservationsanslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel, <i>förslagsanslag</i> , högst.....	90,000	
2	Arvoden åt tillsyningsmän m. m. inom vissa kustfästningars skyddsområden, <i>förslagsanslag</i>	11,200	
3	Byggnader för förläggning i Hemsö fästning, <i>reservationsanslag</i>	550,000	651,200
<i>Övningar.</i>			
4	Förstärkning av reservationsanslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar, <i>förslagsanslag</i>	3,500	654,700
C. Flottan och kustartilleriet.			
1	Extra beklädnadshjälp åt fänrikar i reserven, reservofficersaspiranter och reservmarinintendentsaspiranter, <i>förslagsanslag</i> , högst.....	25,900	
2	Tillfällig löneförbättring för underofficerare av 3:e graden vid flottan och kustartilleriet, <i>förslagsanslag</i>	¹ 60,000	85,900
D. Diverse.			
1	Anordnande av en marinläkarkurs, <i>förslagsanslag</i> , högst.....	8,500	
2	Förhöjning av dagavlönen för vid skeppsgossekapen i Marstrand anställt vaktmanskaf, <i>förslagsanslag</i> , högst	1,440	
3	Hyresbidrag till underofficerssällskapet i Stockholm, <i>förslagsanslag</i> , högst	1,000	10,940
Säger för marinen			3,419,220

¹ Beräknat belopp.

		Extra anslag	Extra anslag
		Kronor	Kronor
2. Handeln.			
<i>Lots- och fyrväsendet.</i>			
1	Förstärkning av viss i avlöningsstaten för lotsstyrelsen upptagen anvisning, <i>förslagsanslag</i> , högst		4,200
2	Förstärkning av viss i avlöningsstaten för befälet vid lotsverket upptagen anvisning, <i>förslagsanslag</i> , högst		7,700
3	Nya anordningar för fyrbelysning och mistsignalering å fyrskeppet Grepen, <i>reservationsanslag</i>		¹ 56,000
Säger för handeln			67,900
3. Marinen och handeln.			
1	Tillfällig lönereglering för vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen, <i>förslagsanslag</i>		¹ 343,480
2	Förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel, <i>förslagsanslag</i>		¹ 65,000
3	Semester åt vid sjöförsvaret anställda arbetare, <i>förslagsanslag</i>		151,000
4	Krigstidstillägg och krigstidshjälp, <i>förslagsanslag</i>		¹ 19,800,000
Säger för marinen och handeln			20,359,480
Summa			23,846,600

¹ Beräknat belopp.

Verkliga utgifter.

VI. Sjätte huvudtiteln. Civildepartementet.

		Extra anslag	Extra anslag
A. Överståthållarämbetet.		Kronor	Kronor
1	En extra befattningshavare hos överståthållarämbetet, <i>förslagsanslag</i> , högst	2,150	
2	Utgivande av »Polisunderrättelser», <i>förslagsanslag</i> , högst	53,000	55,150
B. Landsstaten.			
1	Förstärkning av reservationsanslaget till arvoden åt extra länsnotarier m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst	¹ 40,000	
2	Anordningar för mera effektiv tillämpning av prisockerlagen, <i>förslagsanslag</i> , högst	75,000	115,000
C. Väg- och vattenbyggnadsväsendet.			
1	Förstärkning av arbetskrafterna hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, <i>förslagsanslag</i> , högst	6,930	
2	Expenser för allmänna arbeten, <i>förslagsanslag</i> , högst	10,000	
3	Sandvikens hamn på Öland, <i>reservationsanslag</i>	108,000	124,930
D. Medicinalstaten samt hälso- och sjukvården.			
1	Statens bakteriologiska laboratorium, <i>förslagsanslag</i> , högst	27,500	
2	Statens rättskemiska laboratorium, <i>förslagsanslag</i> , högst	5,000	
3	Nytt hospital å biskopsbostället Sundby, <i>reservationsanslag</i>	2,645,000	
4	Markförvärf för Hälsingborgs hospital, <i>förslagsanslag</i>	41,000	
5	Täckande av brist å anslaget till underhåll av Järvsö sjukhus för spetälska, <i>förslagsanslag</i> , högst	2,370	
6	Folksanatorierna, <i>förslagsanslag</i> , högst	300,000	
7	Svenska cancerföreningens Stockholmsavdelning, <i>förslagsanslag</i> , högst	35,000	3,055,870

¹ Beräknat belopp.

		Extra anslag	Extra anslag
		Kronor	Kronor
E. Sociala verk och inrättningar.			
1	Upprätthållande av socialstyrelsens verksamhet, <i>förslagsanslag</i> , högst	5,000	
2	Upprätthållande av yrkesinspektionens verksamhet, <i>förslagsanslag</i> , högst	¹ 11,600	
3	Avlöningar och vikariatsersättningar åt befattningshavare vid statens vårdanstalt för alkoholister å Salbohed, <i>förslagsanslag</i> , högst...	500	
4	Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamling, <i>förslagsanslag</i> , högst	1,000	18,100
F. Diverse.			
1	Bekämpande av arbetslösheten, <i>förslagsanslag</i> , högst	¹ 8,000,000	
2	Understöd för uppförande av bostadshus med smålägenheter, <i>för-</i> <i>slagsanslag</i> , högst	¹ 2,000,000	
3	Tillfällig lönereglering för vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen, <i>förslagsanslag</i>	¹ 568,400	
4	Förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel, <i>förslagsanslag</i>	¹ 350,000	
5	Krigstidstillägg och krigstidshjälp, <i>förslagsanslag</i>	¹ 10,000,000	
6	Krigstidshjälp åt kommunalt anställda barnmorskor, <i>förslagsanslag</i> ...	400,000	
7	Kostnader m. m. i samband med utbetalning av viss krigstidshjälp, <i>förslagsanslag</i> , högst	1,650	21,320,050
Summa			24,689,100

¹ Beräknat belopp.

Verkliga utgifter.

VII. Sjunde huvudtiteln. Finansdepartementet.

		Extra anslag	Extra anslag
		Kronor	Kronor
A. Departementet.			
1	Särskild föredragande i regeringsrätten m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst		¹ 2,600
B. De centrala ämbetsverken.			
Kammarkollegium:			
1	Förstärkning av arbetskrafterna hos kammarkollegium, <i>förslags- anslag</i> , högst	¹ 6,300	
Statskontoret:			
2	Förstärkning av arbetskrafterna hos statskontoret, <i>förslagsanslag</i> , högst	9,213	
Kommerskollegium:			
3	Behandling av ärenden rörande kraftledningslånefonden, <i>förslags- anslag</i> , högst	5,363	
Kammarrätten:			
4	Förstärkning av arbetskrafterna hos kammarrätten m. m., <i>för- slagsanslag</i> , högst	14,082	
Statistiska centralbyrån:			
5	Arvoden åt personal vid valstatistik, <i>förslagsanslag</i>	8,000	
Byggnadsstyrelsen:			
6	Förstärkning av arbetskrafterna hos byggnadsstyrelsen, <i>förslags- anslag</i> , högst	15,000	
7	Förhyrande av lokal för två av byggnadsstyrelsens byråer, <i>förslagsanslag</i> , högst	1,250	
		16,250	59,208
C. De centrala ämbetsverken underlydande stater.			
Inspektion över elektriska anläggningar för belysning eller arbets- överföring:			
1	Avlönande av en assistent, <i>förslagsanslag</i> , högst	1,950	
Förhandskontroll å fartygs sjövärdighet:			
2	Sakkunnig extra arbetshjälp åt fartygsinspektörerna m. m., <i>för- slagsanslag</i> , högst	24 900	26,850

¹ Beräknat belopp.

		Extra anslag	Extra anslag
		Kronor	Kronor
D. Handel och sjöfart.			
1	Handelshögskolan i Stockholm, <i>förslagsanslag</i> , högst	15,000	25,000
2	Sveriges allmänna exportförening, <i>förslagsanslag</i> , högst	10,000	
E. Skatteomkostnader.			
1	Förstärkning av arbetskrafterna vid gränsbevakningen mot Finland, <i>förslagsanslag</i> , högst		16,300
F. Kronans publika hus.			
1	Förstärkning av reservationsanslaget till byggnader och reparationer, <i>förslagsanslag</i> , högst	555,000	
2	Förstärkning av grunden under vissa delar av Stockholms slott, <i>reservationsanslag</i>	¹ 115,000	
3	Slutförande av vissa reparationsarbeten å Riddarholmskyrkan, <i>reservationsanslag</i>	97,000	
4	Ombyggnad av den s. k. atelierbyggnaden vid Karl XIII:s torg i Stockholm, <i>reservationsanslag</i>	¹ 300,000	
5	Byggnad för en statens provningsanstalt m. m., <i>reservationsanslag</i>	105,000	
6	Inrednings- och reparationsarbeten i länsresidenset i Jönköping, <i>reservationsanslag</i>	¹ 11,000	
7	Inköp för statsverkets räkning av en intill landsstatshusets i Kalmar område gränsande tomt, <i>förslagsanslag</i> , högst	37,000	
8	Utvidgning av länsstyrelsens i Värmlands län ämbetslokaler m. m., <i>reservationsanslag</i>	¹ 57,000	
9	Utvidgning av länsstyrelsens i Gävleborgs län ämbetslokaler m. m., <i>reservationsanslag</i>	¹ 156,200	
10	Utvidgning av länsstyrelsens i Västerbottens län ämbetslokaler m. m., <i>reservationsanslag</i>	34,000	
11	Uppförande av två bostadshus för tullpersonalen i Mon, <i>reservationsanslag</i>	¹ 85,000	
12	Merkostnader för pågående byggnadsföretag, m. m., <i>reservationsanslag</i>	410,000	
13	Inköp av vissa fastigheter i kvarteret Mercurius i Stockholm, <i>förslagsanslag</i> , att utgå av tillfälliga lånemedel	2,020,000	
14	Inköp av fastigheten nr 6 i kvarteret Rosenbad i Stockholm, <i>förslagsanslag</i> , därav att utgå av tillfälliga lånemedel 3,030,000 kronor	4,030,000	8,012,200

¹ Beräknat belopp.

		Extra anslag	Extra anslag
		Kronor	Kronor
G. De kungl. teatrarna.			
1	Brandförsäkring av operabyggnaden och dramatiska teaterns byggnad, <i>förslagsanslag</i> , högst	39,760	
2	Brandförsäkring av staten tillhörig, i operabyggnaden förvarad lösegendom, <i>förslagsanslag</i> , högst	7,280	
3	Brandförsäkring av staten tillhörig, i dramatiska teaterns byggnad förvarad lösegendom, <i>förslagsanslag</i> , högst	5,205	52,245
H. Diverse.			
1	Åtgärder för prisreglering å ved, <i>förslagsanslag</i>	25,000,000	
2	Tillfällig lönerreglering för vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen, <i>förslagsanslag</i>	¹ 272,497	
3	Förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatstersättningar m. m. anvisade medel, <i>förslagsanslag</i>	¹ 241,100	
4	Krigstidstillägg och krigstidshjälp, <i>förslagsanslag</i>	¹ 11,300,000	36,813,597
Summa			45,008,000

¹ Beräknat belopp.

Verkliga utgifter.

VIII. Åttonde huvudtiteln. Ecklesiastikdepartementet.

		Extra anslag	Extra anslag
A. Departementet.		Kronor	Kronor
1	Departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli, <i>förslagsanslag</i> , högst		8,125
B. Arkiv, bibliotek och museer.			
Bibliotek.			
S:te Genevièvebiblioteket i Paris:			
1	Skandinaviska bibliotekarien vid S:te Genevièvebiblioteket i Paris, <i>förslagsanslag</i> , högst	400	
Museer.			
Nationalmuseet:			
2	Förstärkande av anslaget till bestridande av kostnader för tjänstedräkter åt vaktmästare, <i>förslagsanslag</i> , högst	1,600	
3	Förstärkande av anslaget till underhåll av golv, fönster och föreläsningmateriel, <i>för-</i> <i>slagsanslag</i> , högst	2,000	
4	Inredning av bibliotek, <i>reservationsanslag</i> ...	6,110	
5	Uppställning av biblioteket och katalogisering av detsamma, <i>reservationsanslag</i>	2,000	
6	Ändringsarbeten inom nationalmuseibyggnaden, <i>reservationsanslag</i>	126,500	
7	Anordnande av tavelskärmar, <i>reservations-</i> <i>anslag</i>	1,650	139,860
Naturhistoriska riksmuseet:			
8	Magasinering av till etnografiska avdelningen hörande samlingar, <i>förslagsanslag</i> , högst ¹	20,000	
9	Täckande av brist för år 1918 i expens- anslaget för avdelningarna vid Frescati, <i>förslagsanslag</i> , högst	20,200	
10	Förstärkande av expensanslaget för avdelnin- garna vid Frescati, <i>förslagsanslag</i> , högst ¹	57,160	
11	Täckande av brist för år 1918 i expens- anslaget för etnografiska avdelningen, <i>för-</i> <i>slagsanslag</i> , högst	5,500	

¹ Beräknat belopp.

				Extra anslag	Extra anslag
				Kronor	Kronor
12	Förstärkande av anslaget till vård, underhåll och förkovran av etnografiska avdelningen, <i>förslagsanslag</i> , högst	¹ 4,000	106,860		
13	Kulturhistoriska museet i Lund, <i>förslagsanslag</i> , högst...		10,000		
14	Svenska skolmuseet, <i>förslagsanslag</i> , högst		1,000	257,720	258,120
C. Akademier.					
<i>Musikaliska akademien.</i>					
1	Ökade kostnader för uppvärmning av musikaliska akademiens lokaler, <i>förslagsanslag</i> , högst				7,000
D. Universiteten, den medicinska undervisningen m. m.					
<i>Universitetskanslersexpeditionen.</i>					
1	Uppehållande av arbetet å universitetskanslersexpeditionen.....			¹ 10,000	
<i>Uppsala universitet.</i>					
2	Materiel m. m. för hygieniska institutionen, <i>reservationsanslag</i>		500		
3	Psykologiska laboratoriet, <i>reservationsanslag</i>		400		
4	Driftkostnader vid Klubbans biologiska station, <i>reservationsanslag</i>		1,400		
5	Materiel m. m. för medicinska poliklinikerna, <i>reservationsanslag</i>		850		
6	Materiel m. m. för institutionen för medicinsk och fysiologisk kemi, <i>reservationsanslag</i>		1,000		
7	Materiel m. m. för institutionen för allmän och analytisk kemi, <i>reservationsanslag</i>		7,200		
8	Materiel m. m. för mineralogisk-geologiska institutionen, <i>reservationsanslag</i>		700		
9	Materiel m. m. för fysiska institutionen, <i>reservationsanslag</i>		800		
10	Materiel m. m. för astronomiska institutionen, <i>reservationsanslag</i>		3,000		
11	Materiel m. m. för meteorologiska institutionen, <i>reservationsanslag</i>		4,100		
	Materiel m. m. för botaniska institutionen:				
12	Botaniska museet, <i>reservationsanslag</i>	500			
13	Botaniska trädgården, <i>reservationsanslag</i> ...	5,000	5,500		

¹ Beräknat belopp.

			Extra anslag	Extra anslag
			Kronor	Kronor
14	Materiel m. m. för växtbiologiska institutionen, <i>reservationsanslag</i>	1,000		
15	Materiel m. m. för zoologiska institutionen, <i>reservationsanslag</i>	6,000		
16	Förstärkning av universitetsbibliotekets materielanslag, <i>förslagsanslag</i> , högst	15,000		
17	Höjning av anslaget till respenningar för akademifogden, <i>förslagsanslag</i> , högst	1,500	48,950	
<i>Lunds universitet.</i>				
18	Universitetets årsskrift, <i>reservationsanslag</i>	8,000		
19	Materiel m. m. för anatomisk-histologiska institutionen, <i>reservationsanslag</i>	5,050		
20	Materiel m. m. för fysiologiska institutionen, <i>reservationsanslag</i>	3,500		
21	Materiel m. m. för medicinsk-kemiska institutionen, <i>reservationsanslag</i>	13,900		
22	Materiel m. m. för patologisk-anatomiska institutionen, <i>reservationsanslag</i>	7,500		
23	Materiel m. m. för astronomiska observatoriet, <i>reservationsanslag</i>	7,200		
24	Materiel m. m. för botaniska institutionens systematiska avdelning, <i>reservationsanslag</i>	11,000		
25	Materiel m. m. för botaniska institutionens fysiologiska avdelning, <i>reservationsanslag</i>	7,000		
26	Materiel m. m. för fysiska institutionen, <i>reservationsanslag</i>	14,000		
27	Materiel m. m. för geologisk-mineralogiska institutionen, <i>reservationsanslag</i>	3,200		
28	Materiel m. m. för kemiska institutionen, <i>reservationsanslag</i>	9,000		
29	Materiel m. m. för zoologiska institutionen, <i>reservationsanslag</i>	12,000		
30	Materiel m. m. för musikkapellet, <i>reservationsanslag</i> ...	700		
31	Materiel m. m. för inrättningen för gymnastik och fäktkonst, <i>reservationsanslag</i>	3,000		
32	Materiel m. m. för institutionen för ärftlighetsforskning, <i>reservationsanslag</i>	750		
33	Materiel m. m. för farmakologiska institutionen, <i>reservationsanslag</i>	500		
34	Materiel m. m. för universitetsbiblioteket, <i>reservationsanslag</i>	18,000		

		Extra anslag	Extra anslag
		Kronor	Kronor
35	Uppvärmning av universitetshuset och gamla biblioteksbyggnaden, <i>reservationsanslag</i> 5,000	129,300	
<i>Karolinska mediko-kirurgiska institutet.</i>			
36	Utvidgning av lärarkollegiets sammanträdesrum, <i>reservationsanslag</i> 12,325		
37	Täckande av vid 1917 års slut förefintlig brist i anslaget till institutets materiel i allmänhet, <i>förslagsanslag</i> , högst 10,923		
38	Pediatrisk klinik vid allmänna barnhuset, <i>förslagsanslag</i> , högst ¹ 10,000	33,248	
<i>Serafimerlasarettet.</i>			
39	Täckande av motsedd brist i lasarettets räkenskaper för år 1919, <i>förslagsanslag</i> , högst 550,000	550,000	
<i>Gemensamma universitetsändamål.</i>			
40	Tryckning av doktorsavhandlingar ¹ 40,000		
41	Kurser i skyddskoppypning ¹ 250	40,250	
<i>Farmaceutiska institutet.</i>			
42	Täckande av under år 1918 uppkommet underskott i institutets anslag till materialier m. m., till uppvärmning m. m. och till egendomens underhåll m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst 12,500		
43	Förstärkande av institutets anslag till materialier m. m., till uppvärmning m. m. och till egendomens underhåll m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst 15,000	27,500	
<i>Undervisningsanstalter för barnmorskor m. m.</i>			
44	Fortbildningskurser för barnmorskor, <i>förslagsanslag</i> , högst 2,000		
45	Allmänna barnbördshuset i Stockholm, <i>förslagsanslag</i> , högst 89,000	91,000	930,248
E. Allmänna skolväsendet.			
<i>Det högre skolväsendet.</i>			
Högre lärarinneseminariet:			
1	Expenser och inredning av lokal för hushållsskolan, <i>förslagsanslag</i> , högst 4,620		

¹ Beräknat belopp.

		Extra anslag	Extra anslag
		Kronor	Kronor
Läroverksöverstyrelsen:			
2	Förstärkande av läroverksöverstyrelsens anslag för tillfällig adjunktion, vikariatsersättning, expenser m. m.	¹ 7,300	
Statens läroverk:			
3	Bidrag till bestridande av utgifter för allmänna läroverkens ljus- och vedkassor, <i>förslagsanslag</i>	430,000	
4	Bidrag till nya elementarskolans skolkassa, <i>förslagsanslag</i>	12,500	
5	Extra arvoden åt teckningslärare, <i>förslagsanslag</i> , högst	15,700	458,200
			470,120
<i>Folkundervisningen.</i>			
Skolöverstyrelsen:			
6	Ökade arvoden åt semestervikarier för överstyrelsens medlemmar, <i>förslagsanslag</i> , högst	¹ 3,240	
Folkskoleseminarier:			
7	Omläggning av folkskoleseminariets i Kalmar lek- och idrottsplan, <i>förslagsanslag</i> , högst	10,990	
8	Nybyggnads- och ändringsarbeten vid folkskoleseminariet i Luleå, <i>reservationsanslag</i>	55,500	
9	Ordnande av tomtområdet vid folkskoleseminariet i Luleå	¹ 40,000	
10	Studentkurser och parallellavdelningar vid vissa folkskoleseminarier, <i>reservationsanslag</i>	21,810	
11	Förstärkande av de i folkskoleseminariernas stater upptagna anslag till materiel m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst	120,000	
12	Hysesbidrag till rektor vid folkskoleseminariet i Skara, <i>förslagsanslag</i> , högst	50	248,350
Fortbildningskurser för lärare vid folkskolor och småskolor:			
13	Fortbildningskurser i allmänhet, <i>reservationsanslag</i>	4,600	
14	Särskilda fortbildningskurser i gymnastik, <i>reservationsanslag</i>	3,340	
15	Särskilda fortbildningskurser i skolträdgårdsskötsel, <i>reservationsanslag</i>	1,700	
16	Särskilda kurser i simning och livräddning, <i>reservationsanslag</i>	250	9,890

¹ Beräknat belopp.

				Extra anslag	Extra anslag
				Kronor	Kronor
Folkskolor:					
17	Svensk undervisning för svenska barn i utlandet, <i>förslagsanslag</i> , högst	5,400			
18	Tillfällig avlösningsförbättring åt lärare i manlig slöjd, <i>förslagsanslag</i>	335,000			
19	Tillfällig avlösningsförbättring åt lärare i kvinnlig slöjd, <i>förslagsanslag</i>	495,000			
20	Tillfällig avlösningsförbättring åt lärarinnor i huslig ekonomi, <i>förslagsanslag</i>	105,000	940,400	1,201,880	1,672,000
F. Folkbildningsåtgärder i övrigt.					
<i>Populärvetenskapliga föreläsningar.</i>					
1	Understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, <i>reservationsanslag</i>			8,700	
2	Bidrag för uppehållande av arbetarnas bildningsförbunds föreläsningsverksamhet under arbetsåret 1918—1919, <i>reservationsanslag</i>			5,000	13,700
G. Abnormundervisningen.					
1	Införande av elektrisk belysning i vissa av institutets och förskolans för blindas Tomtebodas lokaler, <i>reservationsanslag</i>			26,000	
2	Förstärkande av anslaget till institutet och förskolan för blindas Tomteboda, <i>förslagsanslag</i> , högst			¹ 83,700	
3	Täckande av brister för åren 1917 och 1918 i staten för förskolan för blindas i Växjö samt förstärkande av anslaget till förskolan för år 1919			¹ 10,150	
4	Förstärkande av reservationsanslaget till hantverksskolan i Kristinehamn för blindas, <i>förslagsanslag</i> , högst			¹ 4,150	
5	Täckande av brist i staten för år 1918 för den med drottning Sophias stiftelse förenade vårdanstalten för blindas dövsamma m. fl.			¹ 103,000	
6	Uppfostringsanstalter för vanartade och i sedligt avseende försummade barn, <i>förslagsanslag</i>			¹ 104,000	331,000

¹ Beräknat belopp.

			Extra anslag	Extra anslag
			Kronor	Kronor
H. Den tekniska undervisningen m. m.				
<i>Den tekniska undervisningen.</i>				
1	Ytterligare kostnader för samlingar och laborationer vid tekniska högskolan, <i>förslagsanslag</i> , högst	25,000		
2	Ytterligare kostnader för bränsle, lyshållning m. m. vid tekniska högskolan, <i>förslagsanslag</i> , högst	190,000		
3	Laboratoriebyggnad m. m. för tekniska högskolans fackskola för kemisk teknologi, <i>reservationsanslag</i>	1,100,000		
4	Täckande av brist vid 1918 års utgång i det i staten för Chalmers tekniska institut upptagna anslaget till uppvärmning m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst	22,000		
5	Ytterligare utgifter under år 1919 till uppvärmning m. m. för Chalmers tekniska institut, <i>förslagsanslag</i> , högst	20,000		
6	Täckande av brist under år 1918 i tekniska skolans i Stockholm anslag till uppvärmning, <i>förslagsanslag</i> , högst	3,000		
7	Förstärkande av tekniska skolans i Stockholm medel till uppvärmning, <i>förslagsanslag</i> , högst	21,300		
8	Tillfälligt lönetillägg åt viss vaktmästarpersonal vid tekniska fackskolan i Västerås, <i>förslagsanslag</i> , högst	400		
9	Tillfälligt lönetillägg åt vaktmästarpersonalen vid tekniska elementarskolan och tekniska gymnasiet i Örebro, <i>förslagsanslag</i> , högst	650		
10	Täckande av brister för åren 1917 och 1918 i staten för tekniska elementarskolan i Örebro, <i>förslagsanslag</i> , högst	9,406		
11	Tillfälligt lönetillägg åt vaktmästarpersonalen vid tekniska läroanstalten i Malmö, <i>förslagsanslag</i> , högst	650		
12	Ytterligare medel till lyshållning, uppvärmning m. m. för tekniska elementarskolan i Borås, <i>förslagsanslag</i> , högst	3,000		
13	Förstärkande av anslaget till uppehållande av verksamheten vid tekniska elementarskolan i Härnösand, <i>förslagsanslag</i> , högst	1,550		
14	Bidrag till dyrtidstillägg åt lärare vid bergsskolorna i Filipstad och Falun, <i>förslagsanslag</i> , högst	10,053		
15	Bidrag till kostnader för bränsle m. m. vid bergsskolan i Falun, <i>förslagsanslag</i> , högst	5,980		
16	Täckande av brist i 1918 års räkenskaper för K. F. U. K:s husmoderskola	¹ 2,000	1,414,989	

¹ Beräknat belopp.

		Extra anslag	Extra anslag
		Kronor	Kronor
<i>Handelsundervisningen.</i>			
17	Förhöjda understöd åt handelsgymnasierna, <i>förslagsanslag</i> , högst	93,400	1,508,389
I. Åtgärder för fysisk utbildning.			
1	Anordnande av gymnastikinstruktionskurs å Nääs, <i>förslagsanslag</i> , högst.....	3,000	
2	Täckande av brister i gymnastiska centralinstitutets räkenskaper för åren 1918—1919	¹ 22,000	25,000
J. Understöd åt vetenskap, vitterhet och konst m. m.			
1	Undersökning av svenska folkmål, <i>förslagsanslag</i> , högst	3,000	
2	Förstärkning av reservationsanslaget till resestipendier samt läroböckers, tidskrifters och lärda verks utgivande, <i>förslagsanslag</i> , högst	50,000	53,000
K. Diverse.			
1	Krigstidstillägg och krigstidshjälp, <i>förslagsanslag</i>	¹ 11,400,000	
2	Tillfällig lönereglering för vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen, <i>förslagsanslag</i>	¹ 440,018	
3	Förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel, <i>förslagsanslag</i>	¹ 125,000	
4	Krigstidstillägg till lärare vid vissa statsunderstödda läroanstalter, <i>förslagsanslag</i>	¹ 9,275,000	21,240,018
Summa		26,046,600

¹ Beräknat belopp.

Verkliga utgifter.

IX. Nionde huvudtiteln. Jordbruksdepartementet.

		Extra anslag	Extra anslag
		Kronor	Kronor
A. Lanthushållningen.			
1	Diverse behov vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruks- området, <i>reservationsanslag</i>	75,000	
2	Assistenter hos lantbruksingenjörer, <i>förslagsanslag</i> , högst.....	42,000	
3	Tillskott till krigstidstillägg för lantbruksingenjörer.....	150,000	
4	Täckande av förlust å kosthåll för frielever vid lantbruksinstitutet vid Ultuna, <i>förslagsanslag</i> , högst.....	1,300	
5	Bränsle m. m. vid lantbruksinstitutet vid Ultuna, <i>förslagsanslag</i> , högst.....	31,900	
6	Hovbeslagsskolan vid Alnarp, <i>förslagsanslag</i> , högst.....	5,462	
7	Trädgårdsskolan vid Adelsnäs, <i>förslagsanslag</i> , högst.....	2,000	
8	Ökat understöd åt lanthushållsskolor.....	125,000	
9	Tillfällig löneförbättring åt lärare vid lantmanna- och lanthushålls- skolor.....	150,000	
10	Utbildningskurser för täckdikningsförmän, <i>reservationsanslag</i>	25,000	
11	Mätninginstrument åt täckdikningsförmän m. fl., <i>reservationsanslag</i>	25,000	
12	Ökat statsbidrag åt lanthushållningsskolan vid Rimforsa, <i>förslags- anslag</i> , högst.....	3,000	
13	Ökat statsbidrag åt lanthushållningsskolan vid Brogård, <i>förslags- anslag</i> , högst.....	3,000	
14	Ökat arbetsbiträde vid stuteriöverstyrelsen m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst.....	4,200	
15	Förstärkning av reservationsanslaget till hästavelns förbättrande m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst.....	193,000	
16	Kemiska stationer, <i>förslagsanslag</i> , högst.....	16,000	
17	Kemisk-växtbiologisk anstalt inom Norrbottens län, <i>förslagsanslag</i> , högst.....	4,100	
18	Svenska mosskulturföreningen, <i>förslagsanslag</i> , högst.....	5,000	

¹ Beräknat belopp.

		Extra anslag	Extra anslag
		Kronor	Kronor
19	Sveriges utsädesförening, <i>förslagsanslag</i> , högst	17,500	
20	Tilläggsbidrag till vissa med bidrag från norrländska avdiknings- anslaget understödda företag, <i>förslagsanslag</i> , högst	1,000,000	
21	Tilläggsbidrag till vissa med bidrag från allmänna avdikningsansla- get understödda företag, <i>förslagsanslag</i> , högst	200,000	
22	Torvingenjörer och torvassistenter, <i>förslagsanslag</i> , högst	4,800	
23	Torvskola, <i>förslagsanslag</i> , högst	2,400	
24	Undersökningar av torvmarker i södra Sverige, <i>reservationsanslag</i>	23,100	1,808,762
B. Fiskeriväsendet.			
1	Täckande av för anläggning av statens fiskodlingsanstalt vid Bo- renshult utbetalade förskott, <i>förslagsanslag</i> , högst	7,700 ¹	
2	Underhålls- och driftkostnad för fartyget Skagerak, <i>reservations- anslag</i>	40,000	
3	Utförande av vissa fiskehamnar, <i>reservationsanslag</i>	1,185,000	1,232,700
C. Skogsväsendet.			
1	Lönetillägg åt lektorer vid skogshögskolan, <i>förslagsanslag</i> , högst	3,400	
2	Diverse behov vid skogshögskolan, <i>reservationsanslag</i>	4,500	
3	Diverse behov vid statens skogsförsöksanstalt, <i>reservationsanlag</i> ...	9,500	
4	Specialundersökningar rörande de norrländska skogarnas föröng- ring, <i>reservationsanslag</i>	2,100	
5	Diverse behov vid statens skogsskolor, <i>reservationsanslag</i>	34,800	
6	Byggnadsarbeten vid statens skogsskolor, <i>reservationsanslag</i>	70,000	
7	Diverse behov vid fortsättningsskolan vid Kloten, <i>förslagsanslag</i> , högst	4,800	129,100
D. Lantmäteriväsendet.			
1	Ökat arbetsbiträde hos lantmäteristyrelsen	16,000	
2	Tillskott till krigstidstillägg för vissa lantmätare	1500,000	506,000
E. Rikets allmänna kartverk.			
1	Diverse behov vid rikets allmänna kartverk, <i>reservationsanslag</i> ..		4,000

¹ Beräknat belopp.

		Extra anslag	Extra anslag
		Kronor	Kronor
F. Geologiska samt meteorologiska och hydrografiska undersökningar.			
1	Extra personal m. m. vid Sveriges geologiska undersökning, <i>förslagsanslag</i> , högst	3,000	
2	Fältarbeten m. m. vid Sveriges geologiska undersökning, <i>reservationsanslag</i>	19,800	
3	Täckande av brist för år 1918 i Sveriges geologiska undersöknings expensanslag, <i>förslagsanslag</i> , högst	7,000	
4	Ökade medel för år 1919 till expenser vid Sveriges geologiska undersökning, <i>reservationsanslag</i>	8,000	
5	Inredningsarbeten m. m. i Sveriges geologiska undersöknings lokaler, <i>reservationsanslag</i>	10,000	
6	Praktiskt-geologisk undersökning i Jämtlands och Västerbottens län, <i>reservationsanslag</i>	60,000	
7	Djupborrning i Skåne, <i>reservationsanslag</i>	33,000	
8	Diverse behov vid statens meteorologisk-hydrografiska anstalt, <i>reservationsanslag</i>	21,800	
9	Meteorologiska iakttagelser i Abisko, <i>förslagsanslag</i> , högst	900	
10	Hydrogeologiska specialundersökningar, <i>förslagsanslag</i> , högst	2,000	165,500
G. Veterinärväsendet.			
1	Diverse behov vid veterinärhögskolan, <i>reservationsanslag</i>	80,000	
2	Täckande av brist för år 1918 å anslag till statens veterinärbakteriologiska anstalt, <i>förslagsanslag</i> , högst	13,700	
3	Diverse behov vid statens veterinärbakteriologiska anstalt, <i>förslagsanslag</i> , högst	2,000	95,700
H. Diverse.			
1	Kolonisation å vissa kronoparker, <i>förslagsanslag</i>	167,000	
2	Undersökning av vissa mineralfyndigheter, <i>reservationsanslag</i>	100,000	
3	Odlingsbidrag till vissa krononybyggare i Norrbottens län	150,000	
4	Åtgärder i prisreglerande syfte	160,000,000	
5	Beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor	147,000,000	
6	Tillfällig lönereglering för vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen, <i>förslagsanslag</i>	1334,938	
7	Förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel, <i>förslagsanslag</i>	170,000	
8	Krigstidstillägg och krigstidshjälp, <i>förslagsanslag</i>	12,500,000	110,221,938
Summa			114,163,700

¹ Beräknat belopp.

Verkliga utgifter.

X. Tionde huvudtiteln. Pensionsväsendet.

		Extra anslag	Extra anslag
A. Civila pensionsväsendet.		Kronor	Kronor
1	Krigstidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst, <i>förslagsanslag</i>	¹ 8,500,000	
2	Krigstidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst, <i>förslagsanslag</i>	¹ 4,000,000	
3	Ersättning för kostnader i samband med utbetalning av krigstids- hjälp åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattnings- havare i statens tjänst, <i>förslagsanslag</i> , högst	925	
4	Krigstidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter del- ägare i prästerskapets änke- och pupillkassa, <i>förslagsanslag</i> ...	¹ 700,000	
5	Krigstidstillägg åt pensionerade lärare och lärarinnor vid folk- och småskolor m. fl., <i>förslagsanslag</i>	¹ 1,700,000	
6	Krigstidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter del- ägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa, <i>förslags- anslag</i>	¹ 500,000	15,400,925
B. Militära pensionsväsendet.			
1	Ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänst- göring, <i>förslagsanslag</i>	175,000	
2	Tillfällig pensionsförbättring för viss personal vid armén, <i>förslags- anslag</i>	¹ 170,000	
3	Förhöjning i gratialen åt avskedad manskap vid armén	¹ 381,860	
4	Förstärkande av anslaget för bidrag till flottans pensionskassas gratalfond, <i>förslagsanslag</i> , högst	11,900	
5	Förhöjning i pensionerna åt avskedade båtsmän	¹ 20,760	
6	Tillfällig pensionsförbättring för viss personal vid marinen, <i>för- slagsanslag</i>	¹ 40,000	
7	Krigstidstillägg åt pensionerade båtsmän m. fl., <i>förslagsanslag</i>	¹ 1,600,055	2,399,575
Summa			17,800,500

¹ Beräknat belopp.

Utgifter för kapitalökning.

XI. Statens affärsverksamhet.

		Att täckas av		Summa
		länemedel	andra stats- inkomster	
	A. Postverket.	Kronor	Kronor	Kronor
1	Inventarier, <i>reservationsanslag</i>	250,000		
	Inköp och bebyggande av fastigheter:			
2	Posthusbyggnad i Gällivare, <i>reservationsanslag</i>	125,000		
3	Byggnadstomt i Ludvika, <i>reservationsanslag</i>	30,000		
4	Fastighet i Västanfors, <i>reservationsanslag</i>	45,000		
5	Fastighet i Värnamo, <i>reservationsanslag</i>	48,600		
	Säger för postverket	498,600		498,600
	B. Telegrafverket.			
	Inköp och bebyggande av fastigheter:			
1	Stationsbyggnad i Uppsala, <i>reservationsanslag</i>	10,700		
2	Upplagsplats och smedja i Sundsvall, <i>reservations- anslag</i>	7,400		
3	Arbetarbostäder i Nynäshamn, <i>reservationsanslag</i>	660,600		
4	Bostadshus i Nynäshamn, <i>reservationsanslag</i>	122,000		
5	Fastighet i Mjölby, <i>reservationsanslag</i>	100,000		
6	Telefonstationsbyggnad i Göteborg (Järntorgsstationen), <i>reservationsanslag</i>	210,000		
7	Arbetarbostäder i Norrköping, <i>reservationsanslag</i>	133,000		
8	Arbetarbostäder i Eskilstuna, <i>reservationsanslag</i>	105,900		
9	Bostadshus i Ludvika, <i>reservationsanslag</i>	66,900		
10	Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegraf- väsende, <i>reservationsanslag</i>	15,000,000		
	Säger för telegrafverket	16,416,500		16,416,500

		Att täckas av		Summa
		lånemedel	andra stats- inkomster	
		Kronor	Kronor	Kronor
C. Statens järnvägar.				
Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar:				
Bangårdar:				
1	Utvidgning av spårsystemet vid Värtan, <i>reservationsanslag</i>	110,000		
2	Ombyggnad av Göteborgs bangård, <i>reservationsanslag</i>	1,500,000		
3	Utvidgning av rangerbangården i Nässjö, <i>reservationsanslag</i>	692,000		
4	Ombyggnad och utvidgning av spårsystemet vid bangården i Norrköping, <i>reservationsanslag</i>	475,000		
5	Provisorisk utbyggnad av Falkenbergs station, <i>reservationsanslag</i>	50,000		
6	Ombyggnad av bangården vid Uppåkra, <i>reservationsanslag</i>	40,000		
7	Utvidgning av Ockelbo station m. m., <i>reservationsanslag</i>	37,000		
8	Utvidgning av bangården vid Kiruna, <i>reservationsanslag</i>	220,000		
9	Nya stationer och mötesplatser, <i>reservationsanslag</i>	196,100		
10	Vatten- och avloppsledningar vid Kiruna, <i>reservationsanslag</i>	164,000		
11	Ny lokal godsbangård i Kristinehamn, <i>reservationsanslag</i>	100,000		
12	Spåranordningar i anslutning till förefintliga spårsystem, <i>reservationsanslag</i>	1,000,000		
13	Anläggningar vid kol- och vattenstationer, <i>reservationsanslag</i>	77,000		
14	Speciella anläggningar å bangårdar, <i>reservationsanslag</i>	43,400		
Dubbelspårsbyggnader och linjeomläggningar:				
15	Dubbelspår Norrköping—Mjölby, <i>reservationsanslag</i>	2,500,000		
16	Dubbelspår Aneby—Sandsjö, <i>reservationsanslag</i>	1,000,000		
17	Ombyggnad av Varbergs bangård, <i>reservationsanslag</i>	600,000		
Större broanläggningar:				
18	Broförbindelse över Dalälven vid Mora, <i>reservationsanslag</i>	450,000		
Anläggningar vid huvudverkstäder:				
19	Ombyggnad av statens järnvägars reparationsverkstäder i Malmö, <i>reservationsanslag</i>	2,300,000		
20	Anläggningar vid huvudverkstäderna i Örebro, Östersund—Bollnäs och Notviken—Boden, <i>reservationsanslag</i>	39,500		

		Att täckas av		Summa
		länemedel	andra stats- inkomster	
		Kronor	Kronor	Kronor
	Lokomotivstations- och driftverkstadsanläggningar:			
21	Nya lokomotivstallar vid Kiruna och Gällivare, <i>reservationsanslag</i>	256,000		
22	Ny lokomotivstation vid Krylbo, <i>reservationsanslag</i>	155,000		
23	Tillbyggnad av och diverse anläggningar vid vissa lokomotivstationer, <i>reservationsanslag</i>	332,000		
24	Driftverkstäder, <i>reservationsanslag</i>	35,000		
25	Husbyggnader, <i>reservationsanslag</i>	4,435,100		
26	Telegraf- och sektionstelefonledningar m. m., <i>reservationsanslag</i>	225,000		
27	Elektriska belysningsanläggningar, <i>reservationsanslag</i>	75,000		
28	Växel- och signalsäkerhetsanläggningar, <i>reservationsanslag</i>	600,000		
29	Dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten, <i>reservationsanslag</i>	500,000		
30	Konjunkturtillägg till vissa före år 1918 beviljade anslag, <i>reservationsanslag</i>	3,000,000		
	Nya statsbanebyggnader:			
31	Järnvägsförbindelse mellan de svenska och finska järnvägsnäten, <i>reservationsanslag</i>	1,970,000		
32	Statsbanan Karungi—Haparanda, <i>reservationsanslag</i>	430,000		
33	Statsbanan Veittijärvi—Karungi—Matarengi, <i>reservationsanslag</i>	190,000		
34	Utfartsvägar till landsvägen Boden—Lappträsk, <i>reservationsanslag</i>	40,000		
35	Statsbanan Sveg—Brunflo, <i>reservationsanslag</i>	3,000,000		
36	Markförvärv, <i>reservationsanslag</i>	500,000		
37	Inventarier, <i>reservationsanslag</i>	3,000,000		
	Säger för statens järnvägar	30,337,100		30,337,100
	D. Statens vattenfallsverk.			
	Södertälje kanalverk:			
1	Ombyggnad av Södertälje kanal, <i>reservationsanslag</i>	1,000,000		
	Trollhätte kraftverk:			
2	Kraftstation vid Lilla Edet, <i>reservationsanslag</i>	1,550,000		
	Porjus och Harsprångets kraftverk:			
3	Kraftstation vid Harsprånget, <i>reservationsanslag</i>	2,000,000		
4	Stora Lule älvs reglering, <i>reservationsanslag</i>	1,000,000		
5	Porjus kraftstation, <i>reservationsanslag</i>	800,000		

		Att täckas av		Summa
		lånemedel	andra stats- inkomster	
		Kronor	Kronor	Kronor
	Motala kraftverk:			
6	Kraftstation vid Motala, <i>reservationsanslag</i>	1,500,000		
7	Distributionsanläggningar för statens kraftverk, <i>reservationsanslag</i>	3,000,000		
8	Inventarier, <i>reservationsanslag</i>	1,000,000		
9	Bostadshus åt statens vattenfallsverks personal m. m., <i>reservationsanslag</i>	500,000		
	Säger för statens vattenfallsverk	12,350,000		12,350,000
	Summa	59,602,200		59,602,200

Utgifter för kapitalökning.

XII. Statens utlåningsfonder.

		Att täckas av		Summa
		lånemedel	andra stats- inkomster	
		Kronor	Kronor	Kronor
1	Lånefonden för tjänstemannasambället vid Mörby, <i>reservationsanslag</i>	200,000		200,000
2	Kraftledningslånefonden, <i>reservationsanslag</i>	1,500,000		1,500,000
3	Lånefonden för mindre linberedningsanstalter, <i>reservationsanslag</i>	¹ 150,000		150,000
4	Norrbottens nybyggeslånefond, <i>reservationsanslag</i>	¹ 100,000		100,000
	Summa	1,950,000		1,950,000

¹ Beräknat belopp.

Utgifter för kapitalökning.

XIII. Statsverkets fond av rusdrycksmedel.

	Att täckas av		Summa
	länemedel	andra stats- inkomster	
	Kronor	Kronor	Kronor
Avsättning till statsverkets fond av rusdrycksmedel, <i>förslags-</i> <i>anslag:</i>			
Spirituosaaccis		20,000,000	20,000,000

Utgifter för kapitalökning.

XIV. Låneunderstöd.

	Att täckas av		Summa
	lånemedel	andra stats- inkomster	
	Kronor	Kronor	Kronor
Lån till svenska diakonissällskapet för uppförande å Viebäck av ett fjärde skyddshem för minderåriga kvinnliga förbrytare, <i>reservationsanslag</i> , att utgå av tillfälliga lånemedel	65,000		65,000

Totalsumman av de i tilläggsstaten till riksstaten för år 1919 förekommande utgifter uppgår till 381,887,900 kronor eller samma belopp, vartill statsverkets tillgångar å nämnda tilläggsstat här förut beräknats; och erhåller samma tilläggsstat följande utseende:

Tilläggsstat till

Inkomster:		Kronor
A. <i>Egentliga statsinkomster:</i>		
I. Skatter	28,000,000	
II. Diverse inkomster	416,000	28,416,000
B. <i>I anspråk tagna kapitaltillgångar:</i>		
I. Uppkomna av egentliga statsinkomster		286,804,700
C. <i>Lånemedel:</i>		
I. Fast upplåning	61,552,200	
II. Tillfällig upplåning	5,115,000	66,667,200
Summa		381,887,900

riksstaten för år 1919.

U t g i f t e r				Kronor
<i>Verkliga utgifter:</i>				
			Extra anslag	
I. Första	huvudtiteln		143,000	
II. Andra	»		9,142,500	
III. Tredje	»		781,000	
IV. Fjärde	»		38,649,700	
V. Femte	»		23,846,600	
VI. Sjätte	»		24,689,100	
VII. Sjunde	»		45,008,000	
VIII. Åttonde	»		26,046,600	
IX. Nionde	»		114,163,700	
X. Tionde	»		17,800,500	300,270,700
<i>Utgifter för kapitalökning:</i>				
		Att täckas av		
		lånemedel	andra statsinkomster	S u m m a
XI. Statens affärsverksamhet	59,602,200			59,602,200
XII. Statens utlåningsfonder	1,950,000			1,950,000
XIII. Statsverkets fond av rusdrycksmedel			20,000,000	20,000,000
XIV. Låneunderstöd	65,000			65,000
Säger	61,617,200	20,000,000	81,617,200	81,617,200
Summa				381,887,900

Specifikation av utgifter, att täckas av lånemedel.

	Att täckas genom		S u m m a Kronor
	fast upplåning	tillfällig upplåning	
<i>Verkliga utgifter:</i>			
VII. Sjunde huvudtiteln		5,050,000	5,050,000
<i>Utgifter för kapitalökning:</i>			
XI. Statens affärsverksamhet	59,602,200		59,602,200
XII. Statens utlåningsfonder	1,950,000		1,950,000
XIV. Låneunderstöd		65,000	65,000
Summa	61,552,200	5,115,000	66,667,200

Samtliga de i denna proposition åberopade eller för övrigt med tilläggsstaten till riksstaten för år 1919 sammanhängande handlingar skola riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas.

GUSTAF.

F. V. THORSSON.

Tilläggsstaten för år 1919.

Propositionens justering.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9 januari
1919.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Med åberopande av de förslag till riksdagen, varom hemställanden gjorts av vederbörande departementschefer, enligt vad som framgår av bilagda statsrådsprotokoll angående inkomster och utgifter å tilläggsstat till riksstaten för år 1919, föredrog departementschefen, statsrådet Thorsson, ett i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts enligt samma protokoll fattade beslut uppsatt förslag till proposition om tilläggsstat till riksstaten för år 1919.

Departementschefen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att godkänna de häröfver omförmälda förslag och alltså upptaga inkomsterna och utgifterna å berörda tilläggsstat på sätt bilaga till detta protokoll utvisar.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna sitt bifall; och skulle i enlighet därmed omförmälda proposition till riksdagen avlåtas.

Ur protokollet:

Sven Lidholm.

Tilläggsstaten för år 1919.

Inkomsterna.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9 januari 1919.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 PETRÉN,
 NILSON,
 LÖFGREN,
 friherre PALMSTIERNA,
 RYDÉN,
 UNDÉN,
 THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Thorsson anförde:

Tidigare i dag har jag, i samband med framläggande av förslag rörande inkomsterna å 1920 års riksstat, jämväl i stora drag redogjort för huru jag tänker mig, att medel skola uppbringas för täckande av utgifterna jämväl å tilläggsstaten för år 1919.

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml. 2 häft. (Nr 2.)

Jag har därvid omnämnt, att de inkomstposter, som enligt mitt förslag skulle upptagas å tilläggsstaten, äro: bland egentliga statsinkomster dels inkomst av förhöjd fondstämpel, dels inkomst av spirituosaaccis, — vars belopp å inkomstsidan torde få återkomma även såsom i anspråk tagen kapitaltillgång från statsverkets fond av rusdrycksmedel — dels ock inkomst av vissa hästförsäljningsmedel; bland i anspråk tagna kapitaltillgångar dels de av fjolårets riksdag avsatta medlen för beredande av krigstidstillägg m. m. ävensom nyssnämnda belopp ur rusdrycksmedelsfonden, dels ock erforderliga medel från statsverkets kassafond; samt slutligen lånemedel, av fast och tillfällig upplåning, för vissa särskilda utgiftsändamål.

Jag torde här allenast behöva något beröra anledningen till att jag beräknat viss inkomst av hästförsäljningsmedlen. Chefen för jordbruksdepartementet kommer, enligt vad han meddelat mig, att senare i dag föreslå upptagande å tilläggsstatens sjunde huvudtitel av ett anslag å 193,000 kronor till förstärkning av reservationsanslaget till hästavelns befrämjande och att därvid förorda, att medel härför tagas från de å diversemedelstiteln »hästförsäljningsmedel» bokförda tillgångar. Statskontoret, som i ämnet yttrat sig, har med förordande härav ansett, att tillgången i budgeten må upptagas i budgeten under inkomsttiteln »diverse inkomster». För min del ansluter jag mig till vad sålunda ifrågasatts. Under erinran att jämväl å 1918 års tilläggsstat för motsvarande ändamål anvisats ett belopp av 223,000 kronor utan att likväl motsvarande inkomst då, såsom varit avsett, beretts från hästförsäljningsmedlen anser jag, då ifrågavarande medel härför förslå, att å detta års tilläggsstat lämpligen bör uppföras ett belopp av 416,000 kronor.

Under åberopande i övrigt av vad jag tidigare anfört rörande inkomster å innevarande års tilläggsstat får jag föreslå, att i förslaget till tilläggsstat för år 1919 måtte uppföras följande inkomster:

A. Egentliga statsinkomster:

I. Skatter:

1. Stämpelmedel, bevillning	kronor	8,000,000
2. Spirituosaaccis, bevillning	»	20,000,000

II. Diverse inkomster	»	416,000
-----------------------------	---	---------

B. I anspråk tagna kapitaltillgångar.

I. Uppkomna av egentliga statsinkomster:

1. Statsverkets kassafond	»	209,804,700
---------------------------------	---	-------------

krigstidstillägg och krigstidshjälp tillställas de övriga departementen för behörigt iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under vederbörande huvudtitlar å berörda tilläggsstat.

Ur protokollet:

Sven Lidholm.

Tilläggsstaten för år 1919.

Utgifterna.

För flera huvudtitlar gemensam fråga.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9 januari
1919.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 PETRÉN,
 NILSON,
 LÖFGREN,
 friherre PALMSTIERNA,
 RYDÉN,
 UNDÉN,
 THORSSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Thorsson anförde efter gemensam beredning med cheferna för samtliga övriga departement i fråga om utgifterna till en början följande:

Krigstidstillägg och krigstidshjälp.

Vad beträffar krigstidstillägg och krigstidshjälp för år 1919, så är frågan härom överlämnad till utredning åt vissa sakkunniga, som
Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml. 2 häft. (Nr 2.)

Utgifterna: 1919 års tilläggsstat.

jämlikt bemyndigande den 13 september 1918 av mig för ändamålet tillkallats. Då dessa sakkunniga ännu icke avgivit något förslag, kan för riksdagen nu icke framläggas proposition i ämnet. För närvarande torde de för ändamålet erforderliga anslagen böra å förslaget till tilläggsstat för år 1919 allenast beräknas. I detta avseende vill jag till en början erinra, att 1918 års lagtima riksdag för ifrågasvarande ändamål såsom förslagsanslag, högst, avsatt 57,000,000 kronor. Detta belopp bör givetvis i första hand tagas i anspråk för ändamålet. Också har jag vid uppgörande av förslag till tilläggsstat för år 1919 å inkomstsidan upptagit nämnda belopp såsom i anspråk tagen kapitaltillgång. Enligt upplysning från de sakkunniga kommer emellertid beloppet icke att bli tillräckligt. Allt som allt torde för ändamålet erfordras ungefär följande belopp, nämligen:

beträffande de affärsdrivande verken	kronor 108,000,000
beträffande sådana verk som försäkringsinspektionen, statens biografbyrå, mynt- och justeringsverket, patent- och registreringsverket, bankinspektionen m fl.	» 1,000,000
samt beträffande övriga verk och inrättningar	» 116,000,000.

Givetvis äro dessa siffror tämligen osäkra vad beträffar fördelningen av den totala kostnaden, 225 miljoner kronor, å olika slag av verk och inrättningar, men i brist på säkrare uppgifter torde de få läggas till grund för den ifrågasvarande beräkningen.

Vad angår de affärsdrivande verken samt sådana verk som försäkringsinspektionen m. fl., förutsätter jag, att eventuella dyrtidstillägg komma att av riksdagen anvisas att utgå av vederbörande verks inkomster. Å tilläggsstaten skulle sålunda behöva beräknas allenast det för övriga verk och inrättningar erforderliga belopp eller 116,000,000 kronor. Närmare förslag om de på varje huvudtitel belöpande anslagsbelopp torde vid behandlingen av de olika huvudtitlarna få framställas av vederbörande departementschefer, därvid jag emellertid vill framhålla, att uppdelningen huvudtitlarna emellan av totalbeloppet, 116,000,000 kronor, i ärendets nuvarande läge måste bli högst approximativ.

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen godkänna; och skulle utdrag av protokollet i vad det avsåge sättet för upptagande å tilläggsstaten för år 1919 av anslagen till

2. Särskilt avsatta medel:

a) Statsverkets fond av rusdrycksmedel... ..	kronor 20,000,000	
b) Avsättning till krigs- tidstillägg och krigs- tidshjälp	» 57,000,000	77,000,000.

C. Lånemedel:

I. Fast upplåning.....	kronor 61,552,200
II. Tillfällig upplåning	» 5,115,000.

De av föredragande departementschefen sålunda i avseende å beräkningen av statsverkets tillgångar för 1919 års tilläggsstat gjorda förslag, i vilka statsrådets övriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen godkänna.

Ur protokollet:

Sven Lidholm.

Tilläggsstaten för år 1919.

Första huvudtiteln.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9 januari
1919.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON, .
 SCHOTTE,
 PETRÉN,
 NILSON,
 LÖFGREN,
 friherre PALMSTIERN,
 RYDÉN,
 UNDÉN,
 THORSSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Thorsson anförde i fråga om utgifterna under första huvudtiteln, härefter följande:

A. Kungl. slottsstaten.

1. Merkostnad för uppvärmning av Stockholms och Drottningholms slott.

[1.]
Merkostnad
för uppvärm-
ning av Stock-
holms och
Drottning-
holms slott.

Under första huvudtiteln äro i riksstaten för år 1919 uppförda vissa anslag till de kungl. slotten, avsedda dels för underhåll, dels, vad Stockholms slott beträffar, även för bevakning, lyse o. s. v. Kostnaderna för uppvärmning av slotten hava däremot varit avsedda att bestridas av det anslag till ved och kol för de kungl. hoven, som ingår under huvudtiteln's första del. Det har visat sig, att sistnämnda anslag — uppgående till 50,000 kronor — för närvarande icke är tillräckligt för ifrågavarande ändamål. Alltsedan tiden för krigsutbrottet hava på grund av de ständigt stigande bränsleprisen kostnaderna för slottens uppvärmning hastigt ökats. Från riksmarskalksämbetet har meddelats, att under året 1917 — det sista, för vilket fullständiga räkenskaper för närvarande föreligga — för bränsle utbetalts ej mindre än 133,010 kronor 73 öre, varav mer än 123,000 kronor ensamt för Stockholms och Drottningholms slott, samt att under månaderna januari—november 1918 bränslekostnaderna för sistnämnda båda slott uppgått till 131,534 kronor 50 öre. Någon minskning i ifrågavarande kostnader lär icke vara att förvänta för år 1919. Jag anser mig böra fästa uppmärksamheten därpå, att, särskilt vad Stockholms och Drottningholms slott angår, byggnaderna måste hållas nödtorftigt uppvärmda, även när de icke bebos av den kungliga familjen, med hänsyn till inom dem inrymda, staten tillhöriga möbler och konstverk, samt att inom Stockholms slott vissa lokaler regelmässigt äro disponerade för andra ändamål, bl a. för högsta domstolens sammanträden. Under sådana förhållanden finner jag mig böra hemställa, att, i likhet med vad under föregående år var fallet, ett särskilt anslag uppföres å 1919 års tilläggsstat i syfte att möta den merkostnad för nämnda byggnaders uppvärmning, som under detta år med säkerhet är att vänta, och torde nämnda anslag med hänsyn till nyss anförda utgiftssiffror för månaderna januari—november 1918 lämpligen kunna sättas till 85,000 kronor. Jag tillstyrker alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bestridande av den för år 1919 beräknade merkostnaden för uppvärmning av Stockholms och Drottningholms slott å tilläggsstat för samma år anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 85,000.

2. Till förstärkning av anslaget till reparationer å Stockholms slott med flera för de kungl. hoven upplåtna byggnader.

Under återopande av vad jag vid behandlingen av frågan om höjning i ordinarie anslaget till reparationer å Stockholms slott med flera för de kungl. hoven upplåtna byggnader förut i dag anfört, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till förstärkning av anslaget till reparationer å Stockholms slott med flera för de kungl. hoven upplåtna byggnader å *tilläggsstat* för år 1919 bevilja ett förslagsanslag, högst kronor 31,500.

[2.]
Till förstärkning av anslaget till reparationer å Stockholms slott med flera för de kungl. hoven upplåtna byggnader.

3. Till förstärkning av anslaget till Drottningholms slott.

Under återopande av vad jag vid behandlingen av frågan om höjning i ordinarie anslaget till reparationer å Stockholms slott med flera för de kungl. hoven upplåtna byggnader förut i dag anfört, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till förstärkning av anslaget till Drottningholms slott å *tilläggsstat* för år 1919 bevilja ett förslagsanslag, högst kronor 12,300.

[3.]
Till förstärkning av anslaget till Drottningholms slott.

4. Till förstärkning av anslaget till Gripsholms slott.

Under återopande av vad jag vid behandlingen av frågan om höjning i ordinarie anslaget till reparationer å Stockholms slott med flera för de kungl. hoven upplåtna byggnader förut i dag anfört, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till förstärkning av anslaget till Gripsholms slott å *tilläggsstat* för år 1919 bevilja ett förslagsanslag, högst kronor 3,000.

[4.]
Till förstärkning av anslaget till Gripsholms slott.

5. Till förstärkning av anslaget till Ulriksdals slott.

[5.]
Till förstärk-
ning av an-
slaget till
Ulriksdals
slott.

Under åberopande av vad jag vid behandlingen av frågan om höjning i ordinarie anslaget till reparationer å Stockholms slott med flera för de kungl. hoven upplåtna byggnader förut i dag anført, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till förstärkning av anslaget till Ulriksdals slott å tilläggsstat för år 1919 bevilja ett förslagsanslag, högst kronor 4,200.

6. Till förstärkning av anslaget till Haga lustslott och park.

[6.]
Till förstärk-
ning av an-
slaget till
Haga lust-
slott och park.

Under åberopande av vad jag vid behandlingen av frågan om höjning i ordinarie anslaget till reparationer å Stockholms slott med flera för de kungl. hoven upplåtna byggnader förut i dag anført, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till förstärkning av anslaget till Haga lustslott och park å tilläggsstat för år 1919 bevilja ett förslagsanslag, högst kronor 4,000.

7. Till förstärkning av anslaget till Strömsholms slott.

[7.]
Till förstärk-
ning av an-
slaget till
Strömsholms
slott.

Under åberopande av vad jag vid behandlingen av frågan om höjning i ordinarie anslaget till reparationer å Stockholms slott med flera för de kungl. hoven upplåtna byggnader förut i dag anført, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till förstärkning av anslaget till Strömsholms slott å tilläggsstat för år 1919 bevilja ett förslagsanslag, högst kronor 3,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagade Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Sven Lidholm.

Sammandrag och register

till

Första huvudtiteln å 1919 års tilläggsstat.

Punkt	Sid.	Nr		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
A. Kungl. slottsstaten.					
1	2	1	Merkostnad för uppvärmning av Stockholms och Drottningholms slott, <i>förslagsanslag</i> , högst		85,000
2	3	2	Förstärkning av anslaget till reparationer å Stockholms slott m. fl. för de kungl. hoven upplåtna byggnader, <i>förslagsanslag</i> , högst		31,500
3	3	3	Förstärkning av anslaget till Drottningholms slott, <i>förslagsanslag</i> , högst		12,300
4	3	4	Förstärkning av anslaget till Gripsholms slott, <i>förslagsanslag</i> , högst		3,000
5	4	5	Förstärkning av anslaget till Ulriksdals slott, <i>förslagsanslag</i> , högst		4,200
6	4	6	Förstärkning av anslaget till Haga lustslott och park, <i>förslagsanslag</i> , högst		4,000
7	4	7	Förstärkning av anslaget till Strömsholms slott, <i>förslagsanslag</i> , högst		3,000
Summa					143,000

Tilläggsstaten för år 1919.

Andra huvudtiteln.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 9 januari 1919.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA.
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

2:o.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Löfgren anförde härefter:
I enlighet med den plan, som vid anmälan inför Kungl. Maj:t
den 31 december 1917 av kassaförlagskommitténs den 20 mars 1917
avgivna betänkande dåvarande chefen för finansdepartementet framlade
för avvecklingen av det dittills tillämpade förskottsförfarandet och vilken
plan följts vid äskandena hos riksdagen under år 1918, får jag här-
med underställa Kungl. Maj:ts prövning de särskilda medelsbehov, som
under andra huvudtiteln böra tillgodoses genom anslag å tilläggsstat
för år 1919.

A. Rättsskipningen.

Göta hovrätt.

1. Extra division.

[1.] Med stöd av vad jag vid anmälan av frågan om regleringen av riksstatens andra huvudtitel för år 1920 anført vid behandlingen av punkt [14] tillåter jag mig hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Extra division
vid Göta
hovrätt.

att för beredande av tillfällig förstärkning av Göta hovrätts arbetskrafter med en extra division under tiden från och med den 10 april till och med den 31 december 1919 på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 34,000.

Hovrätten över Skåne och Blekinge.

2. Extra division.

[2.] Redan vid anmälan förut i dag av nyss omförmälda punkt [14] vid regleringen av andra huvudtiteln för år 1920 har jag omnämnt, att jag ämnade hemställa om äskande hos riksdagen av medel till bestridande av omkostnaderna för en extra division vid hovrätten över Skåne och Blekinge.

Extra division
vid hovrätten
över Skåne
och Blekinge.

Hovrätten i
skrivelse den
7 februari
1918.

Behovet av förstärkning av denna hovrätts arbetskrafter framfördes av hovrätten redan i en den 7 februari 1918 dagtecknad skrivelse. I denna framhöll hovrätten bland annat, att antalet till hovrätten inkomna värdjade mål, som under år 1915 utgjort 523, sedermera ökats, så att antalet under år 1917 uppgått till 606. Någon minskning häri vore enligt hovrättens mening icke att påräkna för den närmaste tiden. Då balansen av oavgjorda mål av nämnda slag vid början av år 1918 utgjort 545 och medeltalet av de under åren 1915—1917 avgjorda uppgått till 464, vore det tvärtom att antaga, att balansen skulle komma att betydligt ökas under år 1918. Med hovrättens dåvarande

arbetskrafter kunde denna balans, som till en del hade sin grund i det stora antalet under år 1917 till hovrätten inkomna kriminella besvärsmål, icke avarbetas. En följd av den tilltagande balansen hade blivit den, att vädjade mål i allt större utsträckning icke kunde avgöras, förr än mer än ett år förflutit från det att de inkommit till hovrätten. För avhjälpande av detta för den rättssökande allmänheten menliga förhållande anhöll hovrätten, att dess arbetskrafter måtte från och med den 1 mars 1918 förstärkas med en adjungerad ledamot å en var av hovrättens två divisioner samt att Kungl. Maj:t måtte till hovrättens disposition ställa härför erforderliga medel ävensom medgiva vissa avvikelser från föreskrifterna i den för hovrätten gällande arbetsordning. [2.]

Denna hovrättens framställning bifölls i huvudsak av Kungl. Maj:t genom beslut den 15 februari 1918. Det bestämdes dock, att anordningen i fråga skulle gälla allenast tillsvidare under ett år, räknat från och med den 1 mars 1918. Kostnaderna avsågos skola bestridas från andra huvudtiteln's allmänna besparingar. *Kungl. Maj:ts beslut den 15 februari 1918.*

Emellertid avlät hovrätten den 7 oktober 1918 en ny skrivelse i ämnet. Däri hette det bland annat: *Hovrätten i skrivelse den 7 oktober 1918.*

Genom den av Kungl. Maj:t på hovrättens framställning den 15 februari 1918 beslutade anordningen hade hovrätten trots sig kunna i någon mån nedbringa balansen å vädjade mål till normal storlek. Det hade emellertid visat sig, att vad därmed åsyftats icke kunnat vinnas. Balansen å dylika mål, som vid början av år 1918 utgjort 545, hade under året ökats, så att balansen den 1 oktober samma år uppgått till 629. Antalet under år 1917 avgjorda mål av ifrågavarande slag hade utgjort 441 och under år 1918 hade intill den 1 oktober slutligen handlagts 390. Orsaken till den alltfjämt ökade balansen å vädjade mål vore att söka i det stora antal till hovrätten under åren 1917 och 1918 inkomna kriminella besvärsmål. Under det att dylika mål under år 1916 inkommit till ett antal av 262, hade antalet inkomna mål av samma slag under år 1917 uppgått till 436 och intill den 1 oktober år 1918 till omkring 440. Då med den nuvarande anordningen balansen å vädjade mål icke torde komma att något avsevärt nedbringas, ansåge hovrätten sig böra hos Kungl. Maj:t hemställa om en extra division för beredande av tillfällig förstärkning av sina arbetskrafter.

Hovrätten anhöll därför, att Kungl. Maj:t tacktes, med förklaring att förordnandet den 15 februari 1918 skulle upphöra att gälla från och med den 1 januari 1919, tillåta, att hovrättens arbetskrafter förstärktes genom bildande av en extra division att träda i verksamhet sistnämnda dag och därmed fortsätta tillsvidare under ett år, ävensom anvisa för ändamålet erforderliga medel efter närmare angivna grunder.

[2.]
Kungl. Maj:ts
beslut den 22
november
1918.

Den 22 november 1918 fattade Kungl. Maj:t beslut i huvudsaklig överensstämmelse med vad hovrätten sålunda hemställt. Tiden för den extra divisionens verksamhet begränsades dock till att omfatta allenast tiden från och med den 1 januari till och med den 9 april 1919. Jämväl de medel, som anvisades för detta ändamål, avsågos skola avföras å andra huvudtiteln's allmänna besparingar. Anledningen till nyssnämnda tidsbegränsning var densamma som den, vilken föranlett en liknande åtgärd med avseende å den extra division, som redan förut inrättats vid Göta hovrätt, nämligen att med hänsyn till besparingarnas beräknade storlek de för ändamålet erforderliga medlen, så vitt beträffade tiden efter den 9 april 1919, ansågos icke lämpligen böra bestridas från dem, utan böra äskas av riksdagen.

Departement-
schefen.

Till upplysning i detta ärende har jag låtit från hovrätten infordra vissa nya statistiska siffror. Enligt dessa uppgick antalet under hela år 1918 inkomna vädjade mål till 658. Motsvarande siffror för åren 1917 och 1916 voro respektive 606 och 602. Antalet under hela år 1918 inkomna brottmål belöpte sig till 625, medan motsvarande siffror för åren 1917 och 1916, på sätt redan nämnts, voro respektive 436 och 262. Till följd härav utgjorde vid senaste årsskiftet balanserna å oavgjorda vädjade mål och brottmål respektive 671 och 130, medan motsvarande tal för balanserna vid årsskiftena 1917—1918 och 1916—1917 utgjorde 545 och 71 respektive 380 och 40.

Balanser av den storlek nu nämnts, förefintliga i en hovrätt med endast två ordinarie divisioner, peka otvivelaktigt hän på nödvändigheten av att extra ordinarie åtgärder vidtagas. Nödig hänsyn till allmänhetens berättigade krav på ej allt för långsam rättsskipning gör enligt min mening angeläget, att man därvid tillgriper ett medel, som är ägnat att snabbt leda till målet: den förefintliga arbetsbalansens nedbringande till normalt omfång. Ett dylikt medel erbjuder hovrättens förslag om dess arbetskrafters utökande med en tredje division. Till bestridande av kostnaderna för en dylik divisions verksamhet har, såsom redan förut nämnts, Kungl. Maj:t redan av tillgängliga medel anvisat erforderligt belopp för tiden från och med den 1 januari till och med den 9 april 1919. För återstående delen av året torde medel böra av riksdagen äskas å 1919 års tilläggsstat.

Beträffande frågan, med vilket belopp nu förevarande anslag behöver begäras, torde jag få hänvisa till den utredning rörande de årliga kostnaderna för uppehållande av en extra division vid Göta hovrätt, som jag förut i dag förebragt vid behandlingen av spörsmålet om

anslags äskande på 1920 års stat till en dylik divisions verksamhet (s. 19). Då den extra divisionen i så väl ena som andra fallet är avsedd att handlägga både vädjade mål och brottmål, blir den personal, som erfordras, densamma i båda fallen, och kunna alltså kostnaderna beräknas efter samma grunder. För upprätthållandet av nu ifrågavarande extra divisions verksamhet under tiden från och med den 10 april till och med den 31 december 1919 skulle alltså erfordras lika stort belopp, som förut under punkt [1] äskats för en extra division vid Göta hovrätt under samma tid, eller 34,000 kronor.

[2.]

Emellertid är att märka, att av ett av 1911 års riksdag på extra stat för år 1912 beviljat anslag till beredande av tillfällig förstärkning av hovrättens över Skåne och Blekinge arbetskrafter fortfarande återstår oanvänt ett belopp av 2,500 kronor. Denna återstod synes mig lämpligen kunna tagas i anspråk för nu ifrågavarande förstärkning. Medgivande härtill bör inhämtas av riksdagen. De medel, som härutöver erfordras för ändamålet, eller enligt nyss nämnda beräkning 31,500 kronor böra äskas å tilläggsstaten för år 1919.

Jag får alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att ett belopp av 2,500 kronor, som återstår oanvänt å ett av riksdagen till beredande av tillfällig förstärkning av hovrättens över Skåne och Blekinge arbetskrafter å extra stat för år 1912 beviljat anslag, må användas för beredande av tillfällig förstärkning av nämnda hovrätts arbetskrafter med en extra division under tiden från och med den 10 april till och med den 31 december 1919

dels ock för samma ändamål å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 31,500.

Krigsrätterna.

3. Förstärkning av anslaget till civil personal vid regements- och stationskrigsrätterna.

[3.]
Förstärkning
av anslaget
till civil per-
sonal vid
regements-
och stations-
krigsrätterna.

Under åberopande av vad jag under punkt [18] i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden anført får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till förstärkning av det å extra stat för år 1919 beviljade anslaget till civil personal vid regements- och stationskrigsrätterna å tilläggsstat för år 1919 bevilja ett förslagsanslag, högst... kronor 32,000.

Övriga anslag.

4. Förstärkning av hovrätternas arbetskrafter m. m.

[4.]
Förstärkning
av hovrät-
ternas arbets-
krafter m. m.

Vid behandlingen under punkt [11] i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden av ordinarie anslaget till Svea hovrätt med därunder lydande justitiestat har jag omnämnt, att särskilt tillkallade sakkunniga avgivit betänkande angående vissa ändringar i hovrätternas arbetssätt och löneförhållanden m. m. samt att min avsikt vore att i sinom tid, efter det löneregleringskommitténs utlåtande i ämnet inkommit, avlåta proposition till riksdagen med de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning. Jag omnämnde i sammanhang därmed tillika, att jag ämnade föreslå Kungl. Maj:t att av riksdagen jämväl begära de medel, som vore erforderliga för genomförande redan med ingången av innevarande års höstsession av vissa av de av de sakkunniga föreslagna ändringarna i hovrätternas arbetssätt, gående i huvudsak ut dels på en omläggning av den till hovrätterna förlagda utbildningen av domaraspiranterna dels ock på utvinnande av ett större arbetsresultat. Härför erfordras bl. a. förstärkning av hovrätternas fiskalsgrader samt införande av bättre avlöningsförhållanden för de i hovrätterna tjänstgörande domaraspiranterna. Enligt verkställd beräkning skulle det anslag, som för nu ifrågakarande ändamål skulle erfordras för år 1919, belöpa sig till sammanlagt omkring 43,000 kronor för samtliga de tre hovrätterna.

Jag får därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen [4.]

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för förstärkning av hovrätternas arbetskrafter m. m. å tilläggsstat för år 1919 såsom förslagsanslag, högst, beräkna ett belopp av kronor 43,000.

B. Fångvården.

1. Förstärkning av förslagsanslaget till fångars vård och underhåll.

Ordinarie förslagsanslaget till fångars vård och underhåll är i innevarande års riksstat uppfört med 2,800,000 kronor. Enligt uppgifterna från detta anslag kunna beräknas komma att under år 1919 belöpa sig till 4,200,000 kronor. Angående anledningarna till detta överskridande av anslaget torde vara nog att hänvisa till den utredning, som under punkt [31] i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden (sid. 100 och följ.) blivit förebragt vid behandlingen av frågan om ifrågavarande anslags beräknande för år 1920. [5.] Förstärkning av förslagsanslaget till fångars vård och underhåll.

Till täckande av den brist, som sålunda kan väntas komma att uppstå å anslaget för år 1919, torde lämpligen böra å detta års tilläggsstat äskas ett förstärkningsanslag å 1,400,000 kronor.

Jag får alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till förstärkning av det i 1919 års riksstat uppförda ordinarie förslagsanslaget till fångars vård och underhåll å tilläggsstat för år 1919 bevilja ett förslagsanslag, högst kronor 1,400,000.

2. Bostadshus för befattningshavare vid centralfängelset i Malmö.

Den ordinarie bevakningspersonalen vid statens fångvårdsanstalter åtnjuter, utom kontant avlöning, antingen förmånen av fri bostad i fängelsebyggnaderna eller i hus, som eljest ägas eller disponeras av kronan, eller ock hyresersättning. Enligt föreskrifter, som meddelats i samband med den från och med år 1911 tillämpade nya löneregleringen för fångvårdsstaten, skall storleken av bostadslägenhet, som tilldelas [6.] Bostadshus för befattningshavare vid centralfängelset i Malmö.

[6.] ordinarie bevakningstjänsteman, bestämmas med hänsyn därtill, huruvida han är gift eller icke, och, i förra fallet, efter familjemedlemmarnas antal. Enahanda rätt till fri bostad, som sålunda åtnjutes av ordinarie bevakningstjänsteman, tillkommer extra sådan tjänsteman, vilken oavbrutet under ett år innehaft och fortfarande innehar sin befattning.

Vid de flesta fångvårdsanstalterna har det ännu ej varit möjligt att ens åt samtliga där tjänstgörande ordinarie befattningshavare bereda bostäder i byggnader, som av fångvården disponerats. Följden härav är den, att för närvarande kontant hyresersättning utgår till ett stort antal tjänstemän vid fångvårdsstaten. Under de senare åren har emellertid den på flera orter uppkomna bostadsbristen åstadkommit svårigheter för de befattningshavare, som icke kunnat erhålla bostad i kronans hus, att till skäliga priser i fångvårdsanstalternas närhet förhyra lämpliga bostadslägenheter. Särskilt i de fall, att de förhyrda lägenheterna legat långt avlägsna från fängelset, har härigenom uppstått avsevärda olägenheter från fångvårdssynpunkt.

På grund härav har det visat sig allt mer önskligt att i största möjliga omfattning bereda tjänstemännen bostäder i fångvården tillhöriga byggnader, helst belägna i fångvårdsanstalternas omedelbara närhet. Genom en dylik anordning vinnes den fördelen, att tjänstemännen kunna, även då de för tillfället icke äro i tjänst, utan större svårighet och tidspilla vid behov tillkallas ävensom att de bliva satta i tillfälle att tillbringa kortare fristunder i sina hem samt därstädes intaga alla sina måltider.

Åtgärder i nu antydd riktning hava vidtagits vid skilda tillfällen under senaste åren. På framställning av Kungl. Maj:t beviljade sålunda dels 1917 års riksdag erforderliga medel för inköp av en invid centralfängelset i Härnösand belägen fastighet samt för inredande av tre å denna fastighet befintliga byggnader till bostäder åt bevakningspersonal vid samma anstalt, dels ock 1918 års lagtima riksdag medel för inköp av en invid centralfängelset i Växjö belägen fastighet för anordnande därstädes av bostäder åt befattningshavare vid sistnämnda fängelse.

Jämväl i Malmö hava åtgärder vidtagits för beredande i ökad utsträckning åt de vid centralfängelset därstädes anställda befattningshavare av lämpliga och välbelägna bostäder. På framställning av fångvårdsstyrelsen bemyndigade Kungl. Maj:t den 31 december 1913 styrelsen att för beredande av bostäder åt tjänstemän av lägre grad vid Malmöfängelset förhyra erforderligt antal lägenheter om högst två rum och kök i två i fängelsets omedelbara närhet vid Bulltoftavägen belägna, Skånska inteckningsaktiebolaget tillhöriga större byggnader

för hyresbelopp, som ej finge överstiga 288 kronor för en lägenhet om två rum och kök, 192 kronor för en lägenhet om ett rum och kök samt 96 kronor för en lägenhet om endast ett rum, allt för år räknat.

[6.]

Beträffande storleken av nu ifrågavarande två byggnader är upplýst, att den ena, nummer 24 av tomten nummer 52 A av Kirsebergsstaden, vilken byggnad är den som ligger närmast fängelset, innehåller förutom 1 butik med ett rum och kök 5 lägenheter om ett rum och kök samt 13 lägenheter om två rum och kök, samt att den andra byggnaden, nummer 1 av nyssnämnda tomt, inrymmer förutom 1 butik med ett rum och kök 1 lägenhet om ett rum och kök, 18 lägenheter om två rum och kök samt 3 enkelrum.

På grund av förutnämnda bemyndigande har fångvårdsstyrelsen för därvid stadgade maximihyresbelopp av inteckningsaktiebolaget för en tid av fem år från och med den 1 oktober 1914 förhyrt 13 lägenheter om två rum och kök och 4 lägenheter om ett rum och kök i huset nummer 24 samt 7 lägenheter om två rum och kök i huset nummer 1. I kontraktet härom har inryckts den bestämmelsen att, om icke uppsägning å någondera sidan sker senast den 1 juni det år, under vilket kontraktet utlöper, detsamma förlänges med ett år i sänder för varje lägenhet. Kontraktstiden löper sålunda, därest uppsägning sker, till ända den 1 oktober 1919.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 30 augusti 1918 har nu fångvårdsstyrelsen framlagt förslag därom, att ifrågavarande två fastigheter måtte med äganderätt förvärvas av fångvården. Styrelsen yttrar därom bland annat:

Fångvårdsstyrelsen.

Det kunde motses, att fångvården, sedan förutnämnda kontraktstid efter skedd uppsägning gått till ända, måste vidkännas en avsevärd ökning i hyran, som onekligen under nuvarande förhållande måste anses billig; och om eller när kristidsbestämmelserna om inskränkning i fastighetsägares dispositionsrätt bortföller, torde säkerhet saknas, att bostäderna kunde för bevakningskåren allt framgent påräknas ens för högst betydande hyra.

Visserligen stode för sådant fall öppet att uppföra nybyggnader för fångvårdens räkning, därtill i viss mån funnes plats på dess egen mark. Men oavsett den dryga kostnad, som härför krävdes i följd av de helt visst länge kvarstående höga byggnadsprisen, vore att i synnerhet beakta den stora olägenhet, som för fängelset skulle uppkomma genom att ifrågavarande lägenheter, från vilkas flertal fri insyn till fängelseområdet funnes, komme i enskilda personers innehav. En viktig anledning till de ifrågavarande hyresavtalens ingående hade just varit det framträdande behovet att få lägenheterna bebodda av fångvårdens personal, över vilken nöjaktig kontroll kunde utövas.

Enligt värdering, som år 1917 verkställets med hänsyn till då gällande ar-
Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml. 2 häft. (Nr 2.)

[6.] betskostnader och pris på sådana materialier, som vore i byggnaderna nedlagda, hade fastigheterna uppskattats nummer 24 till 92,500 kronor och nummer 1 till 112,000 kronor. Skånska inteckningsaktiebolaget hade i ett den 24 augusti 1917 dagtecknat anbud, vilket förnyats i särskilda skrivelser under augusti 1918, erbjudit fångvårdsstyrelsen att inköpa huset nummer 24 för 80,000 kronor och huset nummer 1 för 90,000 kronor. Anbuden gällde intill dess eventuell proposition i ärendet kunde hinna bliva avgjord av 1919 års riksdag.

Genom brev den 16 maj 1918 hade Kungl. Maj:t medgivit, att, sedan de befattningshavare, som bebodde ifrågavarande lägenheter, med Skånska inteckningsaktiebolaget träffat enskilt avtal om införande av elektrisk belysning i lägenheterna mot att lägenhetsinnehavarna erlade en månatlig avgift av 1 krona 50 öre för enrumslägenheter och 3 kronor för tvårumslägenheter, gottgörelse finge av fångvårdsmedel utbetalas till sagda lägenhetsinnehavare för vad de erlagt till husägaren för det elektriska ljusets införande i lägenheterna, varjämte styrelsen be- myndigats att med bolaget träffa överenskommelse att övertaga de av lägenhetsinnehavarna åtagna förbindelserna i ifrågavarande hänseende till kontraktstidens slut den 1 oktober 1919.

Enligt den med bolaget träffade överenskommelsen utginge i följd härav den sammanlagda hyran och installationsersättningen med för ett rum och kök 210 kronor och för två rum och kök 324 kronor om året.

I de ifrågavarande byggnaderna bodde för närvarande 4 tjänstemän, som innehade ett rum och kök, samt 20 tjänstemän, som innehade två rum och kök. Sammanlagda hyran och ersättningen uppginge till 7,320 kronor om året.

Till 10 tjänstemän av lägre grad, boende i lägenheter, som icke av fångvården ägdes eller förhyrdes, utginge hyresersättningar (krigstidstillägg därå inberäknade) till 6 för två rum och kök, efter 400 kronor per lägenhet, till 3 för ett rum och kök efter 333.33 $\frac{1}{3}$ kronor per lägenhet och till 1 för ett rum efter 200 kronor per lägenhet.

Om de två butikslägenheterna förvandlades till bostäder med två rum och kök, innehölle de två husen sammanlagt 33 lägenheter om två rum och kök samt 6 lägenheter om 1 rum och kök jämte 3 enkelrum.

Ett inköp av fastigheterna beredde således möjlighet att där inrymma 33 av de 34 befattningshavarna i lägenheter om två rum och kök samt den återstående, vilken nu bebodde allenast ett enkelrum, i lägenhet om ett rum och kök. Det återstode således ett överskott av 5 lägenheter om ett rum och kök samt 3 enkelrum. Dessa lägenheter bleve emellertid behöfvliga för inlogering av extra ordinarie bevakning samt till beredande av större bostäder åt underbefäl.

Hushyrorna i deras helhet skulle efter de för närvarande kontraherade hy- rorna jämte ersättningen för installationskostnad utgöra

för 33 lägenheter om 2 rum och kök (à 324)	kronor 10,692
» 6 » » 1 » » » (à 210)	» 1,260
» 3 enkelrum (frånsett ersättning för installationskostnad (à 96)	» 288

Summa kronor 12,240,

motsvarande å en köpeskilling av 170,000 kronor en ränta av 7.2 procent.

Beräknades åter hyresvärdet efter nu utgående hyresersättningar till befatt-

ningshavare, som icke hade bostad uti ifrågavarande fastigheter, skulle nämnda värde komma att uppgå till

för 33 lägenheter om 2 rum och kök (à 400)	kronor 13,200
» 6 » » 1 » » » (à 333.33 ^{1.3})	» 2,000
» 3 enkelrum (à 200)	» 600

Summa kronor 15,800.

motsvarande 9.3 procent å köpeskillingen.

Det vore emellertid att märka, att efter utgången av nu löpande hyrestid fastigheterna, därest de förbleve i enskild ägo, säkerligen icke finge förhyras ens efter de sistnämnda hyresprisen, särskilt vad anginge lägenheter om två rum och kök av den storlek och inredning, varom här vore fråga. Styrelsen antog sålunda, att sistnämnda lägenheter med säkerhet komme att betinga en hyra av minst 500 kronor per lägenhet.

Lades därför till grund för beräkningen av hyresvärdet nämnda högre hyra för lägenheter om två rum och kök, skulle detta för dessa lägenheter innebära en ökning av nyssberörda hyressumma med 3,300 kronor, så att sammanlagda hyresvärdet för fastigheterna skulle stiga till 19,100 kronor, motsvarande en ränta å köpeskillingen av drygt 11.3 procent.

Det höga räntevärdet motvägdes emellertid i någon mån av vissa brister i själva byggnaderna. Dessa vore sålunda byggda med källare utan valv och hade yttertaken täckta med allenast asfaltpapp, något som krävde ett drygare underhåll och framdeles sannolikt torde påkalla omläggning med annat material. I övrigt befunde sig byggnaderna — enligt utlåtande av styrelsens biträdande arkitekt — i gott skick efter den genomgående ändring och reparation, som ägt rum för lägenheternas förhyrande av fångvården.

Under återopande av det anförda hemställde styrelsen, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att för inköp av de ifrågavarande båda fastigheterna till beredande av bostäder åt befattningshavare vid centralfängelset i Malmö bevilja ett anslag å extra stat av 170,000 kronor att utgå redan under år 1919.

De skäl, som fångvårdsstyrelsen anförte till stöd för sitt förslag om inköp för fångvårdens räkning av ifrågavarande två fastigheter i Malmö för beredande där av bostäder åt befattningshavare vid centralfängelset i nämnda stad, verka enligt min mening övertygande. Byggnadernas närbelägenhet till fängelset gör, att de synnerligen väl lämpa sig för ändamålet i fråga. Deras förvärfvande för fångvårdens räkning är vidare synnerligen önskvärt ur synpunkten att få olägenheten därav, att man från flertalet av de i byggnaderna inrymda bostadslägenheterna har fri insyn över fängelseområdet, i möjligaste mån neutraliserad. Då därtill kommer, att det pris, för vilket ägaren förklarat sig villig sälja fastigheterna till fångvården, måste betraktas som synnerligen skä-

*Departements-
chefen.*

[6.]

[6.] ligt, tvekar jag ej att giva mitt förord åt fångvårdsstyrelsens framställning i denna del.

Jag får därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för inköp av fastigheterna nummer 1 och 24 av tomten nummer 52 A av Kirsebergsstaden i Malmö till beredande av bostäder åt befattningshavare vid centralfängelset i nämnda stad å tilläggsstat för år 1919 bevilja ett reservationsanslag å kronor 170,000.

3. Bostadshus för bevakningspersonal vid centralfängelset i Mariestad.

[7.]
Bostadshus
för bevak-
ningspersonal
vid central-
fängelset i
Mariestad.
1917 års riks-
dag.

För möjliggörande av en omändring av dåvarande straffängelset i Mariestad till ett jordbruksfängelse, vid vilket fångarna kunde huvudsakligen sysselsättas med arbete i det fria, beslöt 1917 års riksdag, efter framställning i ämnet av Kungl. Maj:t, bland annat, dels att medgiva, att den av domänstyrelsen utarrenderade delen av kungsgården Marieholm i Leksbergs socken av Skaraborgs län finge på vissa villkor överlätas till fångvården, dels ock att till bland annat inlösen av vissa dåvarande arrendatorn och andra enskilda personer tillhöriga byggnader och ledningar å kungsgården ävensom för reparationer m. m. å dessa byggnader å extra stat för år 1918 anvisa ett reservationsanslag å visst belopp.

Till grund för Kungl. Maj:ts proposition i ämnet låg, bland annat, en av fångvårdsstyrelsen förebragt utredning rörande lämpligaste sättet för anordnande av bostäder för den vid det omändrade fängelset erforderliga personalen, då beräknad till — förutom predikant och läkare — 1 direktör, 2 assistenter, 4 överkonstaplar, därav 2 med arvoden som uppsyningsmän, samt 20 vaktkonstaplar. Enligt styrelsen skulle vid ett överlåtande av kungsgården å fångvården det bliva erforderligt, att fångvården sattes i stånd att bereda nödiga bostäder för den del av personalen, för vilka sådana icke funnes i fängelsets och kungsgårdens dåvarande byggnader. Styrelsen förklarade sig anse, att behovet av bostäder skulle i viss mån kunna på billigaste sätt fyllas dels genom inköp av vissa arrendatorn tillhöriga byggnader och dels genom inköp av några på kungsgården belägna mindre hus, tillhöriga enskilda personer.

Till upplysning i nu ifrågavarande avseende åberopade styrelsen en redogörelse, som styrelsens biträdande arkitekt avgivit över en av

honom hållen besiktning av byggnaderna å kungsgården, ävensom en av arkitekten upprättad promemoria. I redogörelsen voro upptagna dels alla kronan nu tillhöriga byggnader, dels samtliga arrendatorns byggnader, dels ock en del byggnader, som ägdes av andra personer, men vilka borde förvärvas för jordbruksfängelsets räkning. För varje byggnad var i redogörelsen upptaget ett visst belopp för densammas istandsättande, i vilket belopp, där byggnaden ej redan tillhörde kronan, inräknats även den lösensumma, som belöpte å byggnaden. Enligt denna promemoria skulle kostnaden för bostädernas lösen och istandsättande uppgå till 45,000 kronor. Genom bostadshusens övertagande av fångvården till bostadslägenheter skulle dylika kunna erhållas för 1 direktör, 2 assistenter, 4 uppsyningsmän eller överkonstaplar och 14 konstaplar.

Beträffande den bevakningspersonal som icke kunde hysas i fängelsebyggnaderna eller i tillgängliga hus å kungsgården, uppgav fångvårdsstyrelsen, att den hade tillfälle att hyra bostäder i den närbelägna staden, intill dess nybyggnader hunne med anlitande av fångarnas arbetskraft uppföras å gården, om anledning därtill skulle visa sig framdeles.

I en den 19 december 1918 dagtecknad underdånig skrivelse anför nu fångvårdsstyrelsen i fråga om det nuvarande behovet av personalbostäder vid det som centralfängelse numera betecknade Mariestadsfängelset följande:

Fångvårdsstyrelsens skrivelse den 19 december 1918.

Enligt vad direktören vid Mariestadsfängelset till fångvårdsstyrelsen inberättat hade bland de å fängelsets jordegendom befintliga bostadslägenheterna allenast fjorton visat sig användbara såsom bostäder för bevakningspersonalen. För tillgodoseende av det nuvarande behovet skulle erfordras ytterligare tolv lägenheter, vilka borde successivt uppföras med ett visst antal om året. Intill dess dessa nybyggnader kunde åstadkommas, måste en del av bevakningspersonalen, såsom för närvarande, vara bosatt i Mariestad eller i de små och otillfredsställande lägenheter å gården, vilka tills vidare åt dem upplåtits och, enligt direktörens åsikt, icke vore möjliga att med ekonomiskt utbyte förbättra eller ombygga. En del vore ock allt för långt avlägsna från fängelset för att lämpligen böra tjäna såsom bevakningsbostäder.

Styrelsen hade i det längsta hyst förhoppning, att en nedgång i byggnadskostnaderna skulle vara att inom en närmare tid förvänta, och hade därför trott sig böra undanskjuta framställning om medels beviljande för uppförande av nödiga nya bevakningsbostäder. Den 22 oktober 1918 hade styrelsen emellertid uppdragit åt sin biträdande arkitekt att uppgöra kostnadsförslag för två dylika byggnader enligt den vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö tillämpade, allmänt gillade bostadstypen för tvåfamiljehus. I anledning härav hade arkitekten införskaffat beräkningar å kostnaden för sådana hus efter de i Stockholm gällande byggnadsprisen. Det hade då visat sig, att varje hus skulle betinga en kostnad av 36,500 kronor utom belysningsanordningar med mera, vilka skulle höja kostnaden till 40,000 kronor för varje byggnad, motsvarande sålunda, då byggnaden skulle rymma allenast

[7.] två lägenheter om två rum och kök, för varje familj 20,000 kronor. Hyreskostnaden efter 6 procent skulle alltså belöpa sig till 1,200 kronor för familj. Då en sådan kostnad för en bostad å landet syntes alldeles orimlig, hade styrelsen funnit sig icke kunna å nämnda förslag grunda en framställning i ämnet. Sedan arkitekten från byggmästare i Maristadsorten införskaffat kostnadsförslag till samma byggnader, hade det visat sig, att kostnadssumman för själva byggnaderna kunde nedbringas till 28,600 kronor per byggnad, vartill komme enligt arkitektens beräkning övriga utgifter — för belysningsanordningar, ställningar, transporter, ritningar och oförutsedda utgifter — med 6,400 kronor. För två byggnader skulle således kostnaden uppgå till 70,000 kronor. Även detta belopp syntes styrelsen allt för högt.

Visserligen hade direktören framhållit önskvärdheten, att byggnaderna uppfördes genom fria arbetare och med särskilt inköpt virke, enär vid fängelset befintliga fångkrafter icke räckte till dessa arbeten och det virke, som hugges vid gården, i första hand måste avses för ekonomibyggnader. Men däremot ville styrelsen erinra, att fångkrafterna vid fängelset kunde och borde förstärkas med byggnadsvana fångar från andra straffanstalter samt att, då ekonomihusens ombyggnad icke vore lika trängande som nya bostäders beredande, det måste vara ekonomiskt fördelaktigare att under nuvarande dyra prisläge å virkesvaror använda gårdens eget virke för de arbeten, som närmast borde utföras och, om detsamma sedermera ej skulle räcka för ekonomihusen, då efter motsedd nedgång i prisen verkställa nödiga inköp för sistnämnda byggnader.

Då styrelsen således ansåge, att de föreslagna nybyggnaderna borde utföras med tillhjälp av fångar och med användande i möjligaste mån av gårdens eget virke, kunde en reduktion i byggnadskostnaden åstadkommas med omkring 25 procent. Kostnadssumman för var och en av byggnaderna skulle således nedbringas till 21,450 kronor. Härtill komme för belysning och oförutsedda utgifter med mera omkring 3,550 kronor. Även i posterna för annat än själva byggnaderna inträdde nämligen vid arbetets utförande med egna krafter en minskning, i det att utgifterna för ställningar, planering och arbetsledning med mera bortfölle.

Totalsumman för de två byggnaderna kunde i följd härav beräknas till 50,000 kronor. Även denna kostnad vore jämförelsevis hög, motsvarande för varje familj 12,500 kronor i kapital eller 750 kronor i hyra.

Då styrelsen dock ansåge behovet vara av synnerligt framträdande art och någon visshet icke torde finnas, att en starkare nedgång i materialkostnaderna skulle inom det kommande året visa sig, ansåge styrelsen sig icke kunna dröja än längre med att göra framställning i ämnet.

Under åberopande av vad styrelsen sålunda anfört hemställde styrelsen, att Kungl. Maj:t måtte hos 1919 års riksdag göra framställning om beviljande å förskottstitel för nämnda år av ett anslag å 50,000 kronor för uppförande vid Mariestadsfängelset av två bostadshus, vartdera om två lägenheter med två rum och kök, för därvarande bevakning, allt i huvudsaklig överensstämmelse med den typ, som vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö följts för liknande tvåfamiljshus.

[7.]
Departements-
chefen.

Utredningen i ärendet synes mig giva vid handen, att bostadsförhållandena för den lägre fängvårdspersonalen vid centralfängelset i Mariestad lämna åtskilligt övrigt att önska. För en del av denna personal hava visserligen fullt tjänliga bostäder kunnat beredas i fängelsebyggnaderna eller i fängvården tillhöriga hus å kungsgården och en annan del har åt sig förhyrt bostäder i den närbelägna staden och uppbär således härför hyresersättning jämte vedanslag. På grund av den i staden rådande bostadsbristen har detta dock ej lyckats alla dem, som därav varit i behov. På grund härav har fängelseförvaltningen, på sätt redan nämnts, sett sig nödsakad att tillsvidare inhysa en del vaktkonstaplar i några å kungsgården befintliga små bostadslägenheter, vilka, enligt vad jag jämväl vid personligt besök å platsen förvissat mig om, måste betraktas som i hög grad mindervärda. Att en dylik åtgärd blivit nödvändig måste enligt min mening anses som så mycket beklagligare, som särskilt stora anspråk måste ställas på den personal, som tjänstgör vid ett fängelse sådant som Mariestadsfängelset, där fångarna tillerkännes en relativt stor frihet.

För mig framstår det därför som en angelägenhet av vikt, att det sålunda rådande missförhållandet blir med det snaraste avhjälpt. Fängvårdsstyrelsens förslag i sådant avseende går ut på uppförande redan under år 1919 av tvenne bostadshus, varterdera avsett för två familjer, i huvudsaklig överensstämmelse med den typ, som kommit till utförande vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö. Vad i saken förekommit ger mig anledning biträda detta förslag. Väl skulle det kunna ifrågasättas, att, med tanke därpå att byggnadskostnaderna möjligen kunna väntas komma att nedgå under året, med ifrågavarande byggnadsföretag skulle anstå till nästa år. Då emellertid enligt fängvårdsstyrelsens förslag byggnaderna skulle utföras med tillhjälp av fångar och med användande till stor del av fängvården redan tillhörigt material, torde avgörande betydelse ej böra tillerkännas nyssnämnda förhållande, helst när det, såsom här, gäller att skyndsammast möjligt avhjälpa ett verkligt oeffterrättighetstillstånd. Medel till ändamålet böra därför enligt min mening äskas på 1919 års tilläggsstat.

Mot fängvårdsstyrelsens beräkningar, enligt vilka det erforderliga anslaget skulle behöva sättas till 50,000 kronor, har jag intet att erinra.

Med stöd av vad jag sålunda anført får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bestridande av kostnaderna för uppförande vid centralfängelset i Mariestad av två bostadshus, varterdera om två lägenheter med två rum och kök,

[7.]

för bevakningspersonal därstädes enligt i huvudsak den typ, som följts vid uppförande av liknande bostadshus vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö, å tilläggsstat för år 1919 bevilja ett reservationsanslag av..... kronor 50,000.

4. Uthuggning av cellfönster vid straffängelset i Gävle.

[8.]
Uthuggning
av cellfönster
vid straff-
ängelset i
Gävle.

Vid flertalet fängelser, i vilka förvaras långtidsfångar, hava under senaste åren cellfönsterna upphuggits för åstadkommande av ökad belysning och luftväxling. Bland de fängelser av nyssnämnda kategori, vid vilka dylik åtgärd ännu ej vidtagits, befinner sig straffängelset i Gävle.

Fångvårds-
styrelsen.

I den skrivelse till Kungl. Maj:t av den 24 augusti 1918, vari fångvårdsstyrelsen framfört de anslagskrav beträffande fångvården, som borde föreläggas 1919 års riksdag, har styrelsen begärt medel för verkställande av dylik uthuggning av en del cellfönster även vid Gävlefängelset. En dylik åtgärd har styrelsen förklarat vara så mycket mer påkallad, som detta fängelse vore särskilt avsett för unga fångar samt cellerna på grund av fängelsets byggnadssätt vore ganska mörka.

Det anslag styrelsen äskar för ändamålet belöper sig till 18,000 kronor. Styrelsen begär, att detsamma måtte bestämmas att utgå redan under år 1919.

Departement-
schefen.

Att ett förstorande av fönstren i de celler, där långtidsfångar förvaras, kommer till utförande i ökad utsträckning, synes mig främst ur sanitär synpunkt vara en angelägenhet av vikt. Då Gävlefängelset, som nämnt, för närvarande användes som ungdomsfängelse, delar jag fångvårdsstyrelsens åsikt, att en dylik åtgärd bör där vidtagas med det snaraste samt att medel för ändamålet därför böra äskas redan på 1919 års tilläggsstat.

Jag får alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bestridande av kostnaden för upphuggning av cellfönster vid straffängelset i Gävle å tilläggsstat för år 1919 bevilja ett reservationsanslag av kronor 18,000.

5. Tillbyggnad vid kronohäktet i Luleå.

Under åberopande av vad jag vid punkt [37] i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden anført får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

[9.]
Tillbyggnad
till krono-
häktet i Luleå.

att till påbörjande av de i punkt [37] i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden avsedda tillbyggnadsarbeten vid kronohäktet i Luleå å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag å... kronor 50,000.

6. Byggnadsarbeten vid centralfängelset å Långholmen.

Med stöd av vad jag vid punkt [38] i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden anført får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[10.]
Byggnads-
arbeten vid
centralfängel-
set å Lång-
holmen.

att till fortsättande av de byggnads- och ändringsarbeten vid centralfängelset å Långholmen, vilkas utförande beslutats av 1913 års riksdag och 1914 års förra riksdag, utöver redan förut anvisade medel på tilläggsstat för år 1919 bevilja ett reservationsanslag å kronor 150,000.

7. Koloni för straffångar vid Singeshult i Kronobergs län.

I skrivelse den 26 augusti 1914 anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t täcktes taga i övervägande och låta utreda, huruvida och under vilka villkor arbete i det fria, särskilt jordbruksarbete och därmed sammanhörande sysselsättningar, skulle kunna anordnas för såväl tvångsarbetsfångar som straffångar, och därefter vidtaga de åtgärder, som en sådan utredning kunde giva vid handen.

[11.]
Koloni
för straff-
fångar vid
Singeshult i
Kronobergs
län.
Frågans för-
historia.

Sedan för åstadkommande av erforderlig utredning i nu ifrågasvarande hänseende fängvårdsstyrelsen, i enlighet med av Kungl. Maj:t lämnat medgivande, tillkallat särskilda jordbrukssakkunniga samt fängvårdsstyrelsen och lantbruksstyrelsen haft gemensamma överläggningar i ämnet, framlade fängvårdsstyrelsen i underdänig skrivelse den 30

- [11.] september 1916 en utförlig redogörelse för de riktlinjer, efter vilka friluftsarbetet enligt de båda styrelsernas mening borde komma till användning inom fångvården. Såsom ett led i det program för frågans lösande, som sålunda framlades och för vilket redogjorts vid avlåtandet av 1917 års statsverksproposition (andra huvudtiteln sid. 105—114), ingick även att, i överensstämmelse med ett av de jordbrukssakkunniga framlagt förslag, åt *tvångsarbetsfångar* bereda sysselsättning med jordbruks- och andra arbeten å de myr- och mossmarker, som äro belägna kring byn *Singeshult* i Vrå socken av Kronobergs län, nära gränsen mot Halland. I sin berörda skrivelse förklarade fångvårdsstyrelsen, att den satt sig i förbindelse med landstinget i Kronobergs län och skogssällskapet i Göteborg, vilka disponerade över huvuddelarna av dessa marker, samt att sällskapet styrelse bemyndigats att med fångvården träffa uppgörelse om fångars användande för att bringa så mycket som möjligt av dessa marker under kultur eller i skogbärande skick. På det förberedande stadium, i vilket frågan då befunno sig, ansåge fångvårdsstyrelsen dock icke lämpligt framlägga en fullständig plan för det sålunda ifrågasatta arbetet. Styrelsen inskränkte sig därför till att då framlägga allenast huvuddragen av de anordningar, som i förevarande hänseende föresvävade styrelsen. Härom hette det bland annat i styrelsens skrivelse:

För fångvårdens räkning borde inköpas någon mark med tillhörande åkerjord och byggnader, på det fångvården oberoende av andra skulle kunna göra de anläggningar, som prövades behövlige till kompletterande av redan förefintliga möjligheter å landstingets och skogssällskapets mark för inlogerande av fångar och bevakning.

Enligt vad styrelsen under hand inhämtat torde ett par mindre hemmansdelar kunna förvärfvas för jämförelsevis ganska obetydliga kostnader. Köpeskillningarna tillsammans torde icke överstiga omkring 15,000 kronor.

Landstinget och skogssällskapet förutsattes avgiftsfritt upplåta å deras mark befintliga byggnader, vilka borde istandsättas av fångvården mot skyldighet för ägarne att vid det en gång blivande avträddandet ersätta nödig och nyttig kostnad. Även tillhörande inägor finge av fångvården tillgodonjutas utan arrendeavgift.

I de hus, som sålunda bleve för fångvården disponibla, beräknades kunna inhysas 30 eller 40 fångar jämte erforderlig bevakning.

I den mån ökade tvångsarbetersiffror gjorde behöfligt, att flera fångar på platsen sysselsattes, skulle uppföras nya enkla byggnader av sådan typ och belägenhet att de, när fångvården i en framtid fullgjort sitt arbete, kunde användas såsom manbyggnader å nybildade gårdar, vilkas jord av fångvården bringats i kultur. Genom försäljning till landstinget eller skogssällskapet, som i uppgörelsen om arbetet törhända borde åläggas lösningsskyldighet, eller i annat fall till enskilda jordbrukare, borde de av fångvården å byggnaderna nedlagda kostnaderna kunna återvinnas.

Med de på platsen förlagda tvångsarbetarna skulle brukas den till fängvårdens förfogande befintliga inägojorden, omkring 50 tunnland, vars avkastning skulle användas för fångarnas utspisning. De fångar, som för detta jordbruk icke behövdes, skulle användas för dikesgrävning, vägbyggnad, torvupptagning samt skogsplantering och, i mån förutsättningar gäves, nyodlingar.

Ett snart sagt obegränsat antal fångar kunde i flera decennier användas i dylikt arbete inom dessa milsvida kalmarker.

För det arbete, fångarna utförde utom inägornas brukande, hade landstinget och skogssällskapet att ersätta fängvården, så långt å ömse sidor prövades skäligt. Givetvis borde fängvården njuta ersättning för de arbetspremier, som tilldelades fångarna för det arbete, de utförde åt de främmande institutionerna. Då dessa vore i lithörande avseenden mycket liknande sådana allmänna inrättningar, för vilka fängvården enligt Kungl. Maj:ts bestämmande utförde sina yrkesarbeten utan annan ersättning än gottgörelse för arbetspremierna och därutöver en tiondedel av arbetsvärdet, torde kunna ifrågasättas, om ej enahanda bestämmelse kunde få gälla beträffande landstinget och skogssällskapet, helst dessas intressen i trakten vore inriktade på ett nationalekonomiskt företag, som först i en ganska avlägsen framtid gäve mödan lön.

Den nämnda tiondedelen av arbetsvärdet kunde möjligen anses kvittad mot den avgiftsfria upplåtelsen till fängvården av byggnader och inägor samt tillhandahållandet av teknisk ledare av arbetet, något som ställts i utsikt och varom avtal i så fall borde träffas.

Sedermera ingav fängvårdsstyrelsen tvenne ytterligare skrifter i ämnet, dagtecknade den ena den 17 och den andra den 25 april 1917. I dessa utvecklade styrelsen närmare planen för en tvångsarbetarkoloni vid Singeshult. De åtgärder styrelsen föreslog i sådant syfte gingo i huvudsak ut på dels inköp för fängvårdens räkning av en mindre fastighet i Singeshults by dels vissa nybyggnadsarbeten såväl å denna fastighet som å vissa i Singeshults by belägna lägenheter, som Kronobergs läns allmänningsstyrelse och skogssällskapet i Göteborg ställt till fängvårdsstyrelsens förfogande, dels ock förflyttning av tvångsarbetsanstalten i Karlskrona till kronohäktet i Halmstad, vilken fängvårdsanstalt skulle såsom tvångsarbetsanstalt omfatta jämväl kolonien vid Singeshult.

I huvudsaklig överensstämmelse med vad fängvårdsstyrelsen sålunda föreslagit avlätts till 1917 års riksdag en den 4 maj 1917 dagtecknad proposition i ämnet (prop. nr 357), i vilken gjordes framställning om bland annat beviljande på extra stat för år 1918 av ett reservationsanslag å 20,000 kronor till bestridande av vissa för anordnandet av den ifrågasatta kolonien för tvångsarbetsfångar erforderliga kostnader för fastighetsköp och byggnadsarbeten m. m.

I den skrivelse, som riksdagen den 15 juni 1917 avlät angående regleringen av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, besvarade

[11.] riksdagen jämväl nyssberörda proposition samt yttrade därvid — såvitt nu är av intresse —, att riksdagen icke ansett sig kunna ägna det i propositionen innefattade förslaget det allsidiga skärskådande, som frågans vikt krävde, samt att riksdagen därför icke funnit sig för det dåvarande böra bifalla framställningen i fråga. Då riksdagen emellertid alltjämt hävdade den av riksdagen tillförene intagna ståndpunkten, att å tvångsarbetsanstalt förvarade fångar i så stor utsträckning som möjligt borde beredas tillfälle till arbete i det fria, ville riksdagen framhålla, att riksdagens avslag å den då föreliggande framställningen icke finge anses innebära, att riksdagen intagit en annan ställning till berörda fråga.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 29 september 1917 gjorde fängvårdsstyrelsen en förnyad framställning i ämnet av i huvudsak samma innehåll som den föregående. Denna förnyade framställning föranledde dock ingen åtgärd från Kungl. Maj:ts sida.

I underdånig skrivelse den 25 april 1918 underställde fängvårdsstyrelsen ånyo frågan Kungl. Maj:ts prövning, denna gång dock med den väsentliga ändringen i sitt tidigare förslag, att styrelsen föreslog, att vid den ifrågavarande kolonien skulle placeras *straffångar* i stället för tvångsarbetare. I framställningen, som närmast föranleddes av nödvändigheten att snarast finna placering för övertaliga straffångar, hette det bland annat:

Nu gällande lag den 24 mars 1916 angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff föreskreve i 6 §, att om fänge, som hölles till straff i gemensamhet, under längre tid sysselsatts med arbete huvudsakligen inomhus, skulle han, där så lämpligen kunde ske, någon tid före frigivningen helt eller delvis hållas till arbete utomhus, samt att fänge, som underginge straff i gemensamhet, kunde få sysselsättas med arbete utom straffanstaltens slutna område, såvida förbindelse mellan fången och obehöriga därvid förhindrades.

Den starka tillströmningen av fångar hade medfört, att ett stort antal måst överföras till straff i gemensamhet och att i följd därav också en tillväxt ägt rum i antalet av dem, som enligt nämnda lagrum borde någon tid före frigivningen hållas till arbete utomhus. Samtidigt hade en stark brist å logementslokaler yppats. Åtgärder till avhjälpande i väsentlig mån av denna brist hade visserligen dels redan vidtagits och dels planerats med anlitande av befintliga utrymmen vid tvångsarbetsanstalterna samt genom straffångars inläggande å gemensamma sovsalar och så kallade arbetsceller; men det vore en angelägenhet av vikt att om möjligt finna snart realiserbara utvägar till än flera platsters anskaffande.

En sådan om än jämförelsevis ringa utväg, som tillika skulle tillgodose behovet av friluftsbete för gemensamhetsfångar samt innebära ett försök i ny riktning, stode att vinna genom anordnande vid Singeshult av en fångkoloni i nära överensstämmelse med det förslag, som i sådant avseende förut framställts, ehuru då beträffande tvångsarbetare.

Om för arbetet vid kolonien utvaldes sådana straffångar, som vid välförhållande kunde hoppas erhålla villkorlig frigivning eller eljest ådagalagt synnerlig pålitlighet, torde risken icke vara större än vid en förläggning därstädes av tvångsarbetare. För säkerhetens skull borde början göras med ett ringa antal. Intill vunnen erfarenhet borde anordningarna vara helt provisoriska. Således torde något eget jordförvärfv ej nu böra ske, utan förläggningen äga rum med begagnande av de lägenheter, som Kronobergs läns allmäningsstyrelse och Skogssällskapet i Göteborg utfäst sig att ställa till fängvårdens disposition. Nämnda lägenheters iståndsättande krävde, såsom förut nämnts, en del utgifter, vilka dock skulle vid fängvårdens avflyttning ersättas av ägarne, i den mån kostnaderna vore att anse såsom nödiga och nyttiga. Några smärre utrustningsåtgärder av annan art måste jämväl bekostas. Hela utgiftssumman beräknades till 12,500 kronor.

Såsom ledare av det provisoriska företaget torde tills vidare kunna anlitas någon pålitlig överkonstapel i uppsyningsmansgrad. Vid hans sida behövdes några vaktkonstaplar. Kolonien torde kunna ledas administrativt och ekonomiskt från det närbelägna kronohäktet i Halmstad.

Styrelsen beräknade, att 20 å 30 straffångar sålunda skulle få placering med möjlighet att framdeles utvidga kolonien, om den visade sig lämplig.

Framställningen slutade med en hemställan, att styrelsen måtte bemyndigas att vid Singeshult försöksvis anordna en arbetskoloni för straffångar med anslutning till kronohäktet i Halmstad samt att Kungl. Maj:t måtte för ändamålet anvisa ett belopp av 12,500 kronor att bestridas från förslagsanslaget till fångars vård och underhåll.

Denna framställning bifölls av Kungl. Maj:t den 3 maj 1918.

I den skrivelse av den 24 augusti 1918, som fängvårdsstyrelsen avlätit till Kungl. Maj:t rörande beredande av ökat platsutrymme för fångar, har fängvårdsstyrelsen ånyo upptagit förevarande fråga till bedömande. Styrelsen framhåller där, att de åtgärder i nyssnämnda syfte, som styrelsen tidigare i skrivelsen föreslagit och vilka jag förut i dag berört vid behandlingen av de frågor, som tillhöra regleringen för år 1920 av riksstatens andra huvudtitel — främst tillbyggnader till vissa fängelser samt uppförandet av ett nytt fängelse vid Väderbrunn i Södermanland —, avsåge beredandet av en konstant tillökning av fängelseutrymmet intill en viss siffra. Såväl med hänsyn till det nuvarande stora fångantalet som till ovissheten, huru länge samma förhållande kunde komma att kvarstå, syntes det emellertid styrelsen angeläget att åstadkomma möjligheter till fängförvar inom till siffran mera tänjbara gränser. Samtidigt syntes det styrelsen, som om ej längre borde undanskjutas de från såväl riksdagen som andra håll förordade försöken att hålla fångar till fri-luftsarbete å mossar och myrmarker.

Sedan styrelsen därefter i korthet redogjort för de tidigare för-

*Fängvårds-
styrelsen i
skrivelse den
24 augusti
1918.*

- [11.] slag, som varit uppe rörande anordnandet vid Singeshult av en fångkoloni, heter det i skrivelsen:

Enär de lägenheter, tillhöriga skogssällskapet i Göteborg, vilka avsetts för inrymmande av fångar och bevakning, blivit provisoriskt tagna i bruk för arbetslösa textilarbeterskor och andra fria personer, som anvisats sysselsättning med trädplantering och dylikt å Singeshults marker, hade den plan, för vars förverkligande Kungl. Maj:t den 3 maj 1918 anvisat medel, ännu icke kunnat komma till utförande. Från skogssällskapets sida hade kraftigt betonats, att för främjande av företagets framgång vore av vikt, att detsamma kunde från början inriktas enligt de linjer, som angivits i styrelsens tidigare framställningar, så att de i enskilda händer befintliga smågårdarna av kronan inköptes. Styrelsen hade i sin förut omnämnda skrivelse den 25 april 1917 i sådant hänseende föreslagit inköp av en viss hemmansdel i Singeshult, innefattande 5 hektar åker och 65 hektar skogsmark, kärr och mossar. Ågaren, som icke ville ånyo utsätta sig för att ett av honom givet försäljningsanbud från statsmakternas sida förkastades, hade icke nu bundit sig vid något erbjudande. För att köpet skulle komma till stånd erfordrades därför, att bemyndigande gäves till hemmanets inköpande för kronans räkning och att medel ställdes till fångvårdens förfogande för köpets avslutande, så snart överenskommelse kunnat träffas.

Styrelsen ansåge, att, om sådant inköp finge komma till stånd, en lämplig logementsbyggnad borde på det inköpta hemmanet uppföras med iakttagande av de i styrelsens föregående skrivelser angivna synpunkter i ändamål att på platsen vara nyttig och behövlig för den ökade jordbruksdrift, som genom kolonien åstadkommits.

I den mån försöket utfölle gynnsamt, syntes ytterligare hemmanslotter framdeles böra inköpas.

På grund av vad styrelsen sålunda anfört förklarade styrelsen sig för närvarande böra allenast hemställa, att till 1919 års riksdag måtte till bestridande av kostnaderna för jordinköp enligt Kungl. Maj:ts närmare bestämmande samt uppförande av en logementsbyggnad vid Singeshult för anordnande därstädes av en koloni för straffångar äskas ett reservationsanslag å 50,000 kronor, att utgå redan under år 1919.

Fångvårdsstyrelsen i skrivelse den 22 november 1918.

Sedermera har fångvårdsstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 22 november 1918 beträffande den ifrågasatta koloniens organisation framlagt ett i visst avseende förändrat förslag, föranlett av erinringar, som framkommit under ärendets fortsatta behandling. Styrelsen frångår i denna sista skrivelse sitt förslag om koloniens läggande under kronohäktet i Halmstad. Härom yttrar styrelsen i samma skrivelse i huvudsak följande:

Om förutsättningar finnes för sakens ordnande på principiellt bästa vis, borde kolonien stå under direkt ledning av föreståndaren vid en ej allt för avlägsen central

fångvårdsanstalt av den storlek, att kolonien kunde därifrån förses med bevakning och full fängbesättning efter föreståndarens urval. Föreståndaren vid huvudanstalten finge på detta sätt personligt intresse av att till kolonien överföra de enligt hans uppfattning lämpligaste ledarna och de fångar, om vilkas pålitlighet och förutsättningar för den större friheten vid kolonien han på förhand kunnat förvissa sig. Om härvid misstag av honom beginges, kunde de lätt rättas genom återkallande av mindre passande ledare eller av fånge, som svikit förtroendet. Hela ekonomin, upphandlingen av livsmedel och materiel etc. kunde ock besörjas direkt från huvudanstalten. Så hade saken i mindre skala kunnat ordnas vid rikets nuvarande två tvångsarbetsanstalter i fråga om därinvid inrättade kolonier, nämligen vid den så kallade Djurgården invid Svartsjö och Hildero invid Landskrona. Båda dessa kolonier, som inrymde allenast ett ringa antal personer, vore belägna på jämförelsevis kort avstånd från huvudanstalterna.

Någon möjlighet att vid anläggandet av en koloni uti större skala tillgodose nyssnämnda principiella önskemål utan modifikation i hela deras omfattning gäves för närvarande icke i vårt vidsträckta land, där det på grund av avstånden varit nödvändigt att fördela fängspersonalen på ett flertal straffanstalter med ett jämförelsevis mindre antal på vart håll. Intet fängelse funnes för närvarande av den omfattning, att enbart därur skulle kunna utväljas och ersättas de lämpliga bevaknings- och fängkrafterna för en koloni av ifrågasatt storlek. Det bleve nödvändigt att rekrytera kolonien från flera fängelser, kanske från alla, där fångar underginge straff i gemensamhet eller eljest avtjänade lång strafftid.

Detta uteslöte icke, att kolonien kunde läggas såsom filial under en viss större straffanstalt, vars direktör anförtröddes ledningen av kolonien. Om så skedde, syntes rekryteringen lämpligen böra ske i den ordningen, att från övriga större fängelser efter urval av deras föreståndare till nämnda direktör avgäves förslag å lämpliga fångar. Det sålunda gjorda urvalet skulle vara allenast provisoriskt med rätt för direktören vid koloniens huvudanstalt att verkställa sovring bland de föreslagna. Vore dessa på förhand av honom tillräckligt kända eller funne han sig eljest kunna lita på avgivna vitsord, torde han direkt kunna tillstyrka förflyttning till kolonien; men i tveksamma fall borde tillfälle beredas honom att själv pröva fångarna på det sätt, att de från de särskilda fängelserna översändes till huvudanstalten under därvarande direktörs egna ögon, för att, efter någon tids vistelse därstädes för efterprövning, befordras vidare till kolonien, om direktören funne dem därför passande. Han borde ock få tillfälle att personligen pröva den nödiga bevakningspersonalen, likasom det borde tillkomma honom att från kolonien återkalla dem, han funne olämpliga. Tydligt borde han äga att för kolonien föreslå även personal från den egna anstalten.

För att den nyss antydda prövningen vid koloniens huvudanstalt skulle bliva tillförlitlig, borde den givetvis ske under förhållanden, som i möjligaste mån liknade dem vid kolonien, således jämväl under friluftsarbete utom fängelsets slutna område. Huvudanstalten borde således till sitt förfogande hava en fritt liggande jordareal för fångarnas sysselsättande med odlingsarbeten. I sådant avseende vore Mariestadsfängelset för närvarande det bäst utrustade. Dock funnes jordar, ehuru av vida mindre omfattning, jämväl vid övriga centralfängelser, utom vid det i Karlskrona.

Om Mariestadsfängelset av förenämnda skäl och på grund av den erfarenhet

[11.] dess direktör naturligen vunnit i fråga om den rätta behandlingen av fångar i friluftsarbete under mera obundna förhållanden samt ävenledes med hänsyn till det jämförelsevis stora antalet vid fängelset intagna gemensamhetsfångar, prövade i odlingsföretag. kunde anses särskilt lämpat såsom huvudanstalt för kolonien, talade likväl emot en sådan anordning fängelsets belägenhet och den krävande arten av de arbeten, som på platsen ålåg därvarande direktör.

Mossmarkerna vid Singeshult, vilka på sätt förut till Kungl. Maj:t inberättats, funnits av tillkallade sakkunniga vara både i fråga om beskaffenhet och läge de mest passande, som kunnat upplettas, låge visserligen tämligen centralt inom den ring, som bildades av centralfängelserna i mellersta och södra Sverige, men avståndet till dem vore i allt fall ganska betydande.

Bekvämast förbindelsen med Singeshult förefunnes över Lidhults station å Karlshamn—Vislanda—Halmstads järnväg. Avståndet mellan Mariestad och nämnda station vore å genaste järnvägslinjer 293 kilometer. Resan mellan de båda orterna kunde icke ske på en och samma dag utan anlitande jämväl av natten. Härtill komme, att Mariestadsfängelsets belägenhet även i förhållande till andra fängelser vore obekväm, i följd varav ett sammanförande från de sistnämnda till det förra av fångar i och för en kortare tids prövning bleve allt för betungande både för statsverkets, bevakningens och fångarnas del. Särskilt skulle fångars uppförande till Mariestad från landets södra delar för att efter verkställd prövning nedföra dem till Singeshult innebära en betydande omgång. En viss risk skulle ligga uti att belasta direktören vid Mariestadsfängelset ej blott med det ökade arbetet, som skulle krävas för ledningen av kolonien, utan ock med de därför erforderliga resorna, vilka enligt vad förut påpekats skulle taga ansevärd tid, något så mycket mer betänkligt, som jordbruksfängelset i Mariestad fordrade en oavlätlig vaksamhet av direktören personligen för att icke säkerheten och ordningen vid den svårskötta anstalten skulle bringas i fara.

Mariestadsfängelset torde av dessa skäl icke böra anlitas såsom huvudanstalt för kolonien.

Ej heller torde centralfängelset å Långholmen, ehuru detsamma inrymde det största antalet gemensamhetsfångar och hade den största bevakningskåren, böra för ändamålet ifrågakomma. Belägenheten utgjorde därför än svårare hinder än i fråga om Mariestadsfängelset; likaså direktörens nuvarande stora arbetsbörda.

Av övriga centralfängelser i mellersta och södra Sverige kunde tydligen ungdomsfängelset i Norrköping samt kvinnofängelset i Växjö icke tänkas såsom lämpliga huvudanstalter för kolonien. Såsom saknande tillräcklig öppen mark för friluftsarbeten ägnade sig för ändamålet ej heller den förra tvångsarbetsanstalten i Karlskrona. Av nuvarande större straffanstalter återstode således allenast centralfängelserna i Malmö och å Hårlanda invid Göteborg att vid valet tagas i betraktande. Härjämte borde dock uppmärksammas det under utredning varande förslaget att å Fristads hed invid Fristads station på Herrljunga—Borås—Varbergs järnväg, ungefär tre mil från Herrljunga, förlägga en straffanstalt för omkring 300 gemensamhetsfångar. Komme sistnämnda, dock endast såsom ett provisorium avsedda anstalt till stånd, skulle densamma, på grund av möjligheten att bland dess egna fångar träffa ett jämförelsevis mera talrikt urval för koloniens rekrytering, ur sådan synpunkt lämpa sig såsom huvudanstalt. Men härvid gällde samma invändning, som nyss gjorts gällande i fråga om Mariestads- och Långholmsfängelserna: före-

ståndaren måste anses bliva så upptagen med den egna anstaltens skötsel, att han icke utan åsidosättande därav kunde ägna tillräcklig uppmärksamhet och tid åt kolonien. Därtill komme att, då anläggningen å Fristad bleve allenast tillfällig, icke hos dess föreståndare torde kunna med säkerhet påräknas den erfarenhet och förvaltningsvana, som erfordrades för att kunna ordna och leda två nyinrättade anstalter av förut oprövd typ samtidigt. I jämförelse med centralfängelserna i Malmö och å Härlanda vore järnvägsförbindelserna mellan Fristads hed och Singeshult knappast obekvämare, i det att resan däremellan kunde ske på en och samma dag.

Om av förenämnda skäl icke Fristads hed ansåges böra till huvudanstalt för kolonien väljas, kunde centralfängelset i Malmö eller det å Härlanda vid Göteborg därtill ganska väl lämpa sig. Av dem torde centralfängelset å Härlanda vara att föredraga *dels* på grund av de något bekvämare kommunikationerna, *dels* på grund av dess belägenhet mera i centrum av mellersta och södra Sverige, *dels* och särskilt på den grund att skogssällskapet, med vilket fängvården skulle komma att vid Singeshult på det närmaste samarbeta, hade sitt säte i Göteborg, där också dess ledande tjänstemän vore bosatta.

Likasom vid Malmöfängelset funnes vid centralfängelset å Härlanda en öppen jordareal, där prövning av fångar — egna eller för ändamålet översända från andra fängelser — kunde av direktören verkställas. Han kunde, när centralfängelset huvudsakligen vore avsett för fångar i enrum, lättare än vad fallet vore vid de större gemensamhetsfängelserna, avlägsna sig från anstalten utan risk för dess jämna ledning. Den nuvarande direktören hade ock stor erfarenhet i fråga om behandlingen av olika slags fångar.

Styrelsen funne därför under nuvarande förhållanden övertvägande skäl till att förlägga kolonien å Singeshult såsom filial under centralfängelset å Härlanda.

Därmed följde, att förvaltningen vid nämnda fängelse skulle omhändervärdas även koloniens ekonomiska skötsel i de delar, som icke kunde överlätas till platsledningen vid Singeshult. Självfallet borde centralfängelsets direktör och tjänstemän vid utövningen av sina åligganden äga att anlita önskvärt biträde jämväl av föreståndaren vid det till kolonien mera närbelägna kronohäktet i Halmstad, såsom för uppköp av matvaror etc. För tillfälligtvis behövlig sjukvård och internering kunde också nämnda häkte vid behov anlitas, utan hinder därav att kolonien vore filial till Härlanda-fängelset. Ett frångående av styrelsens tidigare förslag att förlägga kolonien under nämnda häkte behövde således icke medföra försämring i koloniens utspisnings- och vårdnadsförhållanden. Däremot vunnes genom det ändrade förslaget större säkerhet för att ledningen lades i de bästa händer, i det att givetvis direktören för ett stort centralfängelse måste anses innehava högre kvalifikationer och mer prövad förmåga än föreståndaren vid ett mindre häkte. Även erbjöde centralfängelset större möjlighet än kronohäktet att mottaga den törhända ganska talrika skara av fångar, som komme att översändas till huvudanstalten för prövning. Centralfängelset vore ock bättre rustat för bokföring och ekonomivård i vad kolonien be-
träffade vid sidan av den egna anstaltens angelägenheter.

På sålunda anförda skäl hemställde styrelsen, att kolonien måtte läggas såsom filial under centralfängelset å Härlanda. Därvid ville

- [11.] styrelsen dock uttala önskvärdheten därav, att denna organisation icke fastlöstes genom ett riksdagens beslut. Det kunde nämligen framdeles visa sig, att annat fängelse hellre borde väljas till huvudanstalt, i det att de av styrelsen förut uttalade betänkligheterna mot användningen såsom sådan av Mariestadsfängelset eller anstalten å Fristads hed kunde finnas mindre vägande, eller att, efter anordnandet av ett nytt friluftsfängelse vid Väderbrunn eller annorstädes, övervägande skäl talade för dettas anlitanande såsom huvudanstalt för kolonien.

Departementschefen.

Redan genom fattandet av förutnämnda beslut den 3 maj 1918, varigenom till fängvårdsstyrelsens förfogande ställdes visst belopp för anordnande försöksvis vid Singeshult av en arbetskoloni för straffångar, har Kungl. Maj:t intagit viss ståndpunkt till det föreliggande förslaget. Som emellertid av anledning, som fängvårdsstyrelsen omnämnt, berörda försök ännu ej kommit till utförande samt fråga nu väckts om äskande av medel av riksdagen för planens verkställande i något vidare utsträckning än då ifrågasattes, föreligger anledning att nu upptaga sagda plan till närmare omprövning.

Vad då först angår själva tanken på, att ett försök göres i den föreslagna riktningen, d. v. s. med straffångars sysselsättande med nyodlingsarbete i moss- och myrmarker, torde resandet av några betänkligheter mot densamma knappast numera vara att förvänta. Ett realiserande av denna tanke skulle utgöra ett nytt led i den strävan, som alltsedan genomförandet av 1916 års nya lag om verkställighet av straffarbete och fängelsestraff gjort sig gällande att i ökad utsträckning skapa förutsättningar för att de nya principer, som genom nämnda lag införts i vår fängvårdslagstiftning, skola kunna komma till en mera omfattande praktisk tillämpning.

Vad därefter angår den lämpligaste organisationen för en fångkoloni av det ifrågasatta slaget, torde det, på sätt fängvårdsstyrelsen också framhållit, icke kunna bestridas, att den ur flera synpunkter lämpligaste anordningen vore den, att en dylik koloni förlades i närheten av samt intimt kombinerades med någon av våra större straffanstalter. På detta sätt skulle kolonien kunna rekryteras och ledas från ett och samma fängelse. Härigenom vunnas den givna fördelen, att det bleve samma fängvårdsdirektör, vilken gjorde urvalet av dem, som skulle utsändas till kolonien, och vilken finge bära ansvaret för de utsända. Därigenom att kolonien lades under ett större fängelse vunnas också säkrare garanti för att ledningen av densamma bleve mera kompetent än om den bleve filial till någon av våra mindre fängvårdsanstalter.

[11.]

Av den utredning fängvårdsstyrelsen förebragt framgår emellertid, att en anordning i full överensstämmelse med vad sålunda angivits såsom mest lämpligt icke — åtminstone för närvarande — låter sig genomföra i vårt land. Så vitt kunnat utrönas finnes ingen för ändamålet lämplig mosse eller myr, som är belägen i närheten av något av våra nuvarande större fängelser, och i allt fall är intet av dessa — fränsett möjligen Långholmen — så stort, att man skulle kunna tänka sig, att en koloni av nu ifrågasatt art skulle kunna rekryteras enbart från detsamma. Den relativt stora frihet koloniarbetet kräver gör nämligen, att till en dylik fängkoloni icke kan sändas annat än ett strängt urval av fångar, främst kanske sådana, för vilka villkorlig frigivning snart kan väntas och för vilka koloniarbetet kan bilda en lämplig övergång till den mera fullständiga friheten. En koloni, upprättad nu, måste därför, på sätt fängvårdsstyrelsen också påpekat, direkt eller mera indirekt, rekryteras från alla eller åtminstone flertalet av våra större fängelser.

Med hänsyn till vad sålunda sagts synes det mig, som om den av fängvårdsstyrelsen föreslagna platsen Singeshult i Vrå socken av Kronobergs län vore synnerligen lämplig för ändamålet, belägen som den är så gott som i centrum av den ring, som bildas av våra sydsvenska och mellansvenska större fängelser för manliga straffångar. Härtill kommer, att de i denna trakt belägna moss- och myrmarkerna äro av den omfattning, att de för decennier framåt kunna lämna tillräckligt arbete av nu ifrågavarande slag.

I likhet med vad fängvårdsstyrelsen gjort gällande i sin förutnämnda senaste skrivelse av den 22 november 1918 finner jag, att Singeshults mera isolerade belägenhet dock ej bör hindra, att man låter en dit förlagd koloni av straffångar sortera under ett av våra större fängelser och på detta sätt söker i största möjliga utsträckning tillgodogöra sig de fördelar, som, enligt vad nyss framhållits, äro förenade med en dylik anordning.

Beträffande frågan, under vilket av våra större fängelser, en fängkoloni vid Singeshult nämligen bör läggas, synes mig valet böra stå mellan centralfängelserna å Härlanda vid Göteborg och i Mariestad. Med fäst avseende särskilt därå, att det skogssällskap, med vilket fängvården ju skulle komma att samarbeta på nu ifrågavarande område, är förlagt till Göteborg, delar jag fängvårdsstyrelsens uppfattning, att kolonien i fråga åtminstone tillsvidare bör läggas under Härlanda-fängelset. Beträffande denna organisationsfråga torde dock nämligen, på sätt fängvårdsstyrelsen hemställt, kunna överlämnas åt Kungl. Maj:t att förfara efter omständigheterna. Huvudsaken är, att det blir led-

- [11.] ningen för något av våra större fängelser, som får sig anförtrodd skötseln av den nya gren av fängvårdsarbetet, som kolonisationsverksamheten innebär.

Beträffande den av fängvårdsstyrelsen framlagda närmare planen för koloniens anordnande samt storleken av det belopp, som styrelsen för ändamålet äskat, har jag intet att erinra, ej heller däremot, att de erforderliga medlen begäras på 1919 års tilläggsstat.

Under återopande av vad jag sålunda anført får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för bestridande av de för anordnande vid Singeshult i Vrå socken av Kronobergs län av en koloni för straffångar erforderliga kostnader för fastighetsköp och byggnadsarbeten m. m. å tilläggsstat för år 1919 bevilja ett reservationsanslag å... kronor 50,000.

8. Nya fängvårdsanstalter.

[12.]
Nya fäng-
vårdsanstal-
ter.

Vid behandlingen förut i dag av årets statsverksproposition, så vitt angick andra huvudtiteln, gjorde jag vid avdelningen om fängvården inledningsvis ett uttalande rörande bland annat det nuvarande allmänna läget inom fängvårdsväsendet, sådant detta framgått ur de genom kristiden skapade förhållandena. Jag framhöll därvid, att de åtgärder, som redan vidtagits eller vore under utförande för att afhjälpa den genom fångantalets starka stegring uppkomna bristen å fängelseutrymme, vore otillräckliga för sitt ändamål och att ytterligare åtgärder i detta syfte därför vore erforderliga, i vilket avseende ett flertal olika förslag framförts.

På sätt jag redan vid nyssnämnda tillfälle antydde föreligger dock utredningen härom ännu ej i det fullständiga skick, att jag kan redan nu underställa dessa förslag Kungl. Maj:ts prövning.

I avvaktan på, att så kan ske och eventuell proposition i ämnet kan bliva till riksdagen avlåten, torde emellertid för ändamålet erforderliga medel — förslagsvis beräknade till 400,000 kronor — böra beräknas å tilläggsstaten för år 1919.

På grund härav tillåter jag mig hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för inrättande av nya fängvårdsanstalter å tilläggsstat för år 1919 såsom reservationsanslag beräkna ett belopp av kronor 400,000.

C. Uppfostringsanstalter för minderåriga förbrytare.

1. Byggnadsarbeten m. m. vid statens uppfostringsanstalt å Bona.

På framställning av Kungl. Maj:t (i proposition nr 338) medgav 1918 års lagtima riksdag, att vid statens uppfostringsanstalt å Bona finge för en beräknad kostnad av sammanlagt 750,000 kronor komma till utförande vissa byggnadsarbeten och anskaffas en del inventarier, allt i huvudsaklig överensstämmelse med ett i ärendet framlagt, av mig förordnat förslag. För påbörjande av omförmälda byggnadsarbeten och inventarieanskaffning anvisade riksdagen samtidigt å tilläggsstat för år 1918 ett reservationsanslag av 235,000 kronor och å extra stat för år 1919 ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

[13.]
Byggnadsar-
beten m. m.
vid statens
uppfostrings-
anstalt å
Bona.

De med nyssnämnda beslut avsedda byggnadsarbetena voro följande: uppförande av bostäder för åtta förmän samt ytterligare en bostadsbyggnad i ersättning för en äldre sådan; reparation av den s. k. Ornässtugan och av bokhållarbostaden; uppförande av en kolonibyggnad vid utgården Bockfall och istandsättande av en bostad för ladugårdsförmannen därstädes; anordnande av en nattvaktsbostad vid utgården Tryfall; uppförande av en ny elevavdelning omfattande, förutom uthus, en huvudbyggnad och två flyglar; samt uppförande av en lantbruksinspektorsbostad och en verkstadsbyggnad.

Vid tiden för avlåtandet av nu nämnda proposition voro spörsmålen om *vattenförhållandenas ordnande* vid Bonaanstalten samt *tillfredsställandet av anstaltens behov av elektrisk energi* ännu ej tillräckligt utredda, varför medel för dessa ändamål ej kunde redan då begäras. Då emellertid utredningen i dessa avseenden numera föreligger i det skick, att den kan läggas till grund för förslag i ämnet, får jag nu underställa dessa spörsmål Kungl. Maj:ts prövning.

I sammanhang härmed torde till behandling upptagas frågan om *anvisande av ytterligare medel till själva byggnadsarbetenas utförande* ävensom av Bonastyrelsen framförda förslag om *uppförande av ytterligare två bostadshus* samt *utvidgning av anstaltens kontors- och expeditionslokaler*.

[13.]
I. Vattenför-
hållandena
vid Bona.

Beträffande ordnandet av Bonaanstaltens vattenförhållanden är att uppmärksamma följande.

Fattigvårds-
lagstiftnings-
kommittén.

I det betänkande, som fattigvårdslagstiftningskommittén den 2 december 1915 avgav med förslag till lag om ändring av 5 kap. 3 § strafflagen m. fl. författningar samt med därav föranledda åtgärder i avseende å anstalter för minderåriga förbrytare, föreslog kommittén, att frågan om ordnandet av Bonaanstaltens vattenförhållanden skulle lösas på det sätt, att vatten genom en sugledning toges från nedre delen av en mellan den närbelägna Bocksjön och den invid anstalten liggande kvarndammen ledande kanal.

Medicinal-
styrelsen.

I sitt över detta betänkande den 29 januari 1916 angivna utlåtande förklarade medicinalstyrelsen sig icke kunna tillstyrka, att kommitténs förslag i denna del komme till utförande. Till stöd för denna ståndpunkt återopade styrelsen ett av medlemmen av dess vetenskapliga råd, ingenjören doktor Clas Sondén avgivet yttrande, däri denne, under påpekande att det ytvatten, som enligt kommitténs förslag skulle komma till användning, icke skulle förskriva sig från en större sjö utan från en kanal med vatten av mycket tvivelaktig beskaffenhet, gjorde gällande, att detta förslag måste anses i hygieniskt avseende otillfredsställande.

Av Bonasty-
relsen förän-
stallade för-
beredande
undersök-
ningar.

Vad angår Bonastyrelsens ställning till detta spörsmål, är till en början att nämna, att styrelsen i sitt över fattigvårdslagstiftningskommitténs betänkande den 26 januari 1916 avgivna yttrande omnämnde, att styrelsen haft under övervägande, huruvida icke genom borrhningar skulle kunna erhållas grundvatten, vilket enligt styrelsens mening skulle vara den lyckligaste lösningen av förevarande spörsmål.

Efter framställning av styrelsen ställde Kungl. Maj:t därefter genom beslut den 14 juli 1916 till styrelsens förfogande medel för verkställande av undersökning, huruvida vatten skulle kunna erhållas genom borrhning i berg. Sedan kontrakt häröver avslutats med svenska diamantbergborrningsaktiebolaget, påträffades, efter av detta bolag verkställd borrhning i fast berg, på ett djup av 80 meter en vattenmängd, som vid provpumpning befanns lämna omkring 3,400 liter per timme.

Sedan ingenjören vid Stockholms stads vattenverk John Bergström efter undersökning på platsen förklarat sig tillstyrka, att anordningar för borrhbrunnsvattnets tillgodogörande komme till utförande, uppdrog styrelsen åt Bergström att uppgöra förslag härtill. Detta uppdrag full-

gjorde Bergström genom avgivandet till styrelsen av ett den 18 januari 1917 dagtecknat yttrande. I detta hemställde han, att Bonas vattenfråga måtte på närmare angivet sätt lösas genom en kombination av förutnämnda borrhunn med anstaltens förutvarande ledning av vatten från Bocksjön, vilket sistnämnda vatten fortfarande skulle användas till tvätt, bad, renhållning o. d.

[13.]

Emellertid anmälde styrelsen i skrivelse den 7 september 1917 rörande Bonaanstaltens anslagsbehov för år 1918, att, då styrelsen ej funnit de intyg, som avgivits över beskaffenheten av det ur borrhunnen bekomna vattnet, utgöra tillräcklig borgen för att vattnet vore av så fullgod beskaffenhet, att styrelsen ansåge sig kunna föreslå ett omedelbart vidtagande av åtgärder för vattnets tillgodogörande, styrelsen träffat avtal med svenska diamantbergborrningsaktiebolaget om borrhunnens fullständiga renpumpning för erhållande av en fullt avgörande analys om vattnets beskaffenhet, men att på grund av bolagets många övriga åtaganden detta arbete ännu icke hunnit utföras, varför styrelsen erhöle att längre fram få anmäla resultatet av detsamma. Beträffande den kostnad, som ett utförande av ingenjören Bergströms nyssnämnda förslag kunde antagas föranleda, uppgav styrelsen, att Bergström på anmodan verkställt kostnadsberäkning i sådant avseende, vilken beräkning slutade å 35,000 kronor. I denna summa ingingo jämväl kostnaderna för vattenledningens utsträckning till det nybyggda skolhuset och den föreslagna nya elevavdelningen. Nämnda belopp upptogs av styrelsen bland de kostnader för ändrings- och nybyggnadsarbeten å Bona, till vilkas bestridande styrelsen i förevarande skrivelse anhöll, att Kungl. Maj:t måtte äska medel av riksdagen.

Sedan det vid fortsatt undersökning visat sig omöjligt att med allenast dåvarande anordningar erhålla ett fullt tillförlitligt prov å vattnet från borrhunnen, avgav ingenjören Bergström till Bonastyrelsen ett den 13 februari 1918 dagtecknat förnyat skriftligt yttrande i ämnet, å vilket yttrande förutbemälte doktor Sondén tecknat sitt fulla instämmande. I detta yttrande gjorde Bergström efter en ingående motivering gällande, att de vid Bona dittills gjorda undersökningarna icke kunde läggas till grund för ett avgörande omdöme beträffande vattnets beskaffenhet, utan att förhållandena vore sådana, att ett, så vitt sig göre läte, slutgiltigt resultat kunde erhållas endast efter en relativt lång tids provpumpning. I fall vattnet efter en dylik provpumpning befunnes användbart — och ett motsatt förhållande skulle vara beroende på synnerligen ogynnsamma omständigheter — komme bergbrunnens utnyttjande säkerligen bliva den med de minsta kostnaderna förenade åtgärden att tillsvidare till-

- [13.] godose anstaltens vattenbehov. I utlåtet tillstyrktes därför, att bergbrunnen provisoriskt monterades med en motordriven djupvattenpump och att en längre tids provpumpning påbörjades.

Genom beslut den 15 mars 1918 ställde Kungl. Maj:t därefter, på framställning av Bonastyrelsen, till dennas förfogande nödiga medel till verkställande av denna provpumpning.

I underdånig skrivelse den 9 april 1918 anmälde styrelsen, att resultatet av provpumpningen icke kunde föreligga i så god tid, att det kunde läggas till grund för en proposition i ämnet till 1918 års riksdag. Emellertid hade ingenjören Bergström förklarat, att vattenförhållandena å Bona låte sig ordnas, vare sig detta skulle ske på det nu närmast ifrågasatta sättet eller, för den händelse borrhunnsvattnet icke bleve till fyllest, medelst rening av vatten. Då utredningen härom ej vore slutförd, kunde dock kostnaderna för vattenförhållandenas ordnande icke då med säkerhet avgöras. Styrelsen hemställde därför, att med äskande av anslag till dessa kostnaders bestridande måtte få anstå till år 1919.

*Departements-
chefen den 23
april 1918.*

Vid avlåtet den 23 april 1918 till nämnda års lagtima riksdag av förut berörda proposition (nr 338) gjorde jag gällande, att det givetvis varit önskligt, om samtidigt med framförandet av det förslag till omfattande byggnadsföretag å Bona, som i propositionen framställdes, kunnat framläggas förslag jämväl till fullständigt ordnande av Bonaanstaltens vattenförhållanden. Då detta emellertid av skäl, som Bonastyrelsen åberopat, icke låtit sig göra samt nödvändigheten av ett skyndsamt genomförande av utvidgningsarbetena förbjöde varje uppskov med desammas påbörjande, återstode, enligt min mening, ingen annan utväg än den av styrelsen föreslagna eller att låta med äskandet av medel till tillfredsställandet av detta särskilda behov anstå till ett annat år. Några större olägenheter kunde ej anses vara förenade med att sålunda uppskjuta fattandet av definitivt beslut i detta avseende, då ju i allt fall utredningen gäve vid handen, att de största utsikter förefunnes för att förevarande spörsmål skulle kunna inom den närmaste framtiden få en fullt tillfredsställande lösning. Om det nämligen skulle visa sig, att det av ingenjören Bergström i första hand förordade förslaget om tillgodogörandet av det i den nya borrhunnen funna vattnet icke skulle visa sig kunna med fördel genomföras, funnes andra fullt framkomliga vägar. En dylik, som framkastats av ingenjören Bergström i dennes förut omnämnda yttrande av den 18 januari 1917, skulle

bestå däri, att vatten toges direkt från Bocksjön samt detta därefter [13.] genomginge rening på ett eller annat sätt.

I enlighet med den uppfattning, som sålunda kommit till uttryck, begärdes inga medel för nu förevarande ändamål av 1918 års lagtima riksdag.

I underdånig skrivelse den 4 juni 1918 anmälde Bonastyrelsen därefter, att, sedan provpumpningen dåmera ägt rum, ingenjören Bergström däröver upprättat och till styrelsen överlämnat en berättelse, av vilken framginge, bland annat, att doktor Sondén och annan sakkunnig person, vilka undersökt de vid pumpningen upptagna vattenprov, funnit sig icke hava något att anmärka mot vattnets egenskaper, men att enligt Bergströms åsikt borrhurrunnen sannolikt kunde lämna, med pumpning dygnet runt, endast omkring 19 å 20 kubikmeter vatten, vilken vattenmängd icke vore tillräcklig för anstaltens totala behov, som med hänsyn till den föreslagna utvidgningen av anstalten beräknades komma att uppgå till omkring 50 kubikmeter per dygn. Då emellertid det vatten, som erhöles från ifrågakvarande borrhurrun vore av god beskaffenhet och kunde iupumpas direkt i rörrätet utan föregående behandling, ansåge Bergström brunnen böra användas och den redan monterade djupvattenpumpen inköpas samt pumpledningen direkt kopplas till anstaltens vattenledning. För erhållande av felande vattenkvantitet ansåges en ny vattentäkt böra uppsökas. Därvid skulle enligt Bergströms förslag genom borrhurrun undersökas, huruvida i anstaltens närmaste omgivningar grundvatten kunde erhållas från sandlager förekommande i krosstensgrusåsar. I anledning härav hemställde styrelsen, att Kungl. Maj:t täcktes för verkställande av grundvattensundersökning ställa ett belopp av högst 2,000 kronor till styrelsens förfogande.

*Bonastyrelsen
i skrivelse
den 4 juni
1918.*

Denna styrelsens hemställan bifölls av Kungl. Maj:t den 28 juni 1918.

*Kungl. Maj:ts
beslut den 28
juni 1918.*

I skrivelse den 31 augusti 1918 anmälde Bonastyrelsen därefter, att efter borrhurrun på flera ställen å Bona grundvatten påträffats i en krosstensgrusås och att för det dåvarande påginge provpumpning, som dock för vinnande av säkert resultat måste pågå ännu en tid. Styrelsen kunde därför ej då ännu bestämt angiva det belopp, som för ordnandet av vattenförhållandena å Bona behöfde äskas av 1919 års riksdag.

*Bonastyrelsen
i skrivelse
den 31
augusti 1918.*

[13.]
Bonastyrelsen
i skrivelse
den 3 decem-
ber 1918.

Med skrivelse den 3 december 1918 har nu Bonastyrelsen överlämnat ett av ingenjören Bergström den 2 i samma månad avgivet utlåtande rörande ordnandet av Bonaanstaltens vattenförhållanden. I sin skrivelse förklarar sig styrelsen ansluta sig till det förslag i ämnet, som Bergström i sitt utlåtande framfört. Detta förslag går ut på biträdandet av den i det föregående alternativt ifrågasatta utvägen, att vattenfrågan skulle lösas på det sätt, att vatten toges direkt från Bocksjön samt detta därefter genomginge rening.

Utredning
och förslag
av ingen-
jören J.
Bergström.

I sitt utlåtande yttrar Bergström bland annat:

Det olämpliga i att bibehålla den nuvarande anordningen och till vattentäkt använda den omedelbart nedanför anstaltens huvudbyggnader belägna kvarndammen, som vore utsatt för föroreningar på olika sätt, hade i föregående utredningar vid flera tillfällen framhållits. Att till hushållsbruk direkt uppfordra detta vatten måste medföra en ständig risk för uppkomsten av en genom vattnets infektion förorsakad epidemi, som sedan, efter vad erfarenheten från andra håll visat, kunde bliva synnerligen besvärlig att bekämpa. Medicinalstyrelsen hade i sitt betänkande den 29 januari 1916 icke heller på grund härav ansett sig kunna tillstyrka ett tidigare föreliggande förslag, i huvudsak grundat på bibehållandet av de nuvarande anordningarna.

En ändring borde komma till stånd snarast möjligt och torde icke vara för- svarligt att ytterligare utvidga anstalten utan att samtidigt få vattenledningen ordnad på ett ur hygienisk synpunkt fullt tillfredsställande sätt. I detta syfte hade ju även styrelsen låtit verkställa omfattande undersökningar och utredningar.

Sålunda hade genom svenska diamanterbergborrningsaktiebolaget under år 1916 utförts en 80 meter djup bergbrunn, som av bolaget beräknats lämna cirka 3,400 liter per timme eller en kvantitet, som vore tillräcklig för anstaltens behov. Vid senare verkställda provpumpningar hade emellertid brunnens kapacitet befunnits vara avsevärt mindre eller endast cirka 800 liter per timme. Brunnen lämnade dock enligt verkställda analyser vatten av utmärkt beskaffenhet, varför densamma i enlighet med styrelsens beslut komme att användas i kombination med den i det följande föreslagna anläggningen.

Möjligheten att genom flera bergbrunnar täcka vattenbehovet torde med den erfarenhet, som vunnits genom den verkställda borrhningen, vara utesluten. En noggrann undersökning av grundvattenförekomsten ovan berggrunden i anstaltens omedelbara närhet eller på rimligt avstånd från densamma hade visat, att grundvatten i betryggande mängd icke stode att erhålla.

Återstode därför ej annat än att använda Bocksjön till vattentäkt, varpå det föreliggande förslaget grundats. Förlades vattenintaget på lämplig plats, kunde sjöns vatten utan risk användas, förutsatt att detsamma underkastades rening. Denna vattentäkt erbjöde därjämte fördelen av praktiskt taget obegränsad tillgång på vatten, varför, om mot förmodan anstalten i en framtid skulle komma att ytterligare utvidgas, ett ökat vattenbehov icke behövde erbjuda några svårigheter. Den förutnämnda kombinationen med bergbrunnen komme att i vissa avseenden förbättra vattenledningsvattnets kvalitet, genom att brunnens vatten, som hade konstant temperatur, omkring 8° C., sommartiden komme att något sänka temperaturen hos

sjövattnet och vintertiden i stället något höja densamma. En ofrånkomlig olägenhet med ytvatten vore nämligen, att detsamma under sommaren gärna ville bli något för varmt och under vintern avkyldes något för mycket. Bocksjöns vatten vore därjämte genom humus tidtals något brunfärgat, och komme färgningen säkerligen att minskas något genom blandningen med bergbrunnens vatten.

Efter det Bergström därefter lämnat en utförlig beskrivning på huru det av honom förordade förslaget skulle närmare genomföras, av vilken beskrivning framgår bland annat, att vattnets renande skulle ske medelst långsam filtrering genom sand samt att, för vattenförbrukningens utjämning och för att vatten alltid måtte vara tillgängligt i händelse av eldsvåda eller tillfälliga avbrott i vattenuppföringen, en högreservoar skulle anordnas i form av ett vattentorn, framlägger Bergström följande

kostnadsberäkning:

Intagsledning i Bocksjön, intagsbrunn med silar, pumphus samt råvattenpump med elektromotor och ledningar	kronor	13,500: —
280 meter 80 millimeter rörledning av gjutjärn mellan intaget och filtret med schaktning och läggning à 30 kronor per meter	»	8,400: —
Tvådelat filter av armerad betong (à 400 kronor per kubikmeter) med överbyggnad av trä, avstängningsventiler, regleringsanordningar, rörledningar m. m.	»	35,000: —
Pumphus och renvattenpump med elektromotor och ledningar m. m.	»	12,500: —
Renvattenbehållare av armerad betong	»	8,500: —
Vattentorn av armerad betong och tegel med rörledningar, vattenståndsmätare m. m.	»	30,000: —
680 meter 100 millimeters rörledningar av gjutjärn med läggning och schaktning à 35 kronor	»	23,800: —
Brandposter och avstängningsventiler med tillhörande rördelar	»	4,500: —
Servisledningar med tillbehör, schaktning och läggning	»	8,000: —
3 stycken vattenkastare och 3 stycken dricksföntäner	»	3,000: —
Ångpump för eldsläckning med intagsledning m. m.	»	11,000: —
Bergsprängning	»	3,000: —
Diverse oförutsedda utgifter	»	13,800: —
Summa kronor		175,000: —

Bergström anmärker i sitt utlåtande, att de ur eldsläckningssynpunkt föreslagna anordningarna vore i huvudsak desamma, som tidigare efter besiktning på platsen föreslagits av brandkaptenen i Stockholm, C. Borgenstierna.

Byggnadsstyrelsen, som över ingenjören Bergströms förslag till vattenledningsanordningar inhämtat yttrande från doktor Sondén, för-

Byggnads-
styrelsen.

- [13.] klarar i utlåtande den 27 december 1918, att styrelsen med det material, som sålunda stått till styrelsens förfogande, anser sig kunna instämma i vad Sondén anfört. Denne yttrar:

I likhet med förslagsställaren ansåge Sondén, att det nuvarande vattenledningssystemet vid Bona vore hygieniskt ohållbart samt att den enda säkra utvägen att erhålla gott vatten i tillräcklig myckenhet därstädes vore att taga vatten ur Bocksjön samt underkasta detta vatten erforderlig rening.

I avseende på platsen för vattenintaget i sjön finge förutsättas, att en nu där framgående vinterväg flyttades till annat ställe i sjön.

Den föreslagna reningsmetoden — långsam filtrering — vore sedan lång tid beprövad inom vattenledningstekniken samt gäve, då erforderlig omsorg, noggrannhet och kontroll ägnades åt filtrets skötsel, gott resultat.

Vad som i här föreliggande fall något komplicerade förhållandena vore hänsyn till eldsläckningsbehovet. Då emellertid kostnaden för en från den övriga vattenledningen helt och hållet skild ledning för eldsläckningsändamål antagligen bleve allt för hög, torde knappt någon annan utväg än den föreslagna stå till buds. Man hade ju härvid rätt att förutsätta, att det ofiltrerade vatten, som vid en eventuell eldsvåda finge fylla ledningarna, väl utspolades omedelbart efteråt.

I avseende på vattenbehovets storlek syntes anläggningen bliva tillräcklig, och även syntes förhållandet mellan anläggningens delar (rörnät, pumpverk, låg- och högvattenbehållare, filtrum m. m.) vara väl avpassat.

I avseende på kostnaderna vore det — såsom nogsamnt känt — för närvarande omöjligt att uppgöra några fullt bindande beräkningar, men hade förslagsställaren och Sondén post för post genomgått de av den förre framlagda beräkningarna, vilka därvid synta vara så tilltagna, att — därest arbetet komme att utföras under förhållanden, vilka någorlunda liknade de nuvarande — de beräknade kostnaderna ej borde behöva överstigas.

Såsom slutomdöme förklarade Sondén, att han tillstyrkte antagandet av ingenjören Bergströms förslag.

Departements-
chefen.

Av den utredning, som sålunda i nu förevarande avseende förebragts, framgår, att allvarliga bemödanden gjorts att få Bonaanstaltens vattenfråga löst på ett tillfredsställande sätt utan att behöva anlita den mera kostsamma utvägen att taga vatten direkt från Bocksjön och där efter rena detsamma. Samma utredning ger emellertid också tydligen vid handen, att någon annan utväg än denna sistnämnda icke är framkomlig. Jag ser mig alltså nödsakad att, trots de ganska väsentliga kostnader som därmed äro förbundna, förorda det av Bonastyrelsen i dess skrivelse den 3 december 1918 framförda och av samtliga i ärendet hörda sakkunniga biträdda förslaget.

Mot de gjorda kostnadsberäkningarna, vilka ju i tider sådana som de nuvarande givetvis icke kunna betraktas lika säkra som under nor-

mala förhållanden, har jag ingen erinran att göra. För nu ifrågavarande [13.] ändamål torde alltså avses ett belopp av 175,000 kronor.

Bland de av fattigvårdslagstiftningskommittén ifrågasatta åtgärderna för anstaltens utvidgning ingick även anskaffandet av en fotogenmotor såsom reservkraft för den förut befintliga, av vattenturbin drivna elektriska anläggningen. I kommitténs betänkande omförmäldes (sid. 88), att vissa tider vattenkraften vore otillräcklig eller till följd av torka helt och hållet försvunnen, varföre föreslogs, att såsom reservkraft skulle anskaffas omförmälda fotogenmotor, vilken borde äga tillräcklig styrka att driva hela centralen.

II. Tillfredsställelsen av Bonaanstaltens behov av elektrisk energi.

Fattigvårdslagstiftningskommittén.

I förutberörda skrivelse den 7 september 1917 förklarade Bona-styrelsen, att den för sin del vore av den uppfattning, att reservkraften icke borde vare sig med hänsyn till då rådande förhållanden eller med tanke på framtiden hämtas från fotogenmotor. Då styrelsen hade sig bekant, att en elektrisk kraftledning inom den närmaste tiden komme att från Älvkarleö kraftverk framdragas till trakten av Motala och möjlighet alltså komme för anstalten uppstå att utan alltför hög kostnad komma i förbindelse med nämnda kraftledning, anhölle styrelsen att längre fram få till Kungl. Maj:t inkomma med förslag i nämnda hänseende.

Bona-styrelsens förberedande utredning.

I samma fråga uttalade sig styrelsen därefter i förut omförmälda skrivelse av den 9 april 1918 i huvudsak på följande sätt:

Under slutet av år 1917 hade styrelsen inlett underhandlingar med Motala ströms kraftaktiebolag, som tillsvidare hade att inom vissa fastställda pris handha distribueringen av elektrisk energi inom Motalaområdet. Enligt meddelande, som ingått från detta bolag, hade detsamma för närvarande och intill den 1 november 1919 ej någon kraft över, då den kraftledning, som redan år 1917 skulle tillföra bolaget elektrisk energi från Älvkarleö, ännu icke blivit färdigbyggd. Underhandlingar påginge emellertid om sådan dimensionering av den ifrågavarande kraftledningen, att dubbelt så stor kraftmängd mot den först avtalade kunde framföras, och bleve bolaget, därest detta förslag bleve genomfört, i tillfälle att lämna kraft till hösten 1918. Avtal härom vore dock icke ännu träffat. Lämpligaste anslutningen till Bona skulle vara att från Vishult å bolagets högspänningsledning Näs - Ämmeberg framdraga en 20,000 volts ledning över De Geersfors. Kraftledningen mellan Vishult och Bona, varemellan avståndet vore 12 kilometer, torde med dåvarande pris draga en kostnad av 30,000 kronor, därvid beräknades, att fri plats för ledningens framdragande lämnades. Bolaget antog, att en del av ledningskostnaden kunde komma att övertagas av De Geersfors samt eventuellt av andra egendomar. Emellertid troddes, att eventuella andra abonnenter ville invänta tider, då billigare anläggningskostnader kunde erhållas. För nedtransformering vid Bona erfordrades en

- [13.] transformatoranläggning, som kunde beräknas till omkring 7,000 kronor. Avgiften för den elektriska strömmen beräknades efter 15 öre per kilowattimme med garanti, att årskostnaden uppginge till minst 70 kronor per hästkraft och år.

För att kunna bedöma dels i vad mån anstaltens förutvarande likströmsanläggning behövde ändras i och för anknytning till den sålunda ifrågasatta kraftledningen dels kostnaderna ej mindre för införande av elektrisk belysning i samtliga lokaler vid Bona och dess utgårdar Bockfall och Tryfall, däri inbegripna befattningshavarebostäderna, än även för elektrisk drift av tröskverk, sågverk, mejeri med mera, hade infordrats anbud från elektriska aktiebolaget A. E. G., som utfört anstaltens nuvarande belysningsverk. Därvid hade det visat sig, att kostnaderna, även om man skulle inskränka sig till det allra nödvändigaste, under då rådande förhållanden uppginge till så höga belopp, att styrelsen icke ansåge sig för närvarande kunna framlägga förslag om utverkande av anslag för nu ifrågavarande ändamål.

Styrelsen slutade sin skrivelse med att uttala, att den visserligen insåge, att det hade varit särdeles önskvärt, att redan då hade kunnat föreligga fullständig utredning beträffande sättet och kostnaderna för nybyggnadernas förseende med elektrisk belysning, så att samtliga utgifter för Bonaanstaltens utvidgning hade kunnat av riksdagen överblickas. Då emellertid av vad styrelsen anfört framginge, såväl att för närvarande vore ovisst, inom vilken tid en kraftledning kunde komma till stånd, beroende på att Älvkarleöledningens framdragande till Motala ännu vore ofullbordad, som ock att under nu rådande kristid kostnaderna för en energileverans till Bona bleve mycket höga, hade styrelsen stannat vid att endast lämna redogörelse för vad som åtgjorts för att utreda frågan om sättet och kostnaden för anstaltens förseende med elektrisk energi utöver vad som alstrades vid dess redan befintliga elektriska anläggning. Styrelsen ville dock erinra därom, att i kostnadsberäkningarna för varje föreslagen nybyggnad å Bona även inginge beräknade utgifter för elektrisk installation.

*Departementschefen
den 23 april
1918.*

Då förut nämnda proposition (nr 338) den 23 april 1918 avläts till riksdagen, gjorde jag med avseende å nu föreliggande fråga gällande liknande synpunkter som beträffande spörsmålet om ordnandet av Bonaanstaltens vattenförhållanden. Jag gav sålunda uttryck åt den uppfattningen, att, ehuru det givetvis varit önskligt, att förslag om tillfredsställandet av Bonastyrelsens behov av elektrisk energi kunnat framläggas redan då i sammanhang med framförandet av det då framtällda förslaget till omfattande byggnadsarbeten, det emellertid, då detta icke låtit sig göra samt nämnda byggnadsarbeten vore av bråd-

skande natur, icke återstode annan utväg än att låta med äskandet av medel till detta särskilda behov anstå till ett annat år. [13.]

I överensstämmelse härmed äskades, på sätt redan omnämnts, inga medel för nu förevarande ändamål av 1918 års lagtima riksdag.

Med förut nämnda skrivelse den 3 december 1918 har nu Bonastyrelsen överlämnat en av elektriska provningsanstalten i Stockholm den 12 november samma år avlämnad utredning rörande elektrisk anläggning å Bona. I denna utredning upptager provningsanstalten till ingående bedömande frågan om Bonaanstaltens behov av elektrisk energi samt spörsmålet, hur detta behov skall kunna tillfredsställas på ekonomiskt fördelaktigaste och i övrigt lämpligaste sätt. Utredningens resultat sammanfattar provningsanstalten på följande sätt:

*Bonastyrelsen
i skrivelse den
3 december
1918.*

*Elektriska
provnings-
anstaltens
utredning
och förslag.*

För att tillgodose det ökade behov av elektrisk energi, som uppstode dels genom att elektrisk belysning installerades i en del befintliga byggnader, där det samma nu ej finnes, dels på grund av de nya elevbyggnaderna och dels slutligen på grund av att en hel del motorer behövde uppställas, måste ytterligare kraft anskaffas utöver vad som av den nuvarande vattenkraftstationen kunde lämnas.

Av de båda utvägar, som härvid kunde ifrågakomma, nämligen att anordna en egen kraftstation i kombination med uppvärmningen — i det följande benämnd alternativ 1 — eller att köpa erforderlig kraft från Motala ströms kraftaktiebolag — i det följande benämnd alternativ 2 — vore den senare utvägen att föredraga, varför provningsanstalten föreslog, att en uppgörelse träffades med kraftbolaget om strömleverans på i huvudsak de villkor, detta bolag erbjudit.

Om sålunda en anslutning till kraftbolaget komme till stånd, borde den samma utföras på så sätt, att den nuvarande likströmsanläggningen omändrades till trefasanläggning och finge arbeta parallellt med den från kraftbolaget kommande energien, så att den förstnämnda på bästa möjliga sätt utnyttjades.

Totalkostnaderna för en anläggning utförd i enlighet med detta förslag — häri inberäknade kostnaderna för alla behövliga omändringar av den befintliga anläggningen — kunde med nuvarande pris beräknas uppgå till 170,000 kronor enligt följande kostnadsberäkning:

Högspänningslinje från Vishult till Bona	kronor	36,000
Transformatorstation å Bona	»	24,000
Trefasgenerator med tillbehör å nuvarande kraftstationen	»	10,000
Huvudledningar, stigare, centraler, gruppledningar, lampor och motorer inom anstaltens byggnader	»	90,000
Diverse och oförutsett samt program, kontroll och besiktning	»	10,000
Summa kronor		170,000.

I denna summa inginge cirka 5,000 kronor för ledning till pumpstationer samt cirka 15,000 kronor för ledningarna till Tryfall och Bockfall.

Från kostnadssumman skulle rätteligen avgå värdet av de nuvarande likströmsgeneratorerna med tillbehör samt ackumulatorbatteriet, vilka med förändringen bleve överflödiga. Detta värde torde emellertid ej kunna sättas synnerligen högt.

[13.] Ur provningsanstaltens motiv för sin anslutning till förutnämnda alternativ 2 må här anföras följande:

Av de gjorda beräkningarna framginge, att anläggningskostnaderna i de båda alternativen bleve alldeles lika. Vad driftkostnaderna beträffade, så bleve desamma med nuvarande kolpris avsevärt högre i alternativ 1, varemot vid de kolpris, som vore rådande före kriget, även driftkostnaderna i de båda alternativen bleve ungefär desamma. I ekonomiskt avseende kunde de alltså anses tämligen likvärdiga, dock med något företräde för alternativ 2, i synnerhet om hänsyn toges till den föreliggande möjligheten att nedbringa anläggningskostnaderna i detta alternativ genom att andra abonnenter tillkomme.

Betraktade man frågan ur teknisk synpunkt, så hade alternativ 1 otvivelaktigt det företrädet, att driftsäkerheten i detsamma vore något större, då fel och därav följande driftsavbrott i en ångkraftanläggning naturligtvis vore sällsyntare än fel å en högspänningslinje.

Å andra sidan vore alternativ 1 avsevärt mera komplicerat och krävde betydligt större personal, något som torde få anses vara en rätt allvarlig olägenhet. Vidare måste det framhållas, att alternativ 2 hade avsevärt större utvecklingsmöjligheter, för den händelse kontraktet med Motala ströms kraftaktiebolag finge en lämplig avfattning. Transformatorn och linjen från Vishult borde givetvis byggas för en något större effekt än som nu närmast ifrågakomme, vartill hänsyn vore tagen vid beräkningen av anläggningskostnaderna, och i så fall kunde ju i framtiden möjligen behövligen utvidgningar av anläggningen utan större kostnader företagas, något som ej vore fallet i alternativ 1. Här måste nämligen, så snart effektbehovet överstege den uppställda ångmaskinens kapacitet, dyrbara utvidgningar företagas.

Slutligen borde framhållas, att den nationalekonomiska synpunkten även i någon mån talade för alternativ 2, även om det måste medgivas, att denna synpunkt i detta fall med hänsyn till den ringa bränsleåtgången i alternativ 1 icke hade mycket att betyda.

Byggnadsstyrelsen.

I sitt förut omnämnda utlåtande av den 27 december 1918 förklarar byggnadsstyrelsen, att den för sin del ej hade något att erinra mot den av elektriska provningsanstalten framlagda utredningen.

Departementschefen.

Att Bonaanstalten, i den utsträckning anstaltens styrelse föreslagit, blir elektrifierad, torde få anses som en angelägenhet av vikt. Att dröja med denna saks ordnande, till dess möjligen kostnaderna bliva lägre än under nu rådande förhållanden, låter sig knappast göra med hänsyn till tillkomsten av den nu under byggnad varande nya elevavdelningen. Ett uppskov med elektrifieringen skulle nämligen givetvis föranleda, att belysningsförhållandena vid denna nya avdelning finge provisoriskt anordnas på annat sätt, något som i sin tur komme att medföra ingalunda obetydliga kostnader. Jag är alltså ense med Bona-styrelsen därom, att medel nu böra äskas för tillfredsställandet av anstaltens behov av elektrisk energi.

I fråga om sättet för vinnande av detta syfte ansluter jag mig till det av elektriska provningsanstalten framförda, av Bonastyrelsen förordade förslaget såsom det, vilket — utom det att det får anses vara det från ekonomisk synpunkt fördelaktigaste — innebär de största utvecklingsmöjligheterna.

Mot den gjorda kostnadsberäkningen, slutande å 170,000 kronor, har jag intet att erinra. Vad provningsanstalten yttrat om att från denna summa rätteligen borde dragas ett mindre belopp, svarande mot värdet av de nuvande likströmsgeneratorerna m. m., torde ej böra för-
anleda, att för nu ifrågavarande ändamål avses mindre belopp än nu nämnts.

På sätt redan nämnts blevo kostnaderna för utförandet av förut-berörda av 1918 års lagtima riksdag beslutade byggnadsarbeten å Bona — främst uppförandet av den nya elevavdelningen — ävensom för anskaffande av inventarier beräknade till sammanlagt 750,000 kronor. Av detta belopp anvisade samma riksdag å 1918 års tilläggsstat 235,000 kronor och å extra stat för år 1919 300,000 kronor. Av det beräknade beloppet återstår alltså oanvisat 215,000 kronor.

III. Den nya
elevavdel-
ningen m. m.
å Bona.

Redan vid avlåtandet den 23 april 1918 av propositionen rörande ifrågavarande byggnadsarbeten anmärkte jag, att — alldeles frånsatt erforderliga anslag till ordnandet av Bonaanstaltens vattenförhållanden och för tillfredsställandet av dess behov av elektrisk energi — det med all sannolikhet komme att bli erforderligt att för samma byggnadsarbeten jämte inventarieanskaffning äska ett tilläggsanslag utöver det beräknade beloppet 750,000 kronor. Jag grundade denna min uppfattning på ett av byggnadsstyrelsen i saken avgivet utlåtande, däri styrelsen gjorde gällande, att kostnadsberäkningarna, som vore verkställda i december 1917 efter då gällande prislägen, komme att icke oväsentligt överskridas. Med den osäkerhet, som vid tiden för propositionens avlåtande vore rådande på byggnadsindustriområdet, läte det enligt min mening sig icke göra att ens tillnärmelsevis beräkna, hur stort detta överskridande komme att bli. Att i anledning härav i större utsträckning än som vore alldeles nödvändigt vänta med äskande av anslag vore emellertid enligt mitt förmenande ej tillrådligt. Ur flera synpunkter, ej minst den ekonomiska, vore det nämligen att förorda, att samtliga byggnadsarbeten i största möjliga utsträckning samtidigt utlämnades till entreprenad åt samma byggmästare.

Den farhåga för de beräknade kostnadernas överskridande, som
Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml. 2 häft. (Nr 2.) 6

[13.] jag sålunda uttalade, har i hög grad bekräftats av verkligheten. I detta avseende är att märka följande.

Av ifrågavarande byggnadsarbeten har Bonastyrelsen låtit utföra en mindre del genom anstaltsförvaltningens egen försorg för därför beräknad kostnad. Vad nu sagts gäller iståndsättandet av ladugårdsförmansbostaden vid Bockfall och anordnandet av nattvaktsbostad vid Tryfall. Å övriga byggnadsarbeten lät styrelsen den 9 juli 1918 utlysa entreprenad, därvid särskilda anbud infordrades å vissa kategorier av byggnader med hänsyn till olika byggnadsstid m. m. Endast två anbud inkommo, nämligen ett, omfattande hela entreprenaden, och ett omfattande en viss mindre kategori av byggnaderna, avgivet av byggmästaren Robert Gustafsson i Tannefors.

I anledning av de sålunda avgivna anbuden avgav byggnadsstyrelsen, på anmodan av Bonastyrelsen, ett utlåtande, dagtecknat den 16 september 1918. I detta utlåtande beräknade byggnadsstyrelsen kostnaderna för nu ifrågavarande byggnadsarbeten på följande sätt:

Rubrik A.

1 st. elevbyggnad för 40 elever	kronor	269,200	
2 » » » 20 »	»	471,000	740,200

Rubrik B.

1 st. verkstadsbyggnad	kronor	59,600	
1 » inspektorsbostad	»	45,630	
2 » tvåfamiljshus	»	68,580	
1 » enfamiljshus	»	18,684	
1 » kolonbyggnad	»	33,210	
Ändring av maskinistbostad	»	20,000	
» » bokhållarebostad	»	15,000	260,704

Rubrik C.

1 st. tvåfamiljshus	kronor	34,290	
3 » enfamiljshus	»	56,052	
1 » vedskjul med provisorisk inredning	»	21,860	112,202
Tillkommer för sprängnings- och planeringsarbeten m. m. kronor			50,000
			Kronor 1,163,106.

Av anledningar, varå jag nu ej behöver närmare ingå — främst en farhåga för att, med hänsyn till vad byggnadsstyrelsen i sitt yttrande anfört, erforderlig säkerhet ej förefunnes för att arbetet skulle bli behörigen fullgjort — blev det å hela entreprenaden avgivna anbudet ej antaget. På framställning av Bonastyrelsen och efter tillstyrkan av byggnadsstyrelsen bemyndigade emellertid Kungl. Maj:t den

4 oktober 1918 Bonastyrelsen att i något förändrat skick antaga det av förutnämnde Gustafsson å de under rubriken C upptagna arbetena avgivna entreprenadanbudet. Den sålunda antagna entreprenaden slutade på 93,500 kronor.

[13.]

Sedermera utlyste anstaltens styrelse ny entreprenad å återstående byggnadsarbeten. Därvid uppdelades byggnaderna under rubriker A, B, C och D på sådant sätt, att rubriken A omfattade samma byggnader, som förut av byggnadsstyrelsen under rubrik A beräknats till kronor 740,200, under det att byggnaderna under rubrikerna B, C och D voro desamma, som av byggnadsstyrelsen förut under rubrik B beräknats till » 260,704

Summa kronor 1,000,904.

I anledning av detta nya entreprenadutbudande inkommo allenast två behöriga anbud, båda omfattande alla fyra kategorierna, det ena slutande å 1,050,332 kronor och det andra, avgivet av byggnadsfirman Wahlström & Dahl i Stockholm, å 913,000 kronor med rätt till tilläggsbetalning under vissa förutsättningar med högst 20,000 kronor.

I underdänig skrivelse den 17 oktober 1918 anhöll Bonastyrelsen om Kungl. Maj:ts bemyndigande att antaga detta sistnämnda anbud. Sedan byggnadsstyrelsen i infordrat utlåtande tillstyrkt bifall härtill under framhållande, att detta anbud hölle sig inom gränsen för den förut av byggnadsstyrelsen beräknade kostnaden för motsvarande arbete eller 1,000,904 kronor, lämnade Kungl. Maj:t den 25 oktober 1918 Bonastyrelsen det begärda bemyndigandet, och har därefter kontrakt i överensstämmelse med anbudet blivit avslutat mellan Bonastyrelsen och firman Wahlström & Dahl.

I sitt sist omnämnda utlåtande har byggnadsstyrelsen beräknat totalkostnaden för samtliga de byggnadsarbeten och inventarier, vilkas utförande och anskaffande, på sätt förut nämnts, beslutats av 1918 års lagtima riksdag, på följande sätt:

1:sta entreprenaden	kronor	93,500
2:dra d:o	»	933,000
Inventarier	»	34,450
Ändringsarbeten (redan utförda).....	»	5,500
Värme, vatten, elektriskt ljus.....	»	205,038
Ritningar, kontroll, oförutsedda utgifter cirka 10 procent	»	128,512

Summa kronor 1,400,000.

[13.]
Departement-
schefen.

Lägger man, såsom torde vara tillbörligt, byggnadsstyrelsens beräkning till grund för ett bedömande, erfordras sålunda för fullbordande av ifrågavarande av 1918 års lagtima riksdag redan beslutade arbeten och inventarieanskaffning ej mindre än 650,000 kronor utöver det belopp av 750,000 kronor, som riksdagen för ändamålet beräknat. Hos 1919 års riksdag torde alltså böra göras framställning dels om anvisande av ännu ej anvisad del av nyssnämnda 750,000 kronor eller 215,000 kronor dels ock om beviljande för ändamålet av ytterligare 650,000 kronor.

IV. Förmans-
bostäder.

Bona-
styrelsen.

På sätt jag förut i dag vid behandlingen av de frågor, som röra 1920 års riksstat, vid punkt [39] omnämnt, har Bonastyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1918 gjort framställning om inrättande vid anstalten av en övervakningsavdelning samt att för sådant ändamål måtte i anstaltens stat uppföras 4 nya befattningshavare, nämligen 1 uppsyningsman och 3 förmän. I samma skrivelse har styrelsen även anhållit, att för beredande av bostäder åt denna nya personal medel måtte beviljas till uppförande av ytterligare tvenne tvåfamiljshus av samma typ som de, till vilka 1918 års lagtima riksdag anvisat anslag, varterdera rymmande alltså 4 rum och 2 kök. Med utgångspunkt därifrån, att kostnaden för två dylika tvåfamiljshus vid den i december 1917 uppgjorda beräkning, som legat till grund för nyssnämnda riksdagsbeslut, uppskattats till 42,000 kronor, samt under antagande att, på sätt förutnämnda entreprenadanbud syntes giva vid handen, kostnaderna för byggnader av denna art sedan dess stigit med 40 procent, eller sålunda till 58,800 kronor för två sådana byggnader, har styrelsen nu gjort gällande, att — med behörig hänsyn tagen därjämte till oförutsedda utgifter — för nu ifrågavarande bostadshus bör beräknas ett anslag av 60,000 kronor.

Departement-
schefen.

Till tanken på inrättandet av en övervakningsavdelning å Bona i huvudsaklig överensstämmelse med styrelsens förslag har jag redan förut i dag anslutit mig. Den omständigheten, att jag förordat, att som ledare av avdelningen åtminstone tillsvidare sättes, i stället för en uppsyningsman, en förmän med förordnande som gruppleddare, inverkar ej på nu förevarande byggnadsfråga, då behovet av bostäder för den nya personalen blir densamma i ena som i andra fallet. Då detta behov icke kan tillfredsställas på annat sätt än genom nybyggnad och då intet torde vara att erinra vare sig däremot, att denna nybyggnad sker på sätt styrelsen föreslagit, eller mot den av styrelsen verkställda kostnadsberäkningen, tillstyrker jag, att framställning göres i enlighet med styrelsens förslag till 1919 års riksdag.

Redan i underdånig skrivelse den 6 november 1916 angående anslagsäskandena för år 1918 påvisade styrelsen behovet av ökade expeditions- och kontorslokaler vid anstalten samt framlade ett förslag till ändring av direktörsbostaden för fyllande av detta behov. I nämnda skrivelse yttrade styrelsen i denna del:

[13.]
V. Utvidgning
av kontors-
och expedi-
tionsloka-
lerna å Bona.

Anstaltens utveckling under senare år hade medfört, att de till direktörs-expedition och räkenskapskontor avsedda lokaler blivit alldeles otillräckliga. Ifrågasvarande lokaler vore belägna på nedre botten av Bona egendoms förutvarande corps de logis, vilket i övrigt vore upplåtet till bostad åt direktören. Räkenskapskontoret hade en golvyta av 5×5 meter och lämnade rum för tre personer, nämligen bokhållaren, pastorn samt andre läraren, vilka alla vid fullgörande av dem åliggande expeditionsarbete måste äga tillgång till å nämnda rum förvarade böcker och handlingar och jämväl måste vara i rapport med direktören, vilken hade sin expedition i ett invidliggande rum med 2.6×5 meters golvyta. I båda nu omförmälda rum vore utrymmet så upptaget, att plats icke kunde samtidigt med ovan omförmälda tjänstemän beredas för tredje läraren, som särskilt skulle biträda direktören vid hans alltjämt växande expeditionsarbete.

Bona-
styrelsen:
a) i skrivelse
den 6 novem-
ber 1916.

Byggnaden vore uppförd år 1802 av trä och hade icke under årens lopp undergått sådana förändringar i avseende å inredning och ombonings, att den kunde sägas vara i det skick, som även med måttliga anspråk numera krävdes. Tillräcklig ventilation saknades under trossbottnarna i undervåningen och den råa luften i expeditionslokalerna torde ock bero på otillfredsställande dränering av själva byggnadsplatsen. Erforderligt skydd mot brandfara saknades även för de handlingar och värden, som måste förvaras å sistnämnda rum.

För att avhjälpa nu angivna brister hade styrelsen tänkt sig att, enligt vad en skrivelsen bilagd planritning utvisade, en tillbyggnad skulle göras för beredande av dels särskild ingång till expeditionslokalerna, dels ett brandskyddat arkivrum, även avsett till kassavalv.

Till direktörsexpedition skulle anvisas det enda rum i byggnadens bottenvåning, som utöver kök och jungfrukammare tillhörde direktörens bostad och av denne nu användes till matrum (golvyta 4×5 meter).

För att på nedre botten, där, såsom ovan nämnts, köket vore beläget, er-hålla en till direktörsbostaden hörande matsal kunde en sådan disposition av det återstående utrymmet å nedre botten göras, som planen utvisade, om å byggnadens östra gavel anordnades en mindre utbyggnad, innehållande köksförstuga och skafferier, samt i övrigt till det yttre motsvarande tillbyggnaden å västra gaveln.

I samband med nu omförmälda arbeten skulle å vinden anordnas ett gästrum. Anstaltens belägenhet och trafikförbindelser medförde, att direktören ofta måste i sin bostad mottaga besökande, vilka å tjänstens vägnar eller i studiesyfte komme till anstalten.

Kostnaden för nu omförmälda anordningar, vilka styrelsen funne böra så snart ske kunde genomföras, hade av arkitekten D. Lundegårdh och byggnadsingenjören H. Lindblad beräknats till 17,500 kronor.

Emellertid fann sig styrelsen med hänsyn till då rådande förhållanden böra uttala, att trots de enligt styrelsens förmenande ovedersäg-

- [13.] liga svårigheter och hinder i förvaltningspersonalens arbete, som de nuvarande expeditions- och kontorslokalerna medförde, den ifrågavarande utgiften 17,500 kronor dock måste anses vara av den art, att med äskande av anslag härtill kunde ännu anstå något år.

b) i skrivelse
den 7 septem-
ber 1917.

I skrivelse den 7 september 1917 angående anslags äskande för år 1919 gjorde emellertid styrelsen gällande, att med den utveckling, som anstalten redan erhållit och vilken alltjämt syntes hastigt fortgå, kravet på ökat utrymme för expeditions- och kontorsarbetet ej längre kunde avvisas. Beräkningen av kostnaderna härför hade emellertid måst revideras och dessa hade enligt skrivelsen befogad kostnadsberäkning dåmera måst upptagas till 22,000 kronor.

Departements-
chefen den 23
april 1918.

Vid avlåtandet den 23 april 1918 av förutnämnda proposition anförde jag beträffande nu förevarande fråga, att jag visserligen vid personligt besök vid anstalten varit i tillfälle att konstatera, att behov av en dylik utvidgning av kontors- och expeditionslokalerna föreläge, men att jag dock hölle före, att med denna utvidgning kunde anstå ännu någon tid.

Bonastyrelsen
i skrivelse den
31 augusti
1918.

I sin förutnämnda skrivelse den 31 augusti 1918 yttrar Bonastyrelsen, att, då det syntes styrelsen ofrånkomligt att i allt fall i samband med slutförandet av anstaltens utvidgning ordna nu ifrågavarande lokalfråga, styrelsen ville förnya sin framställning om anslag härtill. Det för ändamålet erforderliga beloppet borde av liknande skäl som de, vilka anförts vid behandlingen av frågan om anslag till uppförande av två tvåfamiljshus, numera beräknas till ett till 32,000 kronor förhöjt belopp.

Departements-
chefen.

Särskilt med hänsyn därtill, att verksamheten vid anstalten kommer att inom kort antaga väsentligt ökade dimensioner ej blott genom tillkomsten av den nya elevavdelningen utan också efter all sannolikhet genom vidtagande av vissa provisoriska åtgärder, vilka jag haft tillfälle att förut i dag omnämna vid behandlingen av 1920 års riksstat (punkt [40]) och till vilka jag återkommer längre fram vid punkt [15], torde det icke vara rådligt att längre dröja med att fylla det ostridigt föreliggande behovet av vidgade kontors- och expeditionslokaler. Från ekonomisk synpunkt torde det också få betraktas som fördelaktigt, om de härför nödiga arbetena utföras samtidigt som övriga byggnadsarbeten och ej, efter dessas avslutande, för sig. Jag är alltså beredd att tillstyrka Bonastyrelsens förslag att för detta ändamål äskas 32,000 kronor.

En sammanfattning av de under nu förevarande punkt behandlade anslagskraven ger till resultat, att av 1919 års riksdag böra äskas följande belopp:

Till ordnande av Bonaaustaltens vattenförhållanden ...	kronor	175,000
för tillfredsställande av anstaltens behov av elektrisk energi	»	170,000
för fullbordande av redan förut beslutade byggnadsarbeten		
dels av redan förut beräknat anslag	»	215,000
dels ytterligare	»	650,000
för uppförande av två tvåfamiljshus	»	60,000
för utvidgning av anstaltens kontors- och expeditiionslokaler	»	32,000
	Summa kronor	1,302,000
eller efter avdrag av i tablån upptagna	»	215,000
	Summa kronor	1,087,000.

Med hänsyn därtill, att samtliga de arbeten, angående vilkas utförande firman Wahlström & Dahl avslutat kontrakt, kunna förväntas bli fullbordade före 1919 års utgång samt att alla övriga nu ifrågasvarande arbeten böra utföras jämsides med förstnämnda arbeten, torde de erforderliga beloppen i sin helhet äskas å tilläggsstat för år 1919.

Under åberopande av vad jag sålunda anført får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels, för utförande vid statens uppfostringsanstalt å Bona av de av 1918 års lagtima riksdag beslutade byggnadsarbetena, omfattande uppförande av en ny elevavdelning m. m., ävensom för anskaffande, jämväl i enlighet med beslut av 1918 års lagtima riksdag, av vissa inventarier för anstalten, ej mindre av det vid nämnda besluts fattande för dessa ändamål beräknade beloppet 750,000 kronor å tilläggsstat för år 1919 såsom reservationsanslag anvisa därå ännu ej anvisade kronor 215,000
än även för samma ändamål likaledes å tilläggsstat för år 1919 bevilja ytterligare ett reservationsanslag å ... kronor 650,000,
dels för ordnande av anstaltens vattenförhållan-

[13.]

den, för vidtagande av åtgärder för tillfredsställande av anstaltens behov av elektrisk energi, för uppförande vid anstalten av tvenne tvåfamiljshus samt för utvidgning av anstaltens kontors- och expeditionslokaler, allt i huvudsaklig överensstämmelse med av anstaltens styrelse framlagda förslag, ävenledes å tilläggsstat för år 1919 bevilja ett reservationsanslag å kronor 437,000,

dels ock medgiva, att, därest något av nu nämnda anslag icke skulle behöva fullt tagas i anspråk för de därmed avsedda ändamålen, överskottet må i mån av behov användas till bestridande av de kostnader, till vilkas täckande de övriga anslagen äro avsedda.

2. Utökning av Bonaanstaltens jordområde m. m.

[14.]

Utökning av
Bonaanstaltens
jordområde.

Den 29 oktober 1918 beslöt Kungl. Maj:t, på föredragning av statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, att bemyndiga länsstyrelsen i Östergötlands län att för kronans räkning för en köpeskillning av 250,000 kronor inköpa $\frac{3}{4}$ mantal Stora Rösiö och $\frac{3}{8}$ mantal Lilla Rösiö i Västra Ny socken av nämnda län samt förklarade därvid, att köpeskillningen skulle utgå av till inköp av skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark samt till inlösen av ströängar å kronoparkerna i Norrland och Dalarna avsedda medel.

De sålunda inköpta hemmanen gränsa med sina ägor till den under Bonaanstalten lydande jorden. I anledning härav och då Bonaanstalten hade behov av att få sina ägor utökade hemställde chefen för jordbruksdepartementet vid nyssnämnda tillfälle, efter samråd med mig, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt domänstyrelsen att uppgöra och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till sådan uppdelning av de inköpta hemmanen, att skogen eller huvudsaklig del därav jämte eventuellt skogsarbetartorp komme att tillföras domänfonden och återstoden av egendomarna läggas under styrelsens för statens uppfostringsanstalt å Bona förvaltning ävensom förslag rörande vad av köpeskillningen skulle belöpa å den del av egendomarna, som skulle tillföras domänfonden, och den del, som skulle läggas under styrelsens för uppfostringsanstalten förvaltning. I överensstämmelse härmed fattade också Kungl. Maj:t beslut.

I skrivelse den 20 december 1918 har styrelsen för Bonaanstalten

[14.]

på anförda skäl hemställt, att Kungl. Maj:t måtte taga under omprövning, huruvida icke de ifrågavarande hemmanen borde i sin helhet läggas under styrelsens förvaltning. Samtidigt därmed har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att på tilläggsstat för år 1919 bevilja till inköp av levande och döda inventarier m. m. för hemmanen 69,000 kronor och till reparationer och ominreduing av bostadshus därstädes 20,000 kronor.

Denna Bonastyrelsens skrivelse har remitterats till domänstyrelsen för att tagas under övervägande vid fullgörandet av det uppdrag, som Kungl. Maj:t, enligt vad nyss nämnts, lämnat densamma. Något förslag i ämnet har ännu ej inkommit från domänstyrelsen, men lär vara att förvänta inom den närmaste tiden.

I fall de inköpta hemmanen till större eller mindre del läggas under Bonaanstaltens förvaltning, torde det riktigaste vara, att däremot svarande del av köpeskillingen gottgöres domäufonden. Medel härtill torde därför böra under andra huvudtiteln beräknas å 1919 års tilläggsstat. Då det emellertid torde vara lämpligt att hålla frågan öppen, huruvida icke Bonaanstalten bör erhålla förvaltningen av hemmanen i deras helhet, synes mig här böra beräknas hela köpeskillingen eller 250,000 kronor.

Läggas härtill de av Bonastyrelsen till inköp av inventarier, reparationer m. m. begärda beloppen å tillhopa 89,000 kronor, skulle en sammanlagd summa av 339,000 kronor böra i nu förevarande hänseenden beräknas.

Jag får alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till bestridande av kostnaden för utökning av anstaltens jordområde, anskaffande av inventarier m. m. å 1919 års tilläggsstat såsom reservationsanslag beräkna ett belopp av kronor 339,000.

3. Ökat anstaltsutrymme m. m.

På sätt jag redan förut vid behandlingen av innevarande års statsverksproposition vid punkt [40] antytt hava de s. k. tvångsuppfostrings-sakkunniga hos mig anmält, att de ämna inom kort föreslå vidtagande av vissa åtgärder, delvis av provisorisk art, för beredande av ökat an-

[15.]
Ökat anstalts-
utrymme
m. m.

- [15.] staltsutrymme för till tvångsuppfostran dömda minderåriga manliga förbrytare. Åtgärderna uppgivas skola avse vissa byggnadsarbeten å statens båda nuvarande uppfostringsanstalter å Bona och å Venngarn, inventarieanskaffning m. m.

Då det synes mig ofrånkomligt, att med det snaraste vidtagas kraftiga åtgärder för mötande av den starka ökning av till tvångsuppfostran dömda minderåriga förbrytare, som den senaste tiden haft att uppvisa, ser jag mig nödsakad föreslå, att härför beräknas visst belopp i 1919 års tilläggsstat. Efter samråd med de sakkunniga har jag kommit till den uppfattningen, att detta belopp bör sättas till 485,000 kronor.

Jag får därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för vidtagande av åtgärder till beredande av ökad möjlighet att å uppfostringsanstalt mottaga till tvångsuppfostran dömda minderåriga manliga förbrytare m. m. måtte å tilläggsstat för år 1919 såsom reservationsanslag beräknas ett belopp av..... kronor 485,000.

D. Diverse.

1. Tillfällig lönereglering för vissa befattningshavare.

[16.]
Tillfällig
lönereglering
för vissa be-
fattningsha-
vare.

Under åberopande av vad chefen för finansdepartementet och jag förut denna dag till vederbörande statsrådsprotokoll anfört i fråga om beredande av tillfällig lönereglering för vissa befattningshavare i statsdepartementen, centrala verk, hovrätterna, fångvården och andra grenar av den civila statsförvaltningen hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avvidan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, för beredande av tillfällig lönereglering under år 1919 för vissa befattningshavare å tilläggsstat för år 1919 under andra huvudtiteln såsom förslagsanslag beräkna ett belopp av kronor 700,000.

2. Förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel.

Under åberopande av vad chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anfört i fråga om förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[17.]
Förstärkning
av de till av-
lönande av
vissa extra
befattnings-
havare samt
till vikariats-
ersättningar
m. m. anvisade
medel.

att, i avvidan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, till förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel å tilläggsstat för år 1919 under andra huvudtiteln såsom förslagsanslag beräkna ett belopp av... kronor 100,000.

3. Krigstidstillägg och krigstidshjälp.

Vid behandling av en del utgiftsfrågor, som äro gemensamma för flera huvudtitlar, har chefen för finansdepartementet förut i dag omnämmt, att under instundande riksdags förlopp är att förvänta avlåtande av särskild proposition om beredande åt befattningshavare i statens tjänst av krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1919.

[18.]
Krigstids-
tillägg och
krigstidshjälp.

Med föranledande härav och då krigstidstillägget och krigstidshjälpen för år 1919, vad andra huvudtiteln angår, beräknats kräva ett belopp av omkring 3,700,000 kronor, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, i avvaktan på proposition angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1919 åt befattningshavare i statens tjänst, för sådant ändamål å tilläggsstat för år 1919 under andra huvudtiteln såsom förslagsanslag beräkna ett belopp av kronor 3,700,000.

4. Täckande av vissa ännu ej anmälda förskott.

[19.]
Täckande av
vissa ännu
ej anmälda
förskott.

Genom särskilda beslut den 7 september och den 31 december 1917 anvisade Kungl. Maj:t, för införande av elektriskt ljus i vissa fångvårdsanstalter, under förskottstitel sammanlagt 222,000 kronor.

Sedan fångvårdsstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 19 april 1918 anmält, att till ingången av samma månad av nyssnämnda belopp utbetalts 134,298 kronor 55 öre, anvisade 1918 års lagtima riksdag, efter framställning av Kungl. Maj:t (proposition nr 411), visst belopp till täckande av bland annat den sålunda utbetalade delen av ifrågavarande förskottsvis utanordnade belopp.

På grund därav, att hithörande räkenskaper ännu ej äro fullt avslutade, har fångvårdsstyrelsen ännu ej kunnat göra slutlig anmälan om täckande av ytterligare utbetald del av ifrågavarande anslag. Dylik anmälan lär dock vara att vänta inom kort. I avvaktan därå torde erforderligt belopp härför böra med ett till 88,000 kronor utjämnat belopp beräknas å 1919 års tilläggsstat.

Till följd härav får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till täckande av vissa ännu ej av fångvårdsstyrelsen till ersättande anmälda förskott å tilläggsstat för år 1919 såsom förslagsanslag, högst, beräkna ett belopp av kronor 88,000.

Samman-
fattning.

Vid bifall till de av mig sålunda framställda förslagen skulle för tillfredsställande av de medelsbehov, som böra under andra huvudtiteln tillgodoses genom anslag å tilläggsstat för år 1919, erfordras ett belopp av sammanlagt kronor 9,142,500.

Till jämförelse kan nämnas, att 1918 års tilläggsstat, så vitt angick andra huvudtiteln, slutade å ett belopp av » 3,459,564.

Vad departementschefen uti detta ärende, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, yttrat

och hemställt tacktes Hans Maj:t Konungen gilla och bifalla; och skulle utdrag av statsrådsprotokollet, såvitt ärendet angick, överlämnas till finansdepartementet till ledning vid avfattandet av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående tilläggsstat för år 1919.

Ur protokollet:

Ivar Brynolf.

Register.

A. Rättsskipningen.

	Kronor.	Sida.
Göta hovrätt:		
1. Extra division	34,000	2
Hovrätten över Skåne och Blekinge:		
2. Extra division	31,500	2
Krigsrätterna:		
3. Förstärkning av anslaget till civil personal vid regements- och stationskrigsrätterna	32,000	6
Övriga anslag:		
4. Förstärkning av hovrätternas arbetskrafter m. m.	43,000	6

B. Fångvården.

1. Förstärkning av förslagsanslaget till fångars vård och underhåll	1,400,000	7
2. Bostadshus för befattningshavare vid centralfängelset i Malmö	170,000	7
3. Bostadshus för bevakningspersonal vid centralfängelset i Mariestad	50,000	12
4. Uthuggning av cellfönster vid straffängelset i Gävle ...	18,000	16
5. Tillbyggnad vid kronohäktet i Luleå	50,000	17
6. Byggnadsarbeten vid centralfängelset å Långholmen ...	150,000	17
7. Koloni för straffångar vid Singeshult	50,000	17
8. Nya fångvårdsanstalter	400,000	28

C. Uppfostringsanstalter för minderåriga förbrytare.

1. Byggnadsarbeten m. m. vid statens uppfostringsanstalt å Bona	1,302,000	29
2. Utökning av Bonaanstaltens jordområde m. m.	339,000	48
3. Ökat anstaltsutrymme m. m.	485,000	49

Transport 4,554,500

Kronor. Sida.
Transport 4,554,500

D. Diverse.

1. Tillfällig lönereglering för vissa befattningshavare	700,000	50
2. Förstärkning av de till avlönande av vissa extra befatt- ningshavare m. m. anvisade medel	100,000	51
3. Krigstidstillägg och krigstidshjälp	3,700,000	51
4. Täckande av vissa ännu ej anmälda förskott	88,000	52
	Summa 9,142,500	
Sammanfattning		52

Tilläggsstaten för år 1919.

Tredje huvudtiteln.

*Utdrag av protokollet över utrikesdepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 9 januari 1919.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 PETRÉN,
 NILSON,
 LÖFGREN,
 friherre PALMSTIERNA,
 RYDÉN,
 UNDÉN,
 THORSSON.

Herr ministern för utrikes ärendena anhöll härefter att få underställa Kungl. Maj:ts prövning de särskilda medelsbehov, som under tredje huvudtiteln borde tillgodoses genom anslag å tilläggsstat för år 1919.

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml. 2 häft. (Nr 2.)

A. Departementet.

1. Förstärkning av det ordinarie anslaget till departementet, föranledd av föreslagen omorganisation av detsamma.

[1.] I avvaktan på proposition till riksdagen angående omorganisation av utrikesdepartementet har det för departementet uppförda ordinarie anslaget för 1920 beräknats till 307,200 kronor. Då avsikten är att bringa omorganisationen i verkställighet redan från och med den 1 oktober 1919, torde en fjärdedel av nämnda anslagsbelopp, med frånräknande av en fjärdedel av den däri ingående posten till avlöningsförbättring åt kvinnliga biträden å 4,800 kronor, eller således 75,600 kronor böra beräknas å tilläggsstat för 1919, dock med avdrag av vad på sista kvartalet av nämnda år belöper av de på samma års ordinarie stat uppförda anslag till departementet å dels 164,700 kronor och dels, till avlöningsförbättring för vissa vaktmästare m. fl. 2,400 kronor eller således 41,775 kronor. Skillnaden, uppgående till 33,825 kronor eller i avrundat belopp 35,000 kronor, torde följaktligen böra beräknas å tilläggsstat för 1919.

Bland de extra anslagen för 1920 är av de sakkunniga till »extra avlöningstillägg åt vissa befattningshavare i departementet m. m.» beräknat ett belopp av 40,000 kronor. Även detta anslag måste till en fjärdedel beräknas å tilläggsstat för 1919. För liknande ändamål finnes emellertid redan, ehuru under annan rubrik, för 1919 uppfört ett extra anslag av något större belopp eller 51,550 kronor, varav på sista kvartalet belöper 12,887 kronor 50 öre. Då, såsom ovan nämnts, endast en fjärdedel av 40,000 kronor eller 10,000 kronor behöver beräknas för sista kvartalet, skulle för detta kvartal till synes uppkomma ett överskott av 2,887 kronor 50 öre. Då emellertid en tillfällig löneförbättring, motsvarande den tillfälliga lönereglering, som, enligt vad här nedan under punkt 2 sägs, skulle tillkomma vissa ordinarie befattningshavare i statsdepartementen, centrala verk, hovrätterna och andra grenar av den civila statsförvaltningen, synes under de tre första kvartalen av 1919 böra beredas jämväl de befattningshavare inom utrikesdepartementet, till vilka avlöning utgår av ovannämnda, å extra stat uppförda anslag å 51,550 kronor, torde intet överskott för det sista kvartalet bliva att påräkna.

På grund av vad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avvaktan på den proposition, som kan komma att avlätas angående omorganisation av utrikesdeparte-

mentet, till förstärkning av det ordinarie anslaget till departementet, föranledd av föreslagen omorganisation av detsamma, å tilläggsstat för år 1919 beräkna ett förslagsanslag av 35,000 kronor. [1.]

2. Tillfällig lönerreglering för vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen.

Under återopande av vad förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anförts i fråga om beredande av tillfällig lönerreglering för ordinarie befattningshavare i statsdepartementen, centrala ämbetsverk, hovrätterna och andra grenar av den civila statsförvaltningen, och med erinran att, medan ifrågavarande lönerreglering för de tre första kvartalen av år 1919 beräknas böra tillkomma de ordinarie befattningshavare inom utrikesdepartementet, vilka enligt angivna, för samtliga departement gällande grunder skola därav komma i åtnjutande, samma reglering, för den händelse den ifrågasatta omorganisationen av utrikesdepartementet vinuer riksdagens bifall från och med ingången av oktober månad 1919, för sista kvartalet av nämnda år endast är erforderlig för en del av de ordinarie befattningshavarna i departementet, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avvaktan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, för beredande av *tillfällig lönerreglering under år 1919 åt vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen* å tilläggsstat för år 1919 under tredje huvudtiteln såsom förslagsanslag beräkna ett belopp av 22,100 kronor.

3. Förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel.

Under återopande av vad förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anförts i fråga om förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avvaktan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, till *förstärkning av de*

[2.]
Tillfällig
lönergle-
ring för
vissa ordi-
narie befatt-
ningshavare
inom den
civila stats-
förvaltning-
en.

[3.]
Förstärk-
ning av de
till avlönande
av vissa
extra befatt-
ningshavare
inom den
civila stats-
förvaltning-
en samt
till vikari-
atsersätt-
ningar m. m.
anvisade
medel.

[3.]

till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel å tilläggsstat för år 1919 under tredje huvudtiteln såsom förslagsanslag beräkna ett belopp av 4,000 kronor.

B. Sveriges representation i utlandet.

1. Avlöningsstillägg åt legationssekreteraren i Helsingfors.

[4.]

*Avlönings-
tillägg åt
legations-
sekreteraren
i Helsing-
fors.*

På förslag av Kungl. Maj:t beslöt 1918 års lagtima riksdag att på ordinarie stat uppföra avlöningar för en minister och en legationssekreterare i Helsingfors. Avlöningen för den senare bestämdes till 7,900 kronor, därav 5,400 kronor i lön och 2,500 kronor i tjänstgöringspenningar.

Ministern i Helsingfors har nu i skrivelse den 26 sistlidne november anför, bland annat, att, så vitt han hade sig bekant, näppeligen någonstädes, om man undantog Ryssland, levnadskostnaderna under kriget stigit så högt som i Finland. På grund av kursen å finska mark, som dock under senaste tiden rätt avsevärt stigit, reducerades i någon mån prissförhöjningen, men levnadskostnaderna torde, även med hänsyn tagen till detta förhållande, få betraktas såsom synnerligen höga. Då någon möjlighet ej förefunnes för legationssekreteraren att med den nuvarande lönen bestrida de nödvändiga levnadskostnaderna utan avsevärd ekonomisk uppoffring, hemställde ministern, att ett extra ortstillägg av 2,100 kronor måtte från och med nästa år tilldelas legationssekreteraren.

Denna framställning synes mig i hög grad beaktansvärd. Lönen för legationssekreteraren i Helsingfors är utan tvivel under nuvarande förhållanden alltför låg. Den bestämdes till samma belopp som de för legationssekreterarna i Köpenhamn och Kristiania å stat uppförda avlöningar. Levnadskostnaderna i Helsingfors hava dock under det sista året stigit ojämförligt mycket mera än levnadskostnaderna i de båda nyssnämnda städerna. Jag anser därför, att en förhöjning av legationssekreterarens i Helsingfors avlöning bör vidtagas; och torde det av ministern föreslagna belopp av 2,100 kronor vara skäligt, varigenom avlöningen skulle komma att uppgå till 10,000 kronor för år. Lönetillägget torde böra utgå såsom ett extra ortstillägg. Då man emellertid ej kan bedöma, huru länge de nuvarande höga kostnaderna kunna komma att fortfara, anser jag, att löneförhöjningen bör fastställas endast för 1919 och uppföras på tilläggsstat för detta år.

På grund av vad jag sålunda anført får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen [4.]

att för *höjning av legationssekreterarens i Helsingfors avlöning* å tilläggsstat för år 1919 uppföra ett förslagsanslag, högst, av 2,100 kronor.

2. Upprättande av vissa nya konsulat i utomeuropeiska länder.

Under åberopande av vad jag i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokoll över utrikesdepartementsärenden anført (sid. 6), får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen,

[5.]

Upprättande av vissa nya konsulat i utomeuropeiska länder.

att, i avvaktan på den proposition, som kan komma att avlåtast angående, bland annat, anslag för *upprättande av vissa nya konsulat i utomeuropeiska länder*, för ändamålet å tilläggsstat för år 1919 såsom förslagsanslag, högst, beräkna ett belopp av 23,000 kronor.

3. Kontorskostnadsersättningar åt lönade konsuler.

Under hänvisning till vad jag under punkten 14 i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokoll över utrikesdepartementsärenden anført, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[6.]

Kontorskostnadsersättningar åt lönade konsuler.

att för bestridande av *kontorskostnadsersättningar åt lönade konsuler* å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst, av 8,600 kronor.

4. Kontorskostnadsersättningar åt vissa nya konsuler i utomeuropeiska länder.

Under åberopande av vad jag i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokoll över utrikesdepartementsärenden anført (sid. 6), får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[7.]

Kontorskostnadsersättningar åt vissa nya konsuler i utomeuropeiska länder.

att, i avvaktan på den proposition, som kan komma att avlåtast angående, bland annat, anslag till *kontorskostnadsersättningar åt vissa nya konsuler i utomeuropeiska*

[7.]

länder, för ändamålet å tilläggsstat för år 1919 såsom förslagsanslag, högst, beräkna ett belopp av 2,500 kronor.

[8.]

*Extra diplo-
mat- och
konsuls-
aspiranter.*

5. Extra diplomat- och konsulsaspiranter.

Under åberopande av vad jag i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokoll över utrikesdepartementsärenden anført (sid. 6), får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen,

att, i avvaktan på den proposition, som kan komma att avlåtas angående, bland annat, anslag till *extra diplomat- och konsulaspiranter*, för ändamålet å tilläggsstat för år 1919 såsom förslagsanslag, högst, beräkna ett belopp av 4,750 kronor.

6. Höjt arvode åt militärattachén i Paris ävensom arvoden och reseersättningar åt marinattachéerna i London samt i Paris och Haag.

[9.]

*Höjt arvode
åt militär-
attachén i
Paris även-
som arvoden
och reseer-
sättningar
åt marin-
attachéerna
i London
samt i Paris
och Haag.*

För ifrågavarande ändamål beviljade nästlidet års lagtima riksdag å tilläggsstat för samma år under tredje huvudtiteln ett förslagsanslag av 18,200 kronor.

Då ifrågavarande arvoden och reseersättningar även för år 1919 torde vara erforderliga, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å tilläggsstat för år 1919 bevilja ett förslagsanslag av 18,200 kronor dels till *förhöjning av militärattachéns i Paris arvode* med 750 kronor i månaden, dels ock till *arvoden åt marinattachéerna i London samt i Paris och Haag* med 300 kronor i månaden för vardera ävensom till *reseersättningar* åt sistnämnda två attachéer.

7. Extra handelsattachéer.

[10.]

*Extra han-
delsatta-
chéer.*

Under åberopande av vad jag i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokoll över utrikesdepartementsärenden anført (sid. 6), får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avvaktan på den proposition, som kan komma [10.]
att avlätas angående, bland annat, anslag till *extra handelsattachéer*, för ändamålet å tilläggsstat för år 1919 såsom reservationsanslag beräkna ett belopp av 43,750 kronor.

8. Sociala attachéer.

Under åberopande av vad jag i det vid årets statsverksproposition [11.]
fogade statsrådsprotokoll över utrikesdepartementsärenden anført (sid. 6), *Sociala attachéer.*
får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen,

att, i avvaktan på den proposition, som kan komma
att avlätas angående, bland annat, anslag till *sociala attachéer*, för ändamålet å tilläggsstat för år 1919 såsom reservationsanslag beräkna ett belopp av 17,500 kronor.

9. Extra biträden, kanslivaktmästare och andra utgifter vid beskickningar och konsulat.

Under hänvisning till vad jag under punkten 20 i det vid årets [12.]
statsverksproposition fogade statsrådsprotokoll över utrikesdepartements-*Extra biträden, kansli-*
ärenden anført, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå *vaktmästare*
riksdagen *och andra*
utgifter vid
beskickning-

att för *extra biträden, kanslivaktmästare och andra* *g* *och kon-*
utgifter vid beskickningar och konsulat å tilläggsstat för *sulat.*
år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst, av 4,000 kronor.

10. Tillfälliga diplomatiska och konsulära poster i utlandet.

Under åberopande av vad jag i det vid årets statsverksproposition [13.]
fogade statsrådsprotokoll över utrikesdepartementsärenden anført (sid. 6), *Tillfälliga*
får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen, *diplomati-*
ska och kon-
sulära pos-
ter i utlan-
det.

att, i avvaktan på den proposition, som kan komma
att avlätas angående, bland annat, anslag för inrättande
vid oförutsedda behov av *tillfälliga diplomatiska och*

[13.]

konsulära poster i utlandet, för ändamålet å tilläggsstat för år 1919 beräkna ett förslagsanslag, högst, av 37,500 kronor.

11. Upprätthållande av vissa nya konsulat i Ryssland.

[14.]

*Upprätt-
hållande av
vissa nya
konsulat i
Ryssland.*

Under åberopande av vad jag under punkten 9 i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokoll över utrikesdepartementsärenden anført, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att tillförordnade konsulerna i Omsk, Kiew och Samara må under 1919, även därest desamma tjänstgöra å annan ort inom Ryssland än å konsulsstationen, uppbära fulla löneförmåner av det å 1919 års riksstat uppförda extra anslag till *upprätthållande av vissa nya konsulat i Ryssland.*

C. Internationella byråer m. m.

1. Riksdagens interparlamentariska grupp.

[15.]

*Riksdagens
interparla-
mentariska
grupp.*

Under åberopande av vad jag under punkten 25 i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokoll över utrikesdepartementsärenden anført, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom bidrag till bestridande av kostnader för *riksdagens interparlamentariska grupp* å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst, av 8,000 kronor.

D. Diverse.

1. Hemliga utgifter.

[16.]

*Hemliga ut-
gifter.*

Under åberopande av vad jag under punkten 30 i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokoll över utrikesdepartementsärenden anført, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att för *hemliga utgifter* å tilläggsstat för år 1919 [16.]
anvisa ett förslagsanslag, högst, av 50,000 kronor.

2. Krigstidstillägg och krigtidshjälp.

Under återopande av vad förut denna dag till statsrådsprotokollet [17.]
över finansärenden anförts i fråga om behovet av anslag å 1919 års till- *Krigstids-*
läggsstat för täckande av kostnader för krigstidstillägg och krigtidshjälp *tillägg och*
under samma år åt befattningshavare i statens tjänst, hemställer jag, att *krigstids-*
Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen *hjälp.*

att, i avvaktan på den proposition i ärendet, som
kan bli riksdagen förelagd, till täckande av kostnader
för *krigstidstillägg och krigtidshjälp* under år 1919 åt
befattningshavare i utrikesdepartementet samt vid be-
skickningar och konsulat å tilläggsstat för år 1919
såsom förslagsanslag beräkna ett belopp av 500,000
kronor.

Summan av de utav mig å tilläggsstaten för år 1919 under tredje
huvudtiteln tillstyrkta anslag uppgår till 781,000 kronor.

Statsrådets övriga ledamöter biträdde vad herr ministern för utrikes
ärendena sålunda hemställt;

Och behagade Hans Maj:t Konungen härtill i
nåder lämna bifall samt föreskriva, att avskrift av detta
protokoll skulle till finansdepartementet överlämnas för
att tjäna till ledning vid avfattandet av Kungl. Maj:ts
nådiga proposition till riksdagen angående tilläggsstat
för år 1919.

Ur protokollet:

(I. Ramel.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

Tilläggsstat för år 1919.

Tredje huvudtiteln.

	Extra anslag kronor	Sid.
A. Departementet.		
1. Förstärkning av det ordinarie anslaget till departementet, föranledd av föreslagen omorganisation av detsamma	1) 35,000	2.
2. Tillfällig lönerreglering för vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen	1) 22,100	3.
3. Förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel	1) 4,000	»
B. Sveriges representation i utlandet.		
1. Avlöningstillägg åt legationssekreteraren i Helsingfors	2,100	4.
2. Vissa nya konsulat i utomeuropeiska länder	1) 23,000	5.
3. Kontorskostnadsersättningar åt lönade konsuler	8,600	»
4. Kontorskostnadsersättningar åt vissa nya konsuler i utomeuropeiska länder	1) 2,500	»
5. Extra diplomat- och konsulaspiranter	1) 4,750	6.
6. Höjt arvode åt militärattachén i Paris ävensom arvoden och reseersättningar åt marinattachéerna i London samt i Paris och Haag	18,200	»
7. Extra handelsattachéer	1) 43,750	»
8. Sociala attachéer	1) 17,500	7.
9. Extra biträden, kanslivaktmästare och andra utgifter vid beskickningar och konsulat	4,000	»
10. Tillfälliga diplomatiska och konsulära poster i utlandet	1) 37,500	»
11. Vissa nya konsulat i Ryssland	—	8.

1) Beräknat belopp.

		Extra anslag kronor	Sid.
C. Internationella byråer m. m.			
1.	Riksdagens interparlamentariska grupp	8,000	8.
D. Diverse.			
1.	Hemliga utgifter	50,000	»
2.	Krigstidstillägg och krigstidshjälp	¹⁾ 500,000	9.

¹⁾ Beräknat belopp.

Fjärde huvudtiteln.

*Utdrag av protokollet över lantförsvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 9 januari 1919.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Nilson, anhöll härefter att få underställa Kungl. Maj:ts prövning de särskilda medelsbehov, som under fjärde huvudtiteln borde tillgodoses genom anslag å tilläggsstat för år 1919, och att i sammanhang därmed få föredraga följande till Kungl. Maj:t inkomna skrivelser, nämligen:

arméförvaltningens underdåniga skrivelse den 31 augusti 1918 angående lantförsvarets medelsbehov för år 1920, i vad samma skrivelse avsåge anvisande av medel *dels* till förstärkning av följande i 1919 års riksstat upptagna anslag, nämligen anslaget till arméförvaltningen, anslagen till krigshögskolor m. fl. undervisningsanstalter, anslaget till vissa utbildningskurser vid skjutskolan för infanteriet och kavalleriet, anslaget till hyra, expenser m. m. vid truppförbanden, anslaget till arméns byggnader, mötesfält och kommandantskapsutgifter samt fortifikationens öv-

ningar och materiel m. m., anslaget till merkostnader för komplettering av viss ingenjörmateriel, anslaget till merkostnader för anskaffning av viss ingenjörmateriel, vartill medel anvisats av statsverkets värnskattefond, anslaget till remontering m. m. samt anslagen till skrivmaterialier, expenser, bränsle, lyse m. m. vid vissa verk och inrättningar, dels ock till fackutbildningskurser för värnpliktiga tandläkare och apotekare, inventarier för Norrbottens kavallerikårs kasernetablissemang, möbler m. m. för Bohusläns regementes underofficers- och manskapsmässar, istandsättande av ett skadat pansartorn i Bodens fästning, merkostnader för järnvägsanläggning till Åkers krutbruk, underhåll av utfartsvägarna till militärvägen Boden—Lappträsk samt nytt stall vid Norrlands dragonregemente;

chefens för generalstaben underdåniga skrivelse den 30 augusti 1918 angående särskilt anslag till generalstaben för år 1919;

chefens för skjutskolan för infanteriet och kavalleriet underdåniga skrivelse den 17 augusti 1918 angående anvisande av tilläggsanslag till skjutskolan för år 1919, ävensom vederbörande myndigheters däröver avgivna yttranden;

chefens för Bohusläns regemente underdåniga skrivelse den 10 april 1918 angående anslag till möbler m. m. till manskaps- och underofficersmässar, ävensom vederbörande myndigheters däröver avgivna utlåtanden;

arméförvaltningens fortifikationsdepartements underdåniga skrivelse den 8 november 1918 angående anvisande av medel för nödiga reparationsarbeten å bad- och tvättinrättningar vid Upplands infanteriregemente och Värmlands regemente;

arméförvaltningens intendentsdepartements underdåniga skrivelse den 13 september 1918 angående ytterligare höjning av remontpriset år 1919; samt

chefens för generalstaben särskilda underdåniga skrivelse den 31 oktober 1918 angående anvisande av medel för arméns krigskarteutrustning år 1919, ävensom arméförvaltningens civila departements däröver avgivna utlåtande.

Departementschefen yttrade härefter följande:

A. Arméförvaltningen.

[1.]

1. Förstärkning av anslaget till arméförvaltningen.

I enlighet med vad jag under punkten 2 i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden

anfört, får jag hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen [1.]

att till *förstärkning av anslaget till arméförvaltningen* å tilläggsstat för år 1919 bevilja ett förslagsanslag av högst 10,990 kronor.

B. Generalitetet, staberna m. m.

1. Förstärkning av reservationsanslaget till generalstabens övningar, [2.]
expenser m. m.

Under åberopande av vad jag under punkten 4 uti det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden anfört, får jag hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att för *förstärkning av reservationsanslaget till generalstabens övningar, expenser m. m.* å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag av högst 7,800 kronor.

C. Undervisningsverken.

1. Förstärkning av reservationsanslagen till krigshögskolor m. fl. [3.]
undervisningsanstalter.

I anslutning till vad jag under rubriken »Vissa av kristiden påkallade förstärkningsanslag» i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden anfört, får jag hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att till *förstärkning av reservationsanslagen till krigshögskolor m. fl. undervisningsanstalter* å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag av högst 65,425 kronor.

- Ifrågasatt förstärkning av reservationsanslaget till vissa utbildningskurser vid skjutskolan för infanteriet och kavalleriet. [4.]

För anordnande under år 1919 av vissa utbildningskurser vid skjutskolan för infanteriet och kavalleriet anvisade nästlidet års riksdag å extra stat för år 1919 ett reservationsanslag av 51,800 kronor.

[4.] Anslaget var beräknat på följande sätt:

till kulsprutekurser för subalternofficerare samt kompanichefer och majorer	kronor 20,800: —
» en kurs för utbildning i skjutning och eldstrid vintertid (vinterkurs)	» 15,000: —
» en kurs för utbildning av underofficerare i skjutning och eldstrid	» 16,000: —
<hr/>	
Summa kronor	51,800: —

Framställning
av chefen för
infanteri-
skjutskolan.

Uti underdånig skrivelse den 17 augusti 1918 har nu chefen för skjutskolan för infanteriet och kavalleriet gjort framställning om anvisande av ytterligare medel för ifrågakvarande kurser samt till stöd därför anfört följande:

Beräkningen av de för nämnda kurser erforderliga medlen, vilken ursprungligen verkstälts vid infanteriskjutskolan, hade ägt rum redan under sommaren 1917. Vid uppgörandet av densamma hade sålunda icke kunnat tagas hänsyn till den prisstegring, som särskilt de senaste åren gjort sig gällande beträffande utgiftsposterna för nämnda kurser och en på grund därav erforderlig ökning. Därtill komme, att den betydande höjningen av järnvägs- och skjutstaxorna ävenledes nödvändiggjorde de för nämnda kurser beviljade medlens ökande.

Vid framläggandet av anslagsäskandena för *kulsprutekurserna* hade kostnaderna varit uppdelade på följande anslagsposter med nedan angivna belopp, nämligen:

Subalternofficerskursen:

Avlöningar och arvoden	kronor 6,406: —
Rese- och traktamentsersättningar ...	» 3,600: —
Hästlega	» 500: —
Markskador	» 1,200: —
Målskjutningsmateriel	» 1,000: —
Hyra	» 700: —
Expenser	» 200: —
Oförutsedda utgifter	» 394: —
<hr/>	
	kronor 14,000: —

Kompanichefskursen:

Avlöningar och arvoden	kronor 2,366: —
Rese- och traktamentsersättningar ...	» 1,200: —
Ammunition	» 1,120: —
Oförutsedda utgifter	» 814: —
<hr/>	
	» 5,500: —

Majorskursen:

[4.]

Avlöningar	kronor	420: —	
Rese- och traktamentsersättningar ..	»	450: —	
Oförutsedda utgifter	»	430: —	kronor 1,300: —
			<hr/>
Summa kronor			20,800: —

Av de ovannämnda anslagsposterna syntes för avlöningar och arvoden icke erfordras någon ökning, under förutsättning att den provisoriska dagtraktamentsförhöjningen komme att såsom hittills bestridas från särskilt anslag.

Titeln rese- och traktamentsersättningar, vilken upptagits till för subalternofficerskursen 3,600 kronor, för kompanichefskursen 1,200 kronor och för majorskursen 450 kronor, vore icke tillräcklig för att täcka omkostnaderna å titeln i fråga. Enligt en approximativ beräkning, uppgjord under förutsättning, att de nu gällande järnvägs- och skjuts-taxorna bleve oförändrade och att den provisoriska traktamentsförhöjningen bestredes från särskilt anslag, skulle det erforderliga tillägget komma att utgöra

för subalternofficerskursen	kronor	3,600: —
» kompanichefskursen	»	1,800: —
» majorskursen	»	900: —

För denna titel erfordrades således ett tilläggsanslag av sammanlagt 6,300 kronor.

Det för titeln hästlega upptagna beloppet vore på grund av nu rådande avsevärda hästlejningskostnader otillräckligt och syntes böra ökas med omkring 100 procent eller med 500 kronor.

I beräkningarna för subalternofficerskursen hade upptagits endast 1,200 kronor å titeln markskador m. fl. kostnader för skjutterräng. Härvid hade förutsatts, att kursen skulle vara förlagd till något av arméns skjutfält, och att således utgifterna å denna titel skulle bliva de minsta möjliga. Då emellertid 1919 års kulsprutekurs kunde komma att förläggas till annan plats än arméns skjutfält och sålunda skjutterräng måste i ganska avsevärd grad förhyras, och då därjämte ersättningsanspråken för upplåten mark och markskador hade stigit i samma proportion som alla övriga utgifter, kunde denna anslagspost näppeligen sättas lägre än till 3,000 kronor. Å denna anslagspost erfordrades alltså ytterligare 1,800 kronor.

Titeln målskjutningsmateriel och istandsättande av skjutbanor m. m. vore på grund av prisstegringen å denna materiel i behov av en ök-

[4.] ning, vars storlek kunde beräknas till 150 procent av det upptagna anslaget eller till 1,500 kronor.

För år 1919 vore titeln hyra för lokaler (eventuellt inventarier) upptagen till 700 kronor, ett belopp som enligt erfarenheterna från 1918 års vid Marma förlagda kulsprutekurs icke tillnärmelsevis vore tillräckligt såsom skälig ersättning för upplåtna statsverket tillhöriga lokaler. Då det därjämte med all sannolikhet på grund av det stora antalet elever i 1919 års kulsprutekurser bleve nödvändigt att förhyra särskilda lokaler utöver dem, som kronan eventuellt kunde komma att upplåta, låge det i sakens natur, att detta anslag måste avsevärt höjas. Att redan nu exakt kunna beräkna den erforderliga ökningens storlek, innan förläggningsplatsen för kursen vore bestämd, låte sig givetvis icke göra. Man syntes emellertid kunna förutsätta, att varhelst kursen bleve förlagd, med all sannolikhet omkring 20 rum måste förhyras. Med en beräkning av omkring 4 kronor för rum och dag skulle sålunda hyresbeloppet per månad för nämnda rum belöpa sig på 2,400 kronor. Beräknade man ersättningen för disponerandet av de statsverket tillhöriga lokalerna till 2,000 kronor, häruti inräknat tvätt och rengöring av såväl lokaler som sängservispersedlar m. m., kunde denna anslagspost icke sättas lägre än $(2,400 + 2,000 =)$ 4,400 kronor. Ytterligare skulle således behöva anvisas 3,700 kronor.

För veterinärvård vore icke särskilda kostnader upptagna. Härför borde dock förslagsvis beräknas 300 kronor.

Titeln expenser borde på grund av nu rådande höga papperspriser ökas med det upptagna tredubbla beloppet eller med 600 kronor.

Övriga anslagsposter, nämligen oförutsedda utgifter för samtliga tre kurser samt ammunition för kompanichefskursen, syntes vara väl avvägda och icke vara i behov av någon ökning.

En sammanfattning av det anförda gäve vid handen, att för 1919 års kulsprutekurser erfordrades följande tilläggsanslag, nämligen:

för rese- och traktamentsersättningar	kronor	6,300: —
» hästlega	»	500: —
» markskador	»	1,800: —
» målskjutningsmateriel	»	1,500: —
» hyra	»	3,700: —
» veterinärvård	»	300: —
» expenser	»	600: —

eller sammanlagt kronor 14,700: —

Vid framläggandet av anslagsäskandena för *vinterkursen* hade [4.] kostnaderna varit uppdelade på följande anslagsposter med nedan angivna belopp, nämligen:

Daktraktamenten	kronor	4,178: —
Rese- och traktamentsersättningar	»	5,500: —
Hästlega, markskador och målskjutningsmateriel	»	1,000: —
Ammunition	»	4,000: —
Oförutsedda utgifter	»	322: —
		<hr/>
Summa kronor		15,000: —

De beräknade anslagsposterna vore på grund av inträffade prisstegringar icke tillräckliga, för att en vinterkurs skulle kunna anordnas. En approximativ beräkning utvisade, att anslagsposterna till rese- och traktamentsersättningar samt till hästlega m. m. ävensom till oförutsedda utgifter måste ökas med minst 100 procent. Anslagsposterna till dagtraktamenten och ammunition syntes däremot icke vara i behov av ökning. Det för vinterkursen erforderliga tilläggsanslaget skulle således, med beräkning att den provisoriska rese- och traktamentsförhöjningen bestredes från särskilt anslag, belöpa sig till 6,822 kronor eller i runt tal 7,000 kronor.

De för *underofficerskursen* beräknade omkostnaderna hade vid framläggandet av anslagsäskandena varit uppdelade på nedannämnda anslagsposter till följande belopp, nämligen:

Avlöningar och arvoden	kronor	3,225: —
Rese- och traktamentsersättningar	»	3,400: —
Hästlega	»	400: —
Markskador	»	600: —
Målskjutningsmateriel	»	400: —
Expenser	»	200: —
Ammunition	»	6,400: —
Oförutsedda utgifter (inberäknat fyllnad till högre dagtraktamente under de 8 första dagarna, där- est inkvartering icke kunde beredas genom kro- nans försorg)	»	1,375: —
		<hr/>
Summa kronor		16,000: —

Visserligen hade ännu icke någon underofficerskurs ägt rum, från vilken erfarenheter stode att erhålla beträffande ovannämnda anslags-

- [4.] posters tillräcklighet, men å andra sidan vore dessa anslagsposter fullt jämförbara med dem, som upptagits för kulsprutekursen, varför således den norm, som följts vid beräkandet av de ytterligare medel, som på grund av dyrtiden vore erforderliga, syntes i stort sett kunna finna tillämpning jämväl vid beräkandet av storleken av det tilläggsanslag, som krävdes för underofficerskursen.

Med utgångspunkt härifrån och under förutsättning att den provisoriska rese- och traktamentsförhöjningen bestredes från särskilt anslag, skulle således anslagsposterna till avlöningar och arvoden, ammunition och oförutsedda utgifter icke erfordra någon ökning. Av övriga anslagsposter syntes anslagsposten till rese- och traktamentsersättningar icke kräva större ökning än 50 procent, medan anslagsposterna till hästlega och expenser borde ökas med 100 procent samt markskador och målskjutningsmateriel med 150 procent. Den erforderliga ökningen av anslaget till underofficerskursen skulle således uppgå till:

för rese- och traktamentsersättningar	kronor 1,700: —
» hästlega	» 400: —
» markskador	» 900: —
» målskjutningsmateriel	» 600: —
» expenser	» 200: —
	<hr/>
	Summa kronor 3,800: —

För anordnande under år 1919 av särskilda kurser vid skjutskolan erfordrades således, utöver redan av riksdagen beviljade medel, följande belopp, nämligen

för kulsprutekurserna	kronor 14,700: —
» vinterkursen	» 7,000: —
» underofficerskursen	» 3,800: —
	<hr/>
	eller sammanlagt kronor 25,500: —

På grund av vad sålunda anförts, hemställde chefen för skjutskolan, att för anordnande av de särskilda kurserna vid skjutskolan under år 1919 måtte anvisas ett tilläggsanslag av 25,500 kronor.

Inspektören
för infanteriet.

Uti den 18 augusti 1918 avgivet yttrande har inspektören för infanteriet tillstyrkt förevarande framställning under framhållande, att de äskade beloppen syntes oundgängligen nödvändiga, för att ifrågavarande utbildningskurser under år 1919 måtte kunna försiggå enligt plan.

Arméförvaltningen har förklarat sig icke hava något att erinra mot den gjorda framställningen, utom vad beträffade anslagsposten för ammunition, vilken enligt skolchefens uppfattning icke skulle vara i behov av någon ökning. För ifrågavarande utbildningskurser hade beräknats följande kostnader för ammunition, nämligen:

[4.]
Armé-
förvaltningen.

för kulsprutekurser (kompanichefskursen) 14,000 pa-	
troner à 8 öre =	kronor 1,120: —
» vinterkursen 50,000 patroner à 8 öre =	» 4,000: —
» underofficerskursen 80,000 patroner à 8 öre =	» 6,400: —
<hr/>	
eller tillhopa 144,000 patroner à 8 öre =	kronor 11,520: —

Då kostnaden per patron under år 1919 torde uppgå till 25 öre, erfordrades således för 144,000 patroner 36,000 kronor eller i dyrtidstillägg ($36,000 - 11,520 =$) 24,480 kronor.

Det erforderliga dyrtidstillägget till anslaget för vissa utbildningskurser vid skjutskolan uppginge sålunda till

för kulsprutekurserna	kronor 14,700: —
» vinterkursen	» 7,000: —
» underofficerskursen	» 3,800: —
» ammunition	» 24,480: —
<hr/>	
Summa kronor	49,980: —

Vad först angår de beslutade *kulsprutekurserna*, torde det med hän- syn till kulspruteutbildningen inom armén vara av vikt, att dessa komma till stånd enligt den uppgjorda och av riksdagen godkända planen. Då det för ifrågavarande kursers anordnande beräknade beloppet eller 20,800 kronor på grund av inträffade prisstegringar icke är tillräckligt, torde för ändamålet ytterligare erforderliga medel böra beredas.

Departements-
chefen.

Enligt skolchefens beräkning skulle för kulsprutekursernas avhållande erfordras ett ytterligare belopp av 14,700 kronor. Härtill komma, enligt vad arméförvaltningen meddelat, ökade kostnader för de 14,000 patroner, som äro avsedda för den s. k. kompanichefskursen. Då kostnaderna för dessa beräknats efter 8 öre per styck men numera måste upptagas till 25 öre per styck, skulle för ändamålet erfordras ett belopp av [$14,000 \times (25 - 8) =$] 2,380 kronor. Sammanlagt skulle således behövas ett tilläggsanslag av ($14,700 + 2,380 =$) 17,080 kronor.

Vid den granskning, jag underkastat nämnda beräkningar, har jag icke funnit anledning till någon erinran. Jag anser mig dock böra framhålla, att den beräknade merkostnaden är att anse såsom ett maximi-

- [4]. belopp, vilket torde kunna nedbringas, därest kurserna kunna förläggas till en sådan plats, att några särskilda kostnader för markskador och hyra ej behöva ifrågakomma.

Kulsprutekursernas anordnande skulle alltså medföra en kostnad av tillhoppa $(20,800 + 17,080 =) 37,880$ kronor.

Vad härefter *vinterkursen* angår, torde denna icke kunna enligt den uppgjorda planen anordnas. På grund av det beslutade uppskovet med årets bevärringsrekrytskolor komma nämligen svårigheter att uppstå för erhållande av erforderlig övningstrupp till kursen. Inspektören för infanteriet har också gjort framställning om kursens inställande. Vid sådant förhållande torde några ytterligare medel för denna kurs icke böra äskas, utan synas de för densamma beviljade medlen, 15,000 kronor, lämpligen böra tagas i anspråk för bestridande av uppkommande merkostnader för övriga kurser.

Vad slutligen *underofficerskursen* beträffar, anser jag denna vara av sådan betydelse för underofficersutbildningen inom armén, att densamma bör komma till stånd enligt den uppgjorda planen. För ändamålet erforderligt tilläggsanslag torde därför böra beredas.

För ifrågavarande kurs har anvisats ett belopp av 16,000 kronor, däri inräknade 6,400 kronor för 80,000 patroner à 8 öre. Enligt skolchefens beräkning skulle för kursens anordnande erfordras ett ytterligare belopp av 3,800 kronor. Härtill komma, enligt vad arméförvaltningen meddelat, ökade kostnader för ammunition med $[80,000 \times (25 - 8) =]$ 13,600 kronor. Sammanlagt skulle alltså erfordras ett tilläggsanslag av $(3,800 + 13,600 =) 17,400$ kronor.

Mot den av skolchefen beräknade merkostnaden av 3,800 kronor har jag icke något att erinra. Däremot behöver något ammunitionsanslag icke beräknas. Enligt vad chefen för skjutskolan meddelat, kan nämligen den för underofficerskursen erforderliga ammunitionsmängden tillhandahållas av skjutskolans från de ordinarie kurserna överblivna ammunitionsförråd. Vid sådant förhållande torde jämväl det för underofficerskursen redan anvisade anslaget kunna minskas med 6,400 kronor. Hela kostnaden för kursens avhållande skulle alltså uppgå till $[(16,000 - 6,400) + (17,400 - 13,600) =]$ 13,400 kronor.

För kulsprutekursernas och underofficerskursens anordnande skulle alltså erfordras ett belopp av tillhoppa $(37,880 + 13,400 =) 51,280$ kronor. Då det av riksdagen för de extra kursernas avhållande beviljade anslaget utgör 51,800 kronor, behöver alltså något särskilt tilläggsanslag icke av riksdagen äskas. Med hänsyn därtill att anslaget avsetts jämväl för en vinterkurs, torde emellertid riksdagens medgivande till anslagets användande på nu föreslaget sätt böra utverkas.

Jag får alltså hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen medgiva, [4.]

att det för anordnande av *vissa utbildningskurser vid skjutskolan för infanteriet och kavalleriet* å innevarande års riksstat under fjärde huvudtiteln å extra stat uppförda reservationsanslag om 51,800 kronor må användas för bestridande av kostnaderna för anordnande av endast vissa kulsprutekurser samt en underofficerskurs.

2. Fackutbildningskurser för värnpliktiga tandläkare och apotekare.

I enlighet med vad jag under punkten 4 uti det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden an- [5.]
fört, får jag hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att för anordnande av *fackutbildningskurser för värnpliktiga tandläkare och apotekare* å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 10,000 kronor.

D. Avlöning och rekrytering (truppförbanden), arvoden m. m.

1. Förstärkning av reservationsanslaget till hyra, expenser m. m. [6.] vid truppförbanden.

Under återopande av vad jag under rubriken »Vissa av kristiden påkallade förstärkningsanslag» uti det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden anført, får jag hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att för *förstärkning av reservationsanslaget till hyra, expenser m. m. vid truppförbanden* å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag av högst 125,350 kronor.

E. Intendenturen.

[7.] 1. Inventarier för Norrbottens kavallerikårs kasernetablissemang.

För uppförande av kasernetablissemang i Boden för Norrbottens kavallerikår beviljade 1915 års riksdag ett anslag av 478,000 kronor.

Arméförvalt-
ningens fram-
ställning.

Arméförvaltningen har nu anmält, att enligt vad fortifikationsdepartementet meddelat, komme nämnda etablissemang att bli färdigt för inflyttning under år 1919. Vid sådant förhållande erfordrades anskaffande av för etablissemangets nödiga inventarier.

Kostnaderna därför kunde beräknas till 40,000 kronor, motsvarande hälften av det belopp, som numera erfordrades för ett infanteriregementes etablissemang. Då detta belopp behövde tagas i anspråk redan under år 1919, syntes detsamma böra av riksdagen äskas å tilläggsstat för sistnämnda år.

Departements-
chefen.

Vad sålunda föreslagits giver mig icke anledning till någon erinran. Jag får alltså hemställa, det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att för inköp av *inventarier för Norrbottens kavallerikårs kasernetablissemang* å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 40,000 kronor.

[8.] 2. Möbler m. m. för Bohusläns regementes underofficers- och manskapsmässar.

Framställning
av chefen för
Bohusläns re-
gemente.

Uti en till arméförvaltningens intendentsdepartement ingiven, till Kungl. Maj:t ställd skrivelse den 10 april 1918 anmälde chefen för Bohusläns regemente, att på grund av det sistförflutna årets avsevärda prisstegringar i förening därmed, att uppförandet av regementets marketenteribyggnad blivit försenat, de för möblering av underofficers- och manskapsmässarna vid regementet anvisade medel visat sig otillräckliga för fyllandet av de nödvändigaste behoven. För möblering av underofficersmässen erfordrades sålunda ytterligare 1,000 kronor, och beträffande manskapsmässen uppginge verkliga kostnaden enligt skrivelsen bifogad plan för anskaffning av möbler m. m. till 16,452 kronor 90 öre. Balansräkningen över regementets enskilda lägerkassas ställning den 31 december 1917 utvisade, att verkliga skulderna överstege den kontanta behållningen med 19,337 kronor 2 öre. Då regementet bland annat

måst förbinda sig att till arméns kasernbyggnadsnämnd erlägga över 16,600 kronor i och för anordnande av nödvändigtvis erforderliga källarlokaler m. m. i ifrågavarande marketenteribyggnad, saknade regementet för en längre tid framåt medel att bekosta manskapsmässens möblering. [8.]

På grund av vad sålunda anförts, hemställde regementschefen, dels att för manskapsmässens möblering antingen ett belopp av 10,000 kronor måtte ställas till regementets förfogande eller i annat fall att med betalningen till kasernbyggnadsnämnden tillsvidare måtte få anstå, intill dess enskilda lägerkassan kunde erlägga dessa medel, dels ock att för underofficersmässens möblering måtte anvisas ytterligare 1,000 kronor.

I sammanhang härmed meddelade regementschefen, att de i en för det dåvarande till marketenteri inredd lada befintliga bord och bänkar, som medförts vid regementets flyttning från Backamo, vore nästan förslitna och icke lämpade sig för möblering av ens något enstaka rum i den nya marketenteribyggnaden, som beräknades bliva färdig till den 1 juli 1918.

Uti häröver den 12 april 1918 avgivet yttrande förklarade sig chefen för tredje arméfördelningen tillstyrka bifall till den gjorda framställningen.

Yttrande
av chefen för
tredje armé-
fördelningen.

Sedan arméförvaltningens intendentsdepartement i ärendet infordrat yttrande av arméns kasernbyggnadsnämnd, anförde kasernbyggnadsnämnden i skrivelse den 21 maj 1918, bland annat, att regementschefen begärt vissa utvidgningar av marketenteribyggnadens källarlokaler utöver det allmänna byggnadsprogrammet; att då nämnden saknade medel till dessa utvidgningar, regementschefen förklarat sig villig att ställa erforderliga medel till förfogande, vilka skulle tagas ur den enskilda lägerkassans tillgångar; samt att nämnden, som förskotterat ifrågavarande kostnader, kunde lämna anstånd med betalningen av dessa kostnader intill utgången av år 1918.

Yttrande
av arméns
kasernbygg-
nadsnämnd.

Med underdånig skrivelse den 14 juni 1918 överlämnade arméförvaltningens intendentsdepartement handlingarna i ärendet samt anförde därvid för egen del följande:

På framställning av regementschefen hade departementet förut för ifrågavarande ändamål anvisat tillhoppa 6,163 kronor, därav 3,705 kronor för möblering av manskapsmässen och 2,458 kronor för underofficersmässens möblering. Då med de nu högst avsevärt ökade prisen å alla materialier m. m. de anslagna summorna icke vore tillräckliga, syntes det nödvändigt, att ytterligare medel för ändamålet anvisades.

Enligt den vid regementschefens skrivelse fogade utredningen skulle möbleringen av manskapsmässen kräva en kostnad av 16,452

Armé-
förvaltnings
intendents-
departements
yttrande
den 14 juni
1918.

- [8.] kronor 90 öre. Drogen härifrån det redan anvisade beloppet 3,705 kronor, återstode 12,747 kronor 90 öre, vilket belopp vore erforderligt för ändamålet i fråga. Då regementschefen hemställt, att av statsmedel måtte anvisas allenast 10,000 kronor, berodde detta på, att felande beloppet kunde bestridas av enskilda lägerkassan, och hade departementet intet att häremot erinra under förutsättning, att samtliga inköpta möbler och inventarier bleve kronans tillhörighet. Vad beträffade framställningen om anvisande av ytterligare 1,000 kronor till möblering av underofficersmässen, hade departementet intet att däremot erinra.

Då departementet emellertid icke för ändamålet disponerade medel, anhölle departementet att tillsvdare få förskjuta kostnaderna av kasernutredningsanslaget, och att framställning sedermera, i sammanhang med anmälandet av medelsbehovet under fjärde huvudtiteln för år 1920, måtte göras om beviljande av motsvarande belopp under extra anslaget till inventarier i nya kasernetablissemang.

Armé-
förvaltningens
förevarande
framställning.

Sedan härefter arméförvaltningens civila departement anbefallts att inkomma med utlåtande i ämnet, har nu arméförvaltningen i sammanhang med avgivandet av förslag rörande lantförsvarets medelsbehov för år 1920 anført, att då ifrågavarande ärende ännu icke varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning, hade medel för ändamålet hittills icke ställts till regementschefens förfogande, och fråga syntes vara, om det numera vore lämpligt att förskottera de ifrågakomna kostnaderna. Arméförvaltningen ansåge sig i stället böra hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å tilläggsstat för år 1919 anvisa ovannämnda belopp, 11,000 kronor.

Departements-
chefen.

Enligt vad den i ärendet verkställda utredningen ådagalagt, finnas icke några tillgångar av statsmedel disponibla för gäldande av omförmälda, genom den inträffade prisstegringen uppkomna merkostnader; ej heller förmår regementets enskilda lägerkassa mer än till en ringa del bära ifrågavarande utgifter. Vid sådant förhållande torde särskilda medel för ändamålet böra av riksdagen åskas. Det erforderliga beloppet eller 11,000 kronor, mot vilket jag icke har något att erinra, torde, på sätt arméförvaltningen föreslagit, böra upptagas å tilläggsstat för innevarande år.

Jag får alltså hemställa, det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att för anskaffande av möbler m. m. för Bohusläns regementes underofficers- och manskapsmässar å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 11,000 kronor,

F. Artilleribehov.

1. Istandsättande av ett skadat pansartorn i Bodens fästning. [9.]

Arméförvaltningen har anmält, att under skjutningar med brisant ammunition i tornpjäser, tillhörande Bodens fästning, en krevad inträffat, därvid stora delar av pansartornet förstörts eller skadats. Av verkställda undersökningar beträffande skadans uppkomst hade framgått, att ingen kunde göras ansvarig för densamma. Då kostnaderna för tornets istandsättning uppginge till 40,000 kronor, men ordinarie vapenanslaget icke lämnade tillgång till desammas bestridande, hemställde arméförvaltningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för ifrågavarande ändamål å tilläggsstat för år 1919 anvisa förenämnda belopp, 40,000 kronor.

Arméförvaltningens framställning.

Uti sin särskilda underdåniga skrivelse den 31 augusti 1918 har arméförvaltningen närmare redogjort för ifrågavarande anslagsäskande.

Det synes mig icke lämpligt att vidare än nu skett till statsrådsprotokollet redogöra för detta ärende; riksdagens vederbörande utskott torde därom erhålla närmare upplysningar genom de handlingar, som tillhandahållas utskottet. Då jag emellertid icke har något att erinra mot arméförvaltningens framställning, får jag hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

Departementschefen.

att för *istandsättande av ett skadat pansartorn i Bodens fästning* å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 40,000 kronor.

2. Merkostnader för järnvägsanläggning till Åkers krutbruk. [10.]

Efter därom av Kungl. Maj:t i proposition till 1917 års riksdag (nr 119) gjord framställning medgav riksdagen, att av fjärde huvudtiteln allmänna besparingar ett belopp av högst 89,000 kronor finge tagas i anspråk för anläggande av ett stickspår mellan Åkers styckebruks järnvägsstation och Åkers krutbruk.

- [10.] Genom kungl. brev den 4 maj 1917 anvisades därefter ett belopp av högst 89,000 kronor för anläggande av ifrågavarande stickspår; och skulle berörda belopp gäldas av fjärde huvudtiteln's allmänna besparingar.

Arméförvaltningens framställning.

Arméförvaltningen har anmält, att ifrågavarande järnvägsanläggning numera vore i det närmaste färdig. Anslaget komme dock på grund av de oerhört stegrade material- och arbetspriserna att överskridas. Att exakt angiva det belopp, som komme att erfordras utöver anslaget, läte sig icke göra, då arbetet ej vore fullt slutfört och exproprieringen med åtföljande värdesättning av erforderlig mark icke ännu kunnat ske på grund av mellankommande hinder vid häradsrätten. Enligt gjord beräkning syntes dock ytterligare komma att behöva disponeras omkring 15,000 kronor, utgörande omkring 16,7 procent å den beräknade kostnaden, vilket torde få anses vara en jämförelsevis låg summa, då prisen endast å slipers, som erhållits genom domänstyrelsen, och å grus, som levererats av Norra Södermanlands järnväg, samt å spårväxlar sammanlagt överstege de i kostnadsförslaget efter dåvarande priser beräknade med omkring 15,000 kronor, och sålunda höjningen av endast dessa trenne poster motvägde den summa, varmed anslaget kunde komma att överskridas. Med anledning härav hemställde arméförvaltningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för täckande av ovannämnda merkostnad å tilläggsstat för år 1919 anvisa 15,000 kronor.

Departementschefen.

Under åberopande av vad sålunda förekommit och då fjärde huvudtiteln's allmänna besparingar icke lämna tillgång till gäldande av de för ifrågavarande ändamål erforderliga ökade kostnader, får jag hemställa, det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att för bestridande av uppkommande *merkostnader för järnvägsanläggning till Akers krutbruk* å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag av högst 15,000 kronor.

G. Fortifikationsbehov.

- [11.] 1. Förstärkning av reservationsanslaget till arméns byggnader, mötesfält och kommandantskapsutgifter samt fortifikationens övningar och materiel m. m.

I överensstämmelse med vad jag under rubriken »Vissa av kristiden påkallade förstärkningsanslag» i det vid årets statsverksproposition

fogade statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden anført, får jag hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen [11.]

att till förstärkning av reservationsanslaget till arméns byggnader, mötesfält och kommendantskapsutgifter samt fortifikationens övningar och materiel m. m. å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag av högst 36,000 kronor.

2. Underhåll av utfartsvägarna till militärvägen Boden—Lappträsk. [12.]

Under återopande av vad jag under punkten 56 uti det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden anført, får jag hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att för underhåll av utfartsvägarna till militärvägen Boden—Lappträsk å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 3,400 kronor.

3. Merkostnader för komplettering av viss ingenjörmateriel. [13.]

Under hänvisning till vad jag under punkten 68 uti det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden anført, får jag hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att för bestridande av under år 1919 uppkommande merkostnader för komplettering av viss ingenjörmateriel å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag av högst 59,650 kronor.

4. Merkostnader för anskaffning av viss ingenjörmateriel, vartill medel anvisats ur statsverkets värnskattefond. [14.]

Uti de av 1914 års senare riksdag beräknade engångskostnaderna för lantförsvarets ordnande ingick ett belopp av 3,515,142 kro-

- [14.] nor för anskaffande av ingenjörmateriel. Nämda belopp anvisades av riksdagen till utgående av statsverkets värnskattefond under 1915—1918.

Beviljande av
merkostnads-
anslag vid
1918 års
riksdag.

Uti sin framställning angående lantförsvarets medelsbehov för år 1919 anmälde arméförvaltningen, att av den ingenjörmateriel, till vilken medel anvisats för åren 1915—1917, hade den för ingenjörkårerna avsedda till allra största delen kunnat anskaffas enligt den ursprungligen uppgjorda planen. Detta hade däremot icke kunnat ske beträffande fältbelysningsavdelningarnas utrustning samt en stor del av fälttelegrafkårens materiel. Till följd av material- och arbetsprisernas stora stegring erfordrades för denna återstående anskaffning ett belopp av 304,000 kronor. Av den materiel, vartill medel anvisats för år 1918, hade en del planenligt anskaffats för å förskottstitel beviljade medel. Däremot kunde den återstående materielen, för vilken beräknats 345,000 kronor, på grund av inträffade prisstegringar icke anskaffas för nämnda belopp. Såsom grund för bedömandet av merkostnaden hade anbud infordrats för leverans den 1 januari 1918. Då emellertid samtliga anbudsgivare förklarat sig icke kunna avgiva anbud för längre tid än två veckor, ansåge arméförvaltningen, att merkostnaden, i likhet med vad som föreslagits rörande merkostnaden för ordinarie byggnadsanslaget, titel IV, fortifikationens materiel, borde beräknas till 80 procent eller till 276,000 kronor.

I enlighet med vad sålunda anförts hemställde arméförvaltningen, att för bestridande av ökade kostnader för anskaffning av den ingenjörmateriel, varom här vore fråga, måtte anvisas ett belopp av tillhoppa (304,000+276,000 =) 580,000 kronor.

Vid ärendets anmälan inför Kungl. Maj:t den 31 december 1917 yttrade jag till statsrådsprotokollet, att 1914 års senare riksdag vid beräkningen av engångskostnaderna för ingenjörmateriel utgått från, att dylik materiel skulle anskaffas i den omfattning, som betingades av den beslutade nya härordningen. Enligt vad arméförvaltningens framställning gäve vid handen, hade emellertid på grund av de under kristiden inträffade avsevärda prisstegringarna samtlig materiel icke kunnat anskaffas för de beräknade kostnaderna. Då det givetvis vore av vikt, att den materiel, som enligt den beslutade organisationen skulle finnas, även anskaffades, syntes de härför ytterligare erforderliga medlen jämväl böra ställas till förfogande.

I enlighet härmed föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för bestridande av ifrågavarande merkostnader anvisa ett anslag av 580,000 kronor, att utgå ur statsverkets värnskattefond, och blev denna framställning av riksdagen bifallen.

Arméförvaltningen har nu anmält, att sedan upphandling av den ingenjörmateriel, varom här vore fråga, numera igångsatts, det visat sig, att förenämnda merkostnadsanslag vore otillräckligt, enär priserna stigit med i runt tal ytterligare 50 procent. För ifrågavarande ändamål erfordrades därför ett ytterligare belopp av 290,000 kronor. [14.]
Arméförvaltningens för-
varande fram-
ställning.

Arméförvaltningen hemställde därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för ökade kostnader för anskaffande av ifrågavarande ingenjörmateriel såsom engångskostnader av statsverkets värnskattefond anvisa 290,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1919 disponera detta belopp.

Under återopande av mitt förenämnda yttrande till statsrådsprotokollet den 31 december 1917, finner jag mig böra tillstyrka, att de av arméförvaltningen äskade medel ställas till förfogande för bestridande av de på grund av den rådande dyrtiden uppkommande merkostnaderna för anskaffning av den ingenjörmateriel, varom här är fråga. Då emellertid värnskattefonden icke lämnar tillgång till dessa kostnaders bestridande, torde erforderligt anslag böra äskas å tilläggsstat för innevarande år. Departements-
chefen.

Jag får alltså hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att för bestridande av uppkommande *merkostnader för anskaffning av viss ingenjörmateriel, vartill medel anvisats ur statsverkets värnskattefond, å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag av högst 290,000 kronor.*

5. Stallbyggnad vid Norrlands dragonregemente.

[15.]

Den 23 januari 1918 nedbrann 2:a skvadronens stall vid Norrlands dragonregementets kasernetablissemang i Umeå.

Arméförvaltningen har nu hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för återuppförande av den brunna stallbyggnaden å tilläggsstat för år 1919 anvisa 250,000 kronor. Arméförvaltningens
framställning.

Då jag finner ytterligare utredning i ärendet erforderlig, innan detsamma underställes Kungl. Maj:ts prövning, får jag hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen Departements-
chefen.

[15.]

att, i avvaktan på den proposition, som kan komma att avlåtas angående återuppförande av en nedbrunnen stallbyggnad vid Norrlands dragonregemente, tillsvidare under fjärde huvudtiteln å tilläggsstat för år 1919 beräkna ett reservationsanslag av 250,000 kronor.

[16.] 6. Reparationsarbeten å bad- och tvättinrättningarna vid Upplands infanteriregemente och Värmlands regemente.

Framställning
av riksdagens
militie-
ombudsman.

Uti en den 17 januari 1918 till arméförvaltningens fortifikationsdepartement avlåten ämbetsskrivelse anmälde riksdagens militieombudsman, att vid en av honom den 17 och 19 november 1917 förrättad inspektion vid Upplands infanteriregemente väggarna å den regementet tillhöriga, av arméns kasernbyggnadsnämnd uppförda bad- och tvättinrättningsbyggnaden befunnits i hög grad genomträngda av fukt, och att den såväl ut- som invändigt åsatta putsbeklädnaden antingen till stor del avfallit eller eljest varit i mer eller mindre mån skadad.

Yttrande av
armékasern-
byggnads-
nämnd.

Uti med anledning härav infordrat yttrande anförde arméns kasernbyggnadsnämnd, att varmbad- och tvättinrättningen uppförts helt och hållet av betong och utvändigt försetts med slätputs av cementblandat kalkbruk. Nämnden hade jämväl gjort det av militieombudsmannen anförda rönet, att ytterputsen icke kvarsutte å byggnaden, varföre det möjligen vore lämpligare att ersätta den nuvarande putsen med särskild behandlad putsyta eller med en direkt behandling av betongytan utan puts. Av vikt vore härvidlag, att putsen bleve så porös som möjligt. Att använda en fet, för vatten ogenomtränglig cementputs, som av militieombudsmannen antytts, måste bestämt avstyrkas. Den invändiga putsen borde däremot vara så ogenomtränglig för vatten som möjligt och eventuellt med hänsyn härtill behandlas med isoleringsämne, t. ex. vattenglas eller inertol. Nämnden saknade emellertid medel att vidtaga några särskilda åtgärder för putsens reparation eller ersättande.

Framställning
av arméför-
valtningens
fortifikations-
departement.

Uti underdånig skrivelse den 2 november 1918 har nu arméförvaltningens fortifikationsdepartement anfört, att departementet med anledning av militieombudsmannens berörda framställning, och sedan chefen för Värmlands regemente till departementet inkommit med anmälan om liknande brister beträffande detta regementes likaledes av arméns kasernbyggnadsnämnd uppförda bad- och tvättinrättning, uppdragit åt

chefen för departementets kasernavdelning att, med biträde av den å avdelningen tjänstgörande arkitekten, verkställa undersökning av berörda bristfälliga byggnader.

[16.]

Av den verkställda utredningen hade framgått, att de anmärkta bristfälligheterna till största delen uppkommit genom byggnadernas mindre lämpliga konstruktion. På grund av att badinrättningen förlagts i övre våningen med kallvattenbassängen nedskjutande i tvättinrättningens av varm, fuktig luft fyllda lokaler, uppstode därstädes en mycket stark kondensation, som gjorde, att murverket ständigt stode fuktigt. Denna byggnaderna förstörande fuktighet ökades än mer därigenom, att ingångarna till tvättinrättningen endast bestode av enkla dörrar med glasfönster utan vindfång. För att i någon mån minska kondenseringen i ångmangelrummet hade i trappförstugan till badinrättningens uppgång varit anbringat ett värmeelement, som dock måst avkopplas, enär det vid starkare köld fröse sönder. På grund härav stode trappuppgången iskall och väggen mot mangelrummet avkyldes så starkt, att kondensvattnet runne på murens innersida. Bristfälligheterna vid Upplands infanteriregemente och Värmlands regemente vore i huvudsak desamma, dock vore vid Värmlands regemente murarna ännu mer angripna av fuktigheten än vid Upplands infanteriregemente, beroende därpå att vid det senare regementet murarna kring badstugan uppförts med luftmellanrum.

För avhjälpande av omförmälda brister erfordrades enligt en av arkitekten E. Josephson den 15 maj 1918 uppgjord P. M. dels en genomgripande reparation av själva byggnaderna jämte anbringande av dubbeldörrar och förbättrade ventilationsanordningar, dels kallvattenbassängens borttagande och ersättande med ytterligare 3 stycken tempererade duschar. Dessa arbeten hade varit utbudna på entreprenad, och skulle enligt de inkomna anbuden draga en ungefärlig kostnad av

för Upplands infanteriregemente	17,000 kronor
» Värmlands regemente	20,000 » .

Då emellertid arbetena icke kunde komma till utförande förr än tidigast under år 1919, ansåge sig fortifikationsdepartementet med hänsyn till en antagligen allttjämt fortgående stegring i material- och arbetsprisen böra anslå kostnaden för desamma till 20,000 kronor, respektive 25,000 kronor.

Då ifrågavarande arbetens utförande snarast möjligt vore oundgängligen nödvändigt, om icke byggnaderna skulle helt förfalla, hemställde fortifikationsdepartementet, att Kungl. Maj:t måtte för utförande

- [16.] av nödiga reparations- och ändringsarbeten i de Upplands infanteriregemente och Värmlands regemente tillhöriga bad- och tvättinrättningarna föreslå 1919 års riksdag att å tilläggsstat för samma år anvisa 45,000 kronor.

Departements-
chefen.

Med hänsyn till vad i ärendet blivit upplyst, torde det vara nödvändigt att snarast möjligt vidtaga de för ifrågavarande byggnaders istandsättande erforderliga reparationsarbetena. Mot de av fortifikationsdepartementet härför beräknade kostnaderna, eller 45,000 kronor, har jag icke någon erinran att framställa. Vid sådant förhållande och då ordinarie byggnadsanslaget icke lämnar tillgång till kostnadernas bestridande, får jag hemställa, det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att för verkställande av vissa *reparationsarbeten å bad- och tvättinrättningarna vid Upplands infanteriregemente och Värmlands regemente* å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 45,000 kronor.

7. Ökat antal sjukhusplatser vid truppförbanden.

- [17.] Uti underdånig skrivelse den 13 augusti 1918 anmälde arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse, att styrelsen såväl genom fält- och regementsläkarnas tjänsteberättelser som genom av generalfältläkaren företagna inspektionsresor till skilda truppförband ytterligare stärkts i sin redan förut framhållna uppfattning, att utrymmet vid flertalet militärsjukhus måste utökas. Då behovet av sjukhusplatser borde beräknas till 6 procent av ungefärliga truppstyrkan, undantagandes i övre Sverige, där 7 procent måste beräknas, utgjorde antalet närmast erforderliga sjukhusplatser 408. Däri vore dock av vissa skäl icke hänsyn tagen till behovet av ökat antal sjukhusplatser i Skövde, Hässleholm och Boden ävensom vid de under uppförande varande sjukhusen vid Kalmar, Kronobergs och Södermanlands regementen. Ifrågavarande utökning av sjukhusplatserna vid truppförbanden hade tänkts ske dels genom nyinredning i befintliga sjukhus, dels genom flyttning av sjukhus och paviljonger, dels ock genom nybyggnader. Kostnaderna härför jämte erforderliga inventarier beräknades komma att uppgå till 2,555,800 kronor.

Efter därom erhållen anbefallning hava arméförvaltningens fortifikationsdepartement och sjukvårdsstyrelse med underdånig skrivelse den 27 november 1918 överlämnat ritningar och detaljerade kostnadsberäk-

ningar till ifrågavarande byggnadsarbeten. Kostnaderna hava därvid beräknats till 3,200,133 kronor, och hava departementet och styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för ifrågavarande ändamål anvisa 1,526,219 kronor å tilläggsstat för år 1919 och återstoden å 1920 års stat. [17.]

Ärendet föreligger ännu icke i det skick, att jag nu kan underställa detsamma Kungl. Maj:ts prövning. Då jag emellertid har för avsikt att föreslå avlåtande av proposition i ämnet till innevarande års riksdag, får jag hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att, i avvaktan på den proposition, som kan komma att avlätas angående beredande av *ökat antal sjukhusplatser vid truppförbanden*, tillsvidare under fjärde huvudtiteln å tilläggsstat för år 1919 beräkna ett reservationsanslag av 400,000 kronor.

8. Ambulansautomobil för flygväsendet.

[18.]

Uti skrivelse till arméförvaltningens fortifikationsdepartement den 26 juli 1918 har chefen för fälttelegrafkåren anført, att vid militära flygskolor utomlands funnes numera nästan alltid ambulansautomobiler att användas vid olycksfall. Medan flygningar påginge, stode ambulansautomobilen alltid färdig att vid behov köra ut.

Framställning
av chefen för
fälttelegraf-
kåren.

De automobiler, som för närvarande funnes vid flygkompaniet, vore emellertid icke lämpliga och praktiska att användas för ifrågavarande ändamål; dessutom vore de ofta upptagna för den dagliga tjänsten å kompaniet och följaktligen icke alltid disponibla vid olyckstillfällen.

De ofta förekommande olycksfallen å Malmslätt krävde åtgärders vidtagande för anskaffande av en ambulansautomobil, försedd med särskild utrustning för svårare olycksfall; detta så mycket mera som närmaste lasarett vore beläget i Linköping, omkring 8 kilometer från flygplatsen, och de skadades tillstånd, om ej lämpligt fordon funnes, skulle försämras under transporten. Enligt verkställd utredning ställde sig kostnaderna för anskaffandet av en ambulansautomobil med två bäddar sålunda:

Automobil (utan gummiringar)	kronor 29,150: —
5 gummiringar	» 3,500: —
Kirurgisk utrustning, frakt och oförutsedda utgifter	» 2,350: —
<hr/>	
Summa kronor 35,000: —	

- [18.] På grund av vad sålunda anförts, hemställde kårchefen, att departementet måtte gå i författning om, att nämnda belopp måtte varda ställt till kårchefens förfogande.

Arméförvaltningens framställning. Med överlämnande av berörda framställning har nu arméförvaltningen hemställt om anvisande av 35,000 kronor för ifrågakvarande ändamål.

Departementschefen. Vad sålunda föreslagits finner jag mig böra tillstyrka. Det erforderliga beloppet torde få utgå redan under innevarande år. Jag får alltså hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att för anskaffande av en *ambulansautomobil för flygväsendet* å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 35,000 kronor.

9. Anordnande av elektrisk belysning å Karlberg.

- [19.] Uti underdånig skrivelse den 12 augusti 1918 har chefen för krigsskolan gjort framställning om anvisande av medel för införande av elektrisk belysning å Karlberg.

Då jag har för avsikt att föreslå avlåtande av proposition i ämnet till årets riksdag, men ärendet inkommit för sent för att nu kunna underställas Kungl. Maj:ts prövning, får jag hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att, i avvaktan på den proposition, som kan komma att avlåtas angående *anordnande av elektrisk belysning å Karlberg*, tillsvidare under fjärde huvudtiteln å tilläggsstat för år 1919 beräkna ett reservationsanslag av 80,000 kronor.

H. Diverse.

1. Förstärkning av anslagen till skrivmaterialier, expenser, bränsle, lyse m. m. vid vissa verk, staber och inrättningar. [20.]

Under åberopande av vad jag under rubriken »Vissa av kristiden påkallade förstärkningsanslag» i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden anført, får jag hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att till förstärkning av anslagen till skrivmaterialier, expenser, bränsle, lyse m. m. vid vissa verk, staber och inrättningar å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag av högst 96,275 kronor.

2. Semester åt vid lantförsvaret anställda arbetare. [21.]

I anslutning till vad jag under punkten 71 uti det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden anført, får jag hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att för beredande av semester åt vid lantförsvaret anställda arbetare å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag av 125,000 kronor.

3. Arméns krigskarteutrustning. [22.]

För bestridande av kostnaderna för underhåll och utveckling av arméns krigskarteutrustning hava under en följd av år särskilda medel ställts till chefens för generalstaben förfogande. Under åren 1899—1913 utgingo dessa från fjärde huvudtiteln allmänna besparingar. Under åren 1914—1917 bestredos däremot kostnaderna från ett av 1914 års senare riksdag för ändamålet beviljat extra anslag om 56,500 kronor. För dylika kostnaders bestridande under år 1918 anvisade Kungl. Maj:t genom brev den 18 januari 1918 ett belopp av 17,000 kronor från fjärde huvudtiteln anslag till extra utgifter.

[22.]
Framställ-
ning av che-
fen för gene-
ralstaben.

Uti särskild underdånig skrivelse den 31 oktober 1918 har nu che-
fen för generalstaben på anförda skäl hemställt, att ett belopp av
23,500 kronor måtte ställas till hans förfogande för bestridande av kost-
naderna för arméns krigskarteutrustning under år 1919.

Arméförvalt-
ningens civila
departements
yttrande.

Uti den 19 november 1918 avgivet yttrande har arméförvaltningens
civila departement anført, att enär anslaget till extra utgifter i allmän-
het vore avsett för avhjälpande endast av tillfälliga behov i och för
militärväsendet ävensom av sådana behov, som vid de årliga staternas
uppgörande icke kunnat med säkerhet förutses eller beräknas, och
dess tillgångar under en följd av år befunnits knappa även för sådana
dit hörande kostnader samt nu ifrågavarande underhålls- och anskaff-
ningskostnader syntes vara årligen återkommande, medel för deras be-
stridande syntes böra anvisas å riksstaten. Departementet hemställde
därför, att framställning måtte göras hos riksdagen om anvisande av
det för ändamålet erforderliga beloppet, 23,500 kronor, å tilläggsstat
för år 1919.

Departements-
chefen.

Det synes mig icke lämpligt att närmare än nu skett till stats-
rådsprotokollet redogöra för detta ärende; riksdagens vederbörande ut-
skott torde därom erhålla närmare upplysning genom de handlingar,
som tillhandahållas utskottet. Då emellertid medel för ifrågavarande
kostnaders bestridande torde böra anvisas å riksstaten och jag icke har
något att erinra mot det av chefen för generalstaben beräknade be-
loppet, får jag hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riks-
dagen

att för bestridande av kostnader för *arméns krigs-
karteutrustning* å tilläggsstat för år 1919 auvisa ett re-
servationsanslag av 23,500 kronor.

[23.]

4. Täckande av brister å vissa reservationsanslag.

Enligt vad jag inhämtat, hava, på grund av förhållanden, vilka vid
uppgörandet av förslag till riksstat för år 1918 icke kunnat förutses,
brister uppstått å åtskilliga av fjärde huvudtitelns reservationsanslag för
nämnda år. Ifrågavarande brister, vilka ännu icke äro till siffran kända
men kunna approximativt beräknas till 7,000,000 kronor, torde böra
täckas genom anslag å tilläggsstat för innevarande år. För tilläggs-
statens avjämnande torde beloppet böra upptagas till 7,000,010 kronor.

Jag får därför hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen [23.]

att, i avvaktan på den proposition, som kan komma att avlätas angående *täckande av brister å vissa reservationsanslag för år 1918*, tillsvidare under fjärde huvudtiteln å tilläggsstat för år 1919 beräkna ett belopp av 7,000,010 kronor.

5. Tillfällig lönereglering för vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen. [24.]

Under återopande av vad statsrådet och chefen för finansdepartementet förut denna dag anfört angående tillfällig lönereglering för befattningshavare vid statsdepartementen, centrala ämbetsverk, hovrätterna och andra grenar av den civila statsförvaltningen, får jag hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att, i avvaktan på den proposition, som kan komma att avlätas angående *tillfällig lönereglering för vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen*, tillsvidare under fjärde huvudtiteln å tilläggsstat för år 1919 beräkna ett förslagsanslag av 64,700 kronor.

6. Förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel. [25.]

Under återopande av vad statsrådet och chefen för finansdepartementet förut denna dag anfört rörande förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anslagna medel, får jag hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att, i avvaktan på den proposition, som kan komma att avlätas angående *förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsför-*

[25.]

valtningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel, tillsvidare under fjärde huvudtiteln å tilläggsstat för år 1919 beräkna ett förslagsanslag av 15,600 kronor.

[26.]

7. Krigstidstillägg och krigstidshjälp.

Under åberopande av vad statsrådet och chefen för finansdepartementet förut denna dag anført i fråga om beredande av krigstidstillägg och krigstidshjälp under innevarande år åt befattningshavare i statens tjänst, får jag hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att, i avvaktan på den proposition, som kan komma att avlåtas angående *krigstidstillägg och krigstidshjälp* under 1919 åt befattningshavare i statens tjänst, tillsvidare under fjärde huvudtiteln å tilläggsstat för år 1919 beräkna ett förslagsanslag av 29,800,000 kronor.

Sammanfattning av anslagen å tilläggsstaten.

I enlighet med vad jag sålunda anført, har jag låtit uppgöra en sammanställning (se Bil.) över samtliga de lantförsvarets medelsbehov, som skulle tillgodoses genom anslag å tilläggsstat för år 1919. Enligt denna skulle erfordras ett belopp av sammanlagt 38,649,700 kronor.

Vad departementschefen sålunda yttrat, tillstyrkt och hemställt, tacktes, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, Hans Maj:t Konungen gilla och bifalla; och skulle utdrag av detta protokoll tillställas finansdepartementet till ledning vid avfattandet av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående tilläggsstat för år 1919.

Ur protokollet:

Thomas Adlercreutz.

Bil.

Sammanställning
av anslagen å tilläggsstat för år 1919.

Lantförsvarsdepartementet.

		Kronor.
A. Arméförvaltningen.		
1	Förstärkning av anslaget till arméförvaltningen, <i>förslagsanslag</i> , högst	10,990 —
B. Generalitetet, staberna m. m.		
1	Förstärkning av reservationsanslaget till generalstabens övningar, <i>expenser m. m., förslagsanslag</i> , högst	7,800 —
C. Undervisningsverken.		
1	Förstärkning av reservationsanslagen till krigshögskolor m. fl. undervisningsanstalter, <i>förslagsanslag</i> , högst	65,425 —
2	Fackutbildningskurser för värnpliktiga tandläkare och apotekare, <i>reservationsanslag</i>	10,000 —
D. Avlöning och rekrytering (truppförbanden), arvoden m. m.		
1	Förstärkning av reservationsanslaget till hyra, <i>expenser m. m. vid truppförbanden, förslagsanslag</i> , högst	125,350 —
E. Intendenturen.		
1	Inventarier för Norrbottens kavallerikårs kasernetablissemang, <i>reservationsanslag</i>	40,000 —
2	Möbler m. m. för Bohuslans regementes underofficers- och manskapsmässar, <i>reservationsanslag</i>	11,000 —
F. Artilleribehov.		
1	Istandsättande av ett skadat pansartorn i Bodens fästning, <i>reservationsanslag</i>	40,000 —
2	Merkostnader för järnvägsanläggning till Åkers krutbruk, <i>förslagsanslag</i> , högst	15,000 —
Transport		325,565 —

		Kronor.	
	Transport	325,565	—
G. Fortifikationsbehov.			
1	Förstärkning av reservationsanslaget till arméns byggnader, mötesfält och kommandantskapsutgifter samt fortifikationens övningar och materiel m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst	36,000	—
2	Underhåll av utfartsvägarna till militärvägen Boden—Lappträsk, <i>reservationsanslag</i>	3,400	—
3	Merkostnader för komplettering av viss ingenjörmateriel, <i>förslagsanslag</i> , högst	59,650	—
4	Merkostnader för anskaffning av viss ingenjörmateriel, vartill medel anvisats ur statsverkets värnskattefond, <i>förslagsanslag</i> , högst	290,000	—
5	Stallbyggnad vid Norrlands dragonregemente, <i>reservationsanslag</i>	250,000	—
6	Reparationsarbeten å bad- och tvättinrättningarna vid Upplands infanteriregemente och Värmlands regemente, <i>reservationsanslag</i>	45,000	—
7	Ökat antal sjukhusplatser vid truppförbanden, <i>reservationsanslag</i>	400,000	—
8	Ambulansautomobil för flygväsendet, <i>reservationsanslag</i>	35,000	—
9	Anordnande av elektrisk belysning å Karlberg, <i>reservationsanslag</i>	80,000	—
H. Diverse.			
1	Förstärkning av anslagen till skrivmaterialier, expenser, bränsle, lyse m. m. vid vissa verk, staber och inrättningar, <i>förslagsanslag</i> , högst	96,275	—
2	Semester åt vid lantförsvaret anställda arbetare, <i>förslagsanslag</i>	125,000	—
3	Arméns krigskarteutrustning, <i>reservationsanslag</i>	23,500	—
4	Täckande av brister å vissa reservationsanslag för år 1918	7,000,010	—
5	Tillfällig lönerreglering för vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen, <i>förslagsanslag</i>	64,700	—
6	Förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel, <i>förslagsanslag</i>	15,600	—
7	Krigstidstillägg och krigstidshjälp, <i>förslagsanslag</i>	29,800,000	—
Summa		88,649,700	—

Femte huvudtiteln:

1919 års tilläggsstat.

*Utdrag av protokollet över sjöförsvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 9 januari 1919.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 PETRÉN,
 NILSON,
 LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Departementschefen, statsrådet friherre Palmstierna anhöll att få underställa Kungl. Maj:ts prövning de särskilda medelsbehov, som under femte huvudtiteln borde tillgodoses genom anslag å tilläggsstat för år 1919 samt yttrade härvid följande.

I. MARINEN.

A. Flottan.

Intendenturen.

1. Förstärkning av reservationsanslaget till beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna.

- [1.] Under åberopande av vad jag under punkten 14 i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över sjöförsvärsärenden anför, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen
- Förstärkning av reservationsanslaget till beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna.
- att till förstärkning av ordinarie reservationsanslaget till beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna å tilläggsstat för år 1919 bevilja ett förslagsanslag, högst 119,000 kronor.

Nybyggnad och underhåll.

2. Central beklädnadsverkstad för marinen m. m.

- [2.] I statsverkspropositionen till 1916 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att till uppförande av en byggnad för beklädnadsverkstäder och beklädnadsförråd vid flottans station i Karlskrona — i vilken byggnad jämväl skulle inrymmas lokaler för stationsintendenturen och beklädnadsintendenten vid stationen — bevilja ett anslag av 300,800 kronor samt därav på extra stat för år 1917 anvisa ett belopp av 100,270 kronor.
- Central beklädnadsverkstad för marinen.
1916 års statsverksproposition.
- Av det begärda anslaget, som avsetts att fördelas på tre år, hade för nybyggnad av beklädnadsverkstäder och förråd beräknats ett belopp av 270,800 kronor samt för maskinella anordningar i de nya verkstäderna 30,000 kronor.

Riksdagens skrivelse den 14 juni 1916.

I skrivelse den 14 juni 1916 (nr 5) har riksdagen i denna fråga anför följande.

[2.]

Att de nuvarande skrädderi- och skomakeriverkstäderna vid Karlskrona station såväl ur hygienisk synpunkt som i andra hänseenden måste betecknas såsom otillfredsställande funne riksdagen framgå av den i ärendet lämnade utredningen; och vore riksdagen övertygad därom, att en nybyggnad för ifrågavarande verkstäder med tillhörande förråd vore av behovet påkallad.

Vid uppgörande av förslag till sådan nyanläggning syntes utgångspunkten böra vara den kapacitet, som verkstäderna borde besitta; härutinnan lämnade emellertid statsrådsprotokollet icke närmare upplysning. För frågans bedömande syntes därför utredning i nämnda hänseende erforderlig. Emellertid hade vid ärendets behandling inom riksdagen fråga uppstått, huruvida det icke kunde ur ekonomisk synpunkt vara fördelaktigt att för framställande av beklädnad åt marinens manskap inrätta en centralverkstad med erforderliga moderna arbetsmaskiner och sådan tillverkningskapacitet, att marinens behov, åtminstone under normala förhållanden, kunde därifrån tillgodoses. Även om en dylik verkstad komme till stånd, erfordrades tydligen å de övriga platser, där marinens manskap till större delen vore förlagt, smärre verkstäder för utförande av passning, omsyn, rengöring och reparationer m. m. av beklädnaden.

Utan att i detta sammanhang uttala sig om den lämpliga platsen för en centralverkstad ansåge riksdagen likväl, att utredning i förenämnda avseende borde förebringas, innan ärendet av riksdagen avgjordes. Då Kungl. Maj:t i sitt förslag förutsatt en byggnadstid av tre år, men det icke torde vara uteslutet, att en ny verkstadsanläggning kunde uppföras under loppet av två år, skulle färdigställandet av beklädnadsverkstaden icke behöva genom den ifrågavarande utredningen fördröjas över den tidpunkt, som av Kungl. Maj:t beräknats, därest förslaget i ärendet förelades 1917 års riksdag.

På grund av det anförda har riksdagen icke ansett sig kunna biträda det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget.

Med anledning av vad riksdagen sålunda anført har Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 21 juni 1916 anbefallt marinförvaltningen att verkställa utredning, huruvida det ur ekonomisk synpunkt kunde anses fördelaktigt att för framställande av beklädnad åt marinens manskap inrätta en centralverkstad med erforderliga moderna arbetsmaskiner och sådan tillverkningskapacitet, att marinens behov, åtminstone under normala förhållanden, kunde därifrån tillgodoses, samt till Kungl. Maj:t in-

Nådigt brev
den 21 juni
1916.

- [2.] komma med därav föranlett yttrande i så god tid, att förslag i ämnet kunde föreläggas 1917 års riksdag.

Marinförvalt-
ningens
skrivelse den
8 november
1916.

I skrivelse den 8 november 1916 anmälde marinförvaltningen, att frågan om en central beklädnadsverkstad för marinen ännu icke vore så utredd, att slutligt förslag i ämnet då kunde framläggas, men att preliminära kostnadsberäkningar givit vid handen, att anläggningskostnaden uppginge till omkring 500,000 kronor, under förutsättning att någon kostnad icke behövde utgå för markförvärv; och hemställde marinförvaltningen, att hälften av nämnda belopp, eller 250,000 kronor, måtte för ändamålet beräknas bland behöfliga extra ordinarie anslag å 1918 års riksstat.

Statsverks-
propositionen
och proposi-
tionen nr 172
till 1917 års
riksdag.

Sedan Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1917 års riksdag föreslagit riksdagen att i avvaktan på den proposition angående beviljande av anslag för anordnande av en central beklädnadsverkstad för marinen, Kungl. Maj:t kunde komma att till riksdagen avlåta, för berörda ändamål bland de extra anslagen å femte huvudtiteln för år 1918 beräkna ett belopp av 250,000 kronor, har Kungl. Maj:t, på grundvalen av en utav marinförvaltningen i skrivelse den 17 februari 1917 framlagd utredning i ämnet, i en till samma års riksdag avlåten proposition (nr 172) föreslagit riksdagen att till anordnande av en central beklädnadsverkstad för marinen m. m. bevilja ett anslag av 542,000 kronor samt därav på extra stat för år 1918 anvisa ett belopp av 250,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av sistnämnda belopp disponera erforderlig del redan under år 1917.

Enligt det i nämnda proposition framlagda förslaget är beklädnadsverkstaden, som skulle förläggas till Karlskrona, avsedd att inrymma dels skräddar- och skomakarverkstad, av vilka den förra beräknats för 130 och den senare för 50 arbetare, dels ock förrådslokaler med fullt tillräckligt utrymme för såväl de materialier, vilka erfordrades för tillverkning av kläder och skodon, som ock för den färdiga beklädnad, vilken skulle hållas i förråd för stammanskapet. Därest arbetarnas antal skulle vid forcerat arbete behöva tillfälligtvis ökas, funnes därför i båda verkstäderna tillräckligt utrymme. I byggnaden skulle därjämte beredas expeditiionslokaler för stationsintendenturen och beklädnadsintendenten.

I det beräknade beloppet, 542,000 kronor, ingingo byggnadskostnaderna med 448,500 kronor samt kostnaderna för maskiner för verkstäderna jämte motorer och installation samt inventarier m. m. för verkstäder, förråd och expeditioner med tillhopa 93,500 kronor.

I skrivelse den 16 juni 1917 (nr 5) anmälde riksdagen, att riksdagen med stöd av ovanberörda år 1916 gjorda uttalande och den i anledning därav verkställda utredningen ansett sig böra bifalla det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget. Därvid har riksdagen uttalat önskvärdheten därav att, då möjlighet syntes föreligga att å den i beklädnadsverkstaden ingående skomakarverkstaden tillverka skodon för tillgodoseende av jämväl andra statens behov än marinens, anläggningen utnyttjades i största möjliga utsträckning, ävensom anført, att riksdagen förutsatte, att tillverkningen vid beklädnadsverkstaden komme att ske under fullt fackmässig ledning.

[2.]

Riksdagens
skrivelse den
16 juni 1917.

Sedan Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 19 juni 1917 ställt det av riksdagen på extra stat för år 1918 sålunda anvisade beloppet, 250,000 kronor, till marinförvaltningens förfogande, att för avsett ändamål användas, samt därvid erinrat ämbetsverket om vad riksdagen i sin förberörda skrivelse den 16 juni 1917 uttalat, hava huvudritningar till byggnaden för beklädnadsverkstaden blivit av Kungl. Maj:t fastställda enligt nådigt brev den 29 i samma månad.

Nådiga brev
den 19 och den
29 juni 1917.

I skrivelse den 1 september 1917 anmälde marinförvaltningen, att arbetet med beklädnadsverkstaden till följd av inträffade prisstegringar icke kunde verkställas för det anvisade beloppet, samt hemställde att, då det vore av vikt, att anläggningen snarast möjligt komme till stånd, arbetet det oaktat måtte få igångsättas, med skyldighet för ämbetsverket att, så snart kostnaden med tillförlitlighet kunde beräknas, till Kungl. Maj:t inkomma med anmälan härom; men fann Kungl. Maj:t enligt nådigt beslut den 11 i samma månad denna hemställan ej föranleda annan åtgärd än att marinförvaltningen anbefalldes att, därest ifrågavarande beklädnadsverkstad ej kunde för beviljat anslag anordnas, före den 1 december 1917 inkomma med framställning i ärendet, upptagande kostnaden för anläggningen i fråga, beräknad på sätt vid tiden för framställningens avlåtande läte sig göra.

Marinförvalt-
ningens
skrivelse den
1 september
1917 och
Kungl. Maj:ts
beslut den 11
i samma
månad.

Med anledning härav har marinförvaltningen i skrivelse den 3 november 1917 anført följande.

Varvschefen vid flottans station i Karlskrona, som av marinförvaltningen anmodats att låta uppgöra ny beräkning över kostnaderna för beklädnadsverkstadens uppförande under de förutsättningar, som i det nådiga beslutet av den 11 september 1917 angivits, hade, med överlämnande av en utav byggnadsdepartementet vid stationen gjord ut-

Marinförvalt-
ningens
skrivelse den
3 november
1917.

- [2.] redning i ämnet, meddelat, att på grund av rådande förhållanden några exakta kostnadsberäkningar ej kunnat uppgöras, men att en ungefärlig uppskattning gäve till resultat, att totalkostnaden för själva byggnadsarbetet borde ökas med omkring 32 %, d. v. s. 143,500 kronor, varigenom slutsumman för byggnadens uppförande skulle uppgå till (448,500 + 143,500) 592,000 kronor.

Härtill borde — fortsätter marinförvaltningen — läggas kostnaderna för anskaffning av maskiner samt övriga inventarier för såväl skomakar- som skräddarverkstäderna, av ämbetsverket efter förnyade beräkningar uppskattade till ett belopp av sammanlagt 138,000 kronor, motsvarande en ökning av omkring 48 % eller 44,500 kronor utöver ursprungligen beräknad kostnad, 93,500 kronor.

Den sammanlagda kostnaden för hela anläggningen skulle härigenom komma att uppgå till 730,000 kronor eller 188,000 kronor mer än beviljat anslag.

Härutöver tillkomme eventuellt en kostnad av 8,000 kronor för höjande av sockeln, på sätt framginge av byggnadsdepartementets utredning i frågan, vadan sammanlagda merkostnaden borde uppskattas till omkring 200,000 kronor.

Marinförvaltningen ville dock ytterligare erinra att, på sätt framhållits i byggnadsdepartementets utredning, det icke med någon grad av säkerhet kunde uppgivas, huruvida anläggningen verkligen kunde låta sig utföra inom ramen av ovan angivna kostnader.

Vid anläggningens utförande vore tre huvudmoment att beakta, nämligen grundläggningen, byggnadens uppförande i övrigt samt den maskinella utrustningen.

Beträffande grundläggningen beräknade byggnadsdepartementet, att denna, innefattande grundläggningsarbeten, isoleringsarbeten, sockel och yttertrappor samt dräneringsarbeten, kunde utföras för ett belopp av 69,000 kronor, och hade därvid uppgivits, att behövt cement funnes i förråd för arbetet. I detta belopp inginge ovannämnda summa, 8,000 kronor, för sockelns höjande. I det ursprungliga kostnadsförslaget upptoges nu omförmälda arbeten till en kostnad av 46,020 kronor, inberäknat 20 % för varvsprocent och oförutsedda utgifter. Ökningen utgjorde sålunda 14,980 kronor på de ursprungliga arbetena, vartill eventuellt komme förut nämnda belopp av 8,000 kronor.

Om grunden, för vilken kostnaderna nu med någorlunda säkerhet låte sig beräkna, finge komma till utförande, kunde med de två andra huvudmomenten av anläggningens utförande anstå, till dess att sådana prisförhållanden inträtt, att kostnaderna kunde begränsas till de av byggnadsdepartementet senast beräknade.

[2.]

Då det vore av vikt, att anläggningens utförande icke längre fördröjdes, samt arbetets verkställande vore ägnat att motverka av byggnadsdepartementet befarad arbetsbrist under vintern 1917—1918, har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte medgiva, att grundläggningsarbetet för den beslutade centrala beklädnadsverkstaden omedelbart måtte få utföras för en beräknad kostnad av högst 69,000 kronor.

Vidare har ämbetsverket hemställt, att Kungl. Maj:t måtte av det av 1917 års riksdag beviljade anslaget till anordnande av en central beklädnadsverkstad för marinen m. m. på extra stat för år 1919 äska återstoden, eller 292,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera sistnämnda belopp redan under år 1918.

På framställning av Kungl. Maj:t har därefter 1918 års riksdag, enligt vad riksdagen anmält i skrivelse (nr 5 B) den 21 juni 1918, för bestridande av uppkommande merkostnader för vissa byggnadsföretag vid marinen på tilläggsstat för samma år beviljat ett förslagsanslag av 500,000 kronor; och har Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 28 juni 1918 medgivit, att av nämnda anslag finge användas 200,000 kronor till anordnande av ifrågavarande beklädnadsverkstad, samt anbefallt marinförvaltningen att så skyndsamt som möjligt igångsätta nämnda byggnadsföretag.

Riksdagens
skrivelse den
21 juni 1918
och nådigt
brev den 28
i samma
månad.

I skrivelse den 12 september 1918, angående regleringen av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel för år 1920 m. m., har nu marinförvaltningen meddelat, att det, för att i möjligaste mån undvika eventuell stegring av de beräknade kostnaderna, vore ämbetsverkets avsikt att med all kraft påskynda erforderliga arbeten och anskaffningar för anläggningen i fråga, varför återstoden, 292,000 kronor, av det utav 1917 års riksdag beviljade anslaget torde bli erforderligt redan under år 1919. På grund härav har marinförvaltningen hemställt om utverkande hos riksdagen, att av det utav 1917 års riksdag till anordnande av beklädnadsverkstaden beviljade anslaget, 542,000 kronor, å tilläggsstat för år 1919 måtte såsom reservationsanslag anvisas återstoden eller 292,000 kronor.

Marinförvalt-
ningens
skrivelse den
12 september
1918.

Såsom av det förut sagda framgår, har enligt de förnyade beräkningar rörande kostnaderna för den av 1917 års riksdag beslutade centrala beklädnadsverkstaden för marinen, som marinförvaltningen framlagt i skrivelsen den 3 november 1917, dessa kostnader upptagits till sammanlagt omkring (542,000 + 200,000) 742,000 kronor. Av detta belopp har redan av 1917 års riksdag, som för ändamålet beviljat ett anslag av 542,000 kronor, på extra stat för år 1918 anvisats 250,000 kronor, varjämte Kungl.

Departements-
chefens
yttrande.

- [2.] Maj:t av det förslagsanslag å 500,000 kronor, som utav 1918 års riksdag beviljats på tilläggsstat för samma år för bestridande av uppkommande merkostnader för vissa byggnadsföretag vid marinen, anvisat 200,000 kronor. Däremot har återstoden, 292,000 kronor, av det utav 1917 års riksdag beviljade anslaget ännu icke blivit av riksdagen anvisat. Anledningen till att någon framställning om anvisande av sistnämnda belopp icke avläts till 1918 års riksdag var, att arbetet med beklädnadsverkstaden icke ansågs böra igångsättas, innan riksdagen fattat beslut i fråga om det av Kungl. Maj:t begärda anslaget till merkostnader för vissa byggnadsföretag vid marinen. Sedan detta anslag numera beviljats samt Kungl. Maj:t därav till ifrågavarande företag anvisat det erforderliga tilläggsbeloppet av 200,000 kronor och den 28 juni 1918 anbefallt omedelbart igångsättande av byggnadsföretaget, lärer, i enlighet med marinförvaltningens hemställan, återstående 292,000 kronor böra av riksdagen äskas på tilläggsstat för år 1919. Det synes mig nämligen, på sätt jämväl av marinförvaltningen framhållits, vara av vikt, att arbetena med beklädnadsverkstaden och därmed sammanhängande anskaffningar verkställas så skyndsamt som möjligt.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att av det utav 1917 års riksdag till anordnande av en central beklädnadsverkstad för marinen m. m. beviljade anslaget av 542,000 kronor på tilläggsstat för år 1919 såsom reservationsanslag anvisa ett belopp av 292,000 kronor.

Övningar.

3. Förstärkning av reservationsanslaget till flottans krigsberedskap och övningar.

- [3.] Under åberopande av vad jag under punkten 33 i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden anført, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till *förstärkning* av ordinarie reservationsanslaget till flottans krigsberedskap och övningar för höjning av dagtraktamentena vid av flottans övningar föranledda resor på tilläggsstat för år 1919 bevilja ett förslagsanslag av 25,000 kronor.

Förstärkning
av reservationsanslaget
till flottans
krigsberedskap och
övningar.

4. Fortsatta åtgärder under år 1919 i anslutning till det under neutralitetsvakten bedrivna arbetet m. m.

Genom nådigt beslut den 10 december 1918 har förordnats, att den genom nådigt brev den 3 augusti 1914 anbefalda mobiliseringen av flottan och kustsignalväsendet skulle upphöra med 1918 års utgång.

Redan dessförinnan hade emellertid förberedande åtgärder för flottans avmobilisering vidtagits. Så förordnades enligt nådigt beslut den 8 november 1918, att flottan tilldelade, i krigstjänstgöring jämlikt § 28 värnpliktlagen inkallade eller kvarhållna värnpliktiga ävensom de av sjömanskårens manskap, som på grund av mobiliseringen kvarstått eller kvarhållits i tjänst eller tagit förlängd anställning under den tid mobiliseringen varade, skulle — i den mån de icke själva önskade vara fortfarande inkallade eller kvarstå i tjänst — enligt i kommandoväg utfärdade närmare bestämmelser hemförlovas eller erhålla avsked senast före 1918 års utgång. Därefter befalldes genom generalorder den 11 i samma månad, att ifrågavarande hemförlovning eller beviljande av avsked skulle så fort ske kunde verkställas, vad beträffade de till allmän tjänst inskrivna värnpliktiga senast före den 31 december samt i fråga om övriga senast före den 1 december 1918.

Vidare bestämdes genom generalorder den 13 november 1918, att flottans Göteborgsavdelning skulle upplösas den 18 i samma månad; och enligt generalorder den 9 december 1918 skulle flygberedskaperna vid Karlskrona station och Göteborgs örlogsdepå den 20 i sistnämnda månad upphöra samt flygberedskaperna samma dag vara avrustade. Vad kustsignalstationerna beträffar, har genom särskilda i oktober och november 1918 utfärdade generalorder bestämts, att dessa skulle avrustas och återgå till fredsfoot.

Det torde i detta sammanhang förtjäna omnämnas, att genom nådigt beslut den 27 november 1918 föreskrivits, att den i kungörelsen den 14 juli 1916 omförmälda minspärrningen i Kogrundsgrännan skulle upptagas samt att sagda kungörelse med däri gjorda ändringar eller tillägg skulle upphöra att gälla.

Sedan omförmälda generella beslut om flottans och kustsignalväsendets avmobilisering den 10 december 1918 fattats, hava vissa därav föranledda förfoganden blivit träffade.

Med anslutning till förenämnda nådiga beslut den 8 november 1918

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml. 2 häft. (Nr 2.)

4129 18 2

[4.]
Fortsatta
åtgärder under
år 1919 i
anslutning till
det under
neutralitets-
vakten bedriv-
na arbetet.

- [4.] har beträffande hemförlovning av och avsked för däri omförmäld personal genom nådigt brev den 13 december 1918 föreskrivits, att dylik personal, som anmält eller anmälde sig önska vara fortfarande inkallad eller kvarstå i tjänst, skulle, därest icke förlängd (förnyad) anställning vid sjömanskåren toges, hemförlovas eller avskedas senast vid mobiliseringens upphörande.

Vidare har genom generalorder den 11 december 1918 bestämts, att flottans Öresundsavdelning skulle upplösas den 31 i samma månad.

I samband härmed torde jag få nämna, att genom nådigt beslut den 16 december 1918 föreskrivits, att vissa värnpliktiga, tilldelade marinen i sjötjänst eller kustartilleritjänst, vilka enligt generalorder den 2 januari 1918 skulle inrycka till tjänstgöring den 1 februari 1919, i stället skola — vad beträffar de till kustartilleritjänst inskrivna dock med undantag, i enlighet med i kommandoväg meddelade närmare föreskrifter, för dem, som äro för tjänstens behöriga gång oundgängligen erforderliga — inrycka å dag, som framdeles bleve bestämd.

Ehuru flottans avmobilisering i enlighet med förut omförmälda beslut numera blivit avslutad, har enligt sakens natur allt det arbete, som utförts under den tilländalupna neutralitetsvakten, icke kunnat omedelbart upphöra. I själva verket läser i anslutning till denna neutralitetsvakt och särskilt de uppgifter, som under det sista skedet därav ålegat flottan, under en tid framåt påkallas en nog så omfattande verksamhet från flottans sida. Sålunda torde det komma att visa sig nödvändigt att under åtminstone en del av år 1919 utföra minsvepning över vissa kustområden, där, enligt vad känt är, minfält varit utlagda, varjämte det på vissa platser kan bliva behövt att verkställa bottensvepning efter minor. Särskilt har från fiskarbefolkningen å rikets västra kust framställts önskemål om utförande av ytterligare minsvepning därstädes. Dessutom läser man böra utgå från, att bevakning ännu någon tid måste av flottans fartyg utövas, exempelvis vid minfält, vilka ej kunnat upptagas, samt för efterspaning och oskadliggörande av drivande minor. För arbete av nu nämnt slag måste eventuellt särskilda rustningar av fartyg äga rum. Vissa åtgärder i bevakningssyfte kunna ock bliva erforderliga med anledning av eventuellt förekommande operationer av främmande makter i Östersjön. Alla dessa åtgärder komma givetvis att förorsaka icke obetydliga, på förhand icke beräkneliga kostnader, för vilka medel icke finnas tillgängliga.

[4.]

Vad flottans ordinära övningar under år 1919 beträffar, är det min avsikt att med hänsyn till nuvarande tidsförhållanden söka tillse, att dessa övningar komma att inskränkas till vad som för utbildning av flottans stammanskap och inkallade värnpliktiga är oundgängligen nödvändigt. Även med denna inskränkning synes man emellertid böra räkna med, att det ordinarie anslaget till flottans krigsberedskap och övningar för år 1919, 3,911,000 kronor, jämte förstärkningsanslaget till samma anslag, 1,165,000 kronor, eller tillhopa 5,076,000 kronor, icke blir för ändamålet tillräckligt. Detta förhållande är i främsta rummet att tillskriva de för närvarande synnerligen högt uppdrivna prisen å kol och olja. I sådant hänseende yttrade jag i statsverkspropositionen till 1918 års riksdag (punkt 23), bland annat att, då det icke för det dåvarande låte sig bedöma, huru prisen på kol och olja framdeles komme att ställa sig, den merkostnad, som förorsakades av högre pris än de normala, borde, sedan prisförhållandena stadgat sig, täckas genom extra anslag eller genom höjning av övningsanslaget. Intill dess i sådant hänseende erforderligt belopp kunde bestämmas och medel för ändamålet beredas, syntes mig ifrågavarande merkostnad efter mobiliseringens slut böra bestridas på samma sätt som andra utgifter för mobiliseringens avveckling och följaktligen utgå från det anslag, som kunde komma att beviljas till neutralitetens tryggnad.

Vidare anhåller jag få nämna, att jag genom ämbetsskrivelse den 21 november 1918 anmodat marinförvaltningen att verkställa undersökning och avgiva beräkning rörande de kostnader, som, därest neutralitetsvakten skulle komma att helt och hållet upphöra vid 1918 års utgång, bleve erforderliga för täckandet av den merutgift, som kunde förorsakas av högre pris än de normala å kol och olja. Med skrivelse den 2 december 1918, till vilken även var fogat ett av chefen för marinstaben avgivet yttrande, har marinförvaltningen överlämnat den sålunda infordrade beräkningen. Därvid har ämbetsverket, med en beräknad kolåtgång under år 1919 av 40,000 ton och ett pris av 130 kronor för ton — utgörande en merkostnad av 104 kronor för ton — uppskattat merkostnaden för kol under sagda år till 4,160,000 kronor samt för olja till 480,000 kronor eller tillhopa 4,640,000 kronor.

Ehuru jag anser mig kunna utgå från, att den av marinförvaltningen sålunda beräknade merkostnaden för kol och olja under år 1919 kan något reduceras, synes det mig, på sätt nyss nämnts, vara otvivelsaktigt, att en avsevärd merutgift på grund av förhöjda kol- och oljepris kan förväntas uppkomma vid bedrivandet av de oundgängligen erforderliga övningarna vid flottan under år 1919. Då emellertid ifråga-

- [4.] varande merutgift i främsta rummet är beroende på de ännu ovissa pris, som under nämnda år kunna bli gällande, kan givetvis storleken av densamma för närvarande icke med någon grad av tillförlitlighet bedömas.

Då det nu gällt att söka täckning dels för de kostnader, som erfordras för fortsatta åtgärder under år 1919 i anslutning till det under neutralitetsvakten bedrivna arbetet, och dels för den merutgift för kol och olja, som beräknas uppkomma vid flottans övningar under samma år, är till en början att uppmärksamma, att 1918 års urtima riksdag, på framställning av Kungl. Maj:t i propositionen nr 37 till samma riksdag, medgivit, att det för bestridande av kostnader för tryg-gande av rikets neutralitet under år 1918 å tilläggsstat för samma år under femte huvudtiteln uppförda förslagsanslag, högst 14,350,000 kronor finge, i den mån anslaget ej blivit avsatt för framtida användning, efter utgången av år 1918 tagas i anspråk icke blott för gäldande av sådana kostnader, som berodde av eller stode i samband med tidigare åtgöran-den för neutralitetsskyddets upprätthållande, utan jämväl för bestridande av sådana utgifter, som föranleddes av det nuvarande neutralitetsskyddets avveckling.

I nämnda proposition uttalade jag bland annat att, ehuru det för det dåvarande icke kunde exakt bedömas, huru omförmälda an-slag komme att ställa sig vid 1918 års utgång, det icke syntes vara alldeles uteslutet, att något mindre överskott därå kunde uppkomma. Då sålunda neutralitetsanslaget för år 1918 icke kan antagas komma att lämna tillgång för täckande av någon nämnvärd del utav här ifrågavarande kostnader, kunde möjligen ifrågasättas, huruvida icke för ändamålet skulle kunna anlitas det förslagsanslag för bestridande av oförutsedda utgifter, som 1918 års riksdag vid sidan av huvudtitlarna uppfört i riksstaten för år 1919. Ett sådant förfaringssätt synes mig emellertid icke överensstämma med de av riksdagen godkända villkoren för anslagets användning. Bland dessa villkor ingår nämligen, att ut-giften skall vara av så brådskande art, att frågan ej hinner underställas riksdagen.

Vid nu angivna förhållanden lär enligt min mening annan utväg icke förefinnas, än att särskilda medel för ifrågavarande ändamål beredas på tilläggsstat för år 1919. För bestämmandet av storleken av det anslag, som i sådant hänseende må ifrågakomma, saknas, såsom av det förut sagda framgår, för närvarande fasta hållpunkter. Jag anser mig emellertid med hänsyn till föreliggande omständigheter icke böra ifrågasätta, att

[4.]

anslaget upptages till lägre belopp än 2,000,000 kronor; och torde anslaget böra givas karaktär av förslagsanslag, högst. Skulle det framdeles visa sig, att detta belopp icke är tillfyllest, torde hinder icke böra möta att för täckande av hithörande kostnader av den art, att de äro att anse såsom oförutsedda utgifter, anvisa erforderliga medel av nyssnämnda, av 1918 års riksdag för bestridande av sådana utgifter beviljade anslag.

Jag vill slutligen i detta sammanhang erinra, att Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 30 juli 1918 förordnat, att minsvepning skulle från och med den 1 augusti samma år, så länge sådan för ändamålet funnes erforderlig, företagas inom vissa angivna områden i Kattegatt och södra delen av Skagerack, ävensom föreskrivit, att de med ifrågavarande minsvepning förenade kostnader skulle utgå av det å tilläggsstat för år 1918 beviljade anslaget till oförutsedda utgifter. Sedermera har enligt nådigt brev den 23 augusti 1918 föreskrivits, att den sålunda anbefallda minsvepningen skulle utsträckas till vissa närbelägna farvatten; och skulle jämväl härav föranledda kostnader bestridas av sagda anslag. Enligt vad marinförvaltningen meddelat, hava ifrågavarande kostnader till och med utgången av december månad 1918 utgjort omkring 670,000 kronor.

Vidare har Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 31 december 1918 föreskrivit, att ett av marinförvaltningen i skrivelse den 2 i samma månad anmält belopp av 150,000 kronor till ersättande av minsvep, som förslitits eller förstörts vid minsvepningsarbetet å rikets västra kust, skulle utgå av nyssnämnda å tilläggsstat för samma år beviljade anslag till oförutsedda utgifter.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för bestridande av kostnader för fortsatta åtgärder under år 1919 i anslutning till det under neutralitetsvakten bedrivna arbetet ävensom av merutgift för kol och olja vid flottans övningar under samma år på tilläggsstat för år 1919 bevilja ett förslagsanslag, högst 2,000,000 kronor.

Torped- och gnistsignalväsendet.

5. Torpedinskjutningsstation för flottans station i Karlskrona.

[5.]
Torped-
inskjutnings-
station för
flottans
station i
Karlskrona.

För anläggande av en ny torpedinskjutningsstation för flottans station i Karlskrona har 1914 års senare riksdag, på framställning av Kungl. Maj:t, på extra stat för år 1915 beviljat ett anslag av 72,651 kronor.

Beträffande ifrågavarande torpedinskjutningsstation har marinförvaltningen i förutnämnda skrivelse den 12 september 1918 anfört huvudsakligen följande.

Vederbörande varvstitlar för omförmälda arbete hade icke blivit slutförda förr än under år 1918. Därvid hade det visat sig, att totalkostnaden för inskjutningsstationen med inventarier uppginge till 94,331 kronor och att sålunda en överbetalning av 21,680 kronor ägt rum. Sedan marinförvaltningen från varvschefen i Karlskrona infordrat upplysning, på vad grund färdigställandet av den nya inskjutningsstationen blivit så avsevärt fördröjt och varför överbetalning uppstått, hade bemäld varvschef meddelat:

att själva skjutbron varit färdig i maj år 1917 och att skjutning därifrån ägt rum i juni samma år,

att samtliga torped- och byggnadsdepartementen åliggande arbeten då varit färdiga,

att emellertid byggandet av den till stationen hörande motortransportpråmen blivit avsevärt försenat, beroende på att varvet varit överhopat med arbeten såväl å ritkontoret som i verkstäderna samt att samtliga stapelbäddar varit upptagna, varför motorpråmen måst uppsättas i ett ångslupsskjul, där nödiga maskinella anordningar saknats, varjämte slutligen med hänsyn till rådande brist på brännolja motorpråmens färdigställande icke ansetts böra gå före andra viktiga arbeten.

Angående överskridandet av anslaget hade varvschefen anfört som orsak, att de till grund för anvisningen liggande kostnadsberäkningarna, uppgjorda hösten år 1913, visat sig vara för låga till följd av de oerhörda prisstegringar, som sedan år 1914 inträffat icke allenast i fråga om arbetslöner utan i synnerhet beträffande materialier, för vilka prisförhöjningen i vissa fall uppgått ända till 400 och 500 %.

[5.]

Vidare hade varvschefen i Karlskrona uti skrivelse den 31 juli 1918 framhållit, att en ökning av inskjutningsmöjligheterna för stationens torpeder vore erforderlig och att en utvidgning av ifrågavarande torpedinskjutningsstation med särskild luftkompressionsanläggning, elektriskt drivet spel samt två målflottar på grund härav borde vidtagas, varigenom inskjutning å de båda stationen tillhörande inskjutningsbanorna skulle kunna bedrivas samtidigt. Kostnaden för den föreslagna utvidgningen beräknades av varvschefen till 220,100 kronor.

För egen del ansåge sig marinförvaltningen — då 1917 års torpedverkstadssakkunnigas förslag rörande anläggande av ny torpedverkstad jämte torpedinskjutningsstation vid Jönköping ännu icke blivit för riksdagen framlagt och prövat samt ämbetsverket därjämte i förevarande skrivelse den 12 september 1918 framställt förslag till anläggande av ny torpedinskjutningsstation för Stockholms station — icke för närvarande böra upptaga varvschefens i Karlskrona förslag till utvidgning av inskjutningsstationen därstädes.

Marinförvaltningen, som emellertid ansåge, att varken fördröjandet av den nya torpedinskjutningsstationens färdigställande eller den överskridna kostnaden härför kunnat undvikas, har på grund härav hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen för täckande av merkostnad för uppförande av ny torpedinskjutningsstation för flottans station i Karlskrona å tilläggsstat för år 1919 äska ett reservationsanslag av 21,680 kronor.

Då det av 1914 års senare riksdag för anläggande av en ny torpedinskjutningsstation för flottans station i Karlskrona beviljade anslaget av 72,651 kronor på grund av omständigheter, för vilka i det föregående redogjorts, blivit överskridet med ett belopp av 21,680 kronor, lär annan utväg för merkostnadens betäckande icke förefinnas än att, på sätt marinförvaltningen hemställt, sistnämnda belopp äskas å tilläggsstat för år 1919.

Departements-
chefens
yttrande.

Beträffande varvschefens i Karlskrona förslag om utvidgning av ifrågavarande torpedinskjutningsstation anser jag, att detta förslag med hänsyn till nu rådande tidsförhållanden, vilka synas öppna möjlighet till inskränkning i försvarsanstalterna i det hela, icke för närvarande bör komma till utförande. I samband härmed vill jag nämna, att jag av samma skäl icke finner mig kunna hos Kungl. Maj:t göra framställning om beredande av medel till anläggande av ny torpedinskjutningsstation i Stockholms skärgård. Under punkt 39 i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden har

- [5.] jag omnämnt, att jag icke heller ansett mig kunna framställa förslag, på grundvalen av torpedverkstadssakkunnigas den 15 oktober 1917 avgivna betänkande, till anläggning av en torpedverkstad jämte torpedinskjutningsstation m. m. vid Jönköping. Därjämte tillåter jag mig erinra, hurusom jag under nyssnämnda punkt meddelat, att jag i skrivelse den 19 december 1917 hos krigsmaterielkommissionen anhållit, att kommissionen ville föranstalta om utredning rörande åtgärder för torpedtillverkningens ytterligare uppdrivande efter krigsutbrott, men att denna utredning ännu icke blivit slutförd.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att, utöver det av 1914 års senare riksdag för anläggande av en ny torpedinskjutningsstation för flottans station i Karlskrona beviljade anslaget av 72,651 kronor, för omförmälda ändamål på tilläggsstat för år 1919 bevilja ett reservationsanslag av 21,680 kronor.

Minväsendet.

6. Minmateriel.

- [6.] I anslutning till vad jag under punkten 43 i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden anför, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att för anskaffning av minmateriel för flottan på tilläggsstat för år 1919 bevilja ett reservationsanslag av 210,000 kronor.

B. Kustartilleriet.

Nybyggnad och underhåll.

1. Förstärkning av reservationsanslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel.

Med hänsyn till angelägenheten att få utrönt, huruvida på grund av de ökade prisen å materialier och arbete å de under femte huvudtiteln upptagna reservationsanslag för år 1918 uppkommit brister, för vilka ersättning icke blivit av riksdagen beviljad, anmodades marinförvaltningen genom ämbetsskrivelse den 31 oktober samma år att verkställa undersökning i sådant hänseende samt, därest så vore förhållandet, inkomma med approximativt beräknad uppgift, avseende hela år 1918, å bristernas storlek ävensom med redogörelse för orsakerna till anslagens överskridande.

[7.]

Förstärkning
av reserva-
tionsanslaget
till kustartil-
leriets bygg-
nader och
materiel.

Med anledning härav har marinförvaltningen i skrivelse den 6 december 1918 anmält, att det vid verkställd undersökning visat sig, att å två anslag, nämligen anslaget till beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna samt anslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel, brister för år 1918 torde komma att uppstå, som icke kunde täckas av resp. förstärkningsanslag.

Beträffande bristen å anslaget till beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna, vilken brist av marinförvaltningen beräknats till 119,000 kronor, har förstärkningsanslag till bristens täckande äskats under punkt 1 här ovan.

I fråga om bristen å anslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel har marinförvaltningen i berörda skrivelse den 6 december 1918 anfört följande.

Kustartilleriets underhållsanslag vore i riksstaten för
år 1918 uppfört med ett belopp av kronor 553,350: —
Därjämte vore å tilläggsstat för samma år uppfört
ett anslag till förstärkning av nämnda anslag
till belopp av 303,000 kronor, varav dock endast » 166,000: —
vore under året tillgängliga, enär återstoden av-
såges att täcka brist å anslaget för år 1917

Tillsammans kronor 719,350: —

[7.] Till och med oktober månad 1918 hade bokförts netto-	
utgifter till ett belopp av	kronor 639,093: —
Återstående utgifter under året beräknades till.....	» 170,000: —
	<hr/> Tillsammans kronor 809,093: —

vadan således kunde beräknas en brist vid årets slut
av omkring » 90,000: —

Förutnämnda belopp, 166,000 kronor, som utgjorde det ordinarie anslaget förstärkning för år 1918, vore beräknat efter 30 % å sagda anslag.

Den nu förväntade överbetalningen vore huvudsakligen att söka i de dryga kostnaderna för kustfästningarnas sjöförbindelser.

Redan den 8 juli 1918 hade befälhavande amiralen i Karlskrona anmält, att anvisningen till sjöförbindelser inom Karlskrona fästning icke vore tillräcklig för upprätthållande av de nödvändiga sjöförbindelserna. I anledning av denna anmälan erinrade marinförvaltningen i skrivelse den 12 samma månad befälhavande amiralen, att 1918 års riksdag till tackande av eventuella merkostnader å anslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel visserligen anvisat medel, men att dessa beräknats efter 30 % å det ordinarie reservationsanslaget. Till följd härav kunde under inga förhållanden den till befälhavande amiralens disposition ställda delen av ovannämnda anslag få överskridas med större belopp än som motsvarade 30 % å samma del; och anmodade marinförvaltningen därför befälhavande amiralen att vidtaga de inskränkningar, som betingades av nödvändigheten att sålunda begränsa överbetalningen.

Sedan därefter befälhavande amiralen till marinförvaltningen inkommit med en skrivelse av den 14 september 1918 i samma ämne, däri han anhållit att utöver sagda 30 % å anvisningen få disponera 65,200 kronor för sjöförbindelserna i fästningen, anmodade marinförvaltningen i skrivelse den 17 i samma månad befälhavande amiralen att genom inskränkningar å andra poster inom anslaget söka utjämna bristen i anvisningen till sjöförbindelserna, till vilkas uppehållande ämbetsverket jämväl av det utav anslaget till dess disposition anvisade beloppet ställde till befälhavande amiralens förfogande 10,000 kronor.

Slutligen hade befälhavande amiralen i skrivelse den 1 oktober 1918 anfört att, då ett flertal underofficerares, en officers och en marinläkares familjer, de flesta med barn i skolåldern, vore bosatta på befästningarna och denna ordinarie förläggning, som vore av Kungl. Maj:t

fastställd, då ej kunde ändras, det syntes honom omöjligt att avbryta sjöförbindelserna mellan befästningarna och staden. De inskränkningar, som varit möjliga, hade dock vidtagits. De i skrivelsen den 14 september 1918 angivna kostnaderna för sjöförbindelserna kunde sålunda ej nedbringas.

Efter ytterligare anmodan från marinförvaltningen om inskränkningar i utgifterna å underhållsanslaget hade befälhavande amiralen i skrivelse den 26 november 1918 meddelat, att han genom vidtagande av sådana inskränkningar beräknat att kunna nedbringa överbetalningen å de medel, som av honom disponerades från sagda anslag, till omkring 46,000 kronor.

Även i fråga om Vaxholms fästning hade det visat sig omöjligt att tillnärmelsevis hålla utgifterna för sjöförbindelserna inom ramen för anvisningen.

Sedan marinförvaltningen i skrivelse den 9 augusti 1918 erinrat kommandanten i Vaxholms fästning om vikten av att eventuella överbetalningar å anslaget icke finge överstiga 30 % av de ordinarie medlen, anmälde kommandanten i skrivelse den 18 september samma år, att oaktat gjorda inskränkningar överbetalning till avsevärt belopp måste uppkomma å den av honom disponerade delen av anslaget.

Genom skrivelse den 1 november 1918 till kommandanten i Vaxholms fästning ställde marinförvaltningen, utöver de 30 % av förstärkningsanslaget, som belöpte på den till kommandantens disposition ställda delen av underhållsanslaget, till hans förfogande ytterligare 10,000 kronor utav de till marinförvaltningens disposition stående medlen av anslaget. Härvid tillkännagav marinförvaltningen, att ämbetsverket icke kunde avse några ytterligare medel till täckande av överbetalning å kommandantens i Vaxholms fästning andel i underhållsanslaget, och anmodades därför denne att göra de ytterligare inskränkningar i underhållet, som av berörda förhållande betingades.

I skrivelse den 12 november 1918 anmälde kommandanten i Vaxholms fästning, att oaktat gjorda inskränkningar en slutlig brist av i runt tal 40,000 kronor torde komma att förefinnas vid årsskiftet. Kommandanten anförde härjämte, att anvisningen till sjöförbindelserna utgjorde 20,000 kronor, vilket torde vara beräknat efter ett kolpris av omkring 18 kronor per ton och ett brännoljepris av omkring 10 öre per kg., men då kolpriset för det dåvarande vore omkring 145 kronor per ton och brännoljepriset 1 krona 50 öre per kg., hade det naturligtvis icke varit möjligt att hålla utgifterna ens närmelsevis inom anslagets ram.

[7.] På grund av förläggningen å spridda öar, Vaxön, Vaxholmen och Rindön, samt Värmdölandet kunde förbindelserna ej helt indragas, men för att nedbringa kostnaderna till det minsta hade kommandanten dels förut minskat båtturerna, dels dåmera anbefallt, att endast en tur per dag i vardera riktningen skulle verkställas å linjen Oscar-Fredriksborg—Vaxholm och att endast en tur i timmen i vardera riktningen skulle verkställas i Vaxholmssunden.

Med hänsyn till de abnorma pris, som under år 1918 varit gällande å såväl kol som olja, ansåge marinförvaltningen, att det icke kunnat undvikas, att utgifterna för sjöförbindelserna högst väsentligt kommit att överstiga de härför avsedda medlen. Det hade också enligt marinförvaltningens åsikt varit omöjligt att i vidare mån än som skett göra inskränkningar i sjöförbindelserna inom fästningarna.

Enligt de här förut angivna beräkningarna skulle överbetalningen i sin helhet kunna beräknas till (46,000 + 40,000) 86,000 kronor. För-siktigheten syntes dock enligt marinförvaltningens mening bjuda, att beloppet avrundades uppåt till 90,000 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

Av den utav marinförvaltningen sålunda lämnade redogörelsen synes mig framgå, att överbetalningen å reservationsanslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel för år 1918 varit beroende på omständigheter, som icke kunnat förebyggas. Jag anser fördenskull, att framställning nu bör till riksdagen göras om beviljande av ett anslag å tilläggsstat för år 1919 av ett ifrågavarande överbetalning motsvarande belopp. Beträffande storleken av detta belopp anser jag, i likhet med marinförvaltningen, att detsamma lämpligen bör upptagas till 90,000 kronor; och torde anslaget böra givas natur av förslagsanslag, högst.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till *förstärkning* av ordinarie reservationsanslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel å tilläggsstat för år 1919 bevilja ett förslagsanslag, högst 90,000 kronor.

2. Arvoden åt tillsyningsmän m. m. inom vissa kustfästningars skyddsområden.

I anslutning till vad jag under punkten 49 i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden anfört, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till arvoden åt tillsyningsmän samt till underhåll av anslagstavor inom Karlskrona, Vaxholms och Ålvsborgs fästningars skyddsområden på tilläggsstat för år 1919 bevilja ett förslagsanslag av 11,200 kronor.

[8.]

Arvoden åt
tillsynings-
män m. m.
inom vissa
kustfästning-
ars skydds-
områden.

3. Byggnader för förläggning i Hemsö fästning.

Till nyanläggningar och nyanskaffningar för stärkande av det fasta kustförsvaret, med undantag av Fårösunds fästning, har 1914 års senare riksdag beviljat ett anslag av 13,748,690 kronor, att utgå av värnskattemedel. Bland nämnda nyanläggningar ingå även byggnader i Härnösand för förläggning av Hemsö kustartillerikår, för vilka i de till 1914 års senare riksdag framlagda beräkningarna upptagits ett sammanlagt belopp av 700,000 kronor. Ifrågavarande byggnader utgöras huvudsakligen av kasernbyggnad, byggnad för matinrättning, exercishus och avträdesbyggnad.

[9.]

Byggnader för
förläggning i
Hemsö fäst-
ning.

Genom nådigt brev den 12 september 1916 bemyndigades marinförvaltningen dels att sluta avtal, i enlighet med avgivet anbud, om uppförande av omförmälda byggnader, dels ock att träffa uppgörelse under hand om utförande för lägsta möjliga kostnad av för byggnaderna erforderliga vatten-, avlopps- och elektriska belysningsledningar. Kostnaderna för uppförande av byggnaderna jämte tillhörande ledningar skulle enligt samma nådiga brev med ett belopp av sammanlagt högst 1,100,000 kronor utgå av de utav 1914 års senare riksdag för stärkande av det fasta kustförsvaret beviljade medel. Att det belopp, som sålunda för byggnaderna anvisats, överstege den ursprungligen beräknade summan av 700,000 kronor, berodde på den inträdda stegringen av byggnadskostnaderna.

[9.]

Sedan marinförvaltningen i enlighet härmed den 19 oktober 1916 avslutat kontrakt om uppförande av ifrågavarande byggnader, har förvaltningen i skrivelse den 13 juni 1918 anmält, att ämbetsverket genom beslut den 26 april sistnämnda år funnit sig nödsakat förklara kontraktet vara å entreprenörens sida brutet, samt därvid anført,

att *kasernbyggnadens* ena hälft vore uppmurad till takfoten och att å den andra återstode ungefär en våning,

att å *matinrättningen* takstolarna vore resta,

att å *exercishuset* grunden till huvudsaklig del vore färdig och

att för *avträdesbyggnaden* grundgravar vore påbörjade.

Att de påbörjade byggnaderna icke kunde stå i sitt dåvarande skick utan att taga betydande skada, låge — yttrar marinförvaltningen vidare — i sakens natur. Härtill komme jämväl andra vådor. Genom särskilda entreprenadkontrakt vore avtalat med andra entreprenörer om värmeanläggningar samt vatten- och avloppsledningar ävensom installering av elektriskt ljus. Visserligen hade marinförvaltningen sökt skydda sig mot anspråk på skadestånd på grund av ökade kostnader och förluster för dessa entreprenörer till följd av förseningar, förorsakade av annan entreprenör, men skulle förseningen utsträckas genom statsverkets eget förvällande, syntes tvister om dylika anspråk vara att förvänta.

I sammanhang därmed att kontraktet med huvudentreprenören förklarats brutet, hade marinförvaltningen uppdragit åt fortifikationsbefälhavaren i Hemsö fästning, bland annat, att föreslå ämbetsverket åtgärder för byggnadsarbetenas fullföljande. För sådant ändamål hade fortifikationsbefälhavaren sökt erhålla entreprenadanbud å återstående arbeten. Härvid hade det emellertid tydligt visat sig, att spekulanterna härå, för att skydda sig mot de ständiga prisstegringarna, beräknade sådana riskpremier, att statsverket icke kunde finnas villigt att ingå avtal på av dem uppställda villkor. I varje fall skulle byggnadernas fullbordande icke kunna ske tillnärmelsevis för det ursprungligen avtalade priset eller inom ramen för anvisade medel. Givetvis skulle byggnaderna icke kunna fullbordas för tillgängliga medel, men under rådande förhållanden borde dock med hänsyn till nämnda riskpremier utredas, huruvida och till vilka kostnader byggnaderna kunde beräknas bliva fullbordade genom statsverkets egen försorg. En sådan utredning hade ock av marinförvaltningen igångsatts. Av anförda skäl kunde emellertid arbetena å byggnaderna icke ligga nere i avvaktan på nämnda utredning.

Marinförvaltningen har därför anmält att, för den händelse Kungl. Maj:t icke funne hinder därför föreligga, ämbetsverket hade för avsikt

att så skyndsamt som möjligt låta fortifikationsbefälhavaren fullfölja de oundgängligen nödvändiga arbetena med egen arbetsstyrka. [9.]

Genom nådigt brev den 28 juni 1918 fann Kungl. Maj:t gott att låta vid den sålunda gjorda annälan bero.

I skrivelse den 24 oktober 1918 har nu marinförvaltningen meddelat, att ämbetsverket den 11 juli samma år anmodat fortifikationsbefälhavaren i Hemsö fästning att omedelbart fullfölja de oundgängligen nödvändiga arbetena med egen arbetsstyrka samt att snarast möjligt inkomma med fullständig utredning dels över de beräknade kostnaderna för kasern-etablissemangets fullbordande i sålunda fastställd omfattning, dels ock, därest kostnaderna härför komme att överstiga behållningen å de anvisade medlen, över de arbeten, som borde för de disponibla medlen i första hand utföras.

Sedermera hade, enligt vad marinförvaltningen vidare anförde, fortifikationsbefälhavaren inkommit med den begärda utredningen. Av denna utredning framginge:

att hittills utbetalats eller kontraherats för	kronor	669,492: 29
att för de fyra byggnadernas fullbordande krävdes		
ytterligare	»	876,000: —
att dessutom erfordrades:		
för dränering	»	43,000: —
för oförutsedda utgifter till disposition av forti-		
fikationsbefälhavaren i Hemsö fästning.....	»	5,000: —
för oförutsedda utgifter till disposition av marin-		
förvaltningen ett belopp, som ämbets-		
verket ansåge böra beräknas till	»	56,507: 71
Summa kronor		1,650,000: —

Genom förutnämnda nådiga brev den 12 sep-		
tember 1916 hade anvisats	kronor	1,100,000: —
Ytterligare erforderligt belopp	»	550,000: —
Summa kronor		1,650,000: —

Fortifikationsbefälhavaren hade därjämte anförde, att det till undvikande av arbetsstyrkans uppsägning mitt i vintern och för arbetets ekonomiska bedrivande vore av vikt, dels att arbetet finge färdigställas i en följd, dels ock att anslag till hela arbetet bleve anvisat senast i mitten av november månad år 1918.

[9.] Tillika hade fortifikationsbefälhavaren beräknat, att för de egentliga byggnadsarbetena disponibla medel vid brytningen av huvudentreprenörens kontrakt uppgått till 339,000 kronor, för vilket belopp följande huvudsakliga arbeten beräknades kunna utföras, nämligen: fullbordande av murningsarbeten, taktäckning, fönsterinsättning, inläggning av källargolv, bjälklag och vindsgolv, delvis invändig putsning samt de övriga byggnadsarbeten, som erfordrades för rörlednings- och elektriska anläggningar i *kasernbyggnaden* och *matinrättningen* ävensom grund och eventuellt murning å *exercishuset*. Däremot skulle icke något arbete utföras å *avträdesbyggnaden*. Nämda belopp, 339,000 kronor, beräknades vara förbrukat den 22 december 1918.

Marinförvaltningen ansåge emellertid, att det med hänsyn till statens bästa vore lämpligast, att arbetena på de fyra byggnaderna slutfördes i ett sammanhang, varigenom de skulle bliva fullt användbara för inkvartering; och har ämbetsverket på grund härav hemställt, att Kungl. Maj:t måtte anvisa ytterligare 550,000 kronor för fullbordande av omförmälda fyra byggnader.

Härjämte har marinförvaltningen meddelat, att vissa andra byggnadsarbeten jämväl vore avsedda att komma till utförande i samband med kasernetablissermentet, men funne ämbetsverket icke lämpligt, att dessa byggnader och arbeten i detta sammanhang ifrågasattes till utförande.

Genom nådigt brev den 8 november 1918 har Kungl. Maj:t därefter föreskrivit, att arbetena å ifrågavarande kasernbyggnad och matinrättning skulle, på sätt i fortifikationsbefälhavarens omförmälda utredning angivits, fullföljas i den mån återstoden av de genom nådiga brev den 12 september 1916 anvisade medlen därtill lämnade tillgång, varemot med arbetena å exercishuset och avträdesbyggnaden skulle tillsvidare anstå.

Departements-
chefens
yttrande.

Enligt nådigt brev den 23 april 1918 har Kungl. Maj:t uppdragit åt marinförvaltningen, chefen för marinstaben, chefen för generalstaben och chefen för fortifikationen att, med hänsyn till den förändring Sveriges strategiska läge i Östersjön undergått, inkomma med utlåtande och förslag, huruvida vissa i 1914 års plan för det fasta kustförsvarets stärkande ingående arbeten å Hemsö borde uppskjutas samt huruvida viss del av för Hemsö avsett artilleri borde uppställas å annan plats, ävensom beträffande användningen av de medel, som kunde besparas genom den sålunda ifrågasatta begränsningen av befästningarna å Hemsö.

[9.]

Det sålunda infordrade förslaget har ännu icke inkommit till Kungl. Maj:t. Emellertid lära, oberoende av det beslut, som i omförmälda fråga må komma att av Kungl. Maj:t fattas, ifrågavarande kasernbyggnad, matinrättningsbyggnad och avträdesbyggnad böra snarast möjligt färdigställas och det ytterligare belopp, som till följd av uppkommen merkostnad är för ändamålet behöfligt, av riksdagen äskas. Ett sådant tillvägagångssätt överensstämmer med de allmänna principer, som jag i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln till innevarande års riksdag (sid. 5 och 6) ansett böra uppställas med avseende å byggnadsverksamheten vid marinen. Ett särskilt skäl för dessa byggnaders snara fullbordande ligger däri, att arbetena å desamma till väsentlig del redan utförts, vadan arbetsmaterialier skulle förstöras eller icke komma till avsedd nytta, därest arbetena nu avbrötes. Härvid är därjämte att uppmärksamma, att ifrågavarande arbeten under hösten år 1918 ordnats så, att i Härnösand bosatta byggnadsarbetare beretts arbetstillfällen vid bygget i så stor utsträckning som möjligt. Ett avbrytande av arbetena kan därför befaras förorsaka en arbetslöshet bland dessa arbetare, som genom arbetenas fortsättande skulle kunna förekommas.

Vad därefter beträffar exercishuset, vartill endast grunden blivit lagd, har, på sätt förut nämnts, föreskrivits, att arbetena därå skulle tills vidare anstå. Huruvida denna byggnad bör uppföras, lärer givetvis böra bliva beroende på resultatet av den pågående utredningen rörande Hemsö fästning. Utan att i något avseende vilja föregripa denna utredning, finner jag ur budgetssynpunkt riktigast, att medel i detta sammanhang äskas jämväl för fullbordande av denna byggnad, för den händelse byggnaden möjligen skulle befinnas böra komma till utförande under innevarande år.

Mot beloppet av den utav marinförvaltningen beräknade merkostnaden för samtliga omförmälda byggnader, 550,000 kronor, anser jag mig icke kunna framställa någon erinran; och torde beloppet böra äskas på tilläggsstat för år 1918. Enligt vad jag inhämtat, beräknas numera, att återstående medel av för ifrågavarande ändamål redan anvisat belopp komma att räcka någon kortare tid in på år 1919.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till tackande av merkostnad för byggnader för förläggning i Hemsö fästning på tilläggsstat för år 1919 bevilja ett reservationsanslag av 550,000 kronor.

Övningar.

4. Förstärkning av reservationsanslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar.

[10.]
Förstärkning
av reserva-
tionsanslaget
till kust-
artilleriets
krigsbered-
skap och
övningar.

Under åberopande av vad jag under punkten 53 i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden anfört, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till *förstärkning* av ordinarie reservationsanslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar för höjning av dagtraktamentena vid av kustartilleriets övningar föranledda resor på tilläggsstat för år 1919 bevilja ett förslagsanslag av 3,500 kronor.

C. Flottan och kustartilleriet.

1. Extra beklädnadshjälp åt fänrikar i reserven, reservofficersaspiranter och reservmarinintendentsaspiranter.

[11.]
Extra bekläd-
nadshjälp för
fänrikar i
reserven,
reservofficers-
aspiranter och
reservmarin-
intendents-
aspiranter.

Enligt gällande bestämmelser utgår beklädnadshjälp till nedannämnd personal i flottans och i kustartilleriets reserv till följande belopp, nämligen: till reservofficersaspirant med 300 kronor, som utbetalas, sedan han vid inträdet i tjänstgöring styrkt, att föreskrivna persedlar blivit behörigen anskaffade; samt

till officer i reserven vid konstituering till fänrik med 200 kronor, sedan han styrkt, att föreskrivna persedlar blivit behörigen anskaffade.

Därjämte åtnjuter marinintendentsaspirant, som genomgår föreskriven ettårig utbildningskurs för anställning såsom marinunderintendent i flottans reserv, beklädnadshjälp med 20 kronor i månaden.

I en med skrivelse den 16 september 1918 till marinförvaltningen överlämnad promemoria, angående beräkning av personalstater och anslag m. m. för år 1920, har chefen för marinstaben anfört, att kostnaderna för reservofficersaspiranter och officerares i reserven beklädnad numera

[11.]

stigit i sådan grad, att på denna grund ynglingar, som i annat fall ämnat söka sig in som reservbefäl, droge sig för att undergå utbildningen därtill. Med anledning härav föreslog marinstabschefen, att beklädnadsersättningen måtte ökas till förslagsvis 600 kronor för reservofficersaspirant vid flottan och 400 kronor för fänrik i flottans reserv.

Marinförvaltningen har i skrivelse den 14 oktober 1918 tillstyrkt vad sålunda föreslagits samt vidare anført att, då det syntes ämbetsverket riktigt, att likställighet bleve rådande med avseende å avlöningsförmånerna för reservmarinintendentsaspiranter och för reservofficersaspiranter, beklädnadsersättningen jämväl för reservmarinintendentsaspiranter från och med år 1920 borde utgå med 600 kronor för en gång för man. Av samma skäl, som anförts till stöd för höjning av beklädnadshjälpen för flottans reservpersonal, ville ämbetsverket därjämte föreslå, att beklädnadshjälpen måtte höjas även för reservofficersaspirant och fänrik i reserven vid kustartilleriet till 600, resp. 400 kronor.

Vidare hava åtskilliga reservofficersaspiranter vid flottan i skrivelse den 16 oktober 1918 hemställt, bland annat, att frågan om förhöjning av beklädnadspenningarna för reservofficersaspiranter måtte komma under behandling vid 1918 års urtima riksdagssammanträde.

Häröver hava marinförvaltningen och chefen för marinstaben den 31 i samma månad avgivit gemensamt utlåtande. Därvid har marinförvaltningen hänvisat till sin omförmälda skrivelse den 14 oktober 1918. Chefen för marinstaben har åberopat ett av honom i annat sammanhang avgivet förslag, att från och med år 1920 beklädnadsersättningen för reservofficersaspirant måtte höjas till 600 kronor, samt att under år 1919 dylik hjälp måtte utgå med 600 kronor och såsom tillfällig dyrtidshjälp för sistnämnda år med ytterligare 300 kronor.

Därjämte hava åtskilliga fänrikar i kustartilleriets reserv i skrivelse den 24 oktober 1918 anhållit, att dem tillkommande beklädnadshjälp måtte höjas från 500 till 1,500 kronor. Till stöd för denna framställning har anförts, att enligt beräkningar, upptagande medelpris enligt av ett flertal militär- och civilskrädderier lämnade uppgifter, anskaffningskostnaden för föreskriven beklädnad och utrustning för reservofficersaspiranter och fänrikar i kustartilleriets reserv uppginge till

år 1914	kronor	545:—
våren 1918	»	1,090:—
hösten 1918	»	1,591:—

- [11.] Marinförvaltningen har i ett den 7 november 1918 över denna framställning avgivet yttrande, under hänvisning till ämbetsverkets omnämnda skrivelse den 14 oktober 1918, förklarat sig icke kunna tillstyrka förevarande framställning.

Slutligen har chefen för kustartilleriet i skrivelse den 4 oktober 1918 anført, att den till reservofficersaspiranter och fänrikar i reserven för närvarande utgående beklädnadshjälpen, 300 kronor till de förra och 200 kronor till de senare, med nuvarande högt uppdrivna pris vore alldeles för låg. Man torde därför med fog kunna antaga — fortsätter bemälda chef — att kostnaderna för anskaffning av beklädnad avskräckte mången från att antaga anställning som reservofficersaspirant. En ökning av ifrågasvarande belopp vore följaktligen av behovet särdeles påkallad. Lämpligen torde densamma åtminstone tills vidare böra bestämmas till 900, resp. 600 kronor. Då det vore av betydelse, att dessa förhöjda belopp utginge redan från och med år 1919, borde staten för detta år ändras i överensstämmelse härmed.

Chefen för marinstaben har i ett den 16 oktober 1918 häröver avgivet yttrande förklarat sig anse det av chefen för kustartilleriet avgivna förslaget mycket behjärtansvärt och har fördenskull gjort liknande hemställan beträffande flottans motsvarande personal. Marinstabschefen ansåge det emellertid kunna ifrågasättas, om icke de föreslagna beloppen borde uppdelas och utgå dels såsom ordinarie beklädnadshjälp, förslagsvis 600 kronor till aspiranter och 400 kronor till fänrikar, och dels såsom tillfällig dyrtidshjälp, förslagsvis 300 kronor till den förra och 200 kronor till den senare gruppen.

Marinförvaltningen har beträffande förevarande framställning hänvisat till sin ovanberörda skrivelse den 14 oktober 1918.

I anledning av oförmålda framställningar hava sakkunniga för utredning rörande lönereglering för arméns och marinens personal den 29 november 1918 avgivit infordrat utlåtande och därvid anført huvudsakligen följande.

Vad i ärendet förekommit gäve otvetydigt vid handen, att den nu till marinens reservpersonal utgående beklädnadshjälpen vore alldeles otillräcklig för sitt ändamål. För att såvitt möjligt underlätta reservernas rekrytering torde det därför bliva nödvändigt att avsevärt förhöja de bestämda ersättningsbeloppen. Emellertid vore det omöjligt att för närvarande avgöra, i vad mån den inträdda prisförhöjningen å de olika persedlar, till vilkas anskaffande beklädnadshjälpen vore avsedd, kunde bliva bestående för någon längre tidrymd. Visserligen torde man knappast

[11.]

kunna förvänta, att prisnivån i allmänhet komme att fullt återgå till det före kristidens början rådande läget, men det syntes dock kunna förutsättas, att en avsevärd nedgång småningom skulle inträda i de nuvarande onaturligt uppdrivna priserna. På grund av dessa förhållanden syntes det vara lämpligast att låta de nuvarande fasta ersättningsbeloppen tills vidare kvarstå oförändrade och att låta den ytterligare ersättning, som kunde finnas av nu rådande förhållanden påkallad, utgå i form av ett extra dyrtidstillägg.

Med hänsyn till vad som blivit upplyst angående storleken av de under den senaste tiden inträffade prisstegringarna hade de sakkunniga funnit skäligt föreslå, att till reservpersonal vid marinen, som efter ingången av år 1919 uppbure beklädnadshjälp, måtte utbetalas ett särskilt dyrtidstillägg å 100 % av de för de olika kategorierna bestämda ersättningsbeloppen. Beklädnadshjälpen skulle alltså under år 1919 utgå med sammanlagt 600 kronor till reservofficersaspirant vid flottan och kustartilleriet samt med tillhopa 400 kronor till officer i flottans eller kustartilleriets reserv vid konstituering till fänrik. Vad anginge reservmarinintendentsaspirant, som för närvarande åtnjöte beklädnadshjälp med endast 20 kronor i månaden eller tillsammans 240 kronor under den föreskrivna ettåriga utbildningskursen, hade de sakkunniga ansett någon jämkning i nyssberörda beräkningsgrund erforderlig, så att reservmarinintendentsaspirant i förevarande avseende likställdes med reservofficersaspirant. Reservmarinintendentsaspirant skulle alltså, efter beräkning av tillhopa 600 kronor under ett år, erhålla beklädnadshjälp med sammanlagt 50 kronor i månaden.

I den mån de å resp. stater för år 1919 uppförda anslagen till beklädnadshjälp ej vore tillräckliga eller icke kunde tagas i anspråk för beredande av sålunda föreslaget tillägg till beklädnadshjälpen för vederbörande personal, torde för ändamålet erforderliga belopp böra äskas å tilläggsstat för samma år.

Därest förhöjning av beklädnadshjälpen medgäves för år 1919, torde billigheten fordra, att i vissa fall någon ytterligare ersättning tilldelades personal, som under år 1918 redan uppburit eller komme att uppbära beklädnadshjälp enligt gällande bestämmelser; och förutsatte de sakkunniga, att Kungl. Maj:t, där särskilda förhållanden befunes sådant påkalla, kunde av tillgängliga medel utbetala dylik dyrtidshjälp, utan att för ändamålet särskilda medel behövde äskas av riksdagen.

Den föreslagna ökningen av beklädnadsersättningen har av myndigheterna motiverats med att kostnaden för beklädnaden numera stigit i

Departementa-
chefens
yttrande.

- [11.] sådan grad, att på denna grund ynglingar, som i annat fall ämnat söka sig in som reservbefäl, droge sig för att undergå utbildningen härtill. Även de sakkunniga rörande lönereglering för arméns och marinens personal hava ansett nödvändigt att avsevärt förhöja de såsom beklädnadshjälp bestämda beloppen.

På de skäl, som i ärendet anförts, anser även jag, att en höjning av beklädnadshjälpen bör vidtagas. Under åren 1917 och 1918 hava vid flottan endast utexaminerats resp. 3 och 9 fänrikar i reserven mot i staten upptagna 16. Vid kustartilleriet hava under vartdera av åren 1917 och 1918 utexaminerats 7 fänrikar i reserven mot i staten upptagna 26 för år 1917 och 28 för år 1918. Det lär vara uppenbart, att reservofficersinstitutionens förmåga att fylla sina uppgifter härigenom äventyras. Utan tvivel hava, särskilt under den nu rådande dyrtiden, ekonomiska hänsyn varit en bidragande orsak till nämnda förhållande. En förhöjning av beklädnadshjälpen synes mig, på sätt av de sakkunniga föreslagits, lämpligen böra beredas i form av ett extra dyrtidstillägg för år 1919. Huruvida detta dyrtidstillägg eller någon del därav framdeles bör uppgå i den ordinarie beklädnadshjälpen, torde böra bestämmas först efter en återgång till mera stadgade prislägen.

Mot de av de sakkunniga föreslagna beloppen för sagda dyrtidstillägg — 200 kronor för fänrik i reserven, 300 kronor för reservofficersaspirant och 30 kronor i månaden för reservmarinintendentsaspirant — har jag icke något att erinra. Dyrtidstillägget till reservmarinintendentsaspiranter synes mig emellertid, i stället för månadsvis, böra i sin helhet utgå vid antagningen, varigenom beklädnadens anskaffande för denna personal underlättas. Det belopp, som med anledning härav bör beredas, framgår av nedanstående beräkning.

Flottan:

16 fänrikar i reserven, 16×200	kronor	3,200: —
20 reservofficersaspiranter, 20×300	»	6,000: —
5 reservmarinintendentsaspiranter, 5×360	»	1,800: —

Kustartilleriet:

28 fänrikar i reserven, 28×200	»	5,600: —
31 reservofficersaspiranter, 31×300	»	9,300: —

eller tillsammans kronor 25,900: —

Detta belopp, som alltså lär böra äskas på tilläggsstat för år 1919 och erhålla natur av förslagsanslag högst, torde böra avses för sådan personal, som antages till reservofficersaspirant eller reservmarinintendentsaspirant eller konstitueras till fänrik i reserven under loppet av år 1919. De sakkunniga hava emellertid ansett billigheten fordra att, därest förhöjning av beklädnadshjälpen medgives för år 1919, i vissa fall någon ytterligare ersättning tilldelas personal, som under år 1918 uppburit beklädnadshjälp enligt nu gällande bestämmelser. Jag ansluter mig till denna uppfattning och anser, att sådan ytterligare ersättning bör utgå med samma belopp som det för år 1919 föreslagna dyrtidstillägget och tilldelas dels officerare i reserven, vilka på hösten 1918 konstituerats till fänrikar i flottans eller kustartilleriets reserv, dels ock reservofficersaspiranter och reservmarinintendentsaspiranter, vilka antagits under år 1918. För detta ändamål erforderliga medel torde kunna beredas av de besparingar å ordinarie förslagsanslagen till avlöning för flottans kårer och stater, resp. till avlöning för kustartilleriets personal, som beräknas uppstå på grund av förefintliga vakanser. Härtill torde emellertid riksdagens medgivande böra inhämtas.

Med anledning av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels till extra beklädnadshjälp åt fänrikar i reserven, reservofficersaspiranter och reservmarinintendentsaspiranter på tilläggsstat för år 1919 under femte huvudtiteln bevilja ett förslagsanslag, högst 25,900 kronor,

dels ock medgiva, att av besparingar å ordinarie förslagsanslagen till avlöning för flottans kårer och stater, resp. till avlöning för kustartilleriets personal må åt fänrikar i reserven, reservofficersaspiranter och reservmarinintendentsaspiranter utbetalas extra beklädnadshjälp för år 1918 enligt ovan angivna grunder.

2. Tillfällig löneförbättring för underofficerare av 3:e graden vid flottan och kustartilleriet.

[12.] Vid 1918 års riksdag beslöts inrättande från och med år 1919 av en ny underofficersgrad vid flottan, resp. kustartilleriet, underofficerare av 3:e graden. Till denna grad avsågs att överföra 675 underofficerskorpraler vid flottan och 183 underofficerskorpraler vid kustartilleriet.

Tillfällig
löneförbättring för underofficerare av 3:e graden vid flottan och kustartilleriet.

I en till sjöförvarsdepartementet den 15 augusti 1918 ingiven promemoria hava åtskilliga underofficerskorpraler vid flottan och kustartilleriet — under framhållande, att de genom överflyttning till underofficerare av 3:e graden skulle komma i åtnjutande av betydligt mindre avlöningsförmåner än om de fortfarande kvarstode såsom underofficerskorpraler — anhållit, bland annat, att underofficerare av 3:e graden under den tid, den provisoriska löneregleringen komme att gälla, måtte tillerkännas en ökning i fastställd avlöningsstat av 225 kronor för år i och för utjämning av nämnda skillnad i avlöningsförmåner. Denna skillnad vore beröende på de stegrade värden, som för närvarande utginge såsom ersättning för vissa naturaförmåner (portion och beklädnad).

Chefen för marinstaben har, efter samråd med chefen för kustartilleriet, i häröver den 19 november 1918 avgivet utlåtande anført, att det syntes icke blott i hög grad önskvärt, utan rent av nödvändigt, att sådana åtgärder vidtoges, varigenom de ekonomiska förmåner, som tillkomme underofficerare av 3:e graden, icke måtte bli mindre än de till underofficerskorpralerna utgående avlönings- och naturaförmåner; och har marinstabschefen på grund härav funnit vara av behovet påkallat, att Kungl. Maj:t av 1919 års riksdag i sådant syfte äskade ett extra anslag å tilläggsstat för samma år.

I ärendet har marinförvaltningen den 13 december 1918 avgivit utlåtande samt därvid på anförda skäl funnit sig böra avstyrka förevarande framställning.

Härefter hava sakkunniga rörande lönereglering för arméns och marinens personal anbefallts att avgiva utlåtande i ärendet, men har sådant utlåtande ännu icke inkommit till Kungl. Maj:t. Vid sådant förhållande kan jag ej nu underställa ärendet Kungl. Maj:ts prövning. Emellertid synes det mig, att medel för ändamålet böra tagas i beräkning vid framställningen till riksdagen i fråga om anslagsbehoven å tilläggs-

stat för år 1919, även om det icke nu kan avgöras, huruvida proposition i ämnet kommer att föreläggas 1919 års riksdag. Härvid har jag ansett mig böra upptaga ett belopp av 60,000 kronor, vilket, enligt vad bemälde sakkunniga under hand meddelat mig, utgör den approximativt beräknade ersättning, som av de sakkunniga ansetts böra i förevarande avseende ifrågakomma; och torde beloppet böra upptagas såsom förslagsanslag. [12.]

Jag hemställer fördenskull, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att i avvaktan på den proposition angående beviljande av anslag till tillfällig löneförbättring åt underofficerare av 3:e graden vid flottan och kustartilleriet, Kungl. Maj:t må komma att till riksdagen avlåta, för berörda ändamål å tilläggsstat för år 1919 beräkna ett förslagsanslag av 60,000 kronor.

D. Diverse.

1. Anordnande av en marinläkarkurs.

Alltsedan marinläkarkåren organiserades har varit avsett, att marinläkarkurser för marinläkarnas behöriga utbildning skulle under marinöverläkarens ledning vart annat år anordnas i Stockholm. Sådana kurser hava varit anordnade under åren 1906, 1908, 1910 och 1912. Marinläkarkurser hava varit avsedda att anordnas jämväl under åren 1914, 1916 och 1918, men av anledningar, som här nedan angivas, icke kommit till stånd. I varje kurs under de fyra förstnämnda åren hava deltagit högst tio marinläkare och marinläkarstipendiater, som därtill kommenderats av Kungl. Maj:t på förslag av marinöverläkaren. Undervisning har vid sådan kurs dagligen meddelats av två lärare vid karolinska mediko-kirurgiska institutet — tillika marinläkare i flottans reserv — och en marinläkare av 1:a graden med specialutbildning i kirurgi samt omfattat ämnena sjökrigets kirurgi, navalhygien samt bakteriologi. Därjämte har ämnet radiografi, som under kurserna åren 1906, 1908, 1910 och 1912 ingick i programmet, i programmen för de

[13.]

Anordnande
av en marin-
läkarkurs.

[13.] åren 1914, 1916 och 1918 tillämnade kurserna ersatts med psykiatri, sedan undervisning i röntgenbehandling blivit införd redan i medicine kandidaternas kurs till licentiatexamen. Enligt programmet för den marinläkarkurs, som varit avsedd att hållas år 1918, skulle tillkomma de för marinläkaren viktiga ämnena avslöjning av simulation i ögon- och öronsjukdomar samt den tidiga diagnostiken av lungtuberkulos, vartdera ämnet med ett färre antal timmar.

För anordnande av marinläkarkurs under år 1918 beräknades kostnaderna till 6,000 kronor; och föreslog Kungl. Maj:t 1917 års riksdag att för ändamålet bevilja på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag av högst nämnda belopp. Detta förslag blev av riksdagen bifallet.

På grund av den i augusti 1914 anbefallda mobiliseringen av flottan hava de under åren 1914 och 1916 tillämnade marinläkarkurserna icke kunnat anordnas. Beträffande den marinläkarkurs, som var avsedd att anordnas år 1918, har marinförvaltningen i sin förberörda skrivelse den 12 september 1918 anfört följande.

Den marinläkarkurs, till vilken 1917 års riksdag beviljat 6,000 kronor och som varit avsedd att hållas under 40 dagar hösten 1918, hade, enligt vad marinöverläkaren anmält, på grund av omöjligheten att under sistnämnda år erhålla lärare i ett av huvudämnena — navalhygien — icke kunnat anordnas. Förutvarande läraren i detta ämne vore nämligen under hösten 1918 förhindrad av professorsförordnande och annan kompetent person inom huvudstaden funnes ej att tillgå. Dessutom hade svårigheter yppat sig att med det ursprungligen anslagna beloppet kunna erhålla lärare i det andra huvudämnet — sjökrigets kirurgi — vadan kursen, även om lärare i hygien kunnat uppbringas, av denna anledning knappast kunnat äga rum. För sjökrigets kirurgi disponerades numera icke någon läkare inom marinläkarkåren, som vore både kompetent och villig att åtaga sig uppdraget, varför det blivit nödvändigt att taga utomstående docenter i kirurgi i betraktande därför.

I och för marinläkarnas behöriga utbildning — yttrar marinförvaltningen i sin omförmälda skrivelse vidare — vore en marinläkarkurs fortfarande av behovet påkallad, och torde en sådan kurs, därest förhållandena det medgäve, kunna komma till stånd under år 1919.

Kostnaderna för en marinläkarkurs år 1919 hade av marinförvaltningen beräknats på följande sätt:

Läraren i navalhygien och bakteriologi (60 timmar): arvode	kronor 500: —	[13.]
» » » » » (60 timmar): avlöning	» 900: —	
» » kirurgi (40 timmar)	» 1,500: —	
» » psykiatri (6 à 10 timmar): avlöning	» 450: —	
» » ögonkursen (högst 5 timmar): arvode	» 100: —	
» » » dagavlöning	» 40: —	
» » öronkursen (högst 5 timmar): arvode	» 100: —	
» » » dagavlöning	» 40: —	
» » lungsjukdomar (högst 5 timmar): arvode	» 150: —	
10 elever: dagarvoden	» 3,200: —	
Provrör och reagens m. m.	» 300: —	
Laboratorieavgifter	» 500: —	
För litteratur och oförutsedda utgifter	» 720: —	
Summa kronor 8,500: —		

För de lärare, till vilka avlöning borde utgå, hade upptagits de belopp, som enligt gällande bestämmelser tillkomme de marinläkarkårens reserv tillhörande lärare i navalhygien och psykiatri. Lärarna i ögon- och öronkurserna förutsattes kunna erhållas bland marinläkare av 2:a graden, och utginge till dem i så fall under kommendering som lärare dagavlöning under de dagar, de vore inkallade till tjänstgöring. Såsom lärare i lungsjukdomar vore avsedd en marinläkare av 1:a graden vid Stockholms station, till vilken under denna tjänstgöring ingen särskild dagavlöning utginge. Arvodet för läraren i kirurgi vore beräknat efter vad som vederbörande docenter erhöle för liknande kurser.

På grund härav har marinförvaltningen föreslagit, att för berörda ändamål ett förslagsanslag, högst 8,500 kronor måtte äskas av riksdagen på tilläggsstat för år 1919.

Då på grund av angivna omständigheter någon marinläkarkurs icke kunnat anordnas sedan år 1912, anser jag angeläget, att en sådan kurs om möjligt kommer till stånd under år 1919. Erforderliga medel härför lära därför böra äskas på tilläggsstat för sistnämnda år. Mot den uppgjorda kostnadsberäkningen för denna kurs har jag ej funnit anledning till erinran.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för anordnande av en marinläkarkurs på tilläggsstat för år 1919 bevilja ett förslagsanslag, högst 8,500 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

2. Förhöjning av dagavlöningen för vid skeppsgossekåren i Marstrand anställt vaktmanskap.

[14.]
Förhöjning
av dagavlö-
ningen för
vid skepps-
gossekåren i
Marstrand
anställt vakt-
manskap.

Under åberopande av vad jag under punkten 70 i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden anført, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till förhöjning av dagavlöningen för vid skeppsgossekåren i Marstrand anställt vaktmanskap på tilläggsstat för år 1919 bevilja ett förslagsanslag, högst 1,440 kronor.

3. Hyresbidrag till underofficerssällskapet i Stockholm.

[15.]
Hyresbidrag
till under-
officerssäll-
skapet i
Stockholm.

I enlighet med vad jag under punkten 73 i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden anført, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till hyresbidrag till underofficerssällskapet i Stockholm på tilläggsstat för år 1919 bevilja ett förslagsanslag, högst 1,000 kronor.

II. HANDELN.

Lots- och fyrväsendet.

1. Förstärkning av viss i avlöningsstaten för lotsstyrelsen upptagen anvisning.

[16.]
Förstärkning
av viss i av-
löningsstaten
för lotsstyrel-
sen upptagen
anvisning.

Under åberopande av vad jag under punkten 79 i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden anført, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till förstärkning av den i avlöningsstaten för lotsstyrelsen upptagna anvisningen till vikariatsersätt-

ning samt arvoden och flitpenningar åt amanuenser och andra extra ordinarie tjänstemän på tilläggsstat för år 1919 bevilja ett förslagsanslag, högst 4,200 kronor. [16.]

2. Förstärkning av viss i avlöningsstaten för befälet vid lotsverket upptagen anvisning.

Under åberopande av vad jag under punkten 79 i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden anfört, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att till förstärkning av den i avlöningsstaten för befälet vid lotsverket upptagna anvisningen till ersättning till skrivbiträden och vaktmästare å lotskaptensexpeditionerna på tilläggsstat för år 1919 bevilja ett förslagsanslag, högst 7,700 kronor. [17.]

Förstärkning av viss i avlöningsstaten för befälet vid lotsverket upptagen anvisning.

3. Höjning av ersättning i anledning av dödsfall till följd av tjänstutövning vid lotsverket.

I förordningen den 22 oktober 1909 angående ersättning åt efterlevande, då någon av lotsverkets betjäning till följd av tjänstutövning ljugit döden, stadgas att, därest någon, som tillhör lotsverkets ordinarie eller extra betjäning, under tjänstutövning till följd av olycksfall blivit skadad, och skadan inom två år därefter medfört döden, lotsverket är pliktigt att till efterlevande utgiva ersättning enligt vissa i förordningen stadgade grunder. Dylik ersättning utgives jämväl, om tjänstutövning skäligen kan antagas hava bidragit till sjukdom, som i och för sig eller med därav följande skada inom två år från det sjukdomen blivit känd medfört döden. [18.]

Höjning av ersättning i anledning av dödsfall till följd av tjänstutövning vid lotsverket.

Ersättning enligt förordningen utgår i form av dels begravningshjälp, dels ock årliga livräntor till efterlevande änka och minderåriga barn samt under vissa förutsättningar till fader, moder eller minderåriga syskon.

Begravningshjälp utgår med 75 kronor.

Livränta utgår till änka, när äktenskapet slutits före den tidpunkt då skadan uppkom, med 180 kronor om året från dödsfallet, så länge

- [18.] hon lever ogift, och till minderårigt barn, som fötts före sagda tidpunkt eller födes därefter i ett förut slutet äktenskap, med 90 kronor om året från dödsfallet, till dess det uppnått 15 års ålder. Om den avlidne icke efterlämnat änka eller barn men fader, moder eller minderåriga syskon, som varit av hans arbete för sitt uppehälle huvudsakligen beroende, utgår till fader eller moder, eller, om bägge leva, till dem gemensamt en årlig livränta av 180 kronor från dödsfallet och till varje minderårigt syskon en årlig livränta av 90 kronor från dödsfallet, till dess det uppnått 15 års ålder. Beträffande livräntor till efterlevande är emellertid stadgat att, om de skulle sammanlagt överstiga 450 kronor, de skola, i förhållande till vad på en var livräntetagare belöper, nedsättas till detta belopp, så länge anledning till dylik nedsättning fortfar.

I skrivelse den 9 april 1918 har riksförsäkringsanstalten hemställt, bland annat, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen dels medgiva, att livränta, som utgår eller kan komma att utgå enligt ifrågavarande förordning, må från och med den 1 januari 1918 förhöjas med 50 % utöver det belopp, vartill livräntan bestämts enligt nämnda förordning, dels ock ställa till Kungl. Maj:ts förfogande för ändamålet erforderliga medel. Riksförsäkringsanstalten har därvid erinrat, att den personal, varom här vore fråga — i motsats till vad fallet vore beträffande flertalet av dem, som avsåges i förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring — omfattades av bestämmelserna i 1916 års olycksfallsförsäkringslag, vadan sålunda en eventuell reglering skulle avse allenast livräntor, som redan tillerkänts eller komme att tillerkännas på grund av omständigheter, inträffade före den 1 januari 1918.

Lotsstyrelsen har i ett den 23 april 1918 häröver avgivet utlåtande anført, bland annat, följande.

Styrelsen ville tillstyrka bifall till den i ärendet gjorda framställningen om höjning med 50 procent av de jämlikt förordningen den 22 oktober 1909 utgående livräntor.

Härvid funne sig styrelsen emellertid böra fästa uppmärksamheten på att, enligt motiveringen till riksförsäkringsanstaltens ifrågavarande framställning, den ifrågasatta regleringen skulle avse allenast livräntor, som redan tillerkänts eller komme att tillerkännas vederbörande på grund av omständigheter, inträffade före den 1 januari 1918. Denna inskränkning hade icke kommit till uttryck vid formuleringen av riksförsäkringsanstaltens hemställan i ämnet. Då emellertid de genom kun-

[18.]

görelsen den 30 november 1917 meddelade bestämmelser rörande tillämpning av 1916 års olycksfallsförsäkringslag å arbetare, som användes till arbete för statens räkning, vore tillämpliga i de fall, som avsåges i förordningen den 22 oktober 1909, skulle 1916 års olycksfallsförsäkringslag i fråga om lotsverkets betjäning tillämpas vid olycksfall efter 1918 års ingång på det sätt att, i den mån livränta enligt 1909 års förordning ej motsvarade ersättning enligt olycksfallsförsäkringslagen, en tilläggsersättning av särskilda statsmedel skulle utgå enligt grunder och med belopp, som i lagen angäves. Därest livränta, som komme att utgå på grund av olyckshändelse efter 1918 års ingång, höjdes på föreslaget sätt, skulle en sådan höjning sålunda endast föranleda, att i de fall, då tilläggsersättning enligt 1916 års olycksfallsförsäkringslag ifrågakomme, dylik ersättning komme att utgå med belopp, minskat i förhållande till sagda höjning. Vid sådant förhållande och ehuru höjning av livräntor, som komme att utgå på grund av olycksfall efter 1918 års ingång, sålunda i allmänhet endast kunde hava betydelse beträffande frågan om från vilket anslag höjningen eller motsvarande belopp skulle utgå, ansåge emellertid lotsstyrelsen, att det icke vore utan betydelse, att höjningen komme att avse även nyssnämnda livräntor.

Livräntor enligt 1909 års förordning utginge från det för detta ändamål anvisade, å pensionsstat för lots- och fyrinrättningen upptagna anslag å 6,000 kronor. Ehuru detta anslag redan nu vore något överskridet, syntes dock, vid det förhållande att detsamma vore av förslagsanslags natur, även den föreslagna förhöjningen av livräntorna kunna från detta anslag utgå, utan att en närmare reglering av anslagssiffran för närvarande syntes oundgängligen påkallad.

Enligt vad riksdagen i skrivelse den 12 juni 1918 (nr 312) anmält, har riksdagen, i anledning av en utav militieombudsmannen gjord framställning, medgivit, att den ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, som på grund av riks-försäkringsanstaltens under år 1918 eller tidigare meddelade beslut utgått eller utginge såsom sjukhjälpsersättning eller livränta för tid under år 1918 eller under nämnda år såsom begravningshjälp, så ock den ersättning i anledning av dylik skada, som på grund av riks-försäkringsanstaltens under år 1918 meddelade beslut därefter komme att utgå såsom begravningshjälp i anledning av dödsfall, inträffat under nämnda år, finge höjas med 50 % utöver det belopp, vartill ersättningen kunde bestämmas enligt grunderna i förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring.

Departements-
chefens
yttrande.

[18.]

Jag tillåter mig vidare erinra, att Kungl. Maj:t på lantförvarsdepartementets föredragning i propositionen till innevarande års riksdag nr 2 om tilläggsstat till riksstaten för år 1919 under tionde huvudtiteln gjort framställning dels om enahanda förhöjning av 50 % för år 1919 av ersättningsbeloppen enligt berörda förordning den 18 juni 1909, och dels om anvisande, för bestridande av härav föranledda kostnader, å tilläggsstat för år 1919 under nämnda huvudtitel av ett förslagsanslag av 175,000 kronor.

Förordningen den 22 oktober 1909 angående ersättning åt efterlevande, då någon av lotsverkets betjäning till följd av tjänstutövning ljutit döden, är, såvitt angår ersättning åt efterlevande, byggd på samma grunder som omförmälda förordning den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring. Det synes mig därför vara med rättvisa och billighet överensstämmande, att lotsverkets personal i här förevarande avseende likställes med den militära personal, som avses i sistnämnda förordning. Då emellertid lotsverkets personal icke inbegripits i förut omförmälda, av 1918 års riksdag fattade beslut — vilket, såsom förut nämnts, endast avsåg ersättning för skada, ådragen under militärtjänstgöring — torde frågan om förhöjning av de enligt förordningen den 22 oktober 1909 utgående ersättningsbeloppen nu böra föreläggas riksdagen. Med anledning av riks försäkringsanstaltens erinran, att höjningen icke borde avse ersättningar, som reglerades på grund av bestämmelserna i 1916 års olycksfallsförsäkringslag, vill jag framhålla, dels att förordningen den 22 oktober 1909 i visst avseende äger en vidsträcktare omfattning än 1916 års lag, dels ock att, i den mån på grund av nu gällande regler ersättning utgår enligt nämnda lag, en förhöjning med föreslagna 50 % icke har annan betydelse än att förhöjningen eller motsvarande belopp träffar ett annat anslag än hittills. I likhet med lotsstyrelsen anser jag därför lämpligast, att — i avvaktan på ett definitivt ordnande av förevarande fråga — den ifrågasatta höjningen kommer att avse icke blott sådana livräntor, som redan tillerkänts eller komma att tillerkännas på grund av omständigheter, inträffade före den 1 januari 1918, och å vilka 1916 års olycksfallsförsäkringslag icke är tillämplig, utan samtliga livräntor, som utgå enligt förordningen den 22 oktober 1909.

Livräntor och begravningshjälp enligt nyssnämnda förordning utgå för närvarande från det å pensionsstat för lots- och fyrrättningen med livräddningsanstalterna för detta ändamål upptagna anslaget å 6,000 kronor. Då den ifrågasatta förhöjningen är av provisorisk art och berörda anslag äger förslagsanslags natur, torde någon höjning av anslagsbeloppet av nu ifrågavarande anledning icke böra ifrågakomma.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, det tacktes [18.]
Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen medgiva

att den ersättning, som på grund av lotsstyrelsens under år 1919 eller tidigare meddelade beslut utgått eller utgår under år 1918 eller år 1919 till efterlevande, då någon av lotsverkets ordinarie eller extra personal till följd av tjänstutövning ljugit döden, må höjas med 50 % utöver det belopp, vartill ersättningen må bestämmas enligt grunderna i omförmälda förordning den 22 oktober 1909.

4. Nya anordningar för fyrbelysning och mistsignalering å fyrskeppet Grepen.

I skrivelse den 21 augusti 1918 med förslag beträffande anslag till lotsstyrelsen och lotsverket för år 1920 har styrelsen hemställt, bland annat, att under tilläggsstatens till riksstaten för år 1919 femte huvudtitel måtte för nya anordningar för fyrbelysning och mistsignalering å fyrskeppet Grepen uppföras ett extra förslagsanslag av 56,000 kronor. [19.]

Nya anordningar för fyrbelysning och mistsignalering å fyrskeppet Grepen.

Då jag anser dessa anordningar vara av beskaffenhet att böra komma till utförande samt de enligt min mening lämpligen böra verkställas i samband med redan påbörjade reparationsarbeten å fyrskeppet, har jag för avsikt att, för befordrande av ärendets snabba handläggning, hemställa om avlåtande till riksdagen av särskild proposition i ämnet. Emellertid lär beloppet, 56,000 kronor, böra tagas i beräkning vid framställningen till riksdagen i fråga om anslagsbehoven å tilläggsstaten för år 1919. Anslaget synes mig dock, i likhet med andra anslag av dylikt slag, böra upptagas såsom reservationsanslag.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att, i avvaktan på den proposition angående beviljande av anslag till nya anordningar för fyrbelysning och mistsignalering å fyrskeppet Grepen, Kungl. Maj:t må komma att till riksdagen avlåta, för berörda ändamål å tilläggsstat för år 1919 under femte huvudtiteln beräkna ett reservationsanslag av 56,000 kronor.

III. MARINEN OCH HANDELN.

1. Tillfällig lönereglering för vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen.

[20.]
Tillfällig
lönereglering
för vissa
ordinarie be-
fattnings-
havare inom
den civila
statsförvalt-
ningen.

Under återopande av vad chefen för finansdepartementet till statsrådsprotokollet över finansärenden denna dag anført i fråga om beredande av tillfällig lönereglering för ordinarie befattningshavare i statsdepartementen, centrala verk, hovrätterna och andra grenar av den civila statsförvaltningen, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att i avvaktan på den proposition angående beviljande av anslag för beredande av tillfällig lönereglering under år 1919 åt vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen, Kungl. Maj:t må komma att till riksdagen avlåta, för berörda ändamål å tilläggsstat för år 1919 under femte huvudtiteln beräkna ett förslagsanslag av 343,480 kronor.

2. Förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel.

[21.]
Förstärkning
av de till av-
lönande av
vissa extra
befattnings-
havare inom
den civila
statsförvalt-
ningen samt
till vikariats-
ersättningar
m. m. anvisade
medel.

Under återopande av vad chefen för finansdepartementet till statsrådsprotokollet över finansärenden denna dag anført i fråga om förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att i avvaktan på den proposition angående beviljande av anslag till förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel, Kungl. Maj:t må komma att till riksdagen avlåta, för berörda ändamål å tilläggsstat för år 1919 under femte huvudtiteln beräkna ett förslagsanslag av 65,000 kronor.

3. Semester åt vid sjöförsvaret anställda arbetare.

I enlighet med vad jag under punkten 89 i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över sjöförvarsärenden anført, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

[22.]

Semester åt
vid sjöförsva-
ret anställda
arbetare.

att för beredande av semester åt vid sjöförsvaret anställda arbetare på tilläggsstat för år 1919 bevilja ett förslagsanslag av 151,000 kronor.

4. Krigstidstillägg och krigstidshjälp.

Under åberopande av vad chefen för finansdepartementet förut denna dag anført i fråga om beredande av krigstidstillägg och krigstidshjälp under innevarande år åt befattningshavare i statens tjänst, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

[23.]

Krigstids-
tillägg och
krigstidshjälp.

att i avvaktan på den proposition angående beviljande av anslag till beredande av krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1919 åt befattningshavare i statens tjänst, Kungl. Maj:t må komma att till riksdagen avlåta, för berörda ändamål å tilläggsstat för år 1919 under femte huvudtiteln beräkna ett förslagsanslag av 19,800,000 kronor.

Vad departementschefen sålunda i ovan omförmälda hänseenden hemställt behagade Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan jämväl av statsrådets övriga ledamöter, gilla och bifalla, med befallning att utdrag av detta protokoll skulle till finansdepartementet överlämnas för att tjäna till ledning vid avfattandet av Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående tilläggsstat för år 1919.

Ur protokollet:

Eric Baad-Heimer.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

I. **Marinen.**

Extra
anslag. sid.
Kronor.

A. **Flottan.**

Intendenturen.

1. Förstärkning av reservationsanslaget till beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna	119,000: —	2

Nybyggnad och underhåll.

2. Central beklädnadsverkstad för marinen m. m.	292,000: —	2

Övningar.

3. Förstärkning av reservationsanslaget till flottans krigsberedskap och övningar	25,000: —	8
4. Fortsatta åtgärder under år 1919 i anslutning till det under neutralitetsvakten bedrivna arbetet m. m.	2,000,000: —	9

Torped- och gnistsignalväsendet.

5. Torpedinskjutningsstation för flottans station i Karlskrona	21,680: —	14

Minväsendet.

6. Minmateriel	210,000: —	16

B. **Kustartilleriet.**

Nybyggnad och underhåll.

1. Förstärkning av reservationsanslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel	90,000: —	17
2. Arvoden åt tillsyningsmän m. m. inom vissa kustfästningars skyddsområden	11,200: —	21
3. Byggnader för förläggning i Hemsö fästning	550,000: —	21

Övningar.

4. Förstärkning av reservationsanslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar	3,500: —	26

Extra
anslag. Sid.
Kronor.

C. Flottan och kustartilleriet.

1. Extra beklädnadshjälp åt fänrikar i reserven, reservofficersaspiranter och reservmarinintendentsaspiranter	25,900: —	26
2. Tillfällig löneförbättring för underofficerare av 3:e graden vid flottan och kustartilleriet	60,000: —	32

D. Diverse.

1. Anordnande av en marinläkarkurs	8,500: —	33
2. Förhöjning av dagavlöningen för vid skeppsgossekapten i Marstrand anställt vaktmanskaf	1,440: —	36
3. Hyresbidrag till underofficerssällskapet i Stockholm	1,000: —	36

II. Handeln.**Lots- och fyrväsendet.**

1. Förstärkning av viss i avlöningsstaten för lotsstyrelsen upptagen anvisning	4,200: —	36
2. Förstärkning av viss i avlöningsstaten för befälet vid lotsverket upptagen anvisning	7,700: —	37
3. Höjning av ersättning i anledning av dödsfall till följd av tjänstutövning vid lotsverket	—	37
4. Nya anordningar för fyrbelysning och mistsignalering & fyrskeppet Grepen	56,000: —	41

III. Marinen och handeln.

1. Tillfällig löneroglering för vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen	343,480: —	42
2. Förstärkning av de till avlöande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel	65,000: —	42
3. Semester åt vid sjöförsvaret anställda arbetare	151,000: —	42
4. Krigstidstillägg och krigstidshjälp	19,800,000: —	42

Sjätte huvudtiteln.

1919 års tilläggsstat.

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9
januari 1919.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Schotte anmälde härefter frågan om de **anslag under sjätte huvudtiteln**, som vore av beskaffenhet att bära anvisas å *tilläggsstat för år 1919*, samt yttrade därvid följande:

A. Överståthållarämbetet.

1. En extra befattningshavare hos överståthållarämbetet.

Med hänvisning till vad jag anfört under punkten 7 av statsrådsprotokollet denna dag i fråga om anslagsäskandena beträffande sjätte huvudtiteln för år 1920 får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för avlöning åt en extra befattningshavare hos överståthållarämbetet på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst, 2,150 kronor.

[1.]
*En extra
befattnings-
havare hos
överståt-
hållarämbetet.*

2. Polisunderrättelser.

[2.] Under åberopande av vad av mig anförts under punkten 8 av samma statsrådsprotokoll får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till täckande av brist, som beräknats uppkomma i de av riksdagen till fortsatt utgivande av tidningen »*Polisunderrättelser*» för åren 1918 och 1919 anvisade anslag, på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst, 53,000 kronor.

B. Landsstaten.

1. Förstärkning av det ordinarie reservationsanslaget till arvoden åt extra länsnotarier m. m.

[3.] På grund av vad anförts under punkten 13 i samma statsrådsprotokoll hemställer jag vidare, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Förstärkning
av det
ordinarie
reservations-
anslaget till
arvoden åt
extra läns-
notarier m. m.*

att i avbidan å den proposition, som kan komma att i ämnet avlätas, till *förstärkning av det ordinarie reservationsanslaget till arvoden åt extra länsnotarier m. m.* på tilläggsstat för år 1919 beräkna ett förslagsanslag, högst, 40,000 kronor.

2. Anordningar för vinnande av mera effektiv tillämpning av prissockerlagen.

[4.] I proposition den 25 oktober 1918, nr 17, föreslog Kungl. Maj:t 1918 års urtima riksdag att för bestridande av kostnader för särskilda anordningar för vinnande av mera effektiv tillämpning av prissockerlagen m. fl. kristidsförfattningar å extra tilläggsstat för år 1918 under sjätte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag å 150,000 kronor.

*Anordningar
för vinnande
av mera
effektiv till-
ämpning av
pris-
ockerlagen.*

Enligt det vid berörda proposition fogade statsrådsprotokollet i civilärenden var förenämnda anslag avsett att användas dels till anordnande och avlöande av ett särskilt statens centralorgan för kampen mot jobberiet, dels till anslag till bekostande för vissa större städer av särskild prissockerpolis och dels till inrättande för länen eller annorledes bestämde delar av landet av detektiver med uppgift att efterspana och

utreda ifrågavarande slags brott. Totalkostnaden för år 1919 för dessa anordningar beräknades till omkring 253,000 kronor, vartill komme vissa organisationskostnader m. m. för december 1918 med tillhopa omkring 5,000 kronor. Med det anslag, som äskades av urtima riksdagen, avsågs att bestrida kostnaderna för genomförande av den föreslagna organisationen, intill dess 1919 års lagtima riksdag hunnit anvisa nya medel för dess fullföljande. Med ledning av de sålunda uppgjorda beräkningarna skulle alltså återstå att för nu ifrågavarande ändamål å tilläggsstat för år 1919 äska ett anslag av 108,000 kronor.

[4.]

Emellertid beslöt 1918 års urtima riksdag att endast på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts förslag, att riksdagen för bestridande av kostnader för särskilda anordningar för vinnande av mera effektiv tillämpning av prisockerlagen å extra tilläggsstat för år 1918 anvisade ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

På grund av riksdagens sålunda fattade beslut torde den föreslagna organisationen böra i viss mån förenklas, och lär anslaget för år 1919 kunna begränsas till förslagsvis 75,000 kronor. Då anledning ej torde finnas ifrågasätta, att organisationens fortsatta tillämpning under år 1920 skall bliva erforderlig, lär detta anslag böra betecknas som »förslagsanslag, högst».

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för bestridande av kostnader för *särskilda anordningar för vinnande av mera effektiv tillämpning av prisockerlagen å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst, 75,000 kronor.*

C. Väg- och vattenbyggnadsväsendet.

1. Förstärkning av arbetskrafterna hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Under återopande av vad jag anført under punkten 18 i statsrådsprotokollet denna dag ifråga om anslagsäskandena beträffande sjätte huvudtiteln för år 1920 hemställer jag vidare, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[5.]

*Förstärkning
av arbets-
krafterna hos
väg- och
vattenbygg-
nadsstyrelsen.*

att till *förstärkning av arbetskrafterna hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst, 6,930 kronor.

2. Anslag till expenser för allmänna arbeten.

[6.]
Anslag till
expenser för
allmänna
arbeten.

Hänvisande till punkten 20 i samma statsrådsprotokoll får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *expenser för allmänna arbeten* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst, 10,000 kronor.

3. Iståndsättande av Sandvikens hamn på Öland.

[7.]
Istånds-
sättande av
Sandvikens
hamn på
Öland.

I skrivelse den 15 juni 1916 angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel anmälde riksdagen, att riksdagen, i anledning av en inom riksdagen väckt motion, såsom bidrag till bestridande av kostnaden för iståndsättandet av Sandvikens hamn i Persnäs socken på Öland i överensstämmelse med den av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen därför upprättade, i Kungl. Maj:ts till 1915 års riksdag i ämnet avlåtna proposition åberopade arbetsplan med de ändringar i densamma, som föranleddes av ifrågavarande motion, beviljat ett anslag av 169,200 kronor samt därav på extra stat för år 1917 anvisat ett belopp av 50,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel förskottsvis redan under år 1916 utanordna sistnämnda belopp, dock under villkor

dels att Persnäs kommun med en tiondel deltog i den beräknade kostnaden, 188,000 kronor,

dels att kommunen ansvarade för den framtida underhållskostnaden av hamnanläggningen,

dels ock att av inflytande hamnavgifter årligen en tredjedel av-sattes till en fond, vilken skulle stå under kontroll av den offentliga myndighet, som Kungl. Maj:t bestämde, och vilken efter väg- och vattenbyggnadsstyrelsens prövning i varje särskilt fall finge användas till bestridande av kostnaderna för större reparations- och underhålls-arbeten.

Persnäs kommun har därefter i enlighet med kommunens den 31 juli 1916 fattade beslut i en den 30 september samma år dagtecknad handling förbundit sig att bidraga med 18,800 kronor till förbättring och förstärkning av ifrågavarande hamn, att ansvara för hamnens fram-

tida underhåll samt att årligen av influtna hamnavgifter avsätta en tredjedel till en fond på sätt i riksdagens skrivelse bestämt.

[7.]

Sedermåra har Kungl. Maj:t den 24 november 1916 fastställt plan för hamnens iståndsättande. Därvid har tillika förordnats, att av inflytande hamnavgifter årligen en tredjedel skall avsättas till en fond, vilken skall stå under kontroll av länsstyrelsen i Kalmar län och vilken fond efter väg- och vattenbyggnadsstyrelsens prövning i varje särskilt fall må användas till bestridande av kostnaderna för större reparations- och underhållsarbeten å hamnen. I samband därmed har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anbefallts dels att övervaka, att hamnen behörigen underhålles, dels ock att, därest överenskommelse därom träffas mellan styrelsen och kommunen, ombesörja större reparations- och underhållsarbeten å hamnen med anlåtande av omförmälda fond och i övrigt på kommunens bekostnad.

Därefter har riksdagen för ifrågavarande ändamål av det beviljade anslaget å 169,200 kronor såsom reservationsanslag anvisat dels på extra stat för år 1918 ett belopp av 50,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel förskottsvis redan under år 1917 utanordna beloppet, dels ock på tilläggsstat för år 1918 återstående beloppet eller 69,200 kronor.

I skrivelse den 26 oktober 1918 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen nu anmält, att på grund av inträffade prisstegringar kostnaderna för ifrågavarande företag komme att överskrida de ursprungligen beräknade. I detta ämne anför styrelsen bland annat följande:

Väg- och
vattenbygg-
nadsstyrelsen.

»Uti framställning av den 21 augusti 1918 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hemställt om anvisande av de tilläggsanslag under 9:de huvudtiteln för åren 1918 och 1919, vilka, så vitt det nu på förhand kunde bedömas, vore nödvändiga för att arbetena å de statens fiskehamnar, som äro under pågående utförande, skulle kunna utan avbrott fortgå under sagda år.

De av världskriget förorsakade ansevärliga prisstegringarna, uppgående för byggnadsmaterialier till 100 å 200 % eller mera å prisen före kriget, och de likaledes betydande höjningarna av arbetslönerna, som stigit till 2 å 3 gånger storleken före kriget, hava givetvis haft enahanda inflytande å kostnaderna för utförandet av Sandvikens hamnbyggnad, vartill anslaget anvisats å 6:te huvudtiteln, som å statens fiskehamnar, till vilka anslagen utgå under 9:de huvudtiteln.

Kostnaden för Sandvikens hamnbyggnad beräknades i den före världskriget i mars 1914 upprättade arbetsplanen till 188,000 kronor. Enligt nu företagna beräkningar kan det antagas, att arbetet i sin helhet, så vitt nu kan bedömas, skall kräva en kostnad, som för närvarande icke kan beräknas lägre än till 308,000 kronor, varför ett tilläggsanslag av 120,000 kronor skulle erfordras från staten och Persnäs kommun. Men då det icke är möjligt att under nu rådande

- [7.] fullständigt abnorma pris- och avlöningsförhållanden i förväg förutse de prisstegringar, som komma att uppstå under det kommande året, måste väg- och vattenbyggnadsstyrelsen förutsätta, att mot slutet av år 1919 det kan bli erforderligt att justera det nu såsom behövt antagna tilläggsanslaget.»

På grund av vad sålunda anförts och då det vore av vikt, att ifrågavarande företag kunde utan avbrott fortsättas, har styrelsen hemställt om anvisande å tilläggsstat för år 1919 av det behöfliga tilläggsanslaget, 108,000 kronor, under villkor, att Persnäs kommun skulle med 12,000 kronor deltaga i den beräknade kostnadsökningen eller 120,000 kronor.

Departementschefen.

Mot vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sålunda föreslagit har jag intet att erinra. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom bidrag till bestridande av den på grund av kristiden uppkomna ökade kostnaden för *istånd-sättandet av Sandvikens hamn i Persnäs socken på Öland* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 108,000 kronor under villkor, att Persnäs kommun med en tiondel deltagar i nämnda kostnadsökning, beräknad till 120,000 kronor.

D. Medicinalstaten samt hälso- och sjukvården.

1. Statens bakteriologiska laboratorium.

- [8.] Hänvisande till vad jag anført under punkten 33 i statsrådsprotokollet denna dag angående anslagsäskandena för år 1920 under sjätte huvudtiteln får jag vidare hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Statens
bakteriolo-
giska labora-
torium.

att för upprätthållande av driften vid *statens bakteriologiska laboratorium* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst, 27,500 kronor.

2. Statens rättskemiska laboratorium.

Under hänvisning till punkten 34 i samma statsrådsprotokoll hemställer jag vidare, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[9.]

*Statens
rättskemiska
laboratorium.*

att för upprätthållande av driften vid *statens rättskemiska laboratorium* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst, 5,000 kronor.

3. Anläggning av hospital vid Strängnäs.

Under återopande av vad jag under punkt 43 anfört till samma statsrådsprotokoll får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[10.]

*Anläggning
av hospital vid
Strängnäs.*

att för *uppförande av en för 800 sinnessjuka avsedd statsanstalt å biskopsbostället Sundby nr 1 om 2 mantal i Strängnäs socken* av Södermanlands län på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 2,645,000 kronor.

4. Markförvärv för Hälsingborgs hospital.

Med anledning av en utav Kungl. Maj:t i proposition den 14 april 1917, nr 266, gjord framställning beslöt 1917 års riksdag, att ett för 1,200 sinnessjuka och 200 svårskötta obildbara sinnesslöa avsett hospital skulle uppföras på ett av Hälsingborgs stad för ändamålet upplåtet, vid stadens norra gräns inom staden och å Laröd beläget område. Sedermera har Kungl. Maj:t genom beslut den 29 juni 1917 uppdragit åt medicinalstyrelsen att föranstalta om byggnadsarbetets verkställande.

[11.]

*Markförvärv
för Hälsing-
borgs hospital.*

Enligt en i förenämnda proposition återopad karta består anstaltens område, vilket utgör sammanlagt omkring 84 hektar, av tre huvuddelar — jämväl utmärkta å en vid propositionen fogad situationsplan — nämligen

ett inom Hälsingborgs landsförsamling liggande, å Pålsjö nya gård beläget område (på kartan betecknat med A);

ett inom Allerums församling liggande område — Laröd nr 1 — beläget norr om det förra, bevuxet med halvvuxen granskog (på kartan betecknat med B); samt

[11.] ett likaledes inom Allerums församling liggande område — Laröd nr 2 — även detta beläget norr om det förstnämnda, öster om området B (på kartan betecknat med C).

Enligt planen för hospitalsanläggningen är området A med en areal av omkring 43 hektar avsett såsom byggnadsplats. Området B med omkring 22 hektar skulle tills vidare i huvudsak bibehållas såsom skogspark, under det att området C med omkring 19 hektar är avsett för hospitalets jordbruks- och trädgårdsområde.

I skrivelse den 7 mars 1917 med framställning om anslag för uppförande av ifrågavarande hospital anförde medicinalstyrelsen bland annat, att styrelsen ansett sig böra omnämna, att det föreslagna anstaltsområdet för den betydande platsnumerär, anstalten vore ämnad att omfatta, vore väl knappt, särskilt dess ovannämnda del C. Ett ytterligare skäl för detta omnämnande hade styrelsen funnit däri, att mellan C-områdets norra gräns och Hälsingborgs stads tuberkulosanstalts områdes södra gräns ett smalt markbälte vore inskjutet, tillhörande den i enskild ägo varande Pilshults gård. Denna mark innehölle inemot 10 hektar och skulle, enligt styrelsens mening, särdeles väl lämpa sig för en utökning av hospitalsområdet, på samma gång som det vore en påtaglig fördel för hospitalet, att dess område ginge fram till tuberkulosanstaltens och därigenom på detta håll fredades för ett eljest i framtiden möjligt grannskap av byggda tomter i enskild ägo. Styrelsen hade dock ansett sig för det dåvarande icke böra göra framställning om statsinköp av denna mark.

Vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t den 14 april 1917 anförde dåvarande chefen för civildepartementet, att den sålunda väckta frågan om områdets utvidgning torde böra anstå, till dess erfarenhet vunnits i avseende å vad styrelsen sålunda framhållit.

Medicinal-
styrelsen.

I skrivelse den 19 oktober 1918 har nu medicinalstyrelsen återupptagit frågan om detta markförvärv. Med bifogande av en år 1918 upprättad karta över Hälsingborgs stad anför styrelsen härom följande:

»Ifrågavarande område, som tillhör $\frac{1}{16}$ mantal nr 4 Laröd, Allerums socken, och äges av innehavaren av Pilshults gård, är å 'Karta över Hälsingborgs stad år 1918' färglagt i brunt och betecknat med bostäverna a och b. Det ligger omedelbart norr om anstaltens C-område och gränsar i övrigt i väster till tuberkulossanatoriets skog, i norr till sanatoriets trädgård och öster därom till Pilshults ägor, i öster till staden tillhörig mark. Områdets areal utgör omkring 8,1 hektar.

Tillfälle till utearbete med jordbruk och trädgårdsskötsel är av allra största vikt för vården av sinnessjuka. Med hänsyn till anstaltens mycket stora patient-

[11.]

antal från ett utpräglat jordbruksdistrikt är det otvivelaktigt, att det ifrågavarande området om endast 19 hektar kommer att bliva knappt och den ifrågasatta utvidgningen sålunda väl behöfelig.

Det område, som skall tjäna till arbetsfält för patienterna, bör tydligen ligga så isolerat och fredat till som möjligt. Genom markförvärvet i fråga skulle detta arbetsfält på i det närmaste tre sidor komma att omgränsas av hospitalets egen eller stadens tuberkulossanatoriums mark.

Medicinalstyrelsen anser sålunda fortfarande, att det meranämnda markförvärvet skulle lända anstalten till stor fördel, men styrelsen har därjämte fått anledning befara, att genom uppskov frågans lösning kan komma att äventyras eller försvåras. Inkorporering av ifrågavarande och närliggande, Allerums socken tillhöriga, områden med Hälsingborgs stad synes snart förestående. Den spårvägslinje, som staden förbundit sig anlägga till hospitalsområdet, kommer då sannolikt att fortsättas till tuberkulossanstalten, eventuellt längre norrut, och att passera det nu avhandlade området, varigenom detsamma avyttrande till byggnadstomter bleve underlättat och åtkomsten för hospitalet försvårad eller förenad med större kostnader än för närvarande.

Medicinalstyrelsen har därför inlett förhandlingar angående markköpet med ägarinnan till Pilshult, fru Caroline Berg, samt ingått ett avtal om detsamma att gälla under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande och på följande villkor:

1:o Området skall närmare av lantmätare uppmätas och beskrivas, godkännande parterna på förhand sådan uppmätning.

2:o Köpeskillingen utgör femtusen (5,000) kronor per hektar och erlägges kontant å tillträdesdagen, sedan säljaren medelst gravationsbevis styrkt, att området är fritt från inteckningar.

3:o Tillträdesdagen äger rum den 1 november 1919.

4:o Köparen bestrider ensam eventuella med lagfarandet av detta fång förenade kostnader, ävensom kostnaden för ovanberörda lantmåteriförrättning.»

Med stöd av det anförda har medicinalstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen dels medgiva, att ifrågavarande område finge för Hälsingborgs hospitals räkning inköpas för en köpeskillning av 5,000 kronor per hektar, dels ock härför och till bestridande av med köpet förenade omkostnader på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett belopp av förslagsvis 41,000 kronor.

Av det anförda synes framgå, att goda skäl föreligga för inköp av ifrågavarande markområde. Enligt vad jag inhämtat, består detsamma av för odling lämplig jord av samma beskaffenhet som å anstaltens C-område. Genom områdets förvärvande skulle därför en välbehöfelig utvidgning kunna ske av det för anstaltens jordbruk och trädgårdsanläggningar avsedda området, varjämte garantier skulle vinnas mot enskild byggnadsverksamhet invid denna del av hospitalets gräns. Dessa synpunkter framhållas jämväl av departementschefen vid föredragning av föreliggande fråga inför Kungl. Maj:t den 14 april 1917, ehuru departe-

Departements-
chefen.

- [11.] mentschefen ansåg, att med ett eventuellt förvärv tills vidare kunde anstå.

Enligt det mellan ägarinnan till ifrågavarande område och medicinalstyrelsen, under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande, upprättade köpekontraktet skulle köpeskillingen för området utgöra 5,000 kronor för hektar och således, då områdets areal utgör omkring 8,1 hektar, uppgå till cirka 40,500 kronor, vartill komma kostnader för lagfart och för lantmäteriförrättning för områdets uppmätande.

Enligt vad jag inhämtat, synes den avtalade köpeskillingen vara skälig. Det tillfälle, som sålunda nu föreligger att till rimligt pris förvärva området, torde icke böra försittas. På grund av planerad inkorporering med Hälsingborgs stad samt beslutad spårvägsförbindelse med staden är det nämligen sannolikt, att områdets värde inom kort kommer att stiga. Undanskjutes frågan, utsätter man sig därför för risken att vid en senare tidpunkt nödgas under för statsverket oförmånligare villkor inköpa området. Jag anser mig därför böra tillstyrka medicinalstyrelsens förslag. Då beloppet av köpeskillingen ännu ej kan med säkerhet angivas, lär anslaget böra givas förslagsanslags natur.

Under åberopande av vad sålunda anförts, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels medgiva, att för *utvidgning av Hälsingborgs hospitals område* ett ovan närmare angivet område av omkring 8,1 hektar, beläget å $\frac{1}{16}$ mantal nr 4 Laröd i Allerums socken, må inköpas under av medicinalstyrelsen föreslagna villkor,

dels ock för bestridande av med nämnda köp förenade kostnader på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag av 41,000 kronor.

5. Täckande av brist å anslag till underhåll av Järvsö sjukhus för spetälska.

[12.]

*Täckande
av brist å
anslag till
underhåll
av Järvsö
sjukhus för
spetälska.*

Under åberopande av vad av mig anförts till statsrådsprotokollet denna dag angående anslagsäskandena för år 1920 under sjätte huvudtiteln i fråga om underhåll av Järvsö sjukhus för spetälska (sid. 196—199) får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till *täckande av brist å ordinarie anslaget till underhåll av Järvsö sjukhus för spetälska* på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst, 2,370 kronor,

dels ock medgiva, att för samma ändamål må, intill [12.]
ett belopp av 13,800 kronor, användas det av riksdagen
för år 1919 för underhåll av spetälskesjukhuset i
Mora-Noret anvisade förslagsanslag.

6. Folksanatorierna.

Hänvisande till vad av mig anförts under punkten 61 i samma stats- [13.]
rådsprotokoll hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Folksana-
torierna.*

att till upprätthållande av verksamheten vid de
genom medel ur Konung Oscar II:s jubileumsfond in-
rättade *folksanatorierna* på tilläggsstat för år 1919 an-
visa ett förslagsanslag, högst, 300,000 kronor, att an-
vändas i enlighet med av Kungl. Maj:t meddelade be-
stämmelser.

7. Anslag till svenska cancerföreningens Stockholmsavdelning.

I en till Kungl. Maj:t ingiven, den 4 november 1918 dagtecknad
skrift har styrelsen för svenska cancerföreningens Stockholmsavdelning
gjort framställning om anslag för inköp av två röntgenterapiapparater
för gasfria rör, avsedda att användas vid avdelningens sjukhem i Stock-
holm, det så kallade radiumhemmet.

[14.]
*Anslag till
svenska
cancer-
föreningens
Stockholms-
avdelning.*

Styrelsen har därvid anført följande:

»På framställning av Kungl. Maj:t har 1917 års riksdag beviljat svenska
cancerföreningens Stockholmsavdelning ett anslag av 200,000 kronor för inköp
av radium till avdelningens sjukhus i Stockholm, radiumhemmet.

1918 års riksdag har sedermera på framställning av Kungl. Maj:t beviljat
avdelningen ett förslagsanslag av 4,000 kronor för år 1918 och av 8,000 kronor
för år 1919 till bestridande av resebidrag åt obemedlade eller mindre bemed-
lade patienter vid radiumhemmet.

Då vi äro av den övertygelsen, att dessa av statsmakterna till avdelningen
lämnade understöd äro beviljade på grund av vunnen kännedom därom, att
uppehållandet av radiumhemmets verksamhet är ett statsintresse, våga vi åter
hemställa om Kungl. Maj:ts bistånd för erhållande av statsunderstöd till an-
skaffande av nödvändiga instrumentarier för radiumhemmet.

För den radiologiska behandlingen av de kräftsjuka erfordras icke blott
bestrålning med radium, utan i talrika fall därjämte behandling med röntgen-
strålar.

Vissa tumörer, t. ex. tumörer i svalg och livmoder, hemfalla visserligen
huvudsakligen under radiumbehandling. Andra tumörer, som t. ex. svulster i
ansikte, läppar och mindre utbredda tumörer omedelbart under huden, kunna

[14.] med fördel behandlas med kombinerad radium- och röntgenbestrålning. Andra tumörer åter, såsom ett flertal sarkomsvulster och mera utbredda kräfttumörer, t. ex. i bröstkörtlarna eller djupare under huden belägna inoperabla tumörer, kunna knappast påverkas med andra medel än en lämplig röntgenbehandling.

För en fullständig utrustning av ett radiologiskt institut för behandling av kräftsjuka är alltså ett fullgott röntgenlaboratorium nödvändigt jämte radium-instrumentariet.

Genom de senaste årens erfarenheter har man kommit till kunskap därom, att en väsentlig förbättring av resultaten av röntgenbehandlingarna kan uppnås genom användande av ett röntgenljus med större genomträngningsförmåga.

Sådant röntgenljus har man åstadkommit dels genom konstruktion av betydligt kraftigare och mera hållbara röntgenmaskiner, dels genom förbättring i röntgenrörens konstruktion. Fördelarna av det på så sätt alstrade röntgenljuset äro dels att djupare belägna tumörer kunna bättre påverkas, dels att skador å huden lättare undvikas.

De resultat, som meddelas från tyska kliniker, där sådana apparater nu under ett par års tid varit i verksamhet, t. ex. från dr Warnekros vid gynekologiska universitetskliniken i Berlin, överträffa väsentligen de hittills vunna resultaten.

Radiumhemmet har icke hittills varit i stånd att förskaffa sig dylika moderna apparater, vilka dock äro oundgängligen nödvändiga för att hemmet på ett fullt tillfredsställande sätt skall kunna fylla sin uppgift.

Efter de underrättelser, som styrelsen inhämtat, skola dylika maskiner nu kunna inom 6 månader levereras såväl från firman Siemens & Halske i Berlin som från svenska firman Järnhs elektriska aktiebolag, vilken dels själv tillverkar huvuddelarna av detta instrumentarium, dels levererar behövliga kompletteringsdelar från firman Koch & Sterzel i Dresden.

För att kunna betjäna radiumhemmets klientel äro minst tvenne dylika maskiner behövliga. Kostnaderna för två sådana maskiner och deras montering uppgår f. n. till c:a 35,000 kronor.»

På grund av det anförda har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen för ifrågavarande ändamål äska ett anslag på tilläggsstat för år 1919 av 35,000 kronor.

Stockholmsavdelningens ekonomiska ställning under år 1917 framgår av följande utdrag av en utav avdelningen överlämnad berättelse över dess verksamhet under sistnämnda år:

Avdelningens tillgångar den 1 januari 1917 utgjordes av:

Obligationer	kronor	664,600: —	
Av Stockholms Enskilda Bank utfärdade depositionsbevis	»	200,000: —	
Av Aktiebolaget Mälareprovinsernas Bank utfärdat depositionsbevis	»	40,000: —	
Innestående å giroräkning i Stockholms Enskilda Bank	»	94,499: 14	kronor 999,099: 14

Under året har avdelningen haft följande *inkomster*:

[14.]

Räntor	kronor	44,548: 82	
O. Ekströms fond	»	5,341: 51	
Inbetalningar till grundfonden	»	58,000: —	
Fröken Magna Sunnerdahls donation	»	40,000: —	
Okända givare	»	76,590: —	
Statens bidrag till radiuminköp	»	46,985: 95	» 271,466: 28
			Kronor 1,270,565: 42

Utgifterna hava varit:

Till radiumhemmet och för inköp av preparat	kronor	88,571: 79	
Diverse omkostnader	»	5,212: 14	kronor 93,783: 93
Behållningen den 31 december 1917 blir sålunda			Kronor 1,176,781: 49

och fördelar sig på följande konton:

Herm. Friedländers fond	kronor	2,000: —
Forsgrénska fonden	»	500,000: —
Alma-fonden	»	100,000: —
Drottning Victorias fond	»	140,000: —
Grundfonden	»	382,781: 49
O. Ekströms fond	»	52,000: —
Summa kronor		1,176,781: 49

Till följd av remiss har medicinalstyrelsen den 14 november 1918 avgivit utlåtande i ärendet, därvid styrelsen framhållit, att ett fullgott röntgen-instrumentarium utan tvivel är behöfligt för ett framgångsrikt utövande av verksamheten vid radiumhemmet. Under hänvisning till att såväl cancerföreningens som dess Stockholmsavdelnings medel äro begränsade och att klientelet i regel utgöres av obemedlade eller mindre bemedlade personer, varför statens mellankomst för anskaffande av erforderlig dylik utrustning synes vara både önskvärd och behöflig, har styrelsen tillstyrkt bifall till framställningen.

Medicinal-
styrelsen.

I samband med frågan om beviljande av anslag för inköp av radium för radiumhemmets räkning lämnades i 1917 års statsverksproposition en utförlig redogörelse för svenska cancerföreningens organisation och verksamhet m. m., till vilken redogörelse nu må hänvisas.

Departementets
chefen.

Statsmakternas tidigare beslut om anslag dels för inköp av radium för radiumhemmets räkning, dels ock för beredande av resebidrag till vissa patienter vid radiumhemmet hava grundats på insikten av den i hög grad samhällsnyttiga verksamhet, som av hemmet bedrives. Enligt

- [14.] vad som meddelats, är avkastningen å de fonder, som representera hemmets kapitalbehållning, ej tillräcklig ens för bestridande av hemmets löpande utgifter. Då det nu ifrågasatta anslaget allenast avser att bereda möjlighet till kompletterande av utrustningen vid hemmet samt de instrumentarier, om vilkas anskaffande är fråga, enligt sökandens av medicinalstyrelsen bekräftade uppgift äro nödvändiga för en framgångsrik behandling av de kräftsjuka, synes därför anledning till erinran mot bifall till framställningen icke föreligga.

Därest det begärda bidraget beviljas, torde beträffande medlens användning böra meddelas liknande kontrollbestämmelser, som stadgats ifråga om användningen av de för inköp av radium anvisade anslag.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för inköp av två röntgenterapiapparater för svenska cancerföreningens Stockholmsavdelnings sjukhem i Stockholm på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst, 35,000 kronor.

E. Sociala verk och inrättningar.

1. Upprätthållande av socialstyrelsens verksamhet.

- [15.] På grund av vad anförts under punkten 79 till statsrådsprotokollet över civilärenden beträffande sjätte huvudtiteln för år 1920 får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Upprätthållande av socialstyrelsens verksamhet.

att för upprätthållande av socialstyrelsens verksamhet, utöver anslaget å ordinarie stat, på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst, 5,000 kronor.

2. Upprätthållande av yrkesinspektionens verksamhet.

- [16.] Hänvisande till punkten 86 i nämnda statsrådsprotokoll hemställer jag vidare, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Upprätthållande av yrkesinspektionens verksamhet.

att i avbidan å den proposition, som kan komma att i ämnet avlätas, för upprätthållande av yrkesinspek-

tionens verksamhet, utöver anslaget å ordinarie stat, på tilläggsstat för år 1919 beräkna ett förslagsanslag, högst, 11,600 kronor. [16.]

3. **Avlöningar och vikariatsersättningar åt befattningshavare vid statens vårdanstalt å Salbohed för alkoholister.**

Under hänvisning till punkten 93 i samma statsrådsprotokoll hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen [17.]

att till *avlöningar och vikariatsersättningar åt befattningshavare vid statens vårdanstalt å Salbohed för alkoholister* under år 1919, utöver av 1918 års lagtima riksdag för samma ändamål beviljat belopp, på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst, 500 kronor.

Avlöningar och vikariatsersättningar åt befattningshavare vid statens vårdanstalt å Salbohed för alkoholister.

4. **Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamling.**

På grund av vad anförts under punkten 94 i samma statsrådsprotokoll torde Kungl. Maj:t vidare föreslå riksdagen [18.]

att såsom ytterligare bidrag till *främjande av Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamlings upplysningsbyrås verksamhet* på tilläggsstat för år 1919 bevilja ett förslagsanslag, högst, 1,000 kronor, att utgå under de villkor, som av Kungl. Maj:t prövas lämpliga.

Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamling.

F. **Diverse.**

1. **Bekämpande av arbetslösheten.**

Under återopande av vad jag anført under punkten 116 till samma statsrådsprotokoll får jag vidare hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen [19.]

att i avvaktan på den proposition, som kan komma att i ämnet avlätas, å tilläggsstat för år 1919 för *bekämpande av arbetslösheten* beräkna ett förslagsanslag, högst, 8,000,000 kronor.

Bekämpande av arbetslösheten.

2. Understöd för uppförande av bostadshus med smålägenheter.

[20.] Med anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning har 1917 års riksdag på extra stat för år 1918 anvisat ett förslagsanslag, högst, 4,000,000 kronor, att användas till understöd för uppförande av bostadshus med smålägenheter, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1917 av tillgängliga medel utanordna beloppet. Sedermera har 1918 års riksdag på tilläggsstat för samma år för ifrågasvarande ändamål anvisat ett förslagsanslag, högst, 3,000,000 kronor.

Departements-
chefen.

För närvarande är jag ej beredd uttala mig om, huruvida och i så fall till vilket belopp anslag till understöd av angiven art skall äskas å tilläggsstat för år 1919, men torde emellertid i avvaktan på frågans utredning medel för ändamålet bära beräknas. Kungl. Maj:t torde alltså föreslå riksdagen

att i avvaktan på den proposition, som kan komma att i ärendet avlätas, till understöd för uppförande av bostadshus med smålägenheter på tilläggsstat för år 1919 beräkna ett förslagsanslag, högst, 2,000,000 kronor.

3. Tillfällig lönereglering för vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen.

[21.] Under åberopande av vad chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anfört i fråga om beredande av tillfällig lönereglering för ordinarie befattningshavare i statsdepartementen, centrala verk, hovrätterna och andra grenar av den civila statsförvaltningen, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, för beredande av tillfällig lönereglering under år 1919 åt vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen å tilläggsstat för år 1919 under sjätte huvudtiteln såsom förslagsanslag beräkna ett belopp av 568,400 kronor.

4. **Förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel.**

Under åberopande av vad chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anfört i fråga om förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avvidan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, till förstärkning under år 1919 av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel å tilläggsstat för år 1919 under sjätte huvudtiteln såsom förslagsanslag beräkna ett belopp av 350,000 kronor.

[22.]

Förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel.

5. **Krigstidstillägg och krigstidshjälp.**

Hänvisande till vad chefen för finansdepartementet till statsrådsprotokollet över finansärenden denna dag anfört i fråga om beredande åt vissa statens tjänstemän och betjänte av krigstidstillägg och krigstidshjälp för år 1919 hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avvaktan på den proposition, som kan komma att i ämnet avlätas, för beredande av krigstidstillägg och krigstidshjälp åt en del tjänstemän och betjänte i de till civildepartementet hörande ämbetsverk och kårer å tilläggsstat för år 1919 såsom förslagsanslag beräkna ett belopp av 10,000,000 kronor.

[23.]

Krigstidstillägg och krigstidshjälp.

6. **Krigstidshjälp åt kommunalt anställda barnmorskor.**

Sedan medicinalstyrelsen genom remiss den 20 oktober 1914 anbefallts att avgiva utlåtande över en av svenska allmänna barnmorskeförbundet genom dess styrelse hos Kungl. Maj:t gjord framställning om förbättring av de kommunalt anställda barnmorskornas löner m. m.,

[24.]

Krigstidshjälp åt kommunalt anställda barnmorskor.

- [24.] framlade styrelsen i skrivelse den 6 oktober 1917 förslag till lönereglering för ifrågavarande befattningshavare. Då det med hänsyn till innebörden av nämnda förslag ansågs erforderligt att lämna landstingen tillfälle att yttra sig i ämnet, kunde frågan icke framläggas för 1918 års riksdag. I anledning härav gjorde Kungl. Maj:t hos riksdagen särskild framställning om anvisande av medel till beredande av krigstidshjälp för år 1918 åt de kommunalt anställda barnmorskorna, och beslöt riksdagen med bifall härtill att till beredande enligt grunder, som av Kungl. Maj:t skulle närmare bestämmas, av krigstidshjälp till kommunalt anställda barnmorskor med högst 200 kronor till varje på tilläggsstat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag av 400,000 kronor.

Genom kungörelse den 25 oktober 1918 (sv. förf.-saml. nr 816) har Kungl. Maj:t fastställt villkor för erhållande av krigstidshjälp från berörda anslag.

Medicinal-
styrelsen.

I skrivelse den 30 augusti 1918 framhåller medicinalstyrelsen, att, därest frågan om barnmorskornas lönereglering icke skulle hinna föreläggas innevarande års riksdag eller för den händelse nämnda lönereglering komme att omfatta tiden först från och med år 1920, vore krigstidstillägg till kommunalt anställda barnmorskor även för år 1919 erforderligt. Då samma förhållanden, som betingat det för år 1918 beviljade krigstidstillägget, alltjämt vore för handen, funne styrelsen, att krigstidstillägg till samma belopp borde utgå till nämnda barnmorskor även för år 1919.

Departements-
chefen.

Sedan landstingens yttranden över medicinalstyrelsens förenämnda löneregleringsförslag numera inkommit, har berörda förslag varit föremål för bearbetning inom civildepartementet. Jag har jämväl för avsikt att underställa detta ärende Kungl. Maj:ts prövning i så god tid, att framställning i ämnet hinner avlätas till innevarande års riksdag. Den löneförbättring, som med anledning härav kan komma till stånd, lär emellertid icke träda i tillämpning förr än från och med år 1920. Det torde därför vara erforderligt att jämväl under år 1919 bereda ifrågavarande kår en tillfällig hjälp. På sätt medicinalstyrelsen föreslagit, synas därvid de grunder, som tillämpats under år 1918, jämväl kunna gälla för år 1919.

Under åberopande av vad sålunda anförts, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till beredande enligt grunder, som av Kungl. Maj:t närmare bestämmas, av *krigstidshjälp till kom-*

munalt anställda barnmorskor med högst 200 kronor [24.]
till varje på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslags-
anslag av 400,000 kronor.

7. Kostnader m. m. i samband med utbetalning av viss krigstidshjälp.

För beredande under år 1917 av krigstidshjälp åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst anvisade 1917 års riksdag å extra stat för år 1918 under tionde huvudtiteln såsom förslagsanslag ett belopp av 700,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel under år 1917 låta utbetala vad som för ändamålet erfordrades, varjämte riksdagen för ifrågavarande krigstidshjälps utgående godkände vissa allmänna grunder av innehåll, bland annat, att krigstidshjälpen skulle utbetalas i den ordning, som av Kungl. Maj:t bestämdes.

[25.]

*Kostnader
m. m. i sam-
band med ut-
betalning av
viss krigstids-
hjälp.*

Sedermera utfärdade Kungl. Maj:t den 19 juni 1917 kungörelse angående krigstidshjälp under år 1917 åt ifrågavarande änkor och barn och meddelade därvid vissa föreskrifter beträffande utbetalning av krigstidshjälpen. Enligt vad av dessa föreskrifter framgår, skulle myndighet eller pensionskassa, som utbetalade vederbörande pension, mottaga och pröva ansökningarna om krigstidshjälp. Blanketter till ansökning om krigstidshjälp skulle tryckas genom statskontorets försorg och utlämnas på rekvisition till vederbörande myndigheter och pensionskassor. Vidare föreskrevs i kungörelsen, att vederbörande pensionskassor skulle äga att från statskontoret på rekvisition utbekomma erforderliga medel mot redovisningsskyldighet inför kammarrätten.

I skrivelse den 27 februari 1918 har nu direktionen för statens järnvägars änke- och pupillkassa anhållit om gottgörelse för vissa kostnader i samband med krigstidshjälpens utbetalande samt för viss ränteförlust, som förorsakats därav att kassan förskotterat krigstidshjälpen. Kassan har därvid anfört följande:

*Direktionen
för statens
järnvägars
änke- och
pupillkassa.*

»På grund av bestämmelserna i kungörelsen den 19 juni 1917 har direktionen för statens järnvägars änke- och pupillkassa under år 1917 åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare vid statens järnvägar låtit utanordna krigstidshjälp till sammanlagt belopp av 188,480 kronor 94 öre. I anledning härav har direktionen fått vidkännas de kostnader, för vilka här nedan redogöres.

För att så snart som möjligt kunna tillställa till krigstidshjälp berättigade pensionstagare det en var av dem tillkommande belopp, lät direktionen, omedel-

- [25.] bart efter det nämnda kungörelse utfärdats, tillställa varje pensionstagare, som antogs kunna ifrågakomma till erhållande av krigstidshjälp, ett tryckt meddelande, innehållande de grunder, efter vilka detsamma utginge. För portoavgifter för utsändande av detta meddelande samt i ersättningar till de personer, vilka omhänderhaft det tidsödande bestyret med granskningen av det betydande antalet ansökningar om krigstidshjälp, har direktionen låtit utanordna tillsammans 466 kronor 81 öre. För postavgifter för krigstidshjälpens utsändande har kassan fått vidkännas ett belopp av 470 kronor 10 öre. Sammanlagda beloppet av kassans utgifter för krigstidshjälpens utbetalande uppgår sålunda till 936 kronor 91 öre.

Förutom dessa direkta utgifter har kassan förorsakats ränteförlust genom förskotterandet av krigstidshjälp. Denna förlust utgör 709 kronor 26 öre. Anledningen till att förlusten uppgått till detta jämförelsevis höga belopp är den, att utbetalningen av krigstidshjälp skett allteftersom ansökningar inkommit i större och mindre poster samt att utbetalningen utsträcks över en längre tidsperiod, beroende därpå att vederbörande dröjt med att insända ansökningar. Enär statsverket under tiden mellan krigstidshjälpens utbetalande samt de förskotterade beloppens återbekommande från statskontoret torde hava haft en kassans ränteförlust motsvarande ränteinkomst därigenom att de belopp, som förskotterats, kunnat inestå på statsverkets giroräkning i riksbanken, synes det rimligt, att kassan gottgöres för ifrågavarande ränteförlust.

Statskontoret.

Statskontoret har i infordrat utlåtande den 16 mars 1918 meddelat, att direktionen för statens järnvägars änke- och pupillkassa i skrivelse den 16 januari 1918 hos statskontoret anhållit om ersättning för de kostnader och den ränteförlust, varom i nu förevarande skrivelse förmäldes. Statskontoret förklarade sig emellertid sakna befogenhet att lämna den begärda ersättningen. Det syntes nämligen vara uppenbart, att ifrågavarande kostnad icke vore av beskaffenhet att kunna ersättas av anslaget till krigstidshjälp för år 1917 åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst. Även direktionen för prästerskapets änke- och pupillkassa hade hos Kungl. Maj:t gjort framställning om ersättning för dylika kostnader, och hade statskontoret i däröver den 1 februari 1918 avgivet utlåtande förordat framställning till riksdagen om uppförande å 1918 års tilläggsstat av ett anslag för ändamålet.

Detsamma torde enligt statskontorets mening böra ske i nu förevarande fall, i den mån ersättning kunde anses böra beredas för nu ifrågavarande kostnader. I detta avseende erinrade statskontoret om de i ovan nämnda kungörelse den 19 juni 1917 meddelade föreskrifter. De ansökningsblanketter, som statskontoret på grund av i kungörelsen meddelat stadgande låtit trycka, upptoge å baksidan ett fullständigt avtryck av förenämnda kungörelse, och vid sådant förhållande syntes det meddelande, som pensionskassan låtit trycka och utsända till pensio-

närerna, hava varit onödigt. Vidare ägde kassan på grund av stadgande i kungörelsen att hos statskontoret på rekvisition lyfta medel för utbetalande av krigstidshjälpen och hade alltså icke behövt förskottsvis göra någon utbetalning i sådant avseende. Det syntes därför kunna ifrågasättas, huruvida kassans anspråk på ersättning för ränteförlust, på den grund att krigstidshjälpen av kassan utbetalts förskottsvis, kunde anses befogat. [25.]

Den av ifrågavarande pensionskassa vidtagna åtgärden att omedelbart efter det kungörelse i ämnet utfärdats och utan att avvakta emottagandet av de genom statskontorets försorg tryckta ansökningsblanketterna utsända meddelanden till respektive pensionärer vidtogs för att påskynda utbetalningen av krigstidshjälpen. Enligt vad jag inhämtat, ansåg nämligen kassan önskvärt, att pensionärerna snarast möjligt finge kännedom om villkoren för krigstidshjälpens utbekommande för att kunna omedelbart efter mottagandet av de från statskontoret förväntade ansökningsblanketterna ifylla desamma. Det av statskontoret åberopade förhållandet, att kungörelsen blivit avtryckt å ansökningshandlingarna, var för kassan icke känt vid ifrågavarande tillfälle. På grund av nämnda omständigheter synas mig kassans åtgärder kunna anses befogade och i betraktande härav ersättning böra medgivas kassan för den härav föranledda kostnaden. Departements-
chefen.

Vad angår den av kassan gjorda förskotteringen av krigstidshjälpen, lär ej denna hava varit av nödvändigheten påkallad. Ostridigt är emellertid, att härigenom åt statsverket beretts ränteinkomst å det belopp, som i följd härav först senare blivit av statsverket utanordnat. Med hänsyn härtill torde kassans framställning även i denna del kunna bifallas.

För utgifterna för granskningen av förevarande ansökningar ävensom för postavgifterna vid krigstidshjälpens utbetalande torde, då dessa kostnader med nödvändighet följt av bestyret med krigstidshjälpen, jämväl böra utgå ersättning till kassan.

Då Kungl. Maj:t ej av riksdagen utverkat bemyndigande att av anslaget till krigstidshjälp under år 1917 åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst utanordna ersättning för de med krigstidshjälpens utbetalande förenade kostnaderna, synes för ifrågavarande ändamål erforderligt anslag, eller i avrundat tal 1,650 kronor, böra hos riksdagen äskas å tilläggsstat för år 1919. Erinras må, att å tilläggsstat för år 1918 anslag beviljats till ersättning åt prästerskapets änke- och pupillkassa för motsvarande kostnader.

[25.] På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för beredande av ersättning åt direktionen för statens järnvägars änke- och pupillkassa för *kostnader m. m. i samband med verkställd utbetalning av krigstidshjälp* för år 1917 åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare vid statens järnvägar på tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst, 1,650 kronor.

I vad föredragande departementschefen hemställt och föreslagit beträffande anslagen under sjätte huvudtiteln å tilläggsstat för år 1919 instämde statsrådets övriga ledamöter; och behagade Hans Maj:t Kroungen bifalla vad sålunda blivit av statsrådet tillstyrkt samt förordnade tillika, enligt statsrådets hemställan, att utdrag av detta protokoll skulle överlämnas till finansdepartementet till ledning för författande av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående tilläggsstat för år 1919.

Ur protokollet:

Conr. Falkenberg.

Sammandrag och register

till

tilläggsstaten för sjätte huvudtiteln för år 1919.

Punkt.	Sid.	Nr.		Extra anslag.	
				Kronor	ö.
A. Överståthållarämbetet.					
1	1	1	En extra befattningshavare, <i>förslagsanslag</i> , högst	2,150	—
2	2	2	Utgivande av »Polisunderrättelser», <i>förslagsanslag</i> , högst	53,000	—
B. Landsstaten.					
3	2	1	Förstärkning av det ordinarie reservationsanslaget till arvoden åt extra länsnotarier m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst	* 40,000	—
4	2	2	Anordningar för vinnande av mera effektiv tillämpning av prissockerlagen, <i>förslagsanslag</i> , högst	75,000	—
C. Väg- och vattenbyggnadsväsendet.					
5	3	1	Förstärkning av arbetskrafterna hos väg och vattenbyggnadsstyrelsen, <i>förslagsanslag</i> , högst	6,930	—
6	4	2	Expenser för allmänna arbeten, <i>förslagsanslag</i> , högst	10,000	—
7	4	3	Sandvikens hamn på Öland, <i>reservationsanslag</i>	108,000	—
D. Medicinalstaten samt hälso- och sjukvården.					
8	6	1	Statens bakteriologiska laboratorium, <i>förslagsanslag</i> , högst	27,500	—
9	7	2	Statens rättskemiska laboratorium, <i>förslagsanslag</i> , högst	5,000	—
10	7	3	Anläggning av hospital vid Strängnäs, <i>reservationsanslag</i>	2,645,000	—
11	7	4	Markförvärf för Hälsingborgs hospital, <i>förslagsanslag</i>	41,000	—
12	10	5	Täckande av brist å ordinarie anslaget till underhåll av Järvsö sjukhus för spetälska, <i>förslagsanslag</i> , högst	2,370	—
13	11	6	Folksanatorierna, <i>förslagsanslag</i> , högst	300,000	—
14	11	7	Svenska cancerföreningens Stockholmsavdelning, <i>förslagsanslag</i> , högst	35,000	—
E. Sociala verk och inrättningar.					
15	14	1	Upprätthållande av socialstyrelsens verksamhet, <i>förslagsanslag</i> , högst ..	5,000	—
16	14	2	Upprätthållande av yrkesinspektionens verksamhet, <i>förslagsanslag</i> , högst ..	* 11,600	—
Transport				3,367,550	—

*) Beräknat anslag.

Punkt.	Sid.	Nr.		Extra anslag.	
				Kronor	ö.
			Transport	3,367,550	—
17	15	3	Avlöningar och vikariatsersättningar åt befattningshavare vid statens vårdanstalt för alkoholister & Salbohed, <i>förslagsanslag</i> , högst	500	—
18	15	4	Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamling, <i>förslagsanslag</i> , högst	1,000	—
F. Diverse.					
19	15	1	Bekämpande av arbetslösheten, <i>förslagsanslag</i> , högst	*) 8,000,000	—
20	16	2	Understöd för uppförande av bostadshus med smålägenheter, <i>förslagsanslag</i> , högst	*) 2,000,000	—
21	16	3	Tillfällig lönereglering för vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen, <i>förslagsanslag</i>	*) 568,400	—
22	17	4	Förstärkning av anslagen till vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m., <i>förslagsanslag</i>	*) 350,000	—
23	17	5	Krigstidstillägg och krigstidshjälp, <i>förslagsanslag</i>	*) 10,000,000	—
24	17	6	Krigstidshjälp åt kommunalt anställda barnmorskor, <i>förslagsanslag</i> ...	400,000	—
25	19	7	Kostnader m. m. i samband med utbetalning av viss krigstidshjälp, <i>förslagsanslag</i> , högst	1,650	—
Summa kronor				24,689,100	—

*) Beräknat anslag.

Tilläggsstaten för år 1919.

Sjunde huvudtiteln.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9
januari 1919.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Thorsson redogjorde
härefter för de frågor, som rörde regleringen av utgifterna under sjunde
huvudtiteln å tilläggsstaten för år 1919, samt anförde därvid följande:

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml. 2 häft. (Nr 2.)

A. Departementet.

1. Särskild föredragande i regeringsrätten m. m.

[1.]
Särskild föredragande i
regeringsrätten
m. m.

Under återopande av vad jag förut denna dag, vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, under punkt 4 anført, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, till arvode åt en särskild föredragande i regeringsrätten m. m. å tilläggsstat för år 1919 beräkna ett förslagsanslag, högst kronor 2,600.

B. De centrala ämbetsverken.

Kammarkollegium.

1. Förstärkning av arbetskrafterna hos kammarkollegium.

[2.]
Förstärkning
av arbetskrafterna hos
kammarkollegium.

Under hänvisning till vad jag förut denna dag, vid anmälan av frågorna om reglering av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel för år 1920, under punkt 6, anført, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avvaktan på det förslag till ytterligare förstärkning av arbetskrafterna hos kammarkollegiet under innevarande år, som framdeles må komma att avlätas, å tilläggsstat för år 1919 för ändamålet beräkna ett förslagsanslag, högst kronor 6,300.

Statskontoret.

2. Förstärkning av arbetskrafterna hos statskontoret.

Under åberopande av vad jag förut denna dag, vid anmälan av frågorna rörande regleringen av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, under punkterna 8 och 9 anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[3.]

*Förstärkning
av arbets-
krafterna hos
statskontoret.*

att för beredande av arvode åt en extra byråchef i statskontoret från den 1 april 1919 till samma års slut, för anställande hos statskontoret under samma tid av en extra revisor å riksbokslutsbyrån samt för beredande av vikariatsersättning under semester för dessa befattningshavare på *tilläggsstat* för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 9,213.

Kommerskollegium.

3. Förstärkning av kommerskollegii arbetskrafter för behandling av ärenden rörande kraftledningslånefonden.

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel under punkt 11 anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[4.]

*Förstärkning
av kommers-
kollegii arbets-
krafter för
behandling av
ärenden rör-
ande kraft-
ledningslåne-
fonden.*

att, till anställande å kommerskollegii industribyrå under tiden från och med den 1 april 1919 till samma års slut av en byråingenjör och ett kvinnligt biträde av första graden för handläggning av ärenden angående kraftledningslånefonden, å *tilläggsstat* för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 5,363.

Kammarrätten.

4. Förstärkning av arbetskrafterna hos kammarrätten m. m.

[5.]
Förstärkning
av arbets-
krafterna hos
kammarrätten
m. m.

Under åberopande av vad jag förut denna dag, vid anmälan av frågorna rörande regleringen av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, under punkt 16 angående förstärkning av kammarrättens arbetskrafter m. m. anført, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels för beredande av arvoden från och med den 1 april 1919 till samma års slut åt en adjungerad ledamot och en amanuens i kammarrätten samt ett kvinnligt biträde av andra graden å kammarrättens aktuariiekontor, till bekostande av semestervikariat för det kvinnliga biträdet, till bestridande av ökad renskrivningskostnad samt till beredande av arvodesfyllnad enligt av mig föreslagna grunder åt vikarierande revisorer i kammarrätten *på tilläggsstat* för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 14,082,

dels ock medgiva, att de för disposition av anslaget till adjungerade ledamöter med avlöning å extra stat under år 1919 gällande bestämmelser må från och med den 1 april ändras i av mig förut denna dag, vid anmälan av frågorna om förstärkning av kammarrättens arbetskrafter m. m., angiven riktning.

Statistiska centralbyrån.

5. Arvoden åt personal vid valstatistik.

[6.]
Arvoden åt
personal vid
valstatistik.

Under åberopande av vad jag förut denna dag, vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, under punkt 18 anført, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till arvoden åt personal vid valstatistik å *tilläggsstat* för år 1919 bevilja ett förslagsanslag av kronor 8,000.

Byggnadsstyrelsen.

6. Förstärkning av arbetskrafterna hos byggnadsstyrelsen.

Under åberopande av vad jag förut denna dag anfört angående behovet av förstärkning av arbetskrafterna hos byggnadsstyrelsen (riksstaten för 1920, sjunde huvudtiteln, punkt 20) får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[7.]
Förstärkning
av arbets-
krafterna hos
byggnads-
styrelsen.

att för förstärkning av det å byggnadsstyrelsens stat uppförda anslaget till vikariatsersättningar samt arvoden åt arkitekter utom stat och extra biträden m. m. å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 15,000.

7. Förhyrande av lokal för två av byggnadsstyrelsens byråer.

Under åberopande av vad jag tidigare i dag vid föredragning av frågorna rörande regleringen av de till sjunde huvudtiteln hörande utgifterna i riksstaten för år 1920 under punkt 21 anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[8.]
Förhyrande
av lokal för
två av
byggnads-
styrelsens
byråer.

att för beredande av lokal åt två av byggnadsstyrelsens byråer å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 1,250.

C. De centrala ämbetsverken underlydande stater.

Inspektionen över elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöverföring.

1. Avlönande av en assistent.

Under åberopande av vad jag förut denna dag, vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, under punkt 29 anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[9.]
Avlönande
av en
assistent.

Sjunde huvudtiteln: 1919 års tilläggsstat.

[9.]

att till anställande vid inspektionen över elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöverföring under senare hälften av år 1919 av en assistent, å *tilläggsstat* för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 1,950.

Förhandskontroll å fartygs sjövärdighet.**2. Sakkunnig extra arbetshjälp åt fartygsinspektörerna m. m.**

[10.]
Sakkunnig
extra arbets-
hjälp åt
fartygsinspek-
törerna m. m.

Under åberopande av vad jag förut denna dag, vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, under punkt 31, anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för beredande av sakkunnig extra arbetshjälp åt fartygsinspektörerna samt förstärkning av de till resekostnads- och traktamentsersättning åt fartygsinspektörerna avsedda medel, i huvudsaklig överensstämmelse med av mig avgivna grunder, å *tilläggsstat* för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 24,900.

D. Handel och sjöfart.**1. Bidrag till underhållande av handelshögskolan i Stockholm.**

[11.]
Bidrag till
under-
hållande av
handelshög-
skolan i
Stockholm.

Under åberopande av vad jag förut denna dag, vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1919 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, under punkt 35 anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, under förutsättning att verksamheten vid handelshögskolan i Stockholm fortsättes efter i huvudsak den nu följda plan, såsom bidrag till underhållande av samma skola å *tilläggsstat* för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 15,000

att till handelshögskoleföreningens i Stockholm styrelse utbetalas under senare halvåret 1919, under villkor att minst tolv friplatser för studerande vid högskolan under läsåret 1919—1920 inrättas.

[11.]

2. Bidrag till Sveriges allmänna exportförening.

Sveriges allmänna exportförening, som alltsedan sin tillkomst år 1887 åtnjtit statsunderstöd, har i sådant avseende för vart och ett av åren 1910, 1911, 1912 och 1913 tilldelats ett sammanlagt belopp av 35,100 kronor för föreningens verksamhet ävensom tillerkänts rätt till ersättning för föreningens postavgifter med det belopp, vartill desamma enligt postbok och kvitterade räkningar visades hava under året uppgått, dock att nämnda ersättning icke fått överstiga för ett vart av åren 1910 och 1911 4,300 kronor samt för vardera av åren 1912 och 1913 5,500 kronor.

[12.]

*Bidrag till
Sveriges all-
männa export-
förening.*

Statsunderstödet har under nämnda fyra år årligen utgått med 5,000 kronor ur handels- och sjöfartsfonden, med 13,300 kronor ur manufakturförslagslånefonden och med 16,800 kronor såsom anslag å riksstaten, varjämte ersättningen för postavgifter guldits ur sistnämnda fond.

Härefter har statsunderstödet till föreningen för åren 1914 och 1915 utgått med vissa reducerade belopp. Sålunda sänktes understödet, frånsett ersättningen för postavgifterna, vilken fortfarande utgick med 5,500 kronor, för år 1914 till 30,900 kronor och för år 1915 till 24,850 kronor. Denna minskning av statsunderstödet skedde genom en nedsättning av anslaget från manufakturförslagslånefonden, under det att riksstatsanslaget ävensom bidraget ur handels- och sjöfartsfonden bibehölls vid oförändrade belopp av respektive 16,800 kronor och 5,000 kronor. Manufakturförslagslånefonden, ur vilken fortfarande gäldades ersättningen för postavgifterna, kom alltså att därutöver för nu ifrågasvarande ändamål bidra med 9,100 kronor för år 1914 och 3,050 kronor för år 1915.

För år 1916 utgick statsunderstödet med 30,050 kronor jämte ersättning för föreningens postavgifter till belopp av högst 6,000 kronor. Utgifterna för statsunderstödet fördelades mellan fonder och riksstat sålunda, att från handels- och sjöfartsfonden utbetalades 9,400 kronor och från manufakturförslagslånefonden 3,050 kronor jämte ersättningen för postavgifter, medan återstoden, 17,600 kronor, av riksdagen anvisades såsom anslag på riksstaten.

[12.] För år 1917 gjorde föreningens styrelse framställning om beviljande av statsbidrag till belopp av 18,500 kronor, varjämte styrelsen hemställde om ersättning för postavgifterna med 8,500 kronor.

I sitt över berörda framställning den 28 november 1916 avgivna utlåtande yttrade kommerskollegium, bland annat, att kollegium denna gång icke ansett behöfligt att ingå på någon sådan granskning i detalj av det av föreningen uppgjorda förslaget till inkomst- och utgiftsstat, som under en följd av år verkställt, samt anförde till förklaring härav följande:

»Under i stort sett enahanda förhållanden som i förevarande fall lämnas av statsmedel bidrag till åtskilliga enskilda institutioner, vilkas verksamhet synts vara av den allmännyttiga art, att staten skäligen bör bära åtminstone en del av kostnaderna för verksamheten, och vilka överhuvudtaget befunnits vara i behov av statsunderstöd. Beloppet av statsunderstödet, som lämnas antingen för något särskilt av vederbörande institutions syften eller till förmån för hela dess verksamhet, avväges väl närmast efter institutionens nytta för det allmänna. Till gengäld för understödet får vederbörande ofta underkasta sig viss kontroll från statens sida av verksamheten i fråga. Denna kontroll avser i regeln endast att vinna säkerhet för att verksamheten eller den speciella grenen därav bedrivs på det sätt och i minst den omfattning i övrigt, som föranlett statsunderstödet, medan en detaljerad granskning av institutionens utgifts- och inkomststat eller ett fastställande från statens sida av dennas olika poster icke i allmänhet lärer ifrågakomma. Den vederbörande kontrollen utövas ofta genom en av Eders Kungl. Maj:t eller särskild statsmyndighet förordnad inspektör eller revisor. I kanske de flesta fallen övertygar sig vederbörande statsmyndighet om att förhållandena äro tillfredsställande genom en överblickande granskning med ledning jämväl av den berättelse över verksamheten, som institutionen i fråga må hava sig ålagt att förete. I övrigt bestämmer institutionen själv den närmare anordningen av sin verksamhet och användningen av såväl statsanslaget som egna medel, blott den icke går utom ramen av det eller de givna syftena. Förutom att en längre gående kontroll i regeln torde vara obehöflig vinnes ock på detta sätt åt vederbörande företag den frihet att utveckla och anpassa sig efter förhållandena, som torde i allmänhet utgöra den bästa förutsättningen för att statsanslaget skall bliva till verkligt gagn och som i övrigt är bäst förenlig med en enskild institutions karaktär.

Att göra nu ifrågavarande företag till föremål för någon undantagsbehandling i sist berörda avseenden synes ej vara av nu föreliggande förhållanden påkallat. Företaget synes nu vara statt i en rask utveckling i rätt riktning. Dess ekonomiska ställning har i avsevärd grad betryggats genom det årliga bidrag å 32,000 kronor, som, enligt vad handlingarna giva vid handen, tillförsäkrats detsamma under tio år framåt från och med år 1917, liksom genom den ökning av övriga inkomster, vilken av allt att döma är att påräkna i allt högre grad år från år. Dessa omständigheter hava medfört, att föreningen finner sig hava goda utsikter att i allt vidare mån kunna själv betala kostnaderna för sin verksamhet. För år 1917 har den sålunda, såsom synes, oaktat ökade utgifter kunnat begära ett väsentligt lägre statsanslag än det för innevarande år beviljade att användas för vissa angivna ändamål.

Minskningen utgör, såsom ovan nämnts, icke mindre än 9,050 kronor, ersättningen till postavgifter inberäknad. För följande år hyser föreningen förhoppning att kunna inskränka sig till att begära bidrag till lokalhyra. Enligt vad kollegium underhand inhämtat beräknas denna komma att utgöra i runt tal 20,000 kronor.»

[12.]

Kollegium förklarade sig under sådana omständigheter anse, att den granskning i detalj, som dittills ägt rum beträffande föreningens ekonomiska förhållanden, lämpligen borde eftergivas, under förutsättning dock att statsbidraget kunde begränsas till ett bestämt belopp, avpassat efter statsnyttan jämte givetvis i sin mån behovet, samt föreslog med hänsyn till det anförda, att föreningen för år 1917 beviljades ett statsbidrag av, i ett för allt, 25,000 kronor, därav 12,500 kronor såsom riksstatsanslag och återstoden från handels- och sjöfarts- samt manufaktur-förlagslånefonderna med lika fördelning fonderna emellan. Tillika avgav kollegium förslag i fråga om den kontroll över föreningens verksamhet, som vid beviljande av statsbidrag till föreningen borde ifrågakomma från det allmännas sida.

På framställning av dåvarande departementschefen, vilken helt anslöt sig till kommerskollegii förslag, beslöt därefter Kungl. Maj:t, på sätt av det vid statsverkspropositionen till 1917 års riksdag fogade utdraget av statsrådsprotokollet över finansärenden den 13 januari 1917 framgår, *dels* att, under villkor att föreningen under år 1917 bedreve sin verksamhet i huvudsakligen den form och i minst den omfattning, som i den företedda förslagsstaten för samma år angäves, samt att i granskningen av föreningens verksamhet deltog en av Kungl. Maj:t förordnad revisor, såsom bidrag till föreningens verksamhet under år 1917 tilldela föreningen ett statsunderstöd av 12,500 kronor att utgå med 6,250 kronor ur handels- och sjöfartsfonden och 6,250 kronor ur manufaktur-förlagslånefonden, *dels ock* att föreslå riksdagen att under enahanda villkor och med samma skyldighet för föreningen, som nyss angivits, såsom bidrag till föreningens verksamhet under år 1917 å extra stat för år 1918 anvisa såsom förslagsanslag ett ytterligare belopp av högst 12,500 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 disponera detsamma.

Denna Kungl. Maj:ts framställning blev av riksdagen bifallen.

För år 1918 tillerkändes föreningen — likaledes utan någon granskning i detalj av det uppgjorda förslaget till inkomst- och utgiftsstat och under enahanda villkor som de för år 1917 fastställda — statsbidrag till belopp av 20,000 kronor, därav 10,000 kronor av riksdagen anvisades å 1918 års tilläggsstat, medan återstående beloppet togs ur

- [12.] handels- och sjöfartsfonden samt manufakturförlagslånefonden med lika fördelning fonderna emellan.

Exportföreningens styrelse.

I en till Kungl. Maj:t ställd, av kommerskollegium med eget yttrande den 30 juli 1918 överlämnad skrift har nu föreningens styrelse, med bifogande av förslag till inkomst- och utgiftsstat för år 1919, gjort framställning om beviljande av statsbidrag till föreningen för sagda år till samma belopp som för år 1918.

Till stöd för framställningen anför styrelsen följande:

»I sin underdåniga ansökan av den 21 augusti 1917 om anslag för innevarande år framhöll föreningen, att dess mening vore att under år 1918 inflytta i större välbehövliga lokaler, om vilkas förhyrande preliminär överenskommelse träffats.

Som emellertid dessa lokaler ej visade sig kunna bli färdiga till beräknad tid och då genom den snabbt växande verksamheten de även visade sig inom kort bli otillräckliga på grund av föreningens utveckling, har på föreningens initiativ under förlidet år bland medlemmarna bildats ett bolag, som inköpt en fastighet, dit föreningen sedermera kan förlägga sina lokaler. På grund av den gällande hyreslagen, som hindrar uppsägning av hyresgästerna, kan emellertid inflyttning ej tills vidare ske, varför föreningen blir nödsakad att fortfarande kvarstanna i sin nuvarande lägenhet, vilken för år 1919 beräknas draga en kostnad av 11,000 kronor.

Vidare omnämndes i fjolårets skrivelse särskilt kostnaderna för porto, som för år 1918 beräknades till minst 10,000 kronor. De äro i staten för 1919 upptagna till lågt 12,500 kronor, vadan utgifterna för lokaler och porto beräknas komma att uppgå till sammanlagt 23,500 kronor. Dessa tvenne utgiftsposter överskrida följaktligen väsentligt det begärda anslaget.

Med hänsyn härtill och då dessa utgifter även framdeles torde komma att stiga, får därför föreningen vördsamt hemställa, att statsunderstödet beviljas till bestridande av föreningens kostnader i allmänhet, vilka framgå av bifogade inkomst- och utgiftsstat för år 1919.

Jämfört med staten för innevarande år visar, som synes, staten för år 1919 avsevärda ökningar i både inkomster och utgifter. Detta förhållande har sin grund i föreningens utveckling och därav förorsakade utvidgningar, liksom ock beträffande utgifterna i den rådande dyrtiden och därav följande ökade kostnader.

Exportföreningen vill till slut till Eders Kungl. Maj:ts kännedom bringa, att den, förutom den förlidet år startade månatliga tidskriften »Swedish Export», även från och med innevarande år påbörjat utgivandet av en månatlig rysk tidskrift, som redan utgår. Inkomsterna och utgifterna för detta företag beräknas täcka varandra och kunna för övrigt för närvarande ej i detalj angivas.

Både den ryska och den engelska tidskriften bokföras fristående från föreningens andra räkenskaper och äro ej upptagna i bifogade stat.

Med hänsyn till de allt mer ökade krav, som ställas på exportföreningen och som föreningen söker på allt sätt att fylla, vågar föreningen med tillförsikt räkna på det åskade statsunderstödet, vilket, i sig självt icke stort, dock behöves för verksamhetens fortsatta bedrivande i hittillsvarande utsträckning.»

En jämförelse av statförslaget för år 1919 med den av föreningen på sin tid uppgjorda stat, som låg till grund för bestämmandet av statsanslaget för år 1918, visar en betydande ökning av såväl inkomster som utgifter för år 1919. Sålunda upptagas — oavsett inkomster och utgifter för de av föreningen startade engelska och ryska tidskrifterna — utgifterna till 219,500 kronor (förut 168,600 kronor) och inkomsterna, fränsett det begärda statsbidraget, till 199,500 kronor (förut 148,500 kronor). De största inkomstökningarna utvisa posterna »Årsavgifter och bidrag», som beräknats till 85,000 kronor (förut 65,000 kronor) och »Annonser i tidskriften Svensk Export», som upptagits till 65,000 kronor (förut 45,000 kronor). Å utgiftssidan äro en mångfald såväl avlönings- som andra poster föremål för betydande höjningar.

[12.]

I sitt förberörda yttrande den 30 juli 1918 tillkännagiver kommerskollegium till en början, att kollegium vid behandlingen av förevarande ärende intagit den ståndpunkt, som kollegium utvecklat i dess här ovan återgivna utlåtande den 28 november 1916 i fråga om statsunderstöd åt föreningen för år 1917 — en ståndpunkt, som syntes kollegium numera vara av Kungl. Maj:t och riksdagen godtagen.

Kommerskollegium.

I själva saken anför kollegium endast, att kollegium funne det av föreningen begärda beloppet, med hänsyn till statsnyttan och föreningens ådagalagda behov, böra tilldelas föreningen, därvid enahanda villkor borde föreskrivas, som vore bestämda för tillgodonjutande av 1918 års anslag till föreningen.

I avseende å sättet för beredande av de för statsbidraget erforderliga medlen uttalar kollegium slutligen den meningen, att, i likhet med vad som skedde beträffande anslaget för år 1918, riksdagens medverkan borde tagas i anspråk beträffande halva anslaget eller 10,000 kronor och återstoden utgå med hälften eller 5,000 kronor från vardera av manufakturförslagslånefonden samt handels- och sjöfartsfonden.

Med kommerskollegium är jag fullt ense därutinnan, att någon granskning i detalj av föreningens förslag till inkomst- och utgiftsstat lika litet nu bör företagas, som då det gällde att bereda föreningen understöd från det allmänna för uppehållande av verksamheten under åren 1917 och 1918. De för åtnjutande av sagda års statsbidrag uppställda villkor och bestämmelser, vilka givetvis böra bli va gällande jämväl i avseende å ett eventuellt statsbidrag för innevarande år, synas mig nämligen erbjuda tillräcklig kontroll över att det med statsbidraget avsedda ändamålet icke förfelas. På grund härav anser jag mig böra

Departementschefen.

- [12.] tillstyrka, att föreningen även för innevarande år tilldelas det statsbidrag, varav föreningen för uppehållande av sin verksamhet i hittillsvarande utsträckning anmält sig vara i behov.

Jämväl i fråga om sättet för beredande av de för statsbidraget erforderliga medlen biträder jag kommerskollegii förslag. Härtill anser jag mig endast böra lägga, att då det belopp, för vars anskaffande hänvändelse till riksdagen kan komma att ske, är avsett att disponeras redan under innevarande år, detsamma torde böra äskas å tilläggsstat för år 1919.

För undvikande av årligen återkommande anslag å tilläggsstat för nu ifrågavarande ändamål kan det ifrågasättas, huruvida icke — trots det att någon framställning i dylikt syfte icke från föreningen föreligger — redan nu hänvändelse till riksdagen bör göras om statsbidrag till föreningen för år 1920. Då det emellertid, med hänsyn till föreningens år från år förbättrade ekonomiska ställning, låter tänka sig, att något statsbidrag för sistnämnda år icke kommer att erfordras eller i allt fall, att statsbidraget då kan sättas till lägre belopp än för innevarande år, synes det mig riktigast att uppskjuta frågan rörande statsunderstöd för år 1920, till dess visshet angående bidragsbehovet för sagda år vunnits.

Till frågan om anvisande av medel, i den mån desamma icke böra äskas hos riksdagen, torde jag få återkomma senare under dagens lopp.

På grund av vad jag sålunda anfört, hemställer jag i detta sammanhang, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att under villkor, att Sveriges allmänna exportförening under år 1919 bedriver sin verksamhet i huvudsakligen den form och i minst den omfattning, som i företedd förslagsstat för samma år angives, samt att i granskningen av föreningens verksamhet och räkenskaper deltagar en av Eders Kungl. Maj:t förordnad revisor, såsom bidrag till föreningens verksamhet under innevarande år å *tilläggsstat* för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 10,000,

med skyldighet för föreningen att såväl till chefen för finansdepartementet som till kommerskollegium avge berättelse om föreningens verksamhet under året ävensom redogörelse för föreningens ekonomiska ställning vid utgången av samma år.

E. **Skatteomkostnader.**1. **Förstärkning av arbetskrafterna vid gränsbevakningen mot Finland.**

Under åberopande av vad jag förut denna dag, vid anmälan av frågorna om regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, under punkt 52 anført, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[13.]

Förstärkning av arbetskrafterna vid gränsbevakningen mot Finland.

att för förstärkning av arbetskrafterna vid gränsbevakningen mot Finland, i enlighet med vad jag i mitt berörda yttrande närmare utvecklat, å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst..... kronor 16,300.

F. **Kronans publika hus.**1. **Förstärkning av det ordinarie reservationsanslaget till byggnader och reparationer.**

Sedan Kungl. Maj:t, i anledning av överintendentsämbetets därom gjorda hemställan, föreslagit 1899 års riksdag att höja det under riksstatens sjunde huvudtitel uppförda reservationsanslaget till byggnader och reparationer med 100,000 kronor eller från 200,000 till 300,000 kronor, biföll riksdagen på det sätt detta förslag, att riksdagen dels höjde nyssberörda reservationsanslag med 50,000 kronor eller till 250,000 kronor, dels ock till underhåll och reparationer av publika byggnader anvisade för år 1900 på extra stat 50,000 kronor. Efter det extra anslag för ändamålet utgått med enahanda belopp under åren 1901—1909, beslöt sistnämnda års riksdag, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, att från och med år 1910 höja omförmälda ordinarie reservationsanslag från 250,000 kronor till 300,000 kronor.

[14.]

Förstärkning av det ordinarie reservationsanslaget till byggnader och reparationer.

I underdånig skrivelse den 16 december 1913 hemställde överintendentsämbetet på anförda skäl, att framställning måtte göras till 1914 års riksdag om höjning av sistnämnda anslag till 400,000 kronor. Med anledning härav föreslog Kungl. Maj:t i statsverksproposi-

- [14.] tionen till 1914 års senare riksdag under sjunde huvudtiteln, att riksdagen måtte höja anslaget med 70,000 kronor till 370,000 kronor. Detta förslag blev, enligt vad riksdagen i skrivelse den 26 augusti 1914 angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, punkt 16, tillkännagav, av riksdagen bifallet. Ifrågavarande ordinarie förslagsanslag är alltså uppfört i riksstaten med sistnämnda belopp, 370,000 kronor.

Till förstärkning av samma anslag har emellertid 1918 års lagtima riksdag å tilläggsstaten för sistnämnda år anvisat ett förslagsanslag, högst, å 230,000 kronor.

Nu har byggnadsstyrelsen i skrivelse den 30 september 1918 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1919 års riksdag att till förstärkning av nämnda reservationsanslag bevilja dels å tilläggsstat för år 1919 ett reservationsanslag av 555,000 kronor, dels ock å extra stat för år 1920 ett reservationsanslag av likaledes 555,000 kronor.

Innan jag redogör för den av byggnadsstyrelsen till stöd för dessa förslag anförda motiveringen, skall jag tillåta mig att i korthet erinra om innehållet i den framställning från överintendentsämbetet, vilken, dagtecknad den 11 september 1917, låg till grund för Kungl. Maj:ts förslag till 1918 års lagtima riksdag. Ämbetets framställning avsåg då liksom byggnadsstyrelsens nu, att förstärkning av ifrågavarande anslag skulle beredas icke blott för det löpande utan även för det nästkommande året. För vartdera året begärde ämbetet 230,000 kronor.

Till motivering av sitt förslag meddelade ämbetet först en del uppgifter, avsedda att visa, hurusom anslaget till underhåll och reparationer av kronans under ämbetets vård ställda byggnader även under normala förhållanden visat sig otillräckligt. Med den inträdda våldsamma prisstegringen hade, anförde ämbetet vidare, det sålunda även tidigare konstaterade behovet av en förhöjning av tillgängliga medel blivit än mera oavvisligt. Till bestyrkande härav meddelade ämbetet åtskilliga sifferuppgifter, bland annat en tablå utvisande prisökning i procent å materialier och arbete under åren 1914—1917 för kronans hus i Stockholm och i landsorten. Av nämnda tablå framgick, att prisstegringen under den nämnda tiden — uppgifterna syntes hava i allmänhet avgivits i juli eller augusti månad 1917 — i genomsnitt uppgått till för materialier 131 procent, för arbetslöner 36 procent och för körningar 88 procent. Överintendentsämbetet uttalade, att sistnämnda och övriga av ämbetet meddelade siffror syntes giva stöd för en fördubbling av anslaget till byggnader och reparationer, men ansåg sig dock icke böra

ifrågasätta en sådan åtgärd. Dels borde nämligen strängaste möjliga begränsning av alla anslagsäskanden under nu rådande förhållanden iakttagas, dels kunde det synas olämpligt att öka ett ordinarie anslag med hänsyn till prisleförhållanden, som måste anses abnorma. Ämbetet begränsade fördenskull sin framställning, dels såtillvida att densamma endast kom att avse extra anslag att stå till förfogande under de båda åren 1918 och 1919, dels ock därutinnan att för vardera året, på sätt jag nyss omnämnt, begärdes allenast 230,000 kronor, varigenom det för underhåll och reparationer av offentliga byggnader tillgängliga anslagsbeloppet skulle under vardera av sistnämnda båda år uppgå till 600,000 kronor.

[14.]

I byggnadsstyrelsens nu föreliggande, av mig förut omnämnda skrivelse av den 30 september 1918 har styrelsen till en början åberopat dels vad överintendentsämbetet i sin omförmälda framställning anfört, dels ock en vid styrelsens skrivelse fogad prisuppgift, utvisande prisstegringen för olika slag av materialier och arbete inom byggnadsfacket från 1914 till den 1 september 1918.

Nämnda prisuppgift, i vilken meddelas, att prisökningen under nämnda tid utgjort i medeltal för materialier 250 procent och å arbetslöner 150 procent, är av följande lydelse:

[14.]

Prisuppgift å materialier och arbete under åren 1914—1918 för kronans hus i Stockholm.

Punkt- nr i avtal		Enhet	1914	1918 1 sept.	Ökning i procent
	<i>Byggnästarearbeten.</i>		kr.	kr.	
1	Murtegel	1000st.	50.—	230.—	360
9	Murbruk	hl.	1.04	5.—	380
15	Cement	fat	8.25	33.—	300
47	Råls	kg.	—13	1.10	746
35	Järnbalkar	»	—19	—77	305
51	Golvbräder, 38 × 112 m.m. helrent trä	m.	—29	—60	108
51	Utskottsbräder, 25 × 100 m.m.	»	—07	—18	157
101	Cloisonväggar	m ²	6.—	20.—	233
115	Inläggning av golv 38 m.m. trä	»	4.—	8.—	100
147	4-tums klippt spik	100 st.	—28	1.60	470
86	Vattnrivning och avfärgning	m ²	1.30	2.—	54
	<i>Arbetslöner.</i>				
63	Murare	tim.	—72	1.76	144
64	Timmermän	»	—62	1.76	184
65	Hantlangare	»	—53	1.54	190
67	Häst och karl	»	1.10	4.65	323
	<i>Snickeriarbeten.</i>				
55	Nya bågar intill 2.20 × 1.20	luft	5.75	12.—	109
87	Enkeldörrar, 2.10 × 0.90	st.	13.—	33.—	154
162	Plank, 50 × 100 m.m. helrent trä	m.	—43	—85	98
	Bräder, 25 × 100 m.m. helrent trä	»	—18	—42	133
	<i>Arbetslön</i>	tim.	—70	1.775	153
	<i>Glasmästarearbeten.</i>				
	Insättning av fönsterglas 0.55 × 0.50	ruta	—60	4.—	566
	Dubbeltjockt glas i järnbågar	m ²	8.—	35.—	338
	<i>Arbetslön</i>	tim.	—75	1.75	133
	<i>Måleriarbeten.</i>				
4	Strykning med limfärg	m ²	—25	—40	60
54	Uppsättning av tapet	»	—20	—35	75
78	Tvättning för oljemålning	»	—10	—15	50
97	2 gånger strykning jämte bredspackling å gammal mur	»	—90	2.90	222
	<i>Pris per timme</i>		—80	1.40	75
	<i>Plåtslageriarbeten.</i>				
10	Omtäckning av gamla tak med ny svart plåt, 48 plåtar pr klove	m ²	2.25	12.50	456
56	Inlagningar 0.60 × 0.90	st.	1.50	6.50	333
09	Skrapning och målning av tak	m ²	—14	1.25	793
68	Stuprör nedtagna och målade in- och utvändigt	m.	—55	1.60	190
80	Snöskottning	tim.	—80	1.50	88
	<i>Pris per timme</i>		—70	1.35	93
	<i>Kakelugnsmakariarbeten.</i>				
9	Omsättning av rund kakelugn 8-skifts med 5 kakel i skiftet	st.	32.—	80.—	150
90	Omsättning av flat kakelugn 8-skifts 5 1/2 kakel bred och 2 1/2 kakel djup	»	42.—	94.50	125
	Ram med järn och mässingsluckor	»	9.—	18.—	100
	<i>Pris per timme</i>		—75	1.50	100
	Ökade priser å byggnadsmaterialier utgör i medeltal 250 proc.				
	» » å arbetslöner utgör i medeltal 150 proc.				

Byggnadsstyrelsen har i föreliggande skrivelse anmärkt, att de i prisuppgiften angivna procentsiffrorna för kostnadsökningarna icke vore belysande för de vid tidpunkten för skrivelsens avlåtande rådande förhållandena. Siffrorna grundade sig nämligen på anbud, som av styrelsen antagits under våren 1918, och i de anbud, som avgivits av byggmästare och snickarmästare, hade reservation intagits för eventuella höjningar i arbetslönerna; nämnda hantverksmästare hade alltså kunnat komma i åtnjutande av ersättning för den sedermera under sistlidna augusti månad genom avtal mellan arbetsgivare- och arbetareorganisationer inträffade ökningen av lönerna. Däremot erhöles styrelsens övriga entreprenörer — för plåtslageri-, målnings-, kakelugnsmakeri- och glasmästeriarbeten — vilka icke reserverat sig i nämnda avseende, fortfarande likvid efter de i maj månad kontrakterade à-priserna, ehuru löneförhöjningar på arbetsmarknaden ägt rum. Då inom vissa fack, såsom rörlednings- och elektriska installationsbranscherna, löneökningarna varit högst avsevärda — de slutliga uppgörelserna hade dock ännu icke bekantgjorts — kunde procentsiffrorna för år 1919 antagas komma att avsevärt stegras. I vilken grad detta komme att ske, undandroge sig dock varje tillförlitlig beräkning.

Efter att hava framhållit, att nu berörda förhållanden nödvändiggjorde en väsentlig höjning av ifrågavarande anslagsmedel, har byggnadsstyrelsen såsom ett ytterligare skäl för sådan höjning framhållit den omständigheten, att under senaste tiden nya fastigheter lagts under byggnadsstyrelsens vård. I sådant hänseende har byggnadsstyrelsen till en början erinrat om tekniska högskolans fastighet vid Valhallavägen i Stockholm, beträffande vilken, sedan byggnadsstyrelsen i ett den 8 januari 1918 avgivet utlåtande beräknat den årliga kostnaden för underhållet av de till fastigheten hörande byggnaderna till 25,000 kronor, Kungl. Maj:t den 8 februari 1918 förordnat, att fastigheten skulle i fråga om underhåll av byggnaderna övertagas av byggnadsstyrelsen, därvid Kungl. Maj:t tillika förklarat sig vilja framdeles meddela beslut angående av styrelsen framställd begäran om anvisande av för ändamålet erforderliga medel. Vidare har byggnadsstyrelsen framhållit, huru som ytterligare följande fastigheter ställts under styrelsens vård, nämligen genom beslut den 21 september 1917 de för pensionsstyrelsen inköpta båda fastigheterna nr 5 och 7 vid Engelbrektsgatan, genom beslut den 26 mars 1918 fastigheterna litt. OR och UR av Munke-trädgården inom klosterkvarteret Vadstena samt genom beslut den 5 juli 1918 hovrättens över Skåne och Blekinge nybyggnad i Malmö. Slutligen har byggnadsstyrelsen i detta sammanhang omnämmt dels följande fastigheter i Stockholm, nämligen egendomen nr 4 vid Storkyrkobrinken.

- [14.] till vars förvärvande 1918 års lagtima riksdag under viss förutsättning anvisat medel och vilken numera för Kungl. Maj:ts och kronans räkning inköpts, samt Skandinaviska kreditaktiebolagets egendomar vid Storkyrkobrinken och Västerlånggatan ävensom egendomen nr 6 i kvarteret Rosenbad, i fråga om vilkas inköpande för statsverket Kungl. Maj:t den 26 september 1918 under förutsättning av riksdagens bifall fattat beslut, dels ock den väsentligt förstörade folkskoleseminarieanläggningen i Lund.

Byggnadsstyrelsen har i sin förevarande skrivelse ytterligare anfört följande:

»I de årliga generalförslagen upptagas i tredje klassen åtskilliga arbeten, som, i huvudsak nödvändiga, likväl i brist på medel till deras utförande måste stå tillbaka för andra än mera oavvisliga. I årets generalförslag uppgå dessa arbeten i tredje klassen till ett sammanlagt belopp av 586,309 kronor 50 öre. Det är ju givet, att om även dessa i tredje klassen upptagna arbeten skulle som sig bör bringas till utförande, en högst väsentlig ökning av anslagsmedlen skulle erfordras, och torde det kunna ifrågasättas, huruvida icke styrelsens ämbetsplikt bjöde att hos Eders Kungl. Maj:t begära motsvarande anslagsökning. Liksom under föregående år överintendentsämbetet, har emellertid byggnadsstyrelsen ansett sig böra med hänsyn till rådande förhållanden i största möjliga mån inskränka anslagskravet. En dylik nedsättning av det önskvärda anslagsbeloppet möjliggöres i viss mån därigenom, att av ifrågavarande medel gäldas i första rummet sådana arbeten, som kunna hänföras till verkliga reparations- och underhållsarbeten, under det att exempelvis ändringsarbeten, avseende ett bättre tillgodogörande av olika myndigheters tjänstelokaler och dylikt, komma i andra rummet och endast i ytterst trängande fall.»

Efter den motivering, som jag sålunda återgivit, har byggnadsstyrelsen slutligen anfört:

»Att med någon visshet förutse, huru förhållandena å arbetsmarknaden skola gestalta sig under de båda närmast kommande åren, torde icke vara möjligt. Man lär emellertid kunna utgå ifrån, att någon nedgång i materialpriser och arbetslöner icke är att förvänta. Då under sådana omständigheter styrelsen beslutat att inskränka äskandet av ytterligare anslagsmedel för ifrågavarande ändamål till 150 procent av det nuvarande ordinarie anslaget, har styrelsen stannat vid de lägsta belopp, som styrelsen oundgängligen anser sig böra hava till sitt förfogande för att ej styrelsens ämbetsplikt att vårda de styrelsen anförtrödda statsegendomarna må eftersättas.»

På grund av vad styrelsen sålunda anfört och då styrelsen i lik-

het med vad överintendentsämbetet i förut omförmälda skrivelse den 11 september 1917 uttalat, funnit olämpligt att till följd av abnorma prisförhållanden påyrka en förhöjning av det ordinarie anslaget, har styrelsen gjort den hemställan, som jag förut återgivit, nämligen att Kungl. Maj:t måtte av riksdagen äska till förstärkning av reservationsanslaget till byggnader och reparationer ett reservationsanslag å 555,000 kronor såväl å tilläggsstaten för år 1919 som å extra stat för år 1920.

[14.]

Då jag vid föredragning av sjunde huvudtiteln i förslaget till tilläggsstat för år 1918 anmälde överintendentsämbetets nyssnämnda framställning av den 11 september 1917, uppvisade jag först, att, när det ordinarie anslaget till byggnader och reparationer år 1914 — efter det överintendentsämbetet ifrågasatt dess höjning från dåvarande 300,000 kronor till 400,000 kronor — på Kungl. Maj:t:s förslag bestämdes till 370,000 kronor, därmed icke avsågs mera än att tillmäta anslaget så, att det nått och jämnt skulle förslå till täckande av kostnader för nödvändiga och väl avvägda underhålls- och reparationsarbeten, sådana dessa kostnader kunde med stöd av dittills vunnen erfarenhet beräknas. Jag framhöll vidare, att grundvalen för beloppets fastställande blivit genom den allmänna och oerhörda prisstegring, som kriget medfört, väsentligt rubbad; och jag betonade särskilt, att prisstegringen under den tid, som förflutit sedan de av överintendentsämbetet åberopade beräkningarna uppgjorts, alltjämt fortsatt och ännu syntes pågå. Vid sådant förhållande ansåg jag mig icke kunna ifrågasätta någon nedsättning av det belopp, vartill överintendentsämbetet föreslagit att de tillgängliga medlen skulle höjas för år 1918. Däremot fann jag mig icke böra biträda överintendentsämbetets förslag, i vad det avsåg, att anslag för ändamålet då skulle begäras även för 1919 års behov. I sådant hänseende framhöll jag först, att tilläggsanslaget påkallades av prisförhållanden, vilkas varaktighet undandroge sig varje noggrannare beräkning, och anförde vidare, att, även om jag i likhet med ämbetet måste finna sannolikt, att byggnadskostnaderna även under sistnämnda år skulle komma att vara mycket höga, och även med beaktande av önskvärdheten att så mycket som möjligt för framtiden begränsa tilläggsstaterna, hade jag icke ansett tillräckligt underlag för det dåvarande finnas för att beräkna det belopp, som utöver det ordinarie anslaget kunde komma att tarvas under år 1919. Då jag sålunda ifrågasatte ett extra byggnadsanslag endast på tilläggsstaten för år 1918, ville jag därigenom även uttryckligen betona vad även överintendentsämbetet framhållit, nämligen att fråga var om ett tillfälligt, av extraordinära förhållanden framtvingat anslagsäskande.

*Departements-
chefen*

- [14.] I överensstämmelse med vad jag sålunda anfört upptog Kungl. Maj:t i förslaget till tilläggsstat för år 1918, under punkt 10 av sjunde huvudtiteln, till förstärkning av det ordinarie reservationanslaget till byggnader och reparationer ett förslagsanslag, högst, å ovannämnda belopp, 230,000 kronor. Med förmålan att riksdagen ansett ådagalagt, att behov av anslaget förstärkning med det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet föreläge, tillkännagav riksdagen i skrivelse den 22 juni 1918 angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1918 sjunde huvudtitel, punkt 12, sitt redan förut av mig omnämnda beslut att anvisa det av Kungl. Maj:t begärda anslaget.

Den prisstegring å materialier och arbetslöner inom byggnadsfacket, som föranledde sistnämnda beslut, har, på sätt byggnadsstyrelsen påvisat, alltjämt fortgått. Ovan omförmälda prisuppgift för tiden 1914—1918 utvisar ju beträffande anbud, som antagits av byggnadsstyrelsen under år 1918, en prisstegring i jämförelse med tiden före krigsutbrottet av icke mindre än 250 procent för materialier och 150 procent för arbetslöner. I överintendentsämbetets ovanuämnda skrivelse den 11 september 1917 åberopades, som nämnts, i berörda hänseende följande siffror: för materialier 131 procent, för arbetslöner 36 procent och för körningar 88 procent.

Det ligger sålunda i öppen dag, att även för år 1919 måste till underhåll och reparationer av kronans under byggnadsstyrelsens överinseende ställda byggnader anvisas ett extra anslag, ävensom att detta anslag måste bliva väsentligt större än det för år 1918 anvisade. Beträffande byggnadsstyrelsens framställning, i vad den avser tilläggsanslag å 1920 års riksstat, anser jag mig däremot nu böra intaga samma ståndpunkt, som då förra året fråga var om överintendentsämbetets anspråk för 1919. Det synes mig nu kanske i ännu högre grad än då gälla, att tillräckligt underlag saknas för att beräkna det belopp, som under det nästkommande året kan tarvas utöver det ordinarie anslaget. Något skäl för avvikelse från den år 1918 i ifrågavarande hänseende av Kungl. Maj:t och riksdagen intagna ståndpunkten har icke heller av byggnadsstyrelsen framförts; att styrelsen föreslagit tilläggsanslag även för år 1920, torde väl bero på att styrelsen velat i vanlig ordning anmäla sitt behov av anslagsmedel för det instundande budgetåret, i den mån detta behov kunnat bedömas.

Såsom skäl för det höga belopp, som byggnadsstyrelsen ansett sig böra begära i tilläggsanslag, har styrelsen åberopat, utöver den fortsatta prisstegringen, jämväl den omständigheten, att åtskilliga byggnads-

der under innevarande år ställts eller under den närmaste framtiden kunna väntas bli stålda under styrelsens förvaltning.

[14.]

Vad först beträffar tekniska högskolans fastighet vid Valhallavägen i Stockholm, har Kungl. Maj:t, på sätt jag förut nämnt, då fastigheten enligt beslut den 8 februari 1918 i fråga om underhåll av byggnaderna överlämnades till byggnadsstyrelsen, förklarat sig vilja framdeles meddela beslut angående av styrelsen gjord hemställan om anvisande av för underhållet erforderliga medel, av styrelsen beräknade till 25,000 kronor för år. Sistnämnda belopp, mot vilket jag icke kan göra någon erinran, bör tagas med i beräkningen vid fastställandet av anslagsbehovet för år 1919. Samma är förhållandet med de av styrelsen icke närmare angivna belopp, som kunna erfordras till underhåll av de övriga av styrelsen i detta sammanhang omnämnda byggnaderna, beträffande Skandinaviska kreditaktiebolagets fastigheter vid Västerlånggatan och Storkyrkobrinken samt egendomen Rosenbad givetvis under förutsättning, att riksdagen kommer att lämna sitt samtycke till förutnämnda, av Kungl. Maj:t villkorligt beslutade köp.

Vid avvägandet av det tilläggsanslag, som bör begäras för år 1919, har man sålunda att taga i betraktande dels och i främsta rummet den även i jämförelse med nästlidet år oerhörda prisstegringen å såväl materialier som arbetslöner, dels ock den inträdda eller väntade, icke oväsentliga utvidgningen av byggnadsstyrelsens arbetsuppgifter. Vidare bör beaktas, att ifrågavarande anslagsmedel till övervägande del användas till bestridande av kostnader för underhåll och sådana reparationer, som erfordras för byggnadernas bevarande i ändamålsenligt och värdigt skick, samt att, därest tillräckliga medel för dylika behov icke ställas till förfogande och byggnadsstyrelsen sålunda tvingas att låta anstå med arbeten, som äro nödvändiga för ett rationellt ordnat underhåll, härav föranledas ökade framtida kostnader för statsverket och måhända även förluster, som icke kunna ersättas. Det för alla grenar av statsförvaltningen gällande kravet att under kristiden iakttaga en väsentligt strängare utgiftsbegränsning, än som under normala förhållanden skulle anses påkallad eller tillräddig, får givetvis icke så tillämpas, att dylika ökade kostnader eller förluster i framtiden inträda.

I betraktande av vad jag nu anført och då byggnadsstyrelsen med bestämdhet förklarat, att styrelsen i sitt förslag stannat vid de lägsta belopp, som oundgängligen böra stå till förfogande för att icke styrelsens ämbetsplikt att vårda de styrelsen anförtrödda statsegendomarna må eftersättas, har jag icke ansett mig kunna ifrågasätta

- [14.] någon nedsättning av beloppet av det för innevarande år begärda tilläggsanslaget.

Det å tilläggsstaten för år 1918 för ifrågavarande ändamål anvisade anslaget uppfördes i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag såsom förslagsanslag, högst. Byggnadsstyrelsens föreliggande förslag avser, såsom nämnts, att anslaget måtte erhålla reservationsanslags natur. Emellertid synes mig någon anledning icke föreligga att frångå hittills tillämpad praxis att förstärkning av ordinarie reservationsanslag beviljas såsom förslagsanslag, högst.

Under återopande av vad jag i detta ämne anfört får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till förstärkning av det ordinarie reservationsanslaget till byggnader och reparationer å *tilläggsstat* för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 555,000.

2. Förstärkning av grunden under vissa delar av Stockholms slott.

- [15.] Under återopande av vad jag tidigare i dag, vid föredragning av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatsens sjunde huvudtitel, under punkt 62 anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition i ämnet, som kan bli förelagd riksdagen, till förstärkning av grunden under vissa delar av Stockholms slott å *tilläggsstat* för år 1919 beräkna ett reservationsanslag av kronor 115,000.

3. Slutförande av vissa reparationsarbeten å Riddarholmskyrkan.

- [16.] I en den 18 april 1913 avlåten proposition (nr 258) föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att till utförande av vissa reparationsarbeten i Riddarholmskyrkan i huvudsaklig överensstämmelse med ett av vederbörande

departementschef förordnat förslag bevilja ett anslag å 352,500 kronor och därav å extra stat för år 1914 anvisa 100,000 kronor. Arbetena avsågo en med hänsyn till det försummade skick, vari denna historiskt viktiga byggnad befann sig, synnerligen påkallad samt grundlig och omfattande reparation av kyrkan i dess helhet. Till grund för det riksdagen förelagda förslaget låg en kostnadsberäkning, vars huvudposter chefen för finansdepartementet i sitt yttrande till statsrådsprotokollet ovannämnda dag angav sålunda:

[16.]
arbeten å
Riddarholms-
kyrkan

yttre reparationer	kronor	109,000
invändiga »	»	125,000
nedgångarna till gravkoren m. m. ...	»	22,000
sarkofager och katafalker	»	44,500
uppvärmning och belysning	»	19,000
karolinska gravkorets inre reparation samt uppmätning, undersökning m. m.	»	20,000
dekorativa arbeten	»	8,000
arvode åt kontrollant.....	»	5,000

Summa kronor 352,500.

Sedan riksdagen i skrivelse den 30 maj 1913 angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, punkt 61, tillkännagivit, att riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts förenämnda proposition, anbefallde Kungl. Maj:t enligt beslut den 29 juni 1913 överintendentsämbetet att i huvudsaklig överensstämmelse med det av riksdagen godkända förslaget under år 1913 gå i författning om påbörjande av de reparationsarbeten å Riddarholmskyrkan, som vore avsedda att före andra komma till utförande. Av det av 1913 års riksdag beviljade anslaget anvisades sedermera av 1914 års förra riksdag 150,000 kronor samt av 1915 års riksdag återstående beloppet, 102,500 kronor, och anbefalldes överintendentsämbetet enligt beslut den 2 april 1914 och den 18 juni 1915 att låta fullfölja och slutföra ifrågavarande reparationsarbeten.

Nu har byggnadsstyrelsen i skrivelse den 30 september 1918 anmält, att det beviljade anslaget visat sig otillräckligt för arbetenas slutförande, samt hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen begära anvisande av för ändamålet ytterligare erforderliga medel.

I sistnämnda skrivelse har byggnadsstyrelsen till en början anfört följande.

Sedan åtskilliga förberedande åtgärder och undersökningar före-

[16.] tagits samt en av ämbetet i samråd med riksantikvarien gillad arbetsplan uppgjorts, hade arbetena igångsatts i mars månad 1914 och sedan dess fortgått med de avbrott, som framtvingits av stridigheterna å arbetsmarknaden med därav följande strejker och lockouter, vilka särskilt pågått under årets bästa arbetsmånader.

Arbetenas komplicerade natur och under deras fortgång gjorda, ytterst intressanta historiska och arkeologiska fynd hade gång på gång gjort nya utredningar och modifikationer i arbetsplanen nödvändiga, vadan arbetena även av denna orsak dragit längre ut på tiden, än som kunnat på förhand förutses. De oroliga tider, under vilka arbetena måst bedrivas, hade även lagt hinder i vägen, som det icke stått i styrelsens makt att undanröja.

Emellertid hade arbetena nu så framskridit, att i stort sett kyrkans yttre konservering, såsom reparationen av tornspiran, stenarbetena, murverket, fönsterna och socklarna m. m., vore färdiga med undantag av västportalens behandling, som enligt ovanberörda beslut den 29 juni 1913 skulle ånyo underställas Kungl. Maj:ts prövning. Vidare hade värmeledning installerats i kyrkan, ett villkor för övriga arbetens bedrivande, de inre reparationsarbetena å kyrkans väggar och valv hade i stort sett blivit avslutade och de ytterst värdefulla medeltida kalkmålningarna vore framkallade och konserverade. Vid de inre arbetenas utförande hade synnerligen intressanta bidrag till kyrkans och klostrets byggnadshistoria och arkitektur kommit i dagen, såsom den forna korsgången, befintligheten av konsoler under korets knektar, de äldsta portalerna. Korets och skeppets golv och gravar hade blivit ombyggda och skeppets golv blivit sänkt till ursprunglig nivå, varvid alla äldre gravar blivit undersökta och iordningställda samt de kringsspridda och söndertrasade gravstenarna så vitt möjligt tillrättaskaffats, lagats och återinlagts på sina rätta platser, ett utomordentligt krävande och svårt arbete, som dragit betydlig tid och stor kostnad, men som lämnat i utbyte en rikedom av de värdefullaste historiska och andra upplysningar.

Dessutom hade de äldsta konungagravarna, konung Magnus Ladulås' och konung Karl Knutssons, blivit öppnade och undersökta. I samband med den nödvändiga reparationen av konung Karl XII:s sarkofag hade även konungens kista blivit öppnad och därvid hade konungens lik med vederbörligt tillstånd underkastats en noggrann vetenskaplig undersökning ur medicinsk och historisk synpunkt.

Därjämte hade samtliga gravkor och gravvalv, tillhörande enskilda familjer, samt de Gustavianska och Karolinska koren undergått före-

skrivna vidlyftiga undersökningar, reparationer och konserverings-
åtgärder. [16.]

I samband med de sålunda utförda arbetena hade ett antal kistor på enskild bekostnad underkastats erforderlig konservering.

Större delen av dessa arbeten hade givetvis varit av den natur, att de icke kunnat utföras å entreprenad. Där entreprenadsystem kunnat tillämpas, såsom å tornspirans konservering, utvändiga stenarbeten, värmeledning, lagning av fönstersmidan o. s. v., hade detta skett, men övriga arbeten hade utförts på räkning enligt av byggnadsstyrelsen i allmänhet anlitat system och så långt kunnat ske genom dess byggmästare och övriga hantverkare till genom entreprenadauktion fastställda tim- och materialpriser.

Det vore emellertid tydligt, att arbetena i Riddarholmskyrkan liksom överintendentsämbetets och byggnadsstyrelsens övriga arbeten måst röna inverkan av de sedan år 1912, då förslaget uppgjorts, allmänt stegrade arbets- och materialpriserna. Visserligen hade en del besparingar kunnat göras under de första arbetsåren, särskilt beträffande yttertaket reparation och konserveringen av valvmålningarna, men däremot hade andra arbeten blivit väsentligt kostsammare än som beräknats, dels av tekniska skäl, dels ock till följd av under arbetets gång gjorda upptäckter av teknisk, historisk, estetisk eller arkeologisk art. Särskilt gällde detta spirans reparation, som, sedan ställningar blivit uppsatta och noggrannare undersökning av dess tillstånd kunnat göras, visat sig kräva vida mer genomgripande lagningar än som kunnat förutses, samt den vidlyftiga omläggningen av kyrkans golv.

Huvudsakligen hade emellertid de sedan år 1914 i oanad grad stegrade arbets- och materialpriserna medverkat till arbetenas fördyrande. Dessa priser hade från år 1912 till våren 1918 stigit med åtminstone för materialier 250 procent och för arbetslöner 150 procent, och hade genom senaste arbetsavtal arbetslönerna ökats med ytterligare 25 à 40 procent. Att trots alla svårigheter den största delen av arbetena hunnit verkställas, innan denna stegring gjort sig starkast kännbar, hade emellertid medfört, att behovet av ökade anslag hölle sig inom rimliga gränser.

Av anförda skäl krävde vissa av de arbeten, som ännu vore under utförande eller återstode att utföra, ökat anslag.

Beträffande det sålunda erforderliga tilläggsanslagets belopp har byggnadsstyrelsen anfört:

[16.]

»En inom styrelsen gjord utredning visar, att i kostnadsberäkningen upptagna belopp hittills överskridits vid utförandet av följande arbeten:

vid spirans renovering med i runt tal	kr. 10,600	
» fönstrens reparation med	» 2,250	
» golvets omläggning och lagning med	» 15,400	
för värmeledning m. m. med	» 3,050	
» konstsmidena med	» 5,800	
» arvode för kontrollant med	» 6,100	kr. 43,200

För konservering av den återfunna korsgången samt de fyra nyfunna portalerna i västra och norra vapenhusen har tillkommit	» 14,000	
		kr. 57,200

varemot ett överskott erhållits å valvmålningarnas konservering.	kr. 9,000	
samt yttertakets istandsättande	» 13,800	» 22,800

vadan alltså samtliga nu nämnda arbeten kommit att draga en merkostnad av omkring		kr. 34,400
---	--	------------

På grund av gjorda upptäckter och fynd fordras ändrad behandling av vissa partier och i följd härav ökat anslag, sålunda för insättning av täljstenskonsoler under korets valvknektar	kr. 6,000	
dörrar till de nyfunna portalerna.	» 600	» 6,600

Slutligen kräva på grund av ökning i arbets- och materialpriser återstående arbeten följande tillägg:

Uppsättning av orgel och orgelläktare	kr. 9,000	
Ingenjörsarbeten för vatten- och belysningsanordningar »	8,000	
Gallergrindar och konstsmiden.	» 4,000	
Återstående murnings- och ställningsarbeten	» 10,000	
Arkeologisk kontroll under återstående tid	» 2,500	
samt övriga arbeten efter samma beräkningsgrunder.	» 12,500	» 46,000

Då nya överraskningar å arbetsmarknaden kunna väntas inträffa, torde vara rådligast, att anslaget för oförutsedda kostnader ökas med »	10,000	
vadan alltså en totalökning av kostnaderna måste anslås till	kr. 97,000.	

Denna summa motsvarar cirka 27 procent av hela anslagssumman, vilket i jämförelse med andra samtida arbeten icke kan anses högt.»

På grund av vad byggnadsstyrelsen sålunda anfört har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte till 1919 års riksdag avlåta proposition om anvisande å tilläggsstat för samma år av ett anslag å 97,000 kronor till bestridande av kostnader för slutförande av reparationen av Riddarholmskyrkan.

Departements-
chefen.

Det framgår av byggnadsstyrelsens skrivelse, att den kostnadsökning, till vars täckande medel nu begäras, är föranledd dels av ändringar i planen för arbetet, påkallade antingen av tekniska skäl eller

av upptäckter, som gjorts under arbetets gång, dels och huvudsakligen av den sedan tiden då beräkningarna uppgjordes inträdda stegringen i materialpriser och arbetslöner. I förra hänseendet vill jag erinra, huru- som vid arbetsplanens uppgörande förutsågs, att jämkningar och ändringar i densamma kunde komma att visa sig nödvändiga. Härom anförde till statsrådsprotokollet den 18 april 1913, då förslaget till propositionen i ämnet föredrogs, dåvarande chefen för finansdepartementet, att det givetvis icke vore möjligt eller lämpligt att i alla detaljer fastslå de föreslagna åtgärderna, enär vid en gammal byggnads reparation under arbetets gång förut okända omständigheter kunde yppa sig, som gjorde det nödvändigt att modifiera tidigare föreslagna åtgärder. De kostnads- ökningar av senast omförmälda grupp, vilka byggnadsstyrelsen upp- tagit i sin av mig återgivna översikt av gjorda utbetalningar och före- stående utgifter, omfatta följande huvudposter:

för konservering av den återfunna korsgången samt de	
fyra nyfunna portalerna i västra och norra vapen-	
husen	kronor 14,000
» insättning av täljstenskonsoler under korets valv-	
knektar	» 6,000
» dörrar till de nyfunna portalerna	» 600
	<hr/> Summa kronor 20,600.

Även i de uti nyssnämnda översikt först upptagna posterna å sammanlagt 43,200 kronor för hitills överskridna beräkningar torde ingå icke närmare bestämbara belopp, som avse kostnadsökningar av nu ifrågavarande slag. Å andra sidan hava, enligt vad byggnadsstyrelsen i sin förenämnda skrivelse meddelat, besparingar gjorts till ett sammanlagt belopp av 22,800 kronor. Om sålunda de gjorda besparingarna uppgå till ungefär samma belopp som summan av de kostnadsökningar, vilka föranletts av ändringar i arbetsplanen, så kommer den summa, som byggnadsstyrelsen nu begär såsom tilläggsanslag, 97,000 kronor, att i stort sett motsvara de ökningar i beräknade kostnader, vilka belöpa på stegrade materialpriser och arbetslöner. Nämnda summa utgör något mera än 27 procent av det ursprungliga anslaget. Jag har nyss vid föredragning av förslag till förstärkning av det ordinarie anslaget till byggnader och reparationer haft anledning att i fråga om be- rörda stegringar meddela närmare uppgifter, till vilka jag här kan hänvisa. I sin förevarande skrivelse har byggnadsstyrelsen uttalat, att från år 1912, då förslaget till Riddarholmskyrkans reparation upp- gjordes, till våren 1918 prisstegringarna uppgått till åtminstone för

- [16.] materialier 250 procent och för arbetslöner 150 procent samt att arbetslönerna genom senast ingångna arbetsavtal ökats med ytterligare 25—40 procent. Att oaktat sådana prisstegringar kostnadsökningen för ifrågasvarande arbeten, vilka, på sätt även från början förutsågs, till följd av sin natur måste taga lång tid i anspråk, kunnat begränsas till omkring 27 procent, beror därpå, att det lyckats byggnadsstyrelsen att, trots de många hinder och svårigheter som mött under arbetets gång, verkställa eller träffa avtal om större delen av arbetena, innan de väsentligaste prisstegringarna inträtt.

De av byggnadsstyrelsen uppgjorda beräkningarna rörande ökade kostnader för ifrågasvarande ändamål föranleda ingen erinran från min sida.

I anslutning till vad jag sålunda anfört förordar jag bifall till styrelsens föreliggande framställning.

Innan jag gör min hemställan i sådant hänseende, skall jag emellertid tillåta mig att något beröra ett ämne, som varit föremål för prövning i samband med förslaget om Riddarholmskyrkans restaurering, nämligen frågan om istandsättande av den i övre Karolinska gravkoret uppställda marmorsarkofag, vari den kista förvaras, vilken innehåller stoftet av konung Karl XII.

Då frågan om reparation av Riddarholmskyrkan ovanberörda den 18 april 1913 föredrogs, anförde chefen för finansdepartementet till statsrådsprotokollet, att en på riksmarskalksämbetets föranstaltande under år 1910 utförd undersökning givit vid handen, att nämnda sarkofag, som vore utförd av svart, vitådrig marmor i tunna skivor, sammanhållna av järnkramlor, befunnits vara i ett så bristfälligt skick — särskilt hade på grund av den starka fukten i kyrkan sarkofagens sidostycken starkt förvittrat och järnkramlorna förrostat, så att rostavlagringarna här och där söndersprängt marmorn, å vars olika skivor även i övrigt åtskilliga sprickor iakttagits — att densamma borde antingen restaureras med användande av den gamla sarkofagens material och konstruktionssätt eller ock ersättas med en ny sarkofag, lika med den gamla men med kista och lock i var sitt helt block av viss svensk granitsort. Riksmarskalksämbetet, som med stöd av den gjorda undersökningen ansåg, att en reparation enligt förstnämnda alternativ skulle hava endast temporärt värde, under det att graniten kunde stå sig hur länge som helst, förordade det senare alternativet. Till denna uppfattning anslöt sig riksantikvarien i ett på framställning av riksmarskalksämbetet avgivet yttrande. I det kostnadsförslag, som föredragande departementschefen framlade till stöd för omförmälda, till 1913 års riksdag avlätna proposition,

upptogs det belopp, vartill kostnaden för en ny sarkofag beräknats, eller 5,700 kronor. I fråga härom anförde emellertid departementschefen, att den föreslagna anskaffningen av en ny sarkofag syntes böra bli beroende av förnyad noggrann prövning, om icke möjlighet funnes att på lämpligt sätt reparera den ursprungliga sarkofagen, vilket ur pietetshänsyn vore bestämt att föredraga.

I anslutning till detta uttalande anmodade chefen för finansdepartementet genom ämbetsskrivelse den 2 maj 1916 överintendentsämbetet att i samråd med riksantikvarien verkställa den förnyade prövning, som departementschefen med nyss återgivna yttrande angivit, samt därefter till finansdepartementet inkomma med härav föranlett förslag.

Med skrivelse den 5 juli 1918 avgav byggnadsstyrelsen, under förmälan att den begärda utredningen i samråd med riksantikvarien verkstälts, det förslag, som ur utredningen framgått; och meddelade styrelsen därvid till en början, att styrelsen med anledning av nyssnämnda uppdrag av den 2 maj 1916 i samråd med riksantikvarien låtit verkställa noggranna undersökningar av sarkofagen, samt att dessa undersökningar hade kunnat utföras med större noggrannhet, sedan sarkofagen med nådigt tillstånd under sommaren 1917 blivit öppnad och konung Karl XII:s kista blivit ur densamma upptagen. Efter att vidare hava omnämnt ett över den därvid utförda undersökningen av kistan och sarkofagen upprättat protokoll, vilket inlämnats till riksmarskalksämbetet, fortsatte byggnadsstyrelsen:

»Därav framgår, att sarkofagen är betydligt skadad, i det att de yttre marmordelarna dels förete avsevärda sprickor, dels åtskilliga bortspräckta bitar och söndervittrade ytpartier. En reparation av sarkofagen är därför synnerligen svår att utföra på ett ur alla synpunkter tillfredsställande sätt. Sarkofagen är ju emellertid ett historiskt minnesmärke, knutet till en stor historisk person, och utförd på nationens bekostnad under en historiskt märklig tid efter ritningar av en utav vårt lands främsta arkitekter Nicodemus Tessin d. y. Sarkofagen i original äger sålunda ett stort historiskt värde, ett stort pietetsvärde och dessutom ett stort konstvärde. De två förstnämnda egenskaperna äro ju oupplösligt knutna till originalet. Det synes sålunda vara en given sak, att en restaurering av originalsarkofagen är att bestämt föredraga framför en kopiering i nytt material. även om restaureringen skulle bli behäftad med vissa svagheter.

För att en restaurering av sarkofagen skall kunna anses motsvara sitt ändamål fordras, att den bevarar icke endast originalet utan även i största möjliga utsträckning dess patina. De åtgärder, som vidtagas med sarkofagen, böra endast vara sådana, som erfordras för att säkerställa dess bestånd utan att förändra dess nuvarande karaktär.

Utgående från denna ståndpunkt har byggnadsstyrelsen i samråd med riksantikvarien låtit utarbeta ett förslag till sarkofagens restaurering. Principen i detta förslag är följande. För att de spruckna marmorskivorna i sarkofagen skola kunna

- [16.] fästas och sammanhållas måste en fast och motståndskraftig inre stomme förfärdigas, på vilken de olika delarna kunna fästas med tillhjälp av dubbar, skruvar och kramlor av brons. Denna stomme förlägges mellan det yttre skalet av svart marmor och den inre beklädnaden av vita marmorskivor. Samma förfarande skulle då användas för sarkofagens lock. Alla äldre dubbar och kramlor av järn, vilka genom rostning blivit till skada för sarkofagen, måste borttagas och ersättas med nya av brons eller annan beständig legering. Felande bitar i sarkofagens underdel och lock ersättas med stuck. Därmed lagas också vanprydande sår och sprickor. Härvid iakttages att lagningarna givas samma utseende och färg, som de närmast kringliggande partierna, så att de icke störa totalintrycket.

Styrelsen har haft under omprövning flera olika förslag till utförande av den erforderliga stommen. Såsom en ur viktiga synpunkter mycket lämplig lösning av problemet syntes styrelsen ett förslag att utföra stommen av brons, som är ett både hållbart, oföränderligt och ädelt material. Styrelsen hade tänkt sig, att den erforderliga metallen därtill skulle kunnat erhållas genom nedsmältning av någon av de gamla bronskanonerna, som finnas i Artilleriemuseum, naturligtvis under förutsättning att något ur museets synpunkt mindre värdefullt dubbelexemplar av någon kanontyp därtill kunde användas. Det syntes styrelsen, som om ett dylikt material skulle vara alldeles särskilt ägnat till att ingå i den store krigarkonungens sarkofag. Emellertid har styrelsen såsom svar på en under hand till Artilleriemuseets chef framställd förfrågan fått mottaga meddelandet, att museet icke anser sig kunna släppa till någon av sina kanoner till ifrågavarande ändamål, något vartill byggnadsstyrelsen ansett sig böra taga vederbörlig hänsyn.

Med anledning härav har styrelsen undersökt möjligheten att använda kalkstens- eller marmorskivor till den erforderliga stommen. Detta har emellertid visat sig vara mindre lämpligt, emedan stommen för att bli tillräckligt hållbar skulle behöva göras alltför tjock.

Styrelsen har, fortfarande i samråd med riksantikvarien, därför funnit, att den nödvändiga stommen lämpligast göres av armerad marmorcement, varvid den kan göras både hållbar och tillräckligt tunn. Stommen i fråga blir icke synlig, emedan den såväl ut- som invändigt klädes med det gamla marmormaterialet. Den tjänstgör endast såsom ett slags konstgjort skelett för uppbärande av sarkofagens samtliga delar.

Detaljutförandet av restaureringen efter ovan angivna metod är ett mycket ömtåligt arbete, som kräver ett känsligt anpassande av metoden för varje särskild del. Arbetet måste givetvis ske under ständig sakkunnig kontroll samt med utomordentlig noggrannhet.»

Beträffande vidare kostnaderna för det sålunda föreslagna arbetet anförde byggnadsstyrelsen, att desamma icke kunde bestämt angivas, men att på grund av arbetets ytterst ömtåliga karaktär man måste räkna med ganska höga priser. En inom byggnadsstyrelsen upprättad beräkning slutade på 12,000 kronor. Efter att hava erinrat om förutnämnda, för ifrågavarande ändamål avsedda belopp å 5,700 kronor, ifrågasatte byggnadsstyrelsen, huruvida icke den överskjutande kostnaden kunde

bestridas av medel ur den av statskontoret förvaltade fonden för Karl XII:s monument. [16.]

Nämnda fond bildades därigenom, att enligt Kungl. Maj:ts beslut den 16 april 1870 till statskontoret överlämnades behållningen av för Karl XII:s monument i Stockholm insamlade medel för att under angivna benämning särskilt bokföras och förräntas; och skulle, då sådant för monumentets vård och underhåll eller eventuella flyttning av Kungl. Maj:t prövades vara av nöden, för ändamålet erforderliga medel tagas ur fonden. Fondens belopp har numera stigit till omkring 42,000 kronor.

I anledning av vad byggnadsstyrelsen sålunda ifrågasatt hördes statskontoret, som, efter att av byggnadsstyrelsen hava inhämtat att inga större utgifter för monumentet vore under de närmaste åren förestående, tillstyrkte anvisande ur fonden av 6,300 kronor för ifrågasvarande ändamål, samt justitiekanslersämbetet, som icke hade något att erinra mot fondens anlitande på sätt föreslagits.

Då ärendet den 1 november 1918 föredrogs, uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att under fortsatt samarbete med riksantikvarien utföra restaureringen av konung Karl XII:s sarkofag i huvudsaklig överensstämmelse med de av styrelsen i dess omförmälda skrivelse den 5 juli 1918 angivna principer. Därjämte bemyndigade Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsen att till bestridande av kostnaderna för ifrågasvarande restaureringsarbete använda, utöver förut tillgängliga medel, ett belopp av högst 6,300 kronor, att avföras å fonden för Karl XII:s monument.

Enligt vad jag under hand inhämtat, har, sedan arbetet numera slutförts, sarkofagen i restaurerat skick den 30 november 1918 besiktigats av representanter för byggnadsstyrelsen och för riksmarskalksämvet samt av riksantikvarien.

Under åberopande av vad jag förut anfört i fråga om reparationsarbetena å Riddarholmskyrkan, får jag härmed hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för slutförande av de av 1913 års riksdag beslutade reparationsarbetena å Riddarholmskyrkan anvisa å *tilläggsstat* för år 1919 ett reservationsanslag av kronor 97,000.

4. Ombyggnad av den s. k. atelierbyggnaden vid Karl XIII:s torg i Stockholm.

[17.] Under åberopande av vad jag förut i dag, vid anmälan av frågorna rörande regleringen av de till sjunde huvudtiteln hörande utgifterna i riksstaten för år 1920, under punkt 64 anført, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Ombyggnad
av den s. k.
atelierbyggnaden
i Stockholm.*

att i avbidan på den proposition i ämnet, som kan bliva riksdagen förelagd, till ombyggnad av den s. k. atelierbyggnaden vid Karl XIII:s torg i Stockholm å *tilläggsstat* för år 1919 beräkna ett reservationsanslag av kronor 300,000.

5. Byggnad för en statens provningsanstalt m. m.

[18.] I en den 31 mars 1916 dagtecknad proposition (nr 176) föreslog Kungl. Maj:t samma års riksdag att till uppförande av byggnad för en statens provningsanstalt å viss angiven plats å Djurgården invid Stockholms östra station samt för utrustning av nämnda anstalt bevilja ett anslag av 800,000 kronor och därav på extra stat för år 1917 under sjunde huvudtiteln anvisa ett belopp av 250,000 kronor.

*Byggnad för
en statens
provnings-
anstalt m. m.*

I de kostnadsberäkningar, på vilka Kungl. Maj:ts förslag var grundat och vilka meddelats i det vid förenämnda proposition fogade utdrag av statsrådsprotokollet, voro byggnadskostnaderna upptagna till 695,000 kronor och kostnaderna för anstaltens utrustning till 230,000 kronor. Anstalten i fullbordat skick var alltså beräknad att kosta 925,000 kronor, av vilket belopp 125,000 kronor voro avsedda att anvisas ur manufakturförlagslånefonden. Det äskade anslaget, 800,000 kronor, skulle fördelas på tre år.

I skrivelse den 8 juni 1916 angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, punkt 53, anmälde sedermera riksdagen, att omförmälda proposition blivit av riksdagen bifallen, därvid riksdagen samtidigt tillkännagav, att riksdagen icke haft något att erinra mot de uppgjorda kostnadsberäkningarna.

Sedermera har riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar av ifrågavarande anslag anvisat dels på extra stat för år 1918 ett belopp av 250,000 kronor och dels å tilläggsstat

för samma år ett belopp av 195,000 kronor. Av anslaget i sin helhet, 800,000 kronor, återstår sålunda oanvisat ett belopp av 105,000 kronor. Den redan anvisade delen av anslaget, 695,000 kronor, har uteslutande tagits i anspråk för gäldande av byggnadskostnader, varför återstoden av anslaget, 105,000 kronor, alltså bör användas till täckande av kostnader för anstaltens utrustning.

Slutligen har 1918 års lagtima riksdag till uppförande av byggnader för statens provningsanstalt å extra stat för år 1919 beviljat — utöver det belopp av 695,000 kronor, som, enligt beslut av 1916 års riksdag, härför anslagits — ytterligare ett reservationsanslag av 790,000 kronor.

I skrivelse den 23 september 1918 har nu styrelsen för statens provningsanstalt — med förmålan att byggnadsarbetet med provningsanstalten, sedan även sistnämnda belopp av riksdagen beviljats, fortskridit så långt, att huvudbyggnaden kunde beräknas vara uppförd före 1918 års utgång och färdig till inflyttning före 1919 års utgång, vid vilken tid den mekaniska laboratoriebyggnaden även kunde beräknas vara i huvudsak fullbordad — anfört i huvudsak följande:

*Styrelsen för
statens prov-
ningsanstalt.*

»Beträffande de uppförda byggnadernas utrustning torde emellertid, sedan riksdagen härför beviljat medel, intet ytterligare vara åtgjort.

Vissa av dessa utrustningsarbeten såsom inbyggande av snickeriarbeten, rörledningar och elektrisk utrustning, ugnar m. m. på de olika laboratorierna böra för vinnande av ändamålsenlighet utföras i samband med byggnadsarbetena. Åtgärder böra därför snarast möjligt vidtagas för anskaffande av sådan utrustning, om byggnaderna vid deras färdigblivande över huvud skola kunna tagas i användning. Likaledes måste vissa oundgängligt nödvändiga maskiner och apparater på ett tidigt stadium konstrueras och beställas.

Det synes styrelsen vara lämpligt, att uppdraget att omhändervå utrustningen av den nya anstalten måtte anförtros åt styrelsen för statens provningsanstalt. Om detta vinner Kungl. Maj:ts bifall är det behövt, att erforderliga medel härför snarast möjligt ställas till styrelsens förfogande.

Enligt de sakkunnigas förslag av den 23 december 1913 beräknades kostnaden för anstaltens utrustning med inventarier, maskiner och apparater i den omfattning, som redan då ansågs önskvärd, med dåvarande priser komma att uppgå till 230,000 kronor. Kostnaderna för samma utrustning torde nu hava stigit till flerfaldiga beloppet.

Det är tydligt, att med dessa hittills beviljade eller i utsikt ställda medel anstaltens utrustning icke närmelsevis kan genomföras i behövt omfattning. Det är emellertid styrelsens uppfattning, att med nämnda summa, 230,000 kronor, och med utnyttjande av den nuvarande anstaltens hjälpmedel de nya byggnaderna skola kunna göras tillräckligt användbara, för att verksamheten skall kunna dit överflyttas och bedrivas under väsentligt bättre förhållanden än vad nu är fallet i de gamla och delvis hyrda lokalerna.

[18.]

Styrelsen torde sedermera, i den mån det visar sig nödvändigt, få inkomma till Kungl. Maj:t med framställning rörande ökade medel för berörda ändamål.

Med stöd av vad som ovan anförts får styrelsen hemställa, att åt styrelsen för statens provningsanstalt måtte uppdragas att ombesörja utrustningen av statens provningsanstalt och att härför redan beviljade och i utsikt ställda medel snarast möjligt för sådant ändamål ställas till styrelsens förfogande.»

*Departements-
chefen.*

Såsom av förestående framgår, torde kostnaderna för utrustningen av statens materialprovningsanstalt på grund av den inträffade prisstegringen komma att överstiga den beräknade summan 230,000 kronor. Någon närmare utredning rörande de slutliga kostnaderna föreligger emellertid ej ännu, varför förslag härutinnan icke kan föreläggas innevarande års riksdag. Det av 1916 års riksdag för ändamålet avsedda beloppet å 105,000 kronor jämte det i utsikt ställda bidraget å 125,000 kronor från manufakturförlagslånefonden torde emellertid förslå att sätta de nya lokalerna i sådant skick, att verksamheten kan helt eller delvis dit förläggas.

Med anledning av ovanberörda, av styrelsens för statens provningsanstalt gjorda framställning har Kungl. Maj:t den 11 oktober 1918, jämte det åt styrelsen uppdragits att ombesörja anstaltens utrustning, anbefallt statskontoret att till styrelsen för bestridande av kostnader härför från manufakturförlagslånefonden utbetala ett belopp av 125,000 kronor. För utanordnande av återstoden, 105,000 kronor, av det av 1916 års riksdag beviljade anslaget fordras emellertid riksdagens godkännande.

På grund härav får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att av det av 1916 års riksdag till uppförande av byggnad för en statens provningsanstalt samt för utrustning av nämnda anstalt beviljade anslaget å 800,000 kronor å *tilläggsstat* för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av kronor 105,000.

6. Inrednings- och reparationsarbeten i länsresidenset i Jönköping.

[19.]

*Inrednings-
och repara-
tionsarbeta i
länsresidenset
i Jönköping.*

Med skrivelse den 19 november 1918 har byggnadsstyrelsen framlagt förslag till vissa inrednings- och reparationsarbeten i länsresidenset i Jönköping för en beräknad kostnad av 11,000 kronor. Utredningen

i detta ärende är icke avslutad, men, då jag kommit till den uppfattningen, att förslag bör föreläggas riksdagen i huvudsaklig överensstämmelse med vad byggnadsstyrelsen i nämnda skrivelse hemställt samt att anslag för ändamålet bör äskas å tilläggsstat för innevarande år, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[19.]

att, i avvidan på den proposition i ämnet, som kan bliva riksdagen förelagd, för vissa inrednings- och reparationsarbeten i länsresidenset i Jönköping å tilläggsstat för år 1919 beräkna ett reservationsanslag av kronor 11,000.

7. Inköp för statsverkets räkning av en intill landsstatshusets i Kalmar område gränsande tomt.

Efter gemensam beredning med statsrådet och chefen för civildepartementet har jag vidare att anmäla följande ärende.

[20.]

Med skrivelse den 12 mars 1918 har byggnadsstyrelsen till Kungl. Maj:t överlämnat en av länsstyrelsen i Kalmar hos förstnämnda styrelse gjord framställning om vidtagande av åtgärder i syfte att åt länsstyrelsen bereda ökat lokalutrymme.

Inköp för statsverkets räkning av en intill landsstatshusets i Kalmar område gränsande tomt.

Länsstyrelsen, vars framställning är dagtecknad den 29 september 1917, har till en början erinrat, att enligt den organisation av landsstaten, som med kronofogdarnas indragning den 1 januari 1918 skulle träda i kraft, antalet tjänstemän vid länsstyrelsen komme att ökas. Å landskansliet skulle nämligen anställas en landsfogde och ytterligare en landskanslist samt å landskontoret ytterligare två land-kontorister, varjämte förste länsnotarie- och länsbokhållartjänsterna skulle förändras till länsassessorstjänster med åtföljande viss självständig föredragningskyldighet.

Vidare har länsstyrelsen anfört följande.

»Rummen i landsstatshuset äro nu disponerade på följande sätt. Å övra botten finnas, förutom sessionssal och två ämbetsrum åt landshövdingen, två medelstora och ett större rum, vilka äro upplåtna de förra till landssekreteraren och länsnotarierna och det senare åt två landskanslister, två extra landskanslister och en maskinskriverska. Nedra botten innehåller lokaler för landskontoret, som förfogar över fyra rum, av vilka ett (f. d. lantränteriet) disponeras av landskamreraren, ett av länsbokhållaren och en extra landskontorist, ett av extra länsbokhållaren och en extra landskontorist och ett (det största) av två landskontorister, en extra landskontorist och en maskinskriverska. Härförutom finnas arkivrum i en gårdsbyggnad, vilka emellertid icke äro så beskaffade, att de kunna användas jämväl till tjänsterum.

Åt den nytillkommande landskanslisten torde plats kunna beredas i landskans-

[20.]

liets större rum, men till landsfogden, som bör tilldelas särskilt rum, saknas sådant rum. Å landskontoret kan den ena av de nya landskontoristerna erhålla plats i landskontorets största rum. Åt den andra landskontoristen, som torde få till åliggande att med hjälp av tidvis erforderliga tillfälliga biträden ombesörja den från kronofogdarna till landskontoret överflyttade redovisningen av kronouppbörderna m. m., finnes däremot icke något rum tillgängligt. Därjämte torde med sannolikhet kunna förutses, att det snart nog skall visa sig nödvändigt, att länsassessorerna få var sitt särskilda rum, och behov av särskilda rum för länsstyrelsens skrivbiträden har länge gjort sig kännbart, emedan maskinskrivningen i hög grad stör arbetet för de tjänstemän, som nödgas förrätta sitt arbete i samma rum, som dylik maskin användes. Önskligt vore dessutom, att inom landsstatshuset funnes att tillgå ett rum, där tjänstemännen kunde få intaga ett mellanmål eller en andra frukost under den tid av minst sex timmar, varunder de i ett sammanhang äro sysselsatta å ämbetslokalerna.

Utöver de åt länsstyrelsen nu upplåtna lokaler erfordras således:

Å *landskansliet*: ett rum för länsassessoren, ett rum för landsfogden och ett rum för skrivbiträdet; samt

å *landskontoret*: ett rum för länsassessoren, ett rum för den nya avdelning, som skall handhava uppbördsredovisningen, och ett rum för skrivbiträdet,

ävensom ett för båda avdelningarnas tjänstemän gemensamt frukostrum.

Huruvida genom inredning av landsstatshusets vind skall kunna vinnas en tillfredsställande utvidgning av länsstyrelsens lokaler, torde först kunna avgöras efter utredning av sakkunnig person. Skulle emellertid på nämnda sätt ej kunna åstadkommas för en längre tid framåt tillräckliga ämbetslokaler, läser endast återstå att lösa frågan genom en tillbyggnad till landsstatshuset åt väster. I så fall måste statsverket förvärva den intill kronans fastighet liggande fastigheten nr 61 i Kalmar stads södra kvarter, vilken är bevillningstaxerad till 12,000 kronor. Tomten har en längd i gatulinjen av omkring 12 meter och ett djup av 24 meter. Dess form är rektangulär och storleken torde vara fullt tillräcklig för den tillbyggnad, som må för ändamålet erfordras.»

Byggnadsstyrelsen har i ovannämnda skrivelse den 12 mars 1918 till en början meddelat, att i anledning av länsstyrelsens ovan återgivna framställning tjänstgörande arkitekten hos styrelsen Axel Lindegren efter av styrelsen erhållet uppdrag i ämnet avfattat två alternativa förslag, avseende det ena påbyggnad av och det andra tillbyggnad till landsstatshuset i Kalmar. Dessa förslag hade byggnadsstyrelsen överlämnat till länsstyrelsen för dess yttraude och därvid tillika anhållit om upplysning, huruvida den för tillbyggnad avsedda tomten vore till salu och i så fall angående priset därå. Till svar härå hade byggnadsstyrelsen från länsstyrelsen mottagit en den 8 mars 1918 dagtecknad skrivelse, vilken likaledes åtföljt byggnadsstyrelsens förenämnda skrivelse till Kungl. Maj:t.

Med länsstyrelsens sistnämnda skrivelse till byggnadsstyrelsen överlämnades ett villkorligt upprättat köpeavtal med ägaren till den för

tillbyggnad av landsstatshuset påtänkta granntomten. Genom nämnda avtal hade tomtägaren förbundit sig att till Kungl. Maj:t och kronan sälja ifrågavarande fastighet för en summa av 37,000 kronor, under förutsättning att Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut om fastighetens inköpande bleve säljaren delgivet före den 1 juli 1919. [20.]

Länsstyrelsen har i skrivelsen den 8 mars 1918 meddelat, att de med tomtägaren förda underhandlingarna givit vid handen, att fördelaktigare villkor för fastighetens förvärvande än de i avtalet angivna för närvarande icke stode att vinna på frivillighetens väg.

Beträffande de av arkitekten Axel Lindegren alternativt för till- eller påbyggnad av landsstatshuset upprättade ritningarna förklarade sig länsstyrelsen icke hava något i och för sig att erinra. Dock ägde enligt länsstyrelsens mening förslaget om tillbyggnad så obetingat företräde, att länsstyrelsen utan tvekan förordade detsamma. De olägenheter, som i händelse av påbyggnad skulle uppstå därigenom, att den ena av länsstyrelsens avdelningar eller båda måste förläggas i två våningar, ansågo länsstyrelsen nämligen vara alltför stora i förhållande till den besparing, som genom påbyggnad skulle vinnas, och även med hänsyn till framtida utvidgningsmöjligheter — det vore ju ej uteslutet att med tiden behov av ytterligare tillökning av länsstyrelsens lokaler kunde göra sig gällande — vore förslaget om tillbyggnad att föredraga. Det vore nämligen fara värt, att den med ett litet, mycket gammalt och otidsenligt trähus jämte bristfälliga uthus nu bebyggda granntomten framdeles icke kunde av kronan förvärvas utan alltför stora kostnader, men däremot stode ju möjligheten till påbyggnad i framtiden till buds, om påbyggnad ej skedde nu. Skulle emellertid tillbyggnadsförslaget på grund av därmed förenade större utgifter ej kunna genomföras, ville länsstyrelsen icke ställa sig avvisande mot den lösning av frågan, som förslaget med påbyggnaden erbjöde.

Byggnadsstyrelsen har i sin förenämnda skrivelse den 12 mars 1918 meddelat följande kostnadsberäkningar:

I. Tillbyggnadsförslaget.

Byggnadsarbetena (enligt intendenten K. Bildmarks beräkning)	kronor	72,000
Värmeledning med ny panna (enligt ingenjören H. Theorells beräkning)	»	12,000
Toalettanordning med vatten och avlopp (likaledes enligt Theorells beräkning)	»	1,500
Elektriska ljusledningar, förslagsvis	»	5,000
Ritningar, arvoden och oförutsedda utgifter	»	9,500
		eller tillhopa kronor 100,000

[20.]

II. Påbyggnadsförslaget.

Byggnadsarbetena (enligt intendenten K. Bildmarks beräkning	kronor	62,000
Värmeledning med ny panna (enligt ingenjören H. Theorells beräkning)	»	8,000
Toalettanordning med vatten och avlopp (likaledes enligt Theorells beräkning)	»	1,200
Elektriska ljusledningar, förslagsvis	»	4,300
Ritningar, arvoden och oförutsedda utgifter	»	7,500
eller tillhopa kronor		83,000

Med anledning av de förhöjda priser, som beräknades inträda från och med den 1 april 1918, borde enligt byggnadsstyrelsens mening ovanstående summor höjas

för tillbyggnaden med	kronor	26,000
till	»	126,000
samt för påbyggnaden med	»	22,000
till	»	105,000

För egen del har byggnadsstyrelsen, som funnit de föreslagna arbetena vara av behovet synnerligen påkallade och som i likhet med länsstyrelsen ansett tillbyggnadsförslaget vara avgjort att föredraga icke minst med hänsyn till de framtida utvidgningsmöjligheter, detta förslag innebure, hemställt, att framställning till riksdagen måtte göras om anvisande av medel för inköp av tomten samt utförande av ifråga-varanda tillbyggnadsförslag, tillhopa 163,000 kronor.

Departementsschefen.

Den föreliggande utredningen visar otvivelaktigt, att de ämbetslokaler, över vilka länsstyrelsen i Kalmar län förfogar, erbjuda väl knappt utrymme åt det ökade antal tjänstemän, som med ingången av år 1918 trätt i verksamhet inom styrelsen. Det har dock syns mig, att utvidgningsbehovets omedelbara tillgodoseende icke kan anses alldeles oavvisligt; och jag har därför funnit här ett fall föreligga, då med hänsyn till det stränga krav på största möjliga utgiftsbegränsning, som det nuvarande finansiella läget framkallar, med företagets realiserande bör tillsvidare anstå, om än för detsamma sådana skäl förebragts, som efter vanlig måttstock bedömda skulle varit tillräckliga att motivera ett omedelbart igångsättande.

Om jag sålunda anser mig böra för närvarande avstå från att göra någon framställning om till- eller påbyggnad av landsstatshuset i Kalmar, så kan jag dock icke underlåta att väcka förslag i syfte att åt statsverket förvärva den tomt, varom i ärendet är fråga. Vad som anförts rörande de båda uppgjorda förslagen har nämligen övertygat mig om, att tillbyggnadsförslaget, vilket förutsätter att tomten förvärvas, har bestämda företräden; och det tillfälle till detta förvärv, som nu före-

ligger, erbjudes, som nämnt, under villkor att beslut om fastighetens inköpande delgives säljaren före den 1 juli 1919. [20.]

I fråga om den fordrade köpeskillingen har jag under hand anmodat byggnadsstyrelsen att verkställa förnyad utredning och med anledning därav fått mottaga en den 19 november 1918 dagtecknad skrivelse, vari meddelats, att styrelsen med hänsyn till förhållandena å orten funne nämnda köpeskillning, 37,000 kronor, utgörande omkring 128 kronor per kvadratmeter av den 288 kvadratmeter stora tomten, skälig, varför styrelsen ansåge sig kunna tillstyrka ett inköp av tomten till nämnda pris.

Det villkorligt uppgjorda köpeavtalet innehåller bestämmelser därom, att fastigheten skall av köparen tillträdas å den laga fardag, som inträffar närmast efter det tre månader förflutit, från det säljaren erhållit del av Kungl. Maj:ts beslut om fastighetens förvärvande, samt att köpeskillingen skall senast å tillträdesdagen kontant erläggas. Med hänsyn härtill bör köpesumman vara tillgänglig under innevarande år och anslag för ändamålet följaktligen begäras å tilläggsstaten.

I anslutning till vad jag sålunda anført hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till inköp av fastigheten nr 61 i Kalmar stads södra kvarter å *tilläggsstat* för år 1919 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 37,000.

8. Utvidgning av länsstyrelsens i Värmlands län ämbetslokaler m. m.

Med skrivelse den 26 november 1918 har byggnadsstyrelsen framlagt förslag till vissa arbeten å länsresidenset i Karlstad i syfte att åstadkomma utvidgning av länsstyrelsens lokaler. Tiden har icke medgivit utredningens slutförande, men då länsstyrelsen i Värmlands län är i trängande behov av ökat lokalutrymme och då byggnadsstyrelsens nyssnämnda förslag, vilket slutar på en kostnadssumma av 57,000 kronor, synes mig kunna läggas till grund för en framställning till riksdagen, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[21.]

*Utvidgning av
länsstyrelsens
i Värmlands
län ämbets-
lokaler m. m.*

att i avbidan på den proposition i ämnet, som kan bli förelagd riksdagen, till utvidgning av länsstyrelsens i Värmlands län ämbetslokaler m. m. å *tilläggsstat* för år 1919 beräkna ett reservationsanslag av kronor 57,000.

9. Utvidgning av länsstyrelsens i Gävleborgs län ämbetslokaler m. m.

[22.]
*Utvidgning av
 länsstyrelsens
 i Gävleborgs
 län ämbets-
 lokaler m. m.*

I skrivelse den 26 november 1918 har byggnadsstyrelsen gjort framställning, bland annat, i syfte att å tilläggsstaten för år 1919 måtte beviljas anslag till åtskilliga arbeten å länsresidenset i Gävle, avseende huvudsakligen dels inredning till ämbetsrum åt länsstyrelsen av vissa till landshövdingens i länet boställslägenheter hörande rum, dels reparationer i landshövdingens bostadsvåning, dels ock en del yttre förbättringar å residensbyggnaden. Ärendet är ännu under utredning, men med hänsyn till den oavvisliga nödvändigheten att så snart som möjligt åstadkomma en förbättring i de ytterst otillfredsställande lokalförhållanden, av vilka länsstyrelsen i Gävleborgs län sedan många år lidit, anser jag, att av riksdagen bör begäras anslag för ändamålet på tilläggsstaten för innevarande år. Beträffande omfattningen av de arbeten, som nu böra utföras, och kostnaderna därför, föreligga olika förslag, slutande det ena å 120,000 och det andra å 156,200 kronor. Med hänsyn till det skick, vari ärendet befinner sig, är jag ännu icke beredd att taga ståndpunkt till dessa båda förslag. Då emellertid vissa skäl tala för att giva reparationsarbetena en åtminstone något större omfattning, än som avses med det billigare alternativet, synes det mig vara riktigtast att tills vidare beräkna det högre beloppet, 156,200 kronor.

Jag hemställer följaktligen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på den proposition i ämnet som kan bliva förelagd riksdagen, till utvidgning av länsstyrelsens i Gävleborgs län ämbetslokaler m. m. å tilläggsstat för år 1919 beräkna ett reservationsanslag av kronor 156,200.

10. Utvidgning av länsstyrelsens i Västerbottens län ämbetslokaler m. m.

[23.]
*Utvidgning av
 länsstyrelsens
 i Västerbot-
 tens län
 ämbetslokaler
 m. m.*

Efter gemensam beredning med chefen för civildepartementet har jag vidare att anmäla följande ärende.

I det yttrande till statsrådsprotokollet över civilärenden den 14 april 1917, som innehåller motiveringen till Kungl. Maj:ts proposition (nr 211) sistnämnda dag angående omorganisation av fögderiförvaltningen och lönereglering för tjänstemännen därstädes m. m., anförde dåvarande chefen för civildepartementet vid behandlingen av frågan om landsfiskalens (landsfogdens) inordnande i länsstyrelsen (sid. 37), att det ännu icke hade hunnit utredas, huruvida nödig tjänstelokal allestädes

kunde inom vederbörande landsstatshus beredas landsfiskalen. Att så flerstädes kunde ske, därom ansåg departementschefen intet tvivel råda; men lika visst erfordrades, att döma av länsstyrelsernas yttranden, i ett och annat län förhyrande av lokal i landsstatshusets närhet eller särskild kostnad för att därinom aptera passande lokal. [23.]

Riktigheten av sistnämnda förmodan har bekräftats av flera, från olika länsstyrelser sedermera inkomna framställningar om vidtagande av särskilda åtgärder för beredande av lokal åt vederbörande landsfogde; därvid har jämväl den i övrigt på grund av omorganisationen ökade tjänstepersonalen åberopats såsom skäl för beredande av ökat utrymme. I anledning av sådana framställningar föreslog Kungl. Maj:t 1918 års lagtima riksdag dels i propositionen om tilläggsstat för år 1918 under punkt 13 i sjunde huvudtiteln att till ändringsarbeten inom länsresidensbyggnaden i Halmstad anvisa ett reservationsanslag å 38,200 kronor, dels ock i en den 12 april 1918 dagtecknad proposition (nr 296) att anvisa ej mindre följande särskilda reservationsanslag, nämligen till utvidgnings- och förbättringsarbeten m. m. vid landsstatshuset i Mariestad 17,400 kronor, vid länsresidensen i Nyköping och Linköping 24,000, respektive 17,400 kronor och vid landsstatshusen i Karlskrona och Falun 10,000, respektive 19,200 kronor, än även till utökning av länsstyrelsens i Uppsala län ämbetslokaler ett förslagsanslag, högst, å 20,000 kronor. Samtliga dessa förslag blevo av riksdagen bifallna (riksdagens skrivelse nr 7 B.) Den framställning av länsstyrelsen i Kalmar län, som föranlett min nyss under punkt 20 gjorda hemställan, har likaledes föranletts av de i samband med ifrågavarande omorganisation ökade anspråken på lokalutrymme.

Nu har ytterligare länsstyrelsen i Västerbottens län gjort framställning i liknande syfte.

Innan jag redogör för denna framställning, torde jag få i korthet beskriva residensbyggnaden i Umeå och fördelningen av däri inrymda lokaler.

Umeå länsresidens är ett tvåvånings stenhus, beläget inom en till fastigheten hörande park, vilken begränsas av Storgatan i norr och Östra Strandgatan i söder samt i öster och väster av Residensgatan och Döbelns park. Bottenvåningen inrymmer länsstyrelsens ämbetslokaler, och utrymmena en trappa upp utgöra landshövdingens boställsvåning. Av bottenvåningens 15 rum disponeras ett av landshövdingen såsom hans ämbetsrum, sex av landskontoret och fyra av landskansliet, varjämte ett rum utgör sessionssal, ett användes till vaktrum och två rum

- [23.] jämte kök äro upplåtna till bostad åt en av länsstyrelsens vaktmästare. Landskansliets fyra rum äro så fördelade, att landssekreteraren förfogar över ett, arkivet är inrymt i ett, betecknat nr 6, ett (nr 2) användes av länsassessorn, en länsnotarie och en extra länsnotarie, varjämte även landsfogden under någon tid där haft sin plats. Det återstående rummet är upplåtet åt landskanslisterna, 3 ordinarie och 3 eller 4 extra ordinarie. I landskontorets avdelning av ifrågavarande våning disponeras ett rum av landskamreraren, ett (nr 12) av länsassessorn och en extra tjänsteman, ett (nr 13) av två ordinarie samt två eller tre extra ordinarie landskontorister, ett av länsbokhållaren samt de två landskontorister jämte biträden, vilka hava befattning med ärenden, som röra kronoppbörden och medelsförvaltningen i övrigt, samt förvaring av handlingar, ett (nr 15) av 3—4 skrivbiträden, varjämte finnes ett arkivrum (nr 14). Vaktrummet användes tillika såsom väntrum för allmänheten. För länsstyrelsens arkiv disponeras, utom de nämnda rummen nr 6 och nr 14, motsvarande utrymmen i källaren.

Med skrivelse den 14 maj 1918 har byggnadsstyrelsen till Kungl. Maj:t överlämnat en till styrelsen ställd, den 16 april samma år dagtecknad skrivelse, däri länsstyrelsen i Västerbottens län, efter att hava erinrat hurusom tidigare varit ifrågasatt att åt landsfogden hyra lokal i residensets närhet, anfört, att efter den redan vunna erfarenheten det finge anses avgjort, att en sådan anordning icke vore lämplig, utan att landsfogden borde erhålla särskilt tjänsterum inom länsstyrelsens lokaler.

Sedan länsstyrelsen vidare påvisat, att något sådant rum icke finnes tillgängligt, har styrelsen framhållit, att även beträffande övriga tjänstelokaler behovet av ökat utrymme för närvarande vore stort. I sådant hänseende har länsstyrelsen dels meddelat, att, enär det till lokal åt skrivbiträden använda rummet nr 15 omöjligen kunde anses vara tillräckligt för 3 och ofta 4 skrivbiträden, ett provisoriskt skrivrum måst anordnas i den till landskansliet hörande tamburen, dels ock framhållit, hurusom rummen nr 12 och 13, vilka, på sätt jag redan omnämnt, användas, det förra av både länsassessorn och en extra tjänsteman och det senare av 4 eller 5 tjänstemän, måste anses otillräckliga för sådan användning.

Länsstyrelsen har vidare anfört följande:

»Efter att hava upprepade gånger övervägt åtskilliga förslag till anskaffande inom länsstyrelsens nuvarande lokaler av nödigt ökat utrymme med särskild avsikt jämväl att söka inskränka kostnaderna till de minsta möjliga, har Konungens befallningshavande slutligen stannat

för ett av rådmannen C. G. W. Andersson upprättat förslag att bereda rum för landskansliets och landskontorets arkiv i källarvåningen samt att i de nuvarande arkivlokalerna inreda nya rum för landskansliets och landskontorets behov. [23.]

För åtgärden beträffande landskontorets arkivrum är densamma så mycket mera av behovet påkallad, som arkivet redan nu icke är tillräckligt för arkivhandlingarna och landskontorets blankettförråd, som måste där inrymmas. I källarvåningen är fullt tillräckligt utrymme för omändringen i fråga.

Genom den föreslagna utvidgningen skulle å landskansliet vinnas ett större rum för landsfogden och ett för länsassessorn å landskansliet samt å landskontoret ett rum för minst 2 av dess tjänstemän. Lokalbehovet, såvitt detsamma nu är möjligt att bedöma, skulle därigenom bliva på ett tillfredsställande sätt tillgodosett.»

Kostnaden för de sålunda ifrågasatta arbetena har länsstyrelsen, enligt ett i skrivelsen intaget förslag, beräknat till 20,000 kronor, och har länsstyrelsen hemställt, att byggnadsstyrelsen måtte föranstalta om anvisande så snart ske kunde av för ändamålet erforderligt anslag.

Byggnadsstyrelsen har vid överlämnandet av den framställning, för vars innehåll jag nu redogjort, i sin ovannämnda skrivelse den 14 maj 1918 anført, att byggnadsstyrelsen icke hade något att för sin del erinra mot länsstyrelsens förslag. Beträffande den däri intagna kostnadsberäkningen har byggnadsstyrelsen uttalat, att densamma borde, med hänsyn till de alltjämt stegrade arbets- och materialpriserna, höjas med 2,500 kronor och att alltså kostnaden för förslagets utförande borde beräknas till 22,500 kronor. Slutligen har byggnadsstyrelsen hemställt, att framställning måtte göras hos riksdagen om anvisande för ändamålet av det sålunda erforderliga beloppet.

Byggnadsstyrelsens nu refererade skrivelse inkom den 27 maj 1918 till finansdepartementet. Det syntes mig då vara för sent att göra framställningen till föremål för proposition till 1918 års lagtima riksdag.

Innan jag övergår till att redogöra för en senare framställning från ifrågavarande länsstyrelse om, bland annat, ytterligare ändringsarbeten vid länsresidenset, ber jag få erinra om en den 2 oktober 1918 dagtecknad, den 6 december samma år för Kungl. Maj:ts föredragen skrivelse från länsstyrelsen, däri hemställdes om Kungl. Maj:ts medgivande därtill, att landsfogden i länet finge tillsvidare under vissa villkor hava sitt tjänsterum utom länsstyrelsens lokaler.

[23.]

I sistnämnda skrivelse anförde länsstyrelsen till en början:

»I nådiga instruktionen för landsfogdarna den 14 december 1917 är stadgat, att landsfogden skall hava sin tjänstelokal hos länsstyrelsen. Denna bestämmelse torde med hänsyn till det landsfogden åliggande arbete få tolkas på det sätt, att inom de för länsstyrelserna anvisade ämbetslokaler skall åt landsfogden beredas särskilt tjänsterum. Av instruktionens förenämnda och övriga bestämmelser får därjämte anses fastslaget, att landsfogden icke skall för hållande av telefon vidkännas någon kostnad, utan skall han för sin tjänst hava att använda hos länsstyrelsen tillgänglig telefon.»

Efter att hava erinrat om sin framställning till Kungl. Maj:t i ovan återgivna skrivelse den 16 april 1918 samt därom, att byggnadsstyrelsen hänskjutit nämnda framställning till Kungl. Maj:t för proposition till riksdagen, uttalade länsstyrelsen vidare, att proposition i ämnet i varje fall icke kunde vara att förvänta förrän till 1919 års riksdag, samt att arbetet fördenskuil syntes kunna komma till utförande först i mitten av sistnämnda år.

Därefter framhöll länsstyrelsen följande:

Intill dess de nya lokalerna inom länsresidenset anskaffats, måste emellertid frågan om landsfogdens tjänstelokal på lämpligt sätt lösas. Det vore fortfarande icke möjligt att inom de nuvarande lokalerna bereda landsfogden lämpligt tjänsterum. Under sådana förhållanden hade landsfogden i länet hos länsstyrelsen gjort framställning, i syfte att han måtte tillsvidare få anordna tjänstelokal i sin bostad i Umeå stad samt att viss ersättning måtte beredas honom dels för lokalens tillhandahållande dels för inledande av telefon och abonnemang därå.

Ehuru befallningshavanden funne det ur flera synpunkter olägligt, att landsfogdens tjänstelokal flyttades utom länsstyrelsen, måste befallningshavanden dock med hänsyn till de ovan angivna omständigheterna för sin del förorda, att lokalfrågan för landsfogden tillsvidare löstes på sätt landsfogden föreslagit, under villkor emellertid att det ålades landsfogden att hålla telefon i sin bostad.

Vid föredragning den 6 december 1918 av nämnda skrivelse har Kungl. Maj:t dels anbefallt länsstyrelsen att uppdraga åt landsfogden i länet att tills vidare, intill dess tjänstelokal kunde åt honom upplåtas i länsresidenset, tillhandahålla dylik lokal i residensstaden mot ersättning från och med den 1 oktober 1918 av fyrahundra kronor för år räknat, dels ock bemyndigat länsstyrelsen att till landsfogden, mot behörig verifikation, utanordna ersättning räknat från och med berörda den 1 oktober ej mindre för två tredjedelar av årsavgift, som av honom utgäves för begagnande av en rikstelefonförbindelse, vilken anordnades till tjänstelokal, än även för vad han visade sig hava utgivit för inledande av telefonen; och skulle länsstyrelsen äga att i länets räkenskaper å sjätte huvudtitelnsls förslagsanslag till skrivmaterialier och expenser, ved m. m. avföra sålunda utanordnade ersättningsbelopp.

Sedermåra har länsstyrelsen i en till Kungl. Maj:t ställd, den 29 oktober 1918 dagtecknad skrivelse dels, med hänsyn till ytterligare inträdda prisstegringar, meddelat en ny kostnadsberäkning å de i skrivelsen den 16 april 1918 ifrågasatta arbetena, dels ock hemställt om anvisande av medel till vissa inredningsarbeten i en å residenstomten uppförd uthusbyggnad. Länsstyrelsens nyssnämnda nya beräkning slutar vid en kostnadssumma å 26,000 kronor. Beträffande uthusbyggnaden har länsstyrelsen anfört följande:

»I den å residenstomten uppförda uthusbyggnaden, som är upplåten till landshövdingen i länet, är för närvarande inredd en bostadslägenhet om ett mindre rum och kök. Lägenheten, som är belägen i ena hörnet av nämnda av sten uppförda uthus, är antingen på grund av sitt läge eller av annan anledning av ytterst underhållig beskaffenhet. Det är bland annat ej möjligt att även med omsorgsfull eldning under den kalla årstiden hålla kylan ute, och har sålunda vattnet i vattenledningsrören i själva lägenheten ofta under vintern frusit. Närmaste orsaken därtill att rummen äro så kalla torde väl vara, att båda rummen hava endast ytterväggar samt att genom tamburen går en trappa upp till vinden. Lägenheten är i öfrigt alldeles för liten även för en familj.

För närvarande har lägenheten av landshövdingen upplåtits åt en hos länsstyrelsen anställd extra vaktmästare. Denne har att ombesörja dels eldningen i centralvärmeledningen samt huggning av ved, dels gårds- och gaturenhållningen. dels städning i vissa länsstyrelsens lokaler och dels slutligen skötseln av länsresidensets trädgård, i den mån sådant åligger statsverket. Efter överenskommelse med landshövdingen i länet ombesörjer han ock skötseln av den del av residens-trädgården, som är upplåten åt landshövdingen. För att denne vaktmästare skall kunna fullgöra sina åligganden är det alldeles nödvändigt, att han är bosatt i residensets omedelbara närhet. För närvarande kan på grund av bostadsbrist inom staden annan lägenhet annorstädes icke anskaffas åt honom.

Emellertid måste åtgärder skyndsammast vidtagas för lägenhetens förbättrande.

Länsstyrelsen har ock låtit byggmästaren C. G. W. Andersson utarbeta förslag till sådan ändring därav, att till lägenheten skulle läggas ett ytterligare rum samt att den nuvarande trappan till vinden skulle borttagas. Å platsen för trappan skulle i stället kunna inredas en tambur, som borde uppvärmas genom eldning med en mindre kamin.

Över den sålunda ifrågasatta ändringens utförande har anbud infordrats från byggmästaren C. J. Dahlgren och har denne erbjudit sig att utföra arbetet för ett belopp av

.....	kronor 3,265
Härtill bör komma: för anordnande av belysning	» 350
för kontroll och oförutsedda utgifter	» 385

eller tillhoppa kronor 4,000.»

Med förmålan att den sålunda ifrågasatta inredningen av uthusbyggnaden vore för länsstyrelsens behov oundgängligen nödvändig, har länsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte bereda styrelsen, utöver

[23.] nödigt anslag av lägst 26,000 kronor för anordnande av ytterligare tjänstelokaler i länsresidenset, jämväl ett anslag av 4,000 kronor för utförande av ovan omnämnda ändringsarbeten i uthusbyggnaden.

Sedan sistnämnda skrivelse remitterats till byggnadsstyrelsen, har denna styrelse i utlåtande den 5 november 1918 beträffande kostnaderna för utförande av utvidgningsarbetena inom residensbyggnaden meddelat, att styrelsen under sistlidna september månad verkställt förnyad beräkning av desamma och därvid kommit till följande resultat:

byggnadsarbeten (inberäknat arvoden och oförutsedda utgifter)	kronor 23,200
elektrisk belysningsledning	» 1,500
värmeledning	» 2,800
nya möbler	» 2,500
Summa kronor	30,000.

I fråga om den i uthusbyggnaden inrymda vaktmästarbostaden har byggnadsstyrelsen anført, att bostaden, ehuru alla åtgärder vidtagits för densammas ombonande, alltid varit särdeles kall, beroende därav att den på alla sidor vore omgiven av ytterväggar; och beträffande länsstyrelsens förslag till ändringsarbeten å sistnämnda byggnad har byggnadsstyrelsen förklarat, att varken mot de ifrågasatta anordningarna eller den gjorda kostnadsberäkningen från styrelsens sida finnes något att erinra.

*Departements-
chefen.*

Att länsstyrelsens i Västerbottens län lokaler äro otillräckliga såtillvida, att inom desamma icke kan beredas tjänsterum åt landsfogden i länet, har genom Kungl. Maj:ts av mig förut återgivna beslut den 6 december 1918 vitsordats. I betraktande av landsfogdens tjänsteställning och med hänsyn särskilt till den i § 20 av instruktionen för landsfogdarna den 14 december 1917 givna föreskriften, att landsfogden skall hava sin tjänstelokal hos styrelsen, bör den av Kungl. Maj:t genom nyssnämnda beslut medgivna tillfälliga anordningen icke bliva av lång varaktighet. Även i övrigt synes mig den i ärendet förebragta utredningen giva tydligt vid handen, att länsstyrelsen är väl i behov av de ytterligare tjänstelokaler, som genom de föreslagna anordningarna skulle vinnas. Att lokalbehovet, såvitt detsamma för närvarande kan bedömas, genom förslagets genomförande blir på ett tillfredsställande sätt tillgodosatt, har länsstyrelsen i sin skrivelse den 16 april 1918 vitsordat.

Vad beträffar det sätt, varpå det föreliggande förslaget löser frågan om beredande av den erforderliga utvidgningen av ifrågavarande

ämbetslokaler, finner jag detsamma tilltalande. Där länsresidensens eller landsstatshusens källare erbjuda tillräckligt utrymme, synes mig i allmänhet, när behov av lokalutvidgning yppar sig för vederbörande länsstyrelse, inredning av arkiv i källaren vara den utväg, vars möjlighet i första hand bör undersökas.

[23.]

Den föreslagna förbättrade inredningen av uthusbyggnaden synes vara synnerligen påkallad.

Mot kostnadsberäkningarna, sådana de föreligga i byggnadsstyrelsens senaste skrivelse i ämnet, har jag intet att erinra.

Då länsstyrelsens behov av ökat utrymme måste anses särdeles trängande, torde anslag för ifrågavarande ändamål böra äskas å tilläggsstaten för innevarande år.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till utvidgning av länsstyrelsens i Västerbottens län ämbetslokaler m. m. å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av kronor 34,000.

11. Uppförande av två bostadshus för tullpersonalen i Mon.

Under återopande av vad jag förut i dag, vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1920 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, under punkt 66 anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[24.]

*Uppförande
av två bostadshus
för tullpersonalen i
Mon.*

att i avvidan på den proposition i ämnet, som kan bli förelagd riksdagen, till uppförande av två bostadshus för tullpersonalen i Mon å tilläggsstat för år 1919 beräkna ett reservationsanslag
av kronor 85,000.

12. Merkostnader för pågående byggnadsföretag m. m.

Under punkt 18 har jag nyss hemställt, att av riksdagen måtte begäras anvisande av 105,000 kronor, utgörande återstående belopp av ett av 1916 års riksdag beviljat anslag å 800,000 kronor till uppförande av byggnad för en statens provningsanstalt samt för utrustning av nämnda anstalt. Jag har därvid meddelat, att det sålunda begärda beloppet är avsett till täckande av kostnader för anstaltens utrustning, ävensom erinrat, dels att den av ifrågavarande anslag förut anvisade delen, 695,000 kronor, tagits i anspråk för gäldande av byggnadskost-

[25.]

*Merkostnader
för pågående
byggnads-
företag m. m.*

[25.] nader, dels ock att för sistnämnda ändamål av 1918 års lagtima riksdag anvisats ytterligare 790,000 kronor.

Sedermera har byggnadsstyrelsen i skrivelse den 21 mars 1918 rörande nämnda byggnadsföretag anmält, att, sedan styrelsen dels antagit anbud å utförande av de för huvudbyggnaden erforderliga planerings- och grundläggningsarbetena, dels ock uppgjort kontrakt om utförande av byggnadsarbetena å huvudbyggnaden, styrelsen företagit ny beräkning av kostnaderna för övriga byggnads- och inredningsarbeten ävensom för arbeten tillhörande ledningar för värme, gas, vatten och avlopp samt elektrisk belysning och kraft och därvid kommit till det resultatet, att för byggnadsföretagets fullständiga utförande borde beräknas ett sammanlagt belopp av 1,655,000 kronor, varföre utöver förut anslagna, till byggnadskostnadernas täckande avsedda medel erfordrades ytterligare 170,000 kronor; och hemställde styrelsen, att Kungl. Maj:t måtte av 1918 års riksdag äska sistnämnda belopp.

Då detta belopp emellertid, enligt vad jag inhämtade, icke behövde tagas i anspråk förrän under år 1919, ansåg jag mig icke böra föreslå Kungl. Maj:t att till 1918 års riksdag avlåta proposition om beloppets anvisande.

I skrivelse den 30 september 1918 har nu byggnadsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte av 1919 års riksdag äska det begärda tilläggsanslaget på extra stat för år 1920, därvid styrelsen emellertid anmärkt, att med hänsyn till alltjämt stigande arbetslöner och materialpriser ingen säkerhet förefunnes, att icke ytterligare medel kunde bliva erforderliga för byggnadsföretagets fullbordande.

Sedermera har byggnadsstyrelsen i skrivelse den 21 november 1918 anfört följande.

»Med hänsyn till det osäkerhetstillstånd beträffande såväl arbetslöner som materialpriser, som alltjämt är rådande inom husbyggnadsområdet och som väl knappast kommer att inom den närmaste tiden avsevärt förbättras, och därav följande omöjlighet att uppgöra tillförlitliga kostnadsberäkningar och med hänsyn vidare till de ökade kostnader för färdigställandet av beslutade byggnadsarbeten, som uppstått därigenom, att anslagna medel ej visat sig tillräckliga, varför nya riksdagsbeslut måst avvaktas, innan arbetena kunnat igångsättas — under den tid, som härför åtgått, hava kostnaderna ytterligare stigit i höjden — har det synts byggnadsstyrelsen, som skulle det ur såväl praktisk som ekonomisk synpunkt vara särdeles fördelaktigt, om ett byggnadskreditiv stode till Kungl. Maj:ts förfogande att vid behov användas till täckande av merkostnader å pågående byggnadsföretag. Fördelen för det allmänna av en dylik anordning har erfarenheten under de gångna

krisåren alltför tydligt påvisat för att behöva här närmare av byggnadsstyrelsen belysas.

[25.]

På grund härav får byggnadsstyrelsen, som givetvis ansett sig böra beräkna för ett dylikt ändamål avsett belopp så lågt som möjligt och vilken ansett 350,000 kronor erforderliga för täckande av dylika merkostnader å för det närvarande pågående eller beslutade arbeten, däri inräknat ett belopp av 170,000 kronor för merkostnader beträffande statens provningsanstalts nybyggnad, varom byggnadsstyrelsen tidigare gjort framställning, härigenom vördsamt anhålla, att herr statsrådet behagade hos Kungl. Maj:t utverka, att nådig proposition måtte till 1919 års riksdag avlätas om anvisande för berörda ändamål å tilläggsstat för år 1919 av ett anslag å 350,000 kronor.»

En av byggnadsstyrelsen i ärendet företedd promemoria utvisar, huru styrelsen kommit till det för ifrågavarande ändamål sålunda begärda anslaget. Utöver det belopp av 170,000 kronor, som, enligt vad jag nyss nämnt, tidigare ifrågasatts såsom ytterligare anslag till nybyggnaden för statens provningsanstalt, samt beräknade 40,000 kronor för anskaffande av en för sistnämnda byggnadsföretag erforderlig elektrisk kabel, har styrelsen räknat med en allmän kostnadsökning av 15 procent. Denna ökning har beräknats dels å nämnda bägge belopp dels å summan av de till sjunde huvudtiteln hörande anslag, vilka antingen redan av riksdagen beviljats till byggnadsföretag, som för närvarande äro under utförande, eller ock av styrelsen ifrågasatts till anvisande å tilläggsstat för år 1919. De till den senare gruppen hörande beloppen har jag samtliga upptagit i detta mitt förslag i fråga om tilläggsstat för sistnämnda år.

För utvidgande och förbättrande av länsstyrelsens i Malmöhus län ämbetslokaler m. m. anvisade 1917 års riksdag å extra stat för år 1918 ett reservationsanslag av 135,000 kronor, varav avsågos till anskaffande av möbler 23,230 kronor och till förhyrande av lokal för länsstyrelsen under byggnadstiden 5,000 kronor. Vidare beviljade 1918 års riksdag för täckande av ytterligare kostnader för byggnadsarbetena å tilläggsstat för sistnämnda år ett reservationsanslag å 41,342 kronor. Inalles har sålunda anvisats ett belopp av 176,342 kronor.

I en den 23 november 1918 dagtecknad skrivelse har länsstyrelsen i Malmöhus län anmält, att på grund av dels inträdda prisstegringar, dels vissa förändringar i den ursprungliga planen beträffande lokalernas användning kostnaderna för ifrågavarande ändamål uppginge till

- [25.] 215,150 kronor 58 öre, varav 161,804 kronor 58 öre belöpte å byggnadsarbetena, 44,346 kronor erfordrades för anskaffning av möbler samt 9,000 kronor avsåge hyra under byggnadstiden; och har länsstyrelsen hemställt, att de medel, som sålunda ytterligare erfordrades, nämligen 38,808 kronor 58 öre, måtte ställas till förfogande.

Sedan nämnda framställning remitterats till byggnadsstyrelsen, har styrelsen i utlåtande den 10 december 1918 anmält, att den av länsstyrelsen beträffande byggnadsarbetena angivna kostnadssumman borde höjas med 3,704 kronor 80 öre för vissa av länsstyrelsen icke medräknade målningsarbeten m. m. samt att byggnadsarbetena följaktligen komme att kräva ett sammanlagt belopp av 165,509 kronor 38 öre eller 17,397 kronor 38 öre utöver det belopp å 148,112 kronor, som av hittills anslagna medel härtill avsetts; och har byggnadsstyrelsen, som tänkt sig att nämnda kostnad å 17,397 kronor 38 öre skulle kunna täckas med anlåtande av det ifrågasatta anslaget till merkostnader för pågående byggnadsföretag, hemställt, att Kungl. Maj:t måtte i särskild proposition till 1919 års riksdag föreslå, att i övrigt ytterligare erforderliga belopp, nämligen för anskaffning av möbler 21,116 kronor och för lokalhyra 4,000 kronor eller inalles 25,116 kronor, måtte anvisas å tilläggsstat för sistnämnda år.

1918 års lagtima riksdag beviljade å tilläggsstat för samma år för beredande av lokaler i fastigheten nr 1 i kvarteret Sjöhästen dels åt viss del av krigsarkivet 68,800 kronor, dels åt ecklesiastikdepartementet 91,000 kronor, eller inalles 159,800 kronor. Från byggnadsstyrelsen har nu, efter det ovan omförmälda skrivelse och promemoria av den 21 november 1918 ingivits till finansdepartementet, under hand anmälts, att nämnda anslag visat sig icke bliva tillräckliga, i det att de beräknade kostnaderna måste överskridas med omkring 35,000 kronor, till en del beroende därpå, att från ecklesiastikdepartementets sida under arbetenas gång gjorts anspråk på vissa förändringar i den ursprungliga planen.

Departements-
chefen.

Med hänsyn till omöjligheten att ens för en kortare tid framåt uppgöra hållbara kostnadsberäkningar i fråga om byggnadsföretag synes mig byggnadsstyrelsens i ovannämnda skrivelse den 21 november 1918 gjorda framställning vara värd beaktande. Vid beräkning av det belopp, som för ifrågavarande ändamål bör av Kungl. Maj:t äskas, anser jag mig böra taga hänsyn till — utöver vad byggnadsstyrelsen i sistnämnda skrivelse upptagit — dels det i förutnämnda styrelsens utlåtande den 10 december 1918 omförmälda anslagsbehovet å 25,116

kronor, dels ock den av styrelsen under hand meddelade kostnadsökningen för arbetena å fastigheten nr 1 i kvarteret Sjöhästen, 35,000 kronor. Ett belopp av i avrundat tal 60,000 kronor bör således läggas till den av styrelsen ifrågasatta summan 350,000 kronor. Rörande de beräkningar, ur vilka, på sätt jag nämnt, sistberörda belopp framgått, är jag icke i tillfälle att avgiva något omdöme, men beloppet förefaller mig för det avsedda ändamålet icke oskäligt. Jag anmärker till sist endast, att av de förut nämnda belopp, som upptagits för byggnadsföretag å tilläggsstaten, och som legat till grund för beräkning av nu ifrågasvarande medelsbehov några äro allenast beräknade. Men torde detta icke behöva nu inverka vare sig å anslagsberäkningen eller å anslagets karaktär som reservationsanslag.

Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till täckande av dels ytterligare kostnader för anskaffande av möbler och för lokalhyra för länsstyrelsen i Malmöhus län, dels ock merkostnader, som under år 1919 kunna uppkomma för byggnadsstyrelsens under samma år pågående byggnadsföretag, till vilka riksdagen under sjunde huvudtiteln anvisat eller kan komma att anvisa medel, å *tilläggsstat* för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av kronor 410,000.

13 och 14. Inköp av vissa fastigheter i kvarteret Mercurius samt fastigheten nr 6 i kvarteret Rosenbad i Stockholm.

Den 26 september 1918 föredrog jag för Eders Kungl. Maj:t förslag att för statsverkets räkning skulle, under förbehåll av riksdagens samtycke och på villkor, som upptagits i två av mig samtidigt framlagda förslag till köpekontrakt, inköpas vissa i Stockholm belägna fastigheter.

På min hemställan fann Kungl. Maj:t gott

dels besluta, att för statsverkets räkning skulle, under förbehåll av riksdagens samtycke, på de i förenämnda båda kontraktsförslag angivna villkor inköpas ej mindre fastigheterna nr 1, 2, 10 och 11 i kvarteret Mercurius, med adressnummer Västerlånggatan 16 och Storkyrkobrinken 7 i Stockholm, samt nr 3 och 9 i samma kvarter, med adressnummer Storkyrkobrinken 9 och Stora Gråmunkegränden 6, än även fastigheten nr 6 i kvarteret Rosenbad, med adressnummer Strömgatan 24, likaledes i Stockholm;

[25.]

[26.]

Inköp av vissa fastigheter i kvarteret Mercurius samt fastigheten nr 6 i kvarteret Rosenbad i Stockholm.

[26.] *dels* uppdraga åt byggnadsstyrelsen att å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar med skandinaviska kreditaktiebolaget såsom ägare av omförmälda, i kvarteret Mercurius belägna fastigheter avsluta köp av samma fastigheter i enlighet med förenämnda, beträffande dem uppgjorda förslag till kontrakt;

dels ock uppdraga åt kammarkollegium att å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar med aktiebolaget Rosenbad såsom ägare av fastigheten nr 6 i kvarteret Rosenbad avsluta köp av sistnämnda fastighet i enlighet med förenämnda, beträffande samma fastighet uppgjorda förslag till kontrakt.

Till stöd för min av Kungl. Maj:t sålunda bifallna hemställan anförde jag till statsrådsprotokollet förenämnda den 26 september 1918 följande.

»I underdånig skrivelse den 16 mars 1918 hemställde folkhushållningskommissionen, att Kungl. Maj:t måtte, så vitt möjligt, vidtaga anstalter för beredande åt kommissionen av sådant lokalutrymme, att ett sammanförande av kommissionens olika avdelningar kunde i största möjliga utsträckning äga rum, och i första hand för tillgodoseende av varuförmedlingsbyråns behov av ändamålsenliga lokaler.

I skrivelsen meddelades, att kommissionen, som ägt kännedom om att skandinaviska kreditaktiebolagets förra lokaler i huset med adressnummer 7 vid Storkyrkobrinken till största delen stode lediga, sedan bolagets rörelse flyttats till dess nya fastighet vid Gustaf Adolfs torg, efterhört, huruvida nämnda lokaler kunde få förhyras, men fått det beskedet, att förhyrning icke kunde medgivas, varemot fastigheten vore till salu.

Folkhushållningskommissionens omförmälda framställning remitterades den 27 mars 1918 till byggnadsstyrelsen, som sedermera mottog en av fullmäktigen i riksgäldskontoret, filosofie doktorn Karl Hildebrand den 27 mars 1918 i ämnet avgiven promemoria, vari närmare belystes lämpligheten av att för statsverkets räkning förvärva de av kommissionen avsedda fastigheterna, nämligen egendomen nr 1, 2, 10 och 11 i kvarteret Mercurius med adressnummer Västerlånggatan 16 och Storkyrkobrinken 7 samt egendomen nr 3 och 9 i samma kvarter med adressnummer Storkyrkobrinken 9 och Stora Gråmunkegränd 6. I utlåtande den 11 april 1918 meddelade byggnadsstyrelsen, att för utrönande av fastigheternas värde styrelsen, med ledning av i trakten gällande hyresförhållanden, beräknat hyrorna för de olika lokalerna inom fastigheten och därvid kommit till följande resultat:

till tjänsterum användbara lokaler	1950 m ² á 30	58,500
stora banksalen 1 trappa upp i Storkyrkobrinken nr 7	380 » » 50	19,000
kassavalv	110 » » 20	2,200
arkivlokaler, rum och källare	455 » » 20	9,100
inkomst av affärslokalerna å n. b. i Storkyrkobrinken nr 9		5,600

[26.]

Summa årlig hyresinkomst 94,400.

Byggnadsstyrelsen anförde vidare:

»Kapitaliseras sistnämnda summa efter 6 procent, erhålles ett belopp av 1,575,000 kronor.

Då emellertid fastigheten, innan den kan användas av statsverket, måste istandsättas och värmeledning införas i Storkyrkobrinken nr 9, varför kan beräknas en kostnad av omkring 90.000 kronor, anser byggnadsstyrelsen en köpeskilling för ifrågavarande egendom av 1,500,000 kronor vara skälig.

Nedrivning och ombyggnad av fastigheten efter ett eventuellt inköp skulle givetvis i högst betydande grad öka det kapital, som vore att förränta, utan att dock ökat utrymme i motsvarande grad skulle vinnas, beroende på egendomens inklämnda läge vid trånga gator, som omöjliggör ett högre byggnadssätt.

Egendomen har såtillvida ett särdeles förmånligt läge, att den ligger centralt, ehuru lokalerna i åtskilliga delar av byggnaden måste på grund av gatornas smala bredd sakna tillfredsställande belysning. Densammis förvärvande skulle emellertid medföra ett icke förkastligt tillskott för tillgodoseendet av statsverkets alltjämt växande behov av lokaler.

På grund av vad sålunda anförts finner sig byggnadsstyrelsen kunna i underdånighet hemställa om inköp för statsverket för en köpeskilling av 1,500,000 kronor — eller det högre belopp Eders Kungl. Maj:t på andra grunder än ovan angivna kan finna skäligt — av ovan omnämnda fastighet att i första hand och tillsvidare användas för folkhushållningskommissionens räkning.

Då styrelsen under hand inhämtat, att ägarens minimipris å fastigheten vore 2,000,000 kronor, torde å Eders Kungl. Maj:ts bedömande bero, huruvida ett förvärvande av fastigheten vore för statsverket i så särskilt hög grad önskvärt, att betalning av en köpeskilling till ett så avsevärt högre belopp än det av styrelsen här ovan beräknade skulle kunna anses vara motiverad.»

Med anledning av vad byggnadsstyrelsen anförde beträffande det skäliga inköpspriset för ifrågavarande fastigheter och då bolaget icke var villigt att för lägre pris än 2,000,000 kronor avyttra desamma, fick frågan om köpet tillsvidare förfalla.

Under trycket av det alltjämt växande behovet av ökat utrymme för statens ämbetsverk och övriga statens myndigheter i huvudstaden har jag emellertid sett mig nödsakad att ånyo upptaga ämnet, och efter verkställd utredning anhåller jag nu att få förelägga Eders Kungl. Maj:t förslag i fråga om inköp för statsverkets räkning av förenämnda fastigheter i kvarteret Mercurius.

[26.]

I samband härmed har jag att framlägga enahanda förslag jämväl beträffande aktiebolaget Rosenbad tillhöriga fastigheten nr 6 i kvarteret Rosenbad med adressnummer Strömgatan 24 och Rosenbad 2 här i staden.

För någon tid sedan meddelade mig riksgäldsfullmäktiges ordförande, att inom fullmäktige fråga uppkommit angående förvärvande för statsverkets räkning av sistnämnda fastighet. Sedermera har jag från fullmäktige i riksgäldskontoret mottagit en den 12 september 1918 dagtecknad skrivelse, däri fullmäktige, under återopande av nyssnämnda, mig lämnade meddelande, anført, att då en eventuell framställning till riksdagen enligt fullmäktiges mening borde göras icke av fullmäktige utan av Kungl. Maj:t, fullmäktige ansett sig böra hänskjuta frågan till min prövning. Med skrivelsen har överlämnats en promemoria, innehållande en sammanställning av vissa rörande fastigheten av fullmäktige införskaffade uppgifter. Till fullständigande av dessa uppgifter har i skrivelsen meddelats, att fullmäktige erhållit fastigheten på hand till innevarande september månads utgång samt att fastighetens ägare förklarat sig villig att såsom likvid mottaga statsobligationer till ungefärlig dagskurs. Därjämte hava fullmäktige upplyst, att annan spekulant å fastigheten uppträtt under den senaste tiden, varföre frågans behandling vore rätt brådskande.

Sistnämnda promemoria är av följande lydelse:

'P. M. angående inköp av fastigheten Rosenbad.

Fastigheten innehåller i areal 2,165 kvm. eller 24,537 kv.-fot. Dess taxeringsvärde utgör kr. 2,360,000: — och brandförsäkringsvärdet kr. 1,750,000: —.

För fastigheten begäres ett pris av 4,000,000 kr., motsvarande kr. 163: — per kv.-fot. Till jämförelse härmed torde böra omnämnas, att för Nordiska kreditbankens angränsande fastighet betalats över 200 kr. per kv.-fot samt att Nordiska kompaniets förra byggnad vid Regeringsgatan försåts efter 183 kr. pr kv.-fot.

Den å tomten uppförda byggnadens volym uppgår till 44,000 kbm. Kostnaden för uppförandet av en liknande byggnad beräknas efter nu gällande material- och arbetspriser till 100 kr. per kbm. eller sålunda till 4,400,000 kr. Beträffande tomtvärdet må anföras, att för tomter, belägna vid Brunkebergstorg, nedersta delen av Regeringsgatan (Nordiska kompaniets förutvarande fastighet) och Gustav Adolfs torg erhållits ett pris av respektive 70, 90 och 200 kr. per kv.-fot. Om motsvarande siffra för fastigheten Rosenbad sättes till 100 kr., skulle själva tomtens värde uppgå till nära 2,500,000 kr. Av det anförda framgår, att om en tomt med samma ytinnehåll och lika fördelaktigt läge nu skulle inköpas och bebyggas med en byggnad av samma storlek som Rosenbad, kostnaden därför skulle stiga till den betydande summan av 6,900,000 kr.

Hyrorna för Rosenbad utgöra f. n. 168,260 kr., ett belopp, som emellertid

måste betecknas som synnerligen lågt. Byggnaden innehåller i de fyra översta våningarna 132 rum, användbara till kontorslokaler, med en sammanlagd golvyta av omkring 4,030 kvm. Under förutsättning att dessa 4 våningar uthyrdes till kontorslokaler mot en hyra, beräknad efter 50 kr. per kvm., vilket f. n. måste anses vara mycket lågt, skulle hyresavkastningen belöpa sig till något över 200,000 kr. Härtill komma bottenvåningen och de rymliga källarlokalerna, vilka tillsammans torde kunna inbringa 60,000 à 80,000 kr. i hyra. Hela hyresinkomsten blir enligt denna kalkyl 260,000 à 280,000 kr.

Nedanstående räntabilitetskalkyl har från säljarens sida uppgjorts för fastigheten:

	¹ / ₁₀ 1918— ¹ / ₁₀ 1919.		
Hyror	168,260	Inteckningar 2,500,000 à 5,5 %	137.500
Ränteförlust per år.....	104,240	Skatter	7,989: 10
		Onera	c:a 35,000: —
		Reparationer	» 2,909: 90
			45,000
		Eget kapital 1,500,000 à 6 %	90,000
	Kronor 272,500.		Kronor 272,500.

De båda posterna »Onera» och »Reparationer» torde emellertid vara upptagna till alltför låga belopp. Så skulle, enligt uppgift, för husets uppvärmning åtgå 7,000 hl. koks om året.

Med hänsyn till den stora skyndsamhet, med vilken frågan om inköp av fastigheten Rosenbad måste handläggas, har remiss i vanlig ordning till byggnadsstyrelsen icke kunnat ifrågakomma, utan har jag under hand anmodat styrelsens chef, generaldirektören C. Möller att yttra sig i ämnet. Med anledning härav har jag från generaldirektören Möller mottagit en den 25 i denna månad dagtecknad promemoria, däri anförts, att Rosenbad vore ett synnerligen välbeläget och väl uppfört hus. Med undantag för den stora restaurantlokalen vore inredningen, som delvis omfattade kontorslokaler och i övrigt vore lätt att omändra till dylika, lämplig. Priset 4,000,000 kronor vore visserligen högt, men dock icke för högt, i all synnerhet om någon hänsyn finge tagas till för närvarande gällande enormt höga arbets- och materialpriser samt hyror, som nu kunde beräknas. Att bygga ett dylikt hus nu skulle oavsett tomtvärdet betinga en kostnad av 4,000,000 kronor. Enda olägenheten för statsverket syntes vara, att så stor del av bottenvåningen upptoges av restaurantlokaler, ett förhållande, varmed man nog måste räkna en tid framåt för att kunna med fördel uthyra lokalerna, enär statsverket åtminstone för närvarande icke hade behov av den sortens lokaler. Trots denna olägenhet kunde enligt generaldirektörens förmenande, på anförda skäl och då statsverket alltså vore i behov av ökade lokalutrymmen, köpet tillstyrkas.

[26.]

På grund av den ständigt och snabbt växande arbetsbördan för snart sagt alla statens verk och den därav påkallade ökningen av deras personal gör sig behovet av ökade utrymmen allt starkare gällande. I sådant hänseende bör i främsta rummet framhållas statsdepartementens lokalbehov. Jag erinrar om, att redan nu utrikesdepartementet, sjöförsvarsdepartementet och finansdepartementet äro förlagda till lokaler utom kanslihuset samt att åt ecklesiastikdepartementet, jämlikt 1918 års lagtima riksdags beslut, anvisats lokaler i fastigheten nr 1 i kvarteret Sjöhästen.

Jag omnämner i detta sammanhang vidare, att, enligt vad chefen för justitiedepartementet meddelat mig, förslag kommer att underställas Kungl. Maj:t om framläggande för 1919 års riksdag av proposition om vissa ändringar i stadgan den 31 mars 1900 angående fördelning av ärendena mellan statsdepartementen, vilka ändringar avse en ökning av departementens antal, i följd varav även utrymmesbehovet kommer att växa.

Det är givetvis önskvärt, att samtliga departement, möjligen med undantag av utrikesdepartementet, erhålla lokaler i samma fastighetskomplex, och såväl med hänsyn härtill som i betraktande av det nuvarande kanslihusets utmärkta läge bör enligt min mening lösningen av kanslihusfrågan i främsta rummet sökas genom tillgodogörande för ändamålet av kanslihusets tomt jämte därintill gränsande tomter i erforderlig utsträckning. Utgående från denna synpunkt har också Kungl. Maj:t, sedan byggnadsstyrelsen ifrågasatt anordnande av en tävlan mellan svenska arkitekter i fråga om nybyggnad för Kungl. Maj:ts kansli å den nuvarande kanslibustomten jämte angränsande tomter, enligt beslut den 4 oktober 1918 anbefallt byggnadsstyrelsen att, efter samråd med cheferna för vederbörande statsdepartement rörande de lokalbehov för vilka ett nytt kanslihus borde avses, låta i huvudsaklig överensstämmelse med vad byggnadsstyrelsen ifrågasatt utarbeta och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till program för en dylik tävlan.

Därest det uppslag, som härmed är givet, kommer att leda till det åsyftade resultatet, måste givetvis de ny- och ombyggnadsarbeten å ifrågavarande tomter, som härigenom bliva påkallade, taga lång tid i anspråk. Även om byggnadsarbetena planläggas så, att icke alla i kanslihuset inrymda departement på en gång behöva avstå från sina lokaler därstädes, måste givetvis betydande andra utrymmen ställas till förfogande under byggnadstiden. Den oavvisliga nödvändigheten att för detta ändamål ävensom för tillgodoseende av de ökade lokalbehov, som måste bliva följden om de ifrågasatta ändringarna i de-

partementsindelningen bliva genomförda, äga tillgång till fastigheter i kanslihusets omedelbara närhet ligger i öppen dag. [26.]

Berättigade krav på ökat utrymme framställas emellertid icke blott av statsdepartementen utan, som bekant, även av ett flertal centrala ämbetsverk samt andra i Stockholm förlagda statens myndigheter. Man måste också otvivelaktigt redan under den närmaste framtiden räkna med, att sistberörda krav komma att på grund av ständigt ökade arbetskrafter bliva alltmer oavvisliga. För flertalet av ifrågavarande verk och myndigheter är ett centralt läge i närheten av statsdepartementen en stor fördel. I hög grad gäller detta en del av de centrala ämbetsverken. I sådant hänseende vill jag särskilt framhålla, att i den mån arbetet på den centrala statsförvaltningens olika områden växer, behovet för ledningen i statsdepartementen att på mera direkt och personligt sätt än genom infordrade utlåtanden tillgodogöra sig den sakkunskap, som finnes samlad i de centrala ämbetsverken, allt mera framträder; att ämbetsmän i de centrala verken kallas till statsrådsberedningen, förekommer sålunda allt oftare.

Jag har förut nämnt, att förslaget i fråga om inköp av fastigheten Rosenbad nr 6 utgått från fullmäktige i riksgäldskontoret. Närmaste anledningen till att fullmäktige bragt frågan å bane torde vara den omständigheten, att riksgäldskontorets lokaler, särskilt på grund av den ökning av personalen, som statsskuldens betydande tillväxt föranlett, under senare tid visat sig otillräckliga. Om åt riksgäldskontoret kunde beredas lokaler utom riksdagshuset, skulle tillika vinnas, att ökat utrymme kunde beredas för riksdagens egna behov, vilka det redan nu är svårt att på ett tillfredsställande sätt tillgodose och vilka dessutom torde komma att ytterligare växa, icke minst på grund av den beslutade utvidgningen av riksdagens bibliotek. Därjämte lär även riksbanken vara i behov av ökat utrymme.

Vad jag nu anført om det tillfälliga behovet av lokaler för statsdepartementens inrymmande samt det stadigvarande och därtill alltmer växande kravet på tillgång till ämbetsbyggnader i departementens närhet för andra statens myndigheter ävensom beträffande den rådande bristen på tillräckligt utrymme för riksdagen och dess verk torde vara tillräckligt för att angiva de synpunkter, från vilka jag ansett mig böra bedöma de förevarande frågorna om inköp för statsverkets räkning av ovan omförmälda fastigheter. Såväl skandinaviska bankens egendom vid Västerlånggatan och Storkyrkobrinken som fastigheten nr

- [26.] 6 i kvarteret Rosenbad har ju för sådan användning, som här kan ifrågakomma, ett ypperligt läge. Då nu tillfälle erbjödet sig att inköpa dessa fastigheter, vilka i statens hand torde för all framtid komma att äga ett betydande värde, har jag icke ansett mig böra underlåta att framlägga förslag i syfte att tillförsäkra statsverket desamma.

Beträffande de villkor, under vilka ifrågavarande bägge fastigheter kunna förvärfvas, har jag i fråga om egendomen Rosenbad nr 6 redan meddelat, att försäljningsanbudet gäller endast till denna månads slut. Även Skandinaviska kreditaktiebolaget har begärt ett skyndsamt avgörande.

Om fastigheterna skola kunna tillförsäkras kronan, måste följaktligen Kungl. Maj:ts beslut härom fattas redan nu, givetvis under förutsättning av riksdagens bifall, en förutsättning som ägarna till bägge fastigheterna förklarar sig godkänna.

De överenskomna köpeskillugarna utgöra, som redan är nämnt, för skandinaviska bankens fastigheter 2,000,000 kronor och för Rosenbad 4,000,000 kronor. Beträffande det senare priset har, som förut är meddelat, generaldirektören Möller icke haft något att invända; och vad angår byggnadsstyrelsens betänkligheter i fråga om priset för skandinaviska bankens fastigheter, torde dessa betänkligheter vara till fullo bemötta genom vad jag anfört rörande värdet för statsverket av att komma i besittning av sistnämnda fastigheter.

Köpeskillingen för skandinaviska bankens fastigheter skall gäldas den 1 april 1919, efter köparens val antingen kontant med 5 $\frac{1}{2}$ procent ränta från den 15 oktober 1918 eller genom överlämnande av svenska statens 5 procent obligationer av år 1918 med ränta från sistnämnda dag och till en kurs, som med 1 procent understiger obligationernas marknadsvärde vid tiden för köpeskillingslikviden.

Av köpeskillingen för fastigheten i kvarteret Rosenbad skola vid tillträdet 1,000,000 kronor erläggas kontant och 3,000,000 kronor efter köparens val antingen kontant eller i svenska statens 5 procent obligationer av år 1918 med ränta från den 1 april 1919 till enahanda kurs, som bestämts beträffande likviden för de förra fastigheterna.

Vad i övrigt preliminärt överenskommits framgår av upprättade förslag till kontrakt.»

Jag redogjorde därefter för innehållet i berörda båda kontraktsförslag, vilka voro av följande lydelse:

'Köpekontrakt.

[26.]

Skandinaviska kreditaktiebolaget, nedan kallat säljaren, överlåter och försäljer härmed till svenska staten, nedan kallad köparen, fastigheten nr 1, 2, 10 och 11 i kvarteret Mercurius, med adressnummer Västerlånggatan 16 och Storkyrkobrinken 7, Stockholm, samt fastigheten nr 3 och 9 i samma kvarter, med adressnummer Storkyrkobrinken 9 och Stora Gråmunkegränden 6.

För försäljningen gälla nedan angivna villkor:

§ 1.

Fastigheterna säljas gravationsfria i det skick, vari de nu befinnas, och tillträdas den 15 oktober 1918.

§ 2.

Köpeskillingen utgör *tvåmillioner* (2,000,000) kronor, som gäldas den 1 april 1919, efter köparens val antingen kontant med 5 $\frac{1}{2}$ % ränta från den 15 oktober 1918 eller genom överlämnande av svenska statens 5 % obligationer av år 1918 med ränta räknad från sistnämnda dag och till en kurs, som med 1 % understiger obligationernas marknadsvärde vid tiden för köpeskillingslikviden.

§ 3.

Köpet sker under förbehåll, att riksdagen senast den 1 mars 1919 godkännt detsamma.

Därest dylikt godkännande icke lämnas, skall köpet gå åter. Fastigheterna skola i så fall av köparen utrymmas och ställas till säljarens disposition senast den 1 april 1919. Därvid skall köparen såsom ersättning för hyra m. m. utgiva ett belopp motsvarande ränta efter 5 $\frac{1}{2}$ % å 2,000,000 kronor från den 15 oktober 1918 till dagen för fastigheternas återställande.

§ 4.

Vaktmästarna C. J. Andersson, C. J. Nässling och A. Nilsson, som för närvarande utan skriftliga hyreskontrakt innehava var sin lägenhet, Andersson i huset nr 16 Västerlånggatan samt Nässling och Nilsson i huset nr 9 Storkyrkobrinken, berättigas att, så länge de kvarstanna i säljarens tjänst, dock ej längre än till den 1 oktober 1923, kvarbo i resp lägenheter mot erläggande av en årlig hyra Andersson av *åttahundra* (800) kronor och de båda övriga av *sjuhundra* (700) kronor.

'Kreditbolagets samköpsförening u. p. a.' förbehålles rätt att till den 1 maj 1919 mot en årlig hyra av *femhundra* (500) kronor disponera två magasin å gården till nr 9 Storkyrkobrinken ävensom mot en årlig hyra av *femhundra* (500) kronor ett å denna gård över magasinerna liggande större rum.

Säljaren förbehåller sig rätt att för förvaring av potatis till den 1 oktober 1919 mot en årlig hyra av *sexhundra* (600) kronor disponera det s. k. gamla arkivet i källarvåningen med ingång från Gråmunkegränden.

§ 5.

Alla för fastigheterna utgående onera och utskylder betalas av säljaren i vad de belöpa på tiden till den 15 oktober 1918, och av köparen i vad de belöpa på

- [26.] tiden därefter. Hyresavkastningen ävensom utdelning från Stockholms stads Brandförsäkringskontor avseende tiden efter den 15 oktober 1918 tillfaller köparen.

§ 6.

Sedan riksdagen godkänt köpet och köpelikviden fullgjorts, utfärdar säljaren till köparen kvitterat köpebrev och avlämnar bevis om för säljaren meddelad lagfart och övriga för lagfarts vinnande av köparen nödiga handlingar.

Hyreskontrakten och andra dylika fastigheterna rörande handlingar överlämnas vid tillträdet den 15 oktober 1918.

Av detta kontrakt äro två lika lydande exemplar upprättade samt mellan säljaren och köparen växlade.

Köpekontrakt.

Aktiebolaget Rosenbad, här nedan kallat säljaren, överlåter och försäljer härmed till Kungl. Maj:t och kronan, nedan kallad köparen, fastigheten nr 6 i kvarteret Rosenbad med adressnummer Strömgatan 24 och Rosenbad 2, Stockholm.

För försäljningen gälla följande villkor:

§ 1.

Tillträdet sker den 1 april 1919.

§ 2.

Köpet sker under förbehåll, att riksdagen senast den 1 mars 1919 godkänt detsamma.

§ 3.

Fastigheten försäljes fri från penninginteckningar och i övrigt fri från andra gravationer än nu gällande inteckningar till säkerhet för beståndet av nyttjanderätt till lägenheter i fastigheten, i enlighet med vad här nedan i § 6 omförmäles.

§ 4.

Fastigheten försäljes i nu befintligt skick, i följd varav säljaren, därest köpet kommer till stånd, icke svarar för brister å fastigheten, som efter denna dag och intill tillträdesdagen utan något säljarens förvällande må kunna uppkomma.

I händelse brandskada efter denna dag och intill dess riksdagens godkännande å köpet lämnats övergår fastigheten, äger köparen, därest köpet kommer till stånd, uppbära brandstodsbeloppet och därmed återställa fastigheten i därförinnan befintligt skick, i den mån kostnaden härför täckes av brandstodsbeloppet.

§ 5.

Köpeskillingen utgör fyra miljoner (4,000,000) kronor, varav 1,000,000 kronor skola erläggas kontant vid tillträdet samt återstoden 3,000,000 kronor, efter köparens val, antingen kontant eller genom överlämnande vid samma tidpunkt av Svenska statens 5 % obligationer av år 1918 med ränta från den 1 april 1919 till en kurs, som med 1 % understiger obligationernas marknadsvärde vid tiden för köpeskillingslikviden.

Säljaren utträster sig att, därest såsom likvid överlämnas obligationer enligt vad nu nämnts, icke före den 1 april 1921 försälja eller eljest i den allmänna rörelsen utlämna dessa obligationer eller någon del av desamma.

[26.]

§ 6.

F. d. universitetskanslern greve F. Wachtmeister och grosshandlaren L. L. Liberg äga att fortfarande kvarbo i sina lägenheter, greve Wachtmeister till den 1 oktober 1921 mot en årlig hyra av 15,000 kronor och grosshandlaren Liberg under tio år från tillträdesdagen mot en årlig hyra av 18,000 kronor, skoland e ersättning för värme jämväl anses inbegripen i dessa hyresbelopp; dock att i händelse av någonderas fränfälle hans lägenhet skall avträdas å den fardag, som infaller näst efter tre månader från dödsfallet. Den greve Wachtmeister och grosshandlare Liberg sålunda tillförsäkrade rätt till kvarboende utgör ej hinder för köparen att, i händelse anledning därtill förefinnes, i stället för av dem nu disponerade, till bostadslokalerna hörande utrymmen såsom vindskontor eller källarlokal e m. m. ställa andra lika goda lokaler till deras förfogande. Därjämte tillförsäkras grosshandlare Liberg att, om han för egen del sådant behöver, under ovan angiven tid disponera ett invid hans våning beläget mindre kontorsrum mot en årlig hyra av 800 kronor.

Förutom ovannämnda personer hava trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund och aktiebolaget restaurant Rosenbad förhyrt av dem innehavda lägenheter, trafikaktiebolaget till den 1 oktober 1920 och restaurantaktiebolaget till den 1 oktober 1923, Övriga lägenheter äro ej uthyrda för längre tid än till den 1 oktober 1919 med en uppsägningstid av högst sex månader.

Säljaren förbinder sig att ej uthyra någon av lägenheterna inom fastigheten för längre tid eller med annan uppsägningstid än nu nämnts samt att, sedan riksdagens samtycke till köpet lämnats, så vitt på honom ankommer, genom uppsägningar och utverkande av hyresnämndens tillstånd därtill tillse, att de lägenheter, vilka, enligt vad ovan nämnts, ej äro uthyrda för längre tid än till den 1 oktober 1919, jämväl varda till nämnda dag disponibla för köparen.

§ 7.

Därest säljaren skulle brista i fullgörande av sina utfästelser eller försäkringar uti §§ 5 och 6 här ovan, skall säljaren gälda skadestånd, som, i händelse av åsidosättande av bestämmelsen i § 5, skall beräknas till 10 % av de obehörigen försålda eller utlämnade obligationernas nominella värde men eljest bestämmas av skiljemän enligt lagen den 28 oktober 1887 om skiljemän.

§ 8.

Alla för fastigheten utgående onera och utskylder betalas av säljaren, i vad de belöpa på tiden till tillträdesdagen, och av köparen i vad de belöpa på tiden därefter. Hyresavkastningen avseende sistnämnda tid tillfaller köparen.

§ 9.

Säljaren fritager sig från möjligen uppkommande kostnad för vinnande av lagfart å detta köp.

§ 10.

Sedan riksdagen godkänt köpet och köpelikviden fullgjorts, utfärdar säljaren

[26.] till köparen kvitterat köpebrev och avlämnar bevis om för säljaren meddelad lagfart och övriga för lagfarts vinnande eller fastigheten eljest rörande handlingar.

Av detta kontrakt äro två lika lydande exemplar upprättade samt mellan säljaren och köparen växlade.'

Härefter yttrade jag vidare:

»Beträffande de myndigheter, åt vilka bör givas i uppdrag att å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar avsluta de villkorliga kontrakt, till vilka jag sålunda framlagt förslag, synes det mig lämpligt att kontraktet i fråga om inköp av skandinaviska kreditaktiebolagets fastigheter undertecknas av byggnadsstyrelsen, vars chef beträffande sistnämnda köp på min anmodan fört de förberedande underhandlingarna med säljaren; köpeavtalet angående fastigheten Rosenbad torde däremot böra i vanlig ordning avslutas av kammarkollegium.»

*Departements-
chefen.*

Då jag nu, under åberopande av vad i detta ärende sålunda förekommit, går att tillstyrka Kungl. Maj:t att hos riksdagen begära dels dess godkännande av förenämnda två köpeavtal, dels ock anvisande av för ändamålet erforderliga medel, så avser mitt förslag i sistberörda hänseende, att köpeskillingarna skola i den utsträckning, avtalen medgiva, erläggas i svenska statens obligationer för att framdeles täckas av statens inkomster. Med hänsyn därtill att obligationernas värde skall beräknas till ett belopp, som med 1 procent understiger deras marknadsvärde vid tiden för köpeskillingslikviden, kommer köpeskillingens verkliga belopp att något överstiga de i kontrakten angivna summorna, vadan alltså anslag för ändamålet böra begäras såsom förslagsanslag och till något förhöjda belopp. Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen, att

ej mindre

dels godkänna förenämnda, beträffande inköp av fastigheterna nr 1, 2, 10 och 11 i kvarteret Mercurius samt nr 3 och 9 i samma kvarter å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar villkorligt ingångna avtal;

dels för köpeskillingens täckande å *tilläggsstat* för år 1919 anvisa ett förslagsanslag å kronor 2,020,000 att utgå av tillfälliga lånemedel;

än även

dels godkänna ovan omförmälda, beträffande inköp av fastigheten nr 6 i kvarteret Rosenbad i Stock-

holm å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar villkorligt [26.]
ingångna avtal;

dels för täckande av köpeskillingen för sistnämnda
fastighet å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett förslags-
anslag å..... kronor 4,030,000,
därav 3,030,000 kronor att utgå av tillfälliga låne-
medel.

G. De kungl. teatrarna.

- 1, 2 och 3. **Brandförsäkring av operabyggnaden och dramatiska teaterns byggnad ävensom av staten tillhörig, i nämnda byggnader förvarad lösegendom.**

I en till chefen för finansdepartementet ställd skrivelse av den 21 december 1916 ifrågasatte överdirektören och chefen för försäkringsinspektionen P. G. Laurin att, för utjämnande av de förluster, som kunde åsamkas statsverket genom brand, måtte göras årliga avsättningar efter bestämd norm till en statens brandförsäkringsfond. Sedan nämnda skrivelse remitterats till samtliga de ämbetsverk, som av frågan beröras, hava svar numera inkommit från de flesta av de hörda myndigheterna. och ärendet skall, så snart förhållandena det medgiva, upptagas till behandling i finansdepartementet. I samband därmed kommer även att prövas en av överintendentsämbetet i skrivelse den 26 september 1916 väckt fråga om anlitande jämväl av ömsesidiga svenska bolag för brandförsäkring av teaterbyggnaderna.

[27.]

*Brandförsäk-
ring av opera-
byggnaden och
dramatiska
teaterns bygg-
nad m. m.*

För brandförsäkring av de staten tillhöriga teaterbyggnaderna i Stockholm har, vad angår operan allt från år 1900 och vad dramatiska teatern beträffar sedan år 1910, ett extra anslag varit av riksdagen anvisat, vilket i riksstaten för vart och ett av åren 1911—1915 upptagits med ett belopp av 40,175 kronor och för vart och ett av åren 1916—1918 med 40,176 kronor samt i tilläggsstaten för sistnämnda år med 45,163 kronor. Försäkringsbeloppen hava utgjort för operabyggnaden 4,578,441 kronor 79 öre — operahusets terrassbyggnad är hos Stockholms stads brandförsäkringskontor för all framtid försäkrad för 295,358 kronor 21 öre — samt för dramatiska teaterns byggnad 4,500,000 kronor.

Byggnaderna.

[27.]

I skrivelse den 30 september 1918 har byggnadsstyrelsen nu gjort framställning i fråga om anvisande av medel till ifrågavarande försäkringar under det stundande försäkringsåret. Därvid har styrelsen framhållit, att de skador, som vid fall av eldsvåda kunde uppkomma, icke skulle på långt när bliva täckta av de belopp, till vilka teaterbyggnaderna för närvarande äro försäkrade; men under erinran om överintendentsämbetets skrivelse den 13 oktober 1908 i fråga om brandförsäkring av teaterbyggnaderna, däruti ämbetet av principiella skäl ifrågasatt, huruvida nämnda byggnader borde försäkras, har byggnadsstyrelsen ausett sig, med hänsyn jämväl till årspremiernas storlek, icke lämpligen böra föreslå någon höjning av de nuvarande försäkringsbeloppen.

I anslutning till vad byggnadsstyrelsen sålunda anfört har styrelsen hemställt, att därest Kungl. Maj:t prövade lämpligt, att operabyggnaden och dramatiska teaterbyggnaden allt fortfarande försäkrades på sätt för närvarande äger rum, Kungl. Maj:t måtte hos 1919 års riksdag göra framställning om anvisande på extra stat för år 1920 av, för jämnande av anslagets slutsumma, ej mindre 18,314 kronor för gäldande av årspremie för brandförsäkring av operabyggnaden under ett år, räknat från klockan tolv på dagen den 15 juli 1919, än även tillhoppa 21,446 kronor för bestridande av kostnaderna för erläggande av särskild avgift till Stockholms stads brandförsäkringskontor samt årspremie för brandförsäkrande av dramatiska teaterbyggnaden vid Nybroplanen under ett år, räknat från klockan tolv på dagen den 1 juli 1919.

Då jag icke har något att erinra mot vad byggnadsstyrelsen sålunda föreslagit, upptager jag i mitt förslag ifrågavarande anslag med summan av nyssnämnda belopp eller 39,760 kronor.

*Löseegendom i
operan och
dramatiska
teatern.*

Då Kungl. Maj:t i den till 1910 års riksdag den 14 januari 1910 avlåtna statsverkspropositionen (under punkt 40 av sjunde huvudtiteln) första gången gjorde framställning om brandförsäkring av staten tillhörig, i operabyggnaden förvarad löseegendom, anförde föredragande departementschefen, efter att hava meddelat att värdet av ifrågavarande löseegendom hade beräknats till 1,000,000 kronor, vidare följande:

»Emellertid torde det kunna ifrågasättas, huruvida en försäkring av denna egendom till fulla värdet är erforderlig. En brandförsäkring har ju i förevarande fall till ändamål att, såvitt möjligt, göra operaverksamhetens upprätthållande efter en eldsolycka oberoende av statens ekonomiska ingripande. Betänker man, att dekorationer, rekvisita o. d. tillkommit och tillkomma successivt under verksamhetens fortgång, torde det befinnas självfallet, att, även om man icke kan angiva viss lös egendom såsom för operaverksamheten obehövlig, denna verksamhet dock kan på ett tillfredsställande sätt upprätthållas, utan att all den operan vid en viss

tidpunkt tillhöriga lösa egendom är för operaverksamheten tillgänglig. Sålunda bör brandförsäkringen kunna sättas icke obetydligt lägre än egendomens fulla värde. Och efter inhämtade upplysningar tror jag mig hava funnit, att, även om den lösa egendomens brandförsäkring begränsades till hälften av det utav styrelsen för kungl. teaterns aktiebolag upptagna värdet eller till 500,000 kronor, det ersättningsbelopp, som vid eldsolycka vore att påräkna, kunde bliva till väsentlig hjälp i och för operaverksamhetens fortgång eller successiva återupptagande.»

[27.]

Med bifall till vad Kungl. Maj:t i anslutning härtill föreslog beviljade riksdagen det för brandförsäkring av ifrågavarande löseegendom för ett belopp av 500,000 kronor begärda anslaget 3,668 kronor. Jämväl därefter har på förslag av Kungl. Maj:t enahanda anslag av riksdagen för ändamålet beviljats, senast å 1918 års tilläggsstat.

I skrivelse den 27 september 1918 har nu styrelsen för kungl. teaterns aktiebolag hemställt, att Kungl. Maj:t måtte till styrelsens förfogande ställa behövliga medel för förnyande av brandförsäkringen av samma löseegendom för tiden 15 juli 1919—15 juli 1920.

Sedan sistnämnda skrivelse remitterats till byggnadsstyrelsen, har denna från styrelsen för kungl. teaterns aktiebolag mottagit en skrift, däri, efter erinran om det belopp, vartill ifrågavarande löseegendom på sätt nyss nämnts blivit värderad, anförts:

»Om därtill lägges värdet endast av den materiel, som anskaffats för nyuppsättningar av operor och baletter under de senaste åren, eller från och med juli 1910, utgörande över 500,000 kronor, uppstår en värdesumma av 1,500,000 kronor, oberäknat den höjning av värdet, som betingas av nu gällande betydligt högre pris.

Styrelsen har på grund härav förhört sig hos vederbörande brandförsäkringsbolag rörande möjligheten av brandförsäkringsbeloppets höjande, och torde hinder ej möta för summans ökande till 1,000,000 kronor mot samma premie som hittills, d. v. s. högst kronor 7.50 $\frac{0}{100}$.

Då för operaverksamhetens fortsättande i händelse av eldsolycka inom teaterns lokaler vore av största vikt att hava medel tillgängliga för omedelbart ersättande av det, som eventuellt blivit förstört eller skadat, skulle styrelsen gärna se, att kungl. byggnadsstyrelsen ville hos Kungl. Maj:t göra hemställan om brandförsäkringsbeloppets höjande till minst 1,000,000 kronor.»

I statsverkspropositionen till 1912 års riksdag gjorde Kungl. Maj:t under punkt 59 av sjunde huvudtiteln första gången framställning om anvisande av medel till brandförsäkring av staten tillhörig, i dramatiska teaterns byggnad förvarad löseegendom. Enligt vad som framgår av det därvid återopade statsrådsprotokollet, hade kungl. dramatiska teaterns aktiebolag dittills bekostat försäkringen av sistnämnda löseegendom till ett beräknat värde av 250,000 kronor, och fann föredragande departementschefen icke anledning att frångå nämnda försäkringsbelopp. Kungl.

[27.] Maj:ts i anslutning härtill framställda förslag om anvisande av 1,735 kronor till årspremiens gäldande bifölls av riksdagen. Enahanda belopp har även sedermera på Kungl. Maj:ts förslag av riksdagen årligen anvisats, senast på tilläggsstaten för år 1918.

I skrivelse den 17 oktober 1918 har styrelsen för kungl. dramatiska teaterns aktiebolag, efter att hava erinrat, att det år 1912 fastställda brandförsäkringsvärdet för staten tillhörig, i dramatiska teatern förvarad löseegendom förblivit oförändrat, vidare anfört:

»Ifrågavarande egendom måste, dels på grund av nyanskaffning — belöpande sig sedan tiden för brandförsäkringsbeloppets senaste fastställande i runda tal för manuskript, böcker och musikalier till kronor 16,300, kostymer kronor 168,500, attribut, rekvisita och möbler kronor 104,600, dekorationer och sceninventarier kronor 228,500 samt övriga inventarier kronor 16,100 eller tillsammans omkring kronor 534,000 — dels ock på grund av penningvärdets fall, för närvarande uppskattas till vida högre belopp. Härtill kommer, att nyanskaffningen årligen uppgår till omkring kronor 100,000.

Den vid teatern förvarade löseegendom, för vilken enligt ovan utgivits ett sammanlagt belopp av kronor 784,000, torde därför böra försäkras för en summa av en miljon kronor.

Då nu utgående premie utgör kronor 1,735 för en försäkring å kronor 250,000, får styrelsen för kungl. dramatiska teaterns aktiebolag sålunda i underdånighet anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes i näder vidtagna erforderliga åtgärder för att berörda brandförsäkringspremie fortfarande må utgå av allmänna medel samt höjas till kronor 6,940.»

Sedan jämväl sistnämnda skrivelse remitterats till byggnadsstyrelsen, har denna i ett den 12 november 1918 dagtecknat utlåtande yttrat sig i anledning av bägge bolagsstyrelsernas föreliggande framställningar. Byggnadsstyrelsen har därvid till en början i likhet med bolagsstyrelserna framhållit, hurusom givetvis värdet å ifrågavarande inventarieförråd dels genom nyanskaffningar och dels till följd av höjda materialpriser icke oväsentligt ökats, sedan desamma i och för brandförsäkring senast värderats. För så vitt det överhuvud kunde anses ligga i statens intresse, att den i teatrarna förvarade löseegendomen hölles brandförsäkrad, funne byggnadsstyrelsen alltså en höjning av försäkringssummorna väl motiverad.

Efter att vidare hava erinrat om det uttalande till statsrådsprotokollet den 14 januari 1910, som jag förut återgivit, anförde byggnadsstyrelsen vidare:

»Byggnadsstyrelsen, som helt ansluter sig till den sålunda uttalade åsikten, får härmed — likväl under erinran att överintendentsämbetet i underdånigt utlåtande den 11 maj 1909 på anført skäl förklarat sig icke kunna tillstyrka då ifrågasatt brandförsäkring av inventarier i operabyggnaden — i underdånighet hemställa, att därest Eders Kungl. Maj:t skulle finna skäl till riksdagen avlåta proposition om höjning

av ifrågavarande brandförsäkringsbelopp, dessa i så fall måtte höjas till hälften av de beträffande inventarieförråden angivna värden eller för inventarierna i operabyggnaden till 750,000 kronor och för inventarierna i dramatiska teaterns byggnad till 500,000 kronor.»

[27.]

I likhet med byggnadsstyrelsen kan jag ansluta mig till den uppfattning, som till ovannämnda statsrådsprotokoll den 14 januari 1910 i detta ämne uttalades av dåvarande chefen för finansdepartementet, nämligen att en brandförsäkring i förevarande fall fyller sitt syfte, om den såvitt möjligt gör teaterverksamhetens upprätthållande efter en eldsolycka oberoende av statens ekonomiska ingripande, samt att brandförsäkring till egendomens fulla värde följaktligen icke är erforderlig. Men med hänsyn till de rådande oerhört höga priserna på ifrågavarande slag av löseegendom har jag vid försäkringsbeloppens avvägande ansett försiktigheten bjuda att sätta dessa belopp något högre än byggnadsstyrelsen föreslagit. Sålunda har jag beträffande den i operahuset förvarade löseegendomen funnit det av vederbörande bolagsstyrelse ifrågasätta beloppet, 1,000,000 kronor, skäligt och för motsvarande föremål inom dramatiska teaterns byggnad har jag stannat vid ett belopp av 750,000 kronor.

Departements-
chefen.

Premiebeloppen för brandförsäkring av ifrågavarande löseegendom efter nu nämnda försäkringsvärden utgöra enligt upplysningar, på min begäran införskaffade genom byggnadsstyrelsens försorg, för helt år för vad som förvaras inom operabyggnaden 7,280 kronor och för dramatiska teaterns förråd 5,205 kronor.

Samtliga här ifrågavarande brandförsäkringspremier skola erläggas i förskott; och torde vid sådant förhållande anslagen få uppföras å tilläggsstaten för år 1919.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å tilläggsstat för år 1919 såsom förslagsanslag
anvisa

dels till gäldande av årspremier för brandförsäkring av operabyggnaden och dramatiska teaterns byggnad ett belopp av högst..... kronor 39,760;

dels till gäldande av årspremie för brandförsäkring av staten tillhörig, i operabyggnaden förvarad löseegendom ett belopp av högst kronor 7,280;

dels ock till gäldande av årspremie för brandförsäkring av staten tillhörig, i dramatiska teaterns byggnad förvarad löseegendom ett be-

lopp av högst kronor 5,205;

eller tillhoppa högst kronor 52,245.

H. **Diverse.**1. **Åtgärder för prisreglering å ved.**

[28.]
Åtgärder för
prisreglering
å ved.

I en den 13 juli 1917 utfärdad förordning (nr 476) angående reglering av bränsleförbrukningen föreskrevs, bland annat, att ved för den enskilda hushållsförbrukningens oundgängliga behov skulle av bränslekommissionen efter rekvisition av de myndigheter, som enligt särskilt meddelade bestämmelser inom kommunerna omhänderhade regleringen av livsmedels- eller bränsleförbrukningen, tillhandahållas dessa myndigheter till ett pris av 10 kronor per kubikmeter prima björkved och 8 kronor per kubikmeter prima barrved fritt banvagn å station, belägen så nära den ort, där veden skulle användas, som förhållandena medgäve.

Genom beslut den 7 september 1917 meddelade Kungl. Maj:t därefter särskilda föreskrifter angående fördelningen bland de enskilda hushållen av den ved, som tillhandahölles nämnda myndigheter, därvid bland annat fastställdes den kvantitet ved för hushållsförbrukning, envar skulle äga rätt att före den 1 juli 1918 till ovan angivna pris bekomma, varefter genom beslut den 14 december 1917 viss ändring härutinnan gjordes beträffande personer, bosatta i Norrbottens län.

Sedan bränslekommissionen därefter i skrivelse den 17 maj 1918 hemställt, att de sålunda meddelade bestämmelserna måtte få tillämpas jämväl för tiden den 1 juli 1918—den 30 juni 1919, förordnade Kungl. Maj:t genom beslut den 20 juni 1918, att den kvantitet för hushållsförbrukning avsedd ved, som envar skulle äga rätt att för tiden från och med den 1 juli 1918 till och med den 30 juni 1919 från bränslekommissionen bekomma till de i ovan nämnda förordning angivna pris, skulle högst utgöra: för personer, bosatta i Norrbottens län, fem kubikmeter; för personer, bosatta i Västerbottens län, tre kubikmeter; för personer, bosatta i Jämtlands, Västernorrlands, Gävleborgs eller Kopparbergs län, två kubikmeter; samt för personer, bosatta i övriga orter av landet, en kubikmeter; dock att varje hushåll icke skulle äga bekomma större kvantitet ved, än som belöpte å fem personer samt att bränslekommissionen skulle äga rätt att i dessa bestämmelser göra modifikationer i fråga om personer, som hade sina bostäder i hus med centralvärmeledning.

Därjämte föreskrev Kungl. Maj:t, att bränslekommissionen skulle äga leverera ifrågavarande ved till vederbörande myndigheter fritt

köparens station och därvid debitera en av kommissionen beräknad medelfraktkostnad, dock högst fyra kronor för kubikmeter. [28.]

Den billigare hushållsved, som sålunda tillförsäkrats konsumenterna, har av bränslekommissionen tillhandahållits mot s. k. vedkort, vilka, i jämförelse med priserna å annan hushållsved än s. k. kortved, medfört en rabatt, per kubikmeter motsvarande dels ett belopp av 5 kronor 50 öre och dels det belopp, varmed fraktkostnaden för respektive ort överstigit den beräknade medelfraktkostnaden av 4 kronor. Denna förmån har, enligt vad bränslekommissionen meddelat, medfört, att kommissionen för ifrågavarande ved erhållit ett pris, som, sedan de verkliga fraktkostnaderna dragits från detsamma, uppgått till endast omkring hälften av beräknat självkostnadspris å produktionsorten. Sammanlagda beloppet av den förlust, som härigenom åsamkats eller kommer att åsamkas kommissionen, har för bränsleåret 1918—1919 av kommissionen uppskattats till cirka 25,000,000 kronor.

Innan jag ingår på frågan rörande täckandet av oförmåda förlust, anser jag mig emellertid böra erinra om, att frågan angående försäljningspriset å bränslekommissionens ved helt nyligen varit föremål för behandling inom riksdagen.

I en den 15 november 1918 dagtecknad proposition, nr 31, föreslog nämligen Kungl. Maj:t den då inkallade urtima riksdagen medgiva, att bränslekommissionens vedlager finge försäljas till de nedsatta pris, som av Kungl. Maj:t prövades lämpliga med hänsyn till såväl de ändrade förhållandena å bränslemarknaden som önskvärdheten av ett lättande utav dyrtidens tryck, särskilt i fråga om de mindre bemedlade. Vid anmälan för Kungl. Maj:t av ifrågavarande ärende anförde jag till statsrådsprotokollet över finansärenden förberörda den 15 november 1918 bland annat följande:

»Bränslekommissionens vedlager den 1 oktober 1918 torde kunna skattas till i runt tal 13,000,000 kubikmeter. För att kommissionens affärer skola kunna, på sätt vid beviljande av kredit åt kommissionen förutsatts, avvecklas utan förlust, erfordras, att priset å den av kommissionen lagrade veden alltjämt hålles jämförelsevis högt. Emellertid hava under senaste tiden väsentligt ändrade förhållanden inträtt å bränslemarknaden. De sjunkande sjöfrakterna hava medfört lägre kolpriser och dessa kunna väntas falla ytterligare. Givetvis återverkar detta i sin ordning å bränsleprisen i övrigt. Att under sådana omständigheter kommissionen skulle endast för att kunna till fullo återbetala det erhållna rörelsekapitalet, söka hålla vedprisen uppe, lär enligt min mening icke böra ifrågakomma. Det torde tillåtas mig att i detta avseende erinra, att bränslekommissionen själv i skrivelse till Eders Kungl. Maj:t den 1 innevarande november i fråga om försäljningspriset å kommissionens ved framhållit, hurusom kommissionen vore medveten om, att statens in-

[28.]

tresse att undga förlust på vedanskaffningen kunde komma att stå i motsättning till det lika viktiga eller till och med viktigare allmänna intresset, att de på grund av kristiden och de extraordinära förhållandena uppdrivna vedpriserna nedbragtes till en lägre nivå i samma mån, som kristidens tryck lättades.

Redan nu har emellertid bränslekommissionen i vissa fall försålt ved till pris, som ej täcker kommissionens egna kostnader. Jag åsyftar här den ved, som för enskildas hushållsförbrukning tillhandahållits vederbörande livsmedelsnämnder till nedsatt pris, och som av livsmedelsnämnderna fått utlämnas med viss myckenhet till varje enskild person, nämligen, vad angår bränsleåret 1917—1918, i Norrbottens län med 5 kubikmeter, i Västerbottens län med 3 kubikmeter, i Jämtlands, Väster-norrlands, Gävleborgs och Kopparbergs län med 2 kubikmeter samt i övriga delar av landet med 1 kubikmeter. De förluster, som för bränslekommissionen uppkomma å dessa försäljningar, avsåg man att täcka genom att vid vissa andra försäljningar betinga ett så mycket högre pris. Detta läser emellertid icke numera låta sig göra. Givetvis bör dock icke av sådan anledning bränslekommissionens försäljning av ved till nedsatt pris under innevarande konsumtionsår erhålla en minskad omfattning. Tvärtom synes det mig, att man bör vidare fortgå på den inslagna vägen och, särskilt då fråga är om hushållsved till de mindre bemedlade, genom väsentligt ökade försäljningar bereda lättnader i de allmänna svårigheterna till följd av levnadskostnadernas stegring. Dessa hava numera nått en sådan höjd, att stora delar av vårt folk befinna sig invid eller rent av under existensminimum. Omfattande åtgärder hava av statsmakterna redan vidtagits för lindrande av dyrtidens tryck, men den hjälp, som lämnats, har dock tyvärr ej varit tillräcklig. Det synes mig därför vara synnerligen önskvärt att till den stundande vintern med dess ökade svårigheter åtminstone bränslet må kunna tillhandahållas till ett någorlunda överkomligt pris.

Det torde ej låta sig göra att nu angiva de belopp, varmed nedsättning av vedprisen bör ske, vare sig denna nedsättning föranledes av de ändrade förhållandena å bränslemarknaden eller av önskan att underlätta återgången till mera normala förhållanden på det ekonomiska området i allmänhet, eller prisnedsättningen betingats av nödvändigheten att träda direkt hjälpende emellan till lindrande av dyrtidens tryck. Än mindre kan man nu ens tillnärmelsevis fastslå storleken av den förlust, som kan komma att tillskyndas staten i händelse nu antydda prisnedsättningar företagas. Såsom i detta avseende belysande vill jag emellertid omnämna, att ovanberörda försäljning av hushållsved under bränsleåret 1917—1918 till ett pris av 10 kronor för prima björkved och 8 kronor för prima barrved, allt per kubikmeter fritt banvagn å produktionsorten samt mot en medelfraktkostnad för leverans vid köparens station av högst 4 kronor per kubikmeter, medförde en förlust av i runt tal 10,000,000 kronor å försålda 1,800,000 kubikmeter. Under förutsättning av i övrigt oförändrade principer för försäljningen av hushållsveden beräknar bränslekommissionen med hänsyn till dels det ökade antalet av nu uttagna vedkort och dels de väsentligt höjda fraktkostnaderna, att förlusten på denna försäljning för det nu löpande bränsleåret kommer att uppgå till cirka 25,000,000 kronor. Såsom jag förut anfört finner jag det dessutom angeläget att bereda ytterligare lindringar i de mindre bemedlades svårigheter genom försäljning i väsentligt större omfattning än hittills av hushållsved till nedsatt pris. Härigenom skulle det belopp, var-till förlusten å ifrågavarande försäljning kan beräknas uppgå, i motsvarande grad ökas.

Enligt vad jag förut yttrat lär det icke gärna kunna ifrågasättas att täcka ens hela den förlust, som uppkommer å en försäljning av hushållsved i hittills beräknad omfattning, genom ökat pris å återstoden av kommissionens vedlager. Därest en nedsättning av priset även å annan ved än hushållsved vidtages, kommer uppenbarligen en sådan åtgärd att medföra betydande förluster för statsverket. Att siffermässigt angiva dessa torde dock icke för närvarande vara möjligt. På de skäl, som jag förut andragit, anser jag emellertid, att dessa förluster, vilka i varje fall icke torde kunna helt undvikas, uppvägas av de fördelar för det allmänna, som en prisnedsättning innebär.

Då det vid de tillfällen, när riksdagen beviljat bränslekommissionen kredit, förutsatts, att förskjutet rörelsekapital skulle återbetalas till statsverket, eventuellt med ränta, synes det mig icke kunna ifrågakomma att utan riksdagens hörande och samtycke företaga en sådan nedsättning av priset å kommissionens ved, att därigenom rörelsekapitalets återbetalande skulle i mera avsevärd omfattning omöjliggöras.»

I anledning av berörda proposition yttrade riksdagen i skrivelse den 19 december 1918, nr 39, följande:

»Till grund för den prisnedsättning å bränslekommissionens ved, som Eders Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att medgiva, anföras i propositionen tvenne skilda skäl: å ena sidan det förändrade läget å bränslemarknaden, som förutsattes kunna försvåra en realisation av bränslekommissionens vedlager till nu gällande priser; å andra sidan en önskan att genom prisnedsättning lätta dyrtidens tryck särskilt i fråga om de mindre bemedlade. Då emellertid en prisnedsättning skulle komma att medföra förlust å bränslekommissionens rörelse, och därigenom bränslekommissionens av riksdagen förskjutna rörelsekapital ej helt skulle kunna av bränslekommissionen återbetalas, har Eders Kungl. Maj:t ansett en sådan prisnedsättning ej kunna vidtagas utan riksdagens medgivande.

När riksdagen vid olika tillfällen beviljat bränslekommissionen krediter för dess verksamhet, har, såsom också i propositionen framhålls, förutsättningen varit den, att det försträckta kapitalet efter avveckling av bränslekommissionens verksamhet skulle till statsverket återbetalas, och att bränslekommissionens rörelse alltså ej skulle medföra någon förlust för statsverket.

I själva verket har denna förutsättning ej kunnat upprätthållas. Frågan huruvida det försträckta kapitalet oavkortat skall kunna återbetalas av bränslekommissionen är icke beroende på, huruvida riksdagen nu bifaller propositionen eller ej: alldeles oavsett riksdagens åtgärd är läget redan nu sådant, att bränslekommissionens rörelse ej kan tänkas avvecklad utan en mycket betydande förlust.

En av orsakerna härtill ligger i Eders Kungl. Maj:ts förordning den 13 juli 1917 och brev den 7 september 1917 samt den 20 juni 1918 angående försäljning till visst lågt pris av vissa kvantiteter ved till hushållsändamål.

På grund av nämnda förordning och förstnämnda brev försåldes under bränsleåret 1917—1918 s. k. kortved till en kvantitet av 1.8 miljoner kubikmeter, medförande en förlust av cirka 10 miljoner kronor. Bränslekommissionens avsikt att täcka denna förlust genom att belasta den till industriella ändamål försålda veden med en tilläggsavgift av kronor 1.55 per kubikmeter och genom en licensavgift av kronor 4 per kubikmeter ved, som av industrien själv anskaffats. — en utväg, vars

[28.] laglighet och lämplighet på goda grunder ifrågasatts — har endast delvis kunnat förverkligas: endast en ringa del av förlusten har härigenom kompenserats, medan en annan del blivit täckt genom andra avgifter, som av bränslekommissionen pålagts handeln med bränsle i riket.

En mycket större förlust kommer att drabba bränslekommissionen genom försäljning av den kortved för bränsleåret 1918—1919, varom Eders Kungl. Maj:ts brev av den 20 juni 1918 förordnar. Bränslekommissionen beräknar försäljningen av denna kortved komma att uppgå till omkring 3 miljoner kubikmeter, medförande en förlust av cirka 25 miljoner kronor. Hela denna summa kan praktiskt taget betraktas som nettoförlust.

Redan genom dessa av Eders Kungl. Maj:t vidtagna åtgärder i syfte att lätta dyrtidens tryck drabbas alltså bränslekommissionens rörelse av en förlust, som ej på annat sätt kan gottgöras och varigenom omöjliggöres för bränslekommissionen att oavkortat återbetala sitt rörelsekapital på sätt riksdagen förutsatt vid detta kapitals försträckande.

Detta omöjliggöres emellertid även av andra orsaker. Sedan bränslekommissionen år 1917 fastställt de bränslepriser, som sedermera varit gällande, ha de av kriget framkallade förhållandena medfört en stark stegring av fraktkostnaderna. Vid prissättningen av annan ved än kortved har visserligen bestämts, att priset skulle jämkas i enlighet med fraktkostnadernas växlingar. Det har emellertid visat sig omöjligt att helt och hållet uttaga de stegrade fraktkostnaderna genom högre pris. På denna grund torde redan nu försäljningen även av annan ved än kortved i flera fall medföra förlust. Den fortsatta stegringen av kostnader även på andra områden, såsom arbetslöner och körslor, torde ytterligare komma att verka i samma riktning.

De höjda fraktkostnaderna ha även bidragit att skärpa en särskild svårighet, som ytterst härleder sig från det av bränslekommissionen tillämpade systemet vid avverkningarna. Dessa ha till stor del bedrivits på trakter, särskilt inom Norrland och Dalarne, där redan med normala fraktpriser ett fullt tillgodogörande av den avverkade veden tvivelsutan skulle stött på stora svårigheter, och där bortforslingen med nu gällande fraktsatser, i den mån den överhuvud kan verkställas, skulle bli synnerligen förlustbringande. Det minskade försäljningsvärdet å dessa partier innebär en betydande förlust för bränslekommissionens verksamhet.

Vilka förluster bränslekommissionen redan lidit eller kan komma att lida vid realisering av annan bränslekommissionens egendom än bränsle, därom saknar riksdagen möjlighet att yttra sig. Ett bedömande i detalj av bränslekommissionens ställning har försvarsrats därav, att något bokslut för bränsleåret 1917—1918 ännu icke föreligger.

Riksdagen har med det anförda velat framhålla, att redan nu, oberoende av en eventuellt lägre prissättning å bränslekommissionens återstående vedlager, bränslekommissionens rörelse medfört en förlust, varigenom en betydande del av det av riksdagen försträckta rörelsekapital måste anses ha gått förlorat.

Redan vissa av de förhållanden, som här anförts, omöjliggöra ett fasthållande vid de av bränslekommissionen nu fastställda priserna och kräva en sänkning av dessa. De omnämnda vedpartierna inom Norrland och Dalarne, enligt uppgift uppgående till några miljoner kubikmeter, som på grund av sitt läge ej kunna transporterats och avyttras på bränslemarknaden, måste givetvis realiserats till andra ändamål. Att detta i många fall ej kan ske annat än till nedsatt pris, torde vara

uppenbart. Ett längre dröjsmål med realiserandet skulle i fråga om vissa partier. särskilt av okluven och oarbetad ved. säkerligen komma att medföra en försämring av vedens kvalitet med ty ätföljande ytterligare förlust.

Men även med fränseende av dessa visserligen betydande men dock speciella fall kan en friare prissättning av bränslekommissionens ved med rätt till sänkning av priserna vara av tidsomständigheterna påkallad. I den mån den återgång mot normala förhållanden på bränslemarknaden, som betingas av världskrigets avslutande. medför ökad tillgång på stenkol och sänkta stenkolspriser, torde bränslekommis-sionens nuvarande priser på ved ej kunna upprätthållas annat än genom en för lan-det skadlig tvångsprissättning. Under sadana förhållanden måste bränslekommis-sionen givas rätt att försälja sin ved till priser, som motsvara marknadsläget och som möjliggöra en realisation med minsta förlust.

I vad mån dessa redan lidna eller blivande förluster kunna läggas bränsle-kommissionen till last eller äro att hänföra till orsaker, varöver bränslekommissionen ej kunnat råda, därom har riksdagen ej velat uttala sig. Dock vill riksdagen erinra därom, att i den mån det av bränslekommissionen och riksvärderingsnämnden fast-ställda rotpriset varit för högt, såsom senast överrevisorerna framhållit. har den därpå grundade ökade vedkostnaden hittills i huvudsak drabbat den vedköpande all-mänheten, men att denna ökade kostnad i och med en prissänkning kommer att drabba statsverket som en direkt förlust.

Av det anförda torde framgå, att riksdagen finner det av omständigheterna påkallat att medgiva, att bränslekommissionens vedlager må, där så erfordras, för-säljas till nedsatt pris. Riksdagen förutsätter dock, att, med beaktande av de di-rektiv, som givits bränslekommissionen vid dess tillsättande. avvecklingen kommer att bedrivas på ett fullt affärsmässigt sätt.

I propositionen hemställes om riksdagens medgivande att vid bränslekommis-sionens framtida prissättning å ved hänsyn även måtte få tagas till önskvärdheten av ett lättande av dyrtidens tryck särskilt i fråga om de mindre bemedlade.

Riksdagen får i detta avseende hänvisa till de åtgärder, som redan av Eders Kungl. Maj:t vidtagits, senast genom kungl. brevet av den 20 juni 1918 angående tillhandahållande av billig hushållsved. Beträffande de ytterligare åtgärder, som i propositionen antydas, får riksdagen hänvisa till bränslekommissionens skrivelse till chefen för finansdepartementet av den 21 november 1918. För den händelse en ut-vidgad utdelning av ved till nedsatt pris skall äga rum, förordar bränslekommis-sionen, att den genom Eders Kungl. Maj:ts brev av den 20 juni 1918 medgivna rätten till vedkort fördubblas, med undantag dock beträffande personer med minst 5,000, respektive 7,000 kronors inkomst. Bränslekommissionen beräknar, att på grund av denna utsträckta rätt 1 1/2 å 2 miljoner kubikmeter skulle komma att ut-tagas, vållande bränslekommissionen en ytterligare förlust av 12 å 16 miljoner kro-nor. Då den kvantitet, som beräknas bli uttagen å vedkort enligt nu gällande för-ordning, uppgår till cirka 3 miljoner kubikmeter och rättigheten, enligt detta bränsle-kommissionens förslag, skulle i det närmaste fördubblas, synes bränslekommissionens beräkning av den sannolika förlusten vara snarare låg än hög.

Riksdagen kan icke finna, att en utsträckt vedutdelning av denna art till nedsatt pris och medförande en så betydande statsutgift är tillräckligt motiverad eller av förhål-landena påkallad, desto mer som den rätt till sänkning av bränslekommissionens ved-priser, som riksdagen anser sig böra medgiva, vid sin tillämpning torde komma att medföra en allmän lättnad å bränslemarknaden.

[28.]

Eders Kungl. Maj:ts förevarande proposition har alltså icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick godkännas, utan får riksdagen härmed tillkännagiva för Eders Kungl. Maj:t, att bränslekommissionens vedlager må försäljas till pris, som av Eders Kungl. Maj:t provas lämpliga med hänsyn till en affärsmässig avveckling av bränslekommissionens verksamhet.»

Departements-
chefen.

Av vad här ovan anförts framgår, *dels* att riksdagen, som visserligen icke kunnat i oförändrat skick godkänna Kungl. Maj:ts förslag i fråga om sättet för avyttrandet av bränslekommissionens vedförråd, likväl icke haft något att erinra mot, att den hittills bedrivna försäljningen av billigare hushållsved för innevarande bränsleår fullföljdes i den omfattning, som bestämts i kungl. brevet den 20 juni 1918, *dels ock* på sätt jag redan förut antytt, att den förlust, som beräknats härvid uppkomma, uppskattats till sammanlagt cirka 25,000,000 kronor. Den å kortvedsförsäljningen uppkommande förlusten bör givetvis, i den mån den uppstått såsom en direkt följd av föreskrifterna i förberörda kungl. brev, ses fullt fristående från det underskott, kommissionens verksamhet eljest må komma att lämna, och liksom kostnaderna för övriga av statsmakterna i prisreglerande syfte träffade anstalter täckas genom anslag å riksstaten. I dylikt hänseende tillåter jag mig erinra om, att på framställning av folkhushållningskommissionen till prisregleringsåtgärder beträffande vissa slag av livsförnödenheter under nionde huvudtiteln såsom förslagsanslag anvisats *dels* å tilläggsstat för år 1918 ett belopp av 90,000,000 kronor *dels ock* å extra stat för år 1919 ett belopp av 10,000,000 kronor. Jag är sålunda av den uppfattningen, att framställning till riksdagen bör göras om anvisande av medel för täckande av jämväl den för bränslekommissionen genom här ifrågakvarande prisregleringsåtgärd under innevarande bränsleår uppkommande förlusten.

Beträffande anslagsberäkningen tillåter jag mig anmärka, att det belopp, per kubikmeter räknat, vilket bör såsom prisregleringskostnad ersättas, givetvis är skillnaden mellan å ena sidan priset å hushållsveden i allmänhet och å andra sidan priset å den s. k. kortveden. Då bränslekommissionen uppskattat förlusten å kortvedsförsäljningen till 25,000,000 kronor, har kommissionen också påtagligen utgått från denna beräkningsgrund samt därvid förutsatt, att förberörda marginal mellan priserna å hushållsveden i allmänhet och den s. k. kortveden i fortsättningen skulle förbliva densamma som förut, d. v. s. 5 kronor 50 öre per kubikmeter jämte skillnaden mellan den verkliga fraktkostnaden och den beräknade medelfraktkostnaden av 4 kronor per kubikmeter. Skulle emellertid vid den av riksdagen förutsatta affärsmässiga avvecklingen av bränslekommissionens verksamhet en sänkning av kommis-

[28.]

sionens allmänna vedpriser komma att vidtagas, bleve emellertid följden, att ovannämnda marginal komme att minskas, vilket i sin tur skulle betyda en motsvarande minskning av prisregleringsförlusten å kortveden. Merberörda marginal angiver med andra ord, per kubikmeter räknat, maximum av den förlust å kortveden, som kan tillskrivas prisregleringsåtgärderna, och sålunda även maximum av den ersättning, som för kortveden ur ett eventuellt prisregleringsanslag bör beredas bränslekommissionen. Den ytterligare förlust, som för kommissionen kan komma att uppstå å kortveden, är givetvis av samma art, som det underskott, som kommissionens verksamhet i allmänhet kan komma att lämna, och bör sålunda under inga förhållanden täckas ur det anslag, som nu är ifrågasatt.

Ehuru ovan angivna belopp, 25,000,000 kronor, sålunda, så vitt nu kan bedömas, lärer vara att betrakta såsom en maximisiffra, torde, med hänsyn till de ovissa förhållandena, försiktigheten i allt fall bjuda, att giva ett eventuellt anslag förslagsanslags natur. Anslaget torde böra ställas till Kungl. Maj:ts förfogande, och vore meningen, att från detsamma skulle tid efter annan, i den mån bränslekommissionen visade sig hava fått vidkännas enligt ovan angivna grunder till prisregleringskostnad hänförlig förlust å kortveden, till kommissionen utanordnas ersättning för nämnda förlust.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till åtgärder för prisreglering å ved under bränsleåret 1918—1919, i enlighet med vad jag här ovan närmare utvecklat, å *tilläggsstat* för år 1919 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av kronor 25,000,000.

2. Tillfällig lönereglering för vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen.

Under åberopande av vad jag förut deunnat till statsrådsprotokollet över finansärenden anfört i fråga om beredande av tillfällig lönereglering för ordinarie befattningshavare i statsdepartementen, centrala verk, hovrätterna och andra grenar av den civila statsförvaltningen, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[29.]
Tillfällig
lönereglering
för vissa
ordinarie be-
fattningsha-
vare inom
den civila
statsförvalt-
ningen.

[29.]

att i avbidan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, för beredande av tillfällig lönereglering under år 1919 åt vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen å *tilläggsstat* för år 1919 under sjunde huvudtiteln såsom förslagsanslag beräkna ett belopp av kronor 272,497.

3. Förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel.

[30.]

Förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel.

Under återopande av vad jag förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anfört i fråga om förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, till förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel å *tilläggsstat* för år 1919 under sjunde huvudtiteln såsom förslagsanslag beräkna ett belopp av kronor 241,100.

4. Krigstidstillägg och krigstidshjälp.

[31.]

Krigstidstillägg och krigstidshjälp.

Under återopande av vad jag förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anfört i fråga om behovet av anslag å 1919 års tilläggsstat för täckande av kostnader för krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1919 åt befattningshavare i statens tjänst, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition i ärendet, som kan bliva riksdagen förelagd, till täckande av kostnader för krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1919 åt tjänstemän och betjante i de till finansdepartementet hörande ämbetsverk och kårer å *tilläggsstat* för år 1919 såsom förslagsanslag beräkna ett belopp av kronor 11,300,000.

Summan av de av mig å tilläggsstaten för år 1919 under sjunde huvudtiteln tillstyrkta anslag uppgår till 45,008,000 kronor.

I vad föredragande departementschefen sålunda hemställt och föreslagit instämde statsrådets övriga ledamöter; och behagade Hans Maj:t Konungen bifalla vad sålunda blivit tillstyrkt.

Ur protokollet:

Sven Lidholm.

Sammandrag och register

till

Sjunde huvudtiteln å 1919 års tilläggsstat.

Punkt	Sid.	Nr		Extra anslag	Extra anslag
				Kronor	Kronor
			A. Departementet.		
1	2	1	Särskild föredragande i regeringsrätten m. m. <i>förslagsanslag</i> , högst		1) 2,600
			B. De centrala ämbetsverken.		
			Kammarkollegium:		
2	2	1	Förstärkning av arbetskrafterna hos kammarkollegium, <i>för-</i> <i>slagsanslag</i> , högst	1) 6,300	
			Statskontoret:		
3	3	2	Förstärkning av arbetskrafterna hos statskontoret, <i>förslags-</i> <i>anslag</i> , högst	9,213	
			Kommerskollegium:		
4	3	3	Behandling av ärenden rörande kraftledningslånefonden, <i>förslagsanslag</i> , högst	5,363	
			Kammarrätten:		
5	4	4	Förstärkning av arbetskrafterna hos kammarrätten m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst	14,082	
			Statistiska centralbyrån:		
6	4	5	Arvoden åt personal vid valstatistik, <i>förslagsanslag</i>	8,000	
			Byggnadsstyrelsen:		
7	5	6	Förstärkning av arbetskrafterna hos byggnadsstyrelsen, <i>för-</i> <i>slagsanslag</i> , högst	15,000	
8	5	7	Förhyrande av lokal för två av byggnadssty- relsens byråer, <i>förslagsanslag</i> , högst	1,250	
				16,250	59,208
			C. De centrala ämbetsverken underlydande stater.		
			Inspektionen över elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöverföring:		
9	5	1	Avlöande av en assistent, <i>förslagsanslag</i> , högst	1,950	
			Förhandskontroll å fartygs sjövärdighet:		
10	6	2	Sakkunnig extra arbetshjälp åt fartygsinspektörerna m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst	24,900	26,850
			D. Handel och sjöfart.		
11	6	1	Handelshögskolan i Stockholm, <i>förslagsanslag</i> , högst	15,000	
12	7	2	Sveriges allmänna exportförening, <i>förslagsanslag</i> , högst	10,000	25,000

1) Beräknat belopp.

Punkt	Sid.	N:r		Extra anslag	Extra anslag
				Kronor	Kronor
E. Skatteomkostnader.					
13	13	1	Förstärkning av arbetskrafterna vid gränsbevakningen mot Finland, <i>förslagsanslag</i> , högst		16,300
F. Kronans publika hus.					
14	13	1	Förstärkning av reservationsanslaget till byggnader och reparationer, <i>förslagsanslag</i> , högst	555,000	
15	22	2	Förstärkning av grunden under vissa delar av Stockholms slott, <i>reservationsanslag</i>	¹⁾ 115,000	
16	22	3	Slutförande av vissa reparationsarbeten å Riddarholmskyrkan, <i>reservationsanslag</i>	97,000	
17	32	4	Ombyggnad av den s. k. atelierbyggnaden vid Karl XIII:s torg i Stockholm, <i>reservationsanslag</i>	¹⁾ 300,000	
18	32	5	Byggnad för en statens provningsanstalt m. m., <i>reservationsanslag</i>	105,000	
19	34	6	Inrednings- och reparationsarbeten i länsresidenset i Jönköping, <i>reservationsanslag</i>	¹⁾ 11,000	
20	35	7	Inköp för statsverkets räkning av en intill landsstatshusets i Kalmar område gränsande tomt, <i>förslagsanslag</i> , högst	37,000	
21	39	8	Utvidgning av länsstyrelsens i Värmlands län ämbetslokaler m. m., <i>reservationsanslag</i>	¹⁾ 57,000	
22	40	9	Utvidgning av länsstyrelsens i Gävleborgs län ämbetslokaler m. m., <i>reservationsanslag</i>	¹⁾ 156,200	
23	40	10	Utvidgning av länsstyrelsens i Västerbottens län ämbetslokaler m. m., <i>reservationsanslag</i>	34,000	
24	47	11	Uppförande av två bostadshus för tullpersonalen i Mon, <i>reservationsanslag</i>	¹⁾ 85,000	
25	47	12	Merkostnader för pågående byggnadsföretag m. m., <i>reservationsanslag</i>	410,000	
26	51	13	Inköp av vissa fastigheter i kvarteret Mercurius i Stockholm, <i>förslagsanslag</i> , att utgå av tillfälliga lånemedel	2,020,000	
26	51	14	Inköp av fastigheten nr 6 i kvarteret Rosenbad i Stockholm, <i>förslagsanslag</i> , därav att utgå av tillfälliga lånemedel 3,030,000 kronor	4,030,000	8,012,200
G. De kungl. teatrarna.					
27	63	1	Brandförsäkring av operabyggnaden och dramatiska teaterns byggnad, <i>förslagsanslag</i> , högst	39,760	
27	63	2	Brandförsäkring av staten tillhörig, i operabyggnaden förvarad löseegendom, <i>förslagsanslag</i> , högst	7,280	
27	63	3	Brandförsäkring av staten tillhörig, i dramatiska teaterns byggnad förvarad löseegendom, <i>förslagsanslag</i> , högst	5,205	52,245
H. Diverse.					
28	68	1	Åtgärder för prisreglering å ved, <i>förslagsanslag</i>	25,000,000	
29	75	2	Tillfällig löne reglering för vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen, <i>förslagsanslag</i>	¹⁾ 272,497	
30	76	3	Förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel, <i>förslagsanslag</i>	¹⁾ 241,100	
31	76	4	Krigstidstillägg och krigstidshjälp, <i>förslagsanslag</i>	¹⁾ 11,300,000	36,813,597
Summa					45,008,000

¹⁾ Beräknat belopp.

Åttonde huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9 januari 1919.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 PETRÉN,
 NILSON,
 LÖFGREN,
 friherre PALMSTIERNA,
 RYDÉN,
 Undén,
 THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Rydén anhöll att få underställa Kungl. Maj:ts prövning de särskilda medelsbehov, som under åttonde huvudtiteln torde tillgodoses genom anslag å tilläggsstat för år 1919, därvid anslags-
askandena komme att upptagas i den ordning, vari de ansåges böra upptagas i tilläggsstaten, och yttrade därefter:

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml. 2 häft. (Nr 2.)